

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE KASABA
VE İNSAN İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF AKKAYA

İSTANBUL, 2021

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE KASABA
VE İNSAN İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ELİF AKKAYA
(180101022)**

**Danışman
(Prof. Dr. M. Fatih ANDI)**

İSTANBUL, 2021

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
TEZ ONAY FORMU

14/01/2021

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 180101022 numaralı Elif AKKAYA'nın hazırladığı "Mustafa Kutlu'nun Hikayelerinde Kasaba ve İnsan İlişkisi" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 14/01/2021 Perşembe günü saat 14:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** karar verilmiştir.

Düzeltilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı .../.../20... tarihinde, saat da yapılacaktır.

Tez Adı Değişikliği Yapılması Halinde: Tez adının

..... şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Tarih	İmza
(Danışman) Prof. Dr. M. Fatih ANDI	14/01/2021
Doç. Dr. Turgay ANAR	14/01/2021
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep K. ŞEREFİOĞLU DANIŞ	14/01/2021

*2. Danışman varsa doldurulacak

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Elif AKKAYA

MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE KASABA VE İNSAN İLİŞKİSİ

Elif Akkaya

ÖZET

Bize bizden olanı, özellikle de yaşadığımız postmodern çağda unutulmuş değerler üzerinden anlatan Kutlu, Türk edebiyatında hikâye denilince akla ilk gelen isimlerdendir. Onun hikâyelerinde geleneğin kalbinin attığı yer kasabalardır. Kasabada yaşayan insanların birbirleriyle olan ilişkisi, hâkim olan kültür, geçim kaynakları geleneksel olanı işaret etmektedir. Çünkü köyler/kasabalar insan fitratı için yaşanabilir tek mekânlardır. Kutlu için kasaba bir yer altı nehri gibidir; üstündekileri besler ve büyütür. Orada yaşayan insanların ilişkileri daima bir hudud çerçevesindedir; tahakküm, ötekileştirme yoktur. Kasaba insanının toprağı sevmesi ve sahiplenmesi, doğaya bakışta yaradanın güzelliklerini görerek şükürle yaşaması, yoksulu gözetmesi ve yardımlaşmayı içselleştirmesi hem yaşadığı mekânla hem de diğer insanlarla olan safiyane ilişkisini gözler önüne sermektedir. Hikâyelerinde; Anadolu coğrafyasını, siyasal ve toplumsal değişmeyi, modernizmle gelenek çatışmasını özellikle de kasabalar üzerinden anlatmaktadır. Kültürel ve sosyal bağlamda da geleneğin yaşatıldığı kasabalarda kanaatkarlık bu toprakların mayasını ifade etmektedir. Kısaca Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde kasaba bir belde olmaktan ziyade ruhu işaret etmektedir.

Bu çalışmanın amacı Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde kasabaya hangi zâviyeden baktığını ortaya koymak bu bakışın kasaba ve insan ilişkilerine nasıl yansıdığını sebep ve sonuçlarıyla birlikte ele almaktır. Birinci bölümde Türk hikâyesi seyri içinde Mustafa Kutlu'nun yeri ve önemi tespit edilip kasabadaki insanların gündelik yaşam tecrübeleri, birbirleriyle olan ilişkisi, kasabayla kurdukları bağ irdelenmiştir. İkinci bölümde Türk edebiyatında kasabanın yeri ve önemi ele alınmış, Kutlu'nun eserlerindeki kasabaya dair yaklaşımlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde

kasabada yaşayan, oradan goen/kaçan, Şehirde buyyp kasabaya yerleşen insanların kasabayla olan iliŐkisineden ve sonuçlarıyla birlikte tetkik edilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise kasabanın değişim ve dönüşüm geçirmesi sebep ve sonuçlarıyla birlikte ortaya konulmuŐtur.

Anahtar kelimerler: Mustafa Kutlu, hikâye, kasaba ve insan ilişkisi, gelenek.

TOWN AND HUMAN RELATIONS IN MUSTAFA KUTLU'S STORIES

Elif Akkaya

ABSTRACT

Kutlu is one of the first names that come to mind when the story is mentioned in Turkish literature, telling us about what is from us, especially the values forgotten in the postmodern age we live in. In his stories, towns are where the heart of tradition beats. The relationships of the people living in the town with each other, the prevailing culture and livelihoods point to the traditional one, because villages / towns are the only habitable places for human nature. For Kutlu, a town is like an underground river; It nourishes and grows those above. The relations of the people living there are always within the framework of a border; there is no domination, no othering. The love and ownership of the land by the townspeople, living with gratitude by seeing the beauties of the creator at the view of nature, taking care of the poor, and internalizing solidarity reveal both the place they live in and their pure relationship with other people. In his stories; He describes the Anatolian geography, political and social change, the conflict between modernism and tradition, especially through towns. In towns where tradition is kept alive in a cultural and social context, opinion means the ferment of these lands. In short, in the stories of Mustafa Kutlu, the town points to the soul rather than a town.

The purpose of this study is to reveal from which lodges Mustafa Kutlu sees the town in his stories, and how this view reflects on town and human relations is discussed. In the first part, the place and importance of Mustafa Kutlu in the course of the Turkish story has been determined. The daily life experiences of the people in the town, their relationships with each other, and their bond with the town were examined. In the second chapter, the place and importance of the town in Turkish

literature are discussed and some attention to the town in Kutlu's works is examined. In the third chapter, the relations of the people living in the town, migrating / escaping from there, growing up in the town and settling in the town are examined together with their causes and consequences. In the fourth and last chapter, the change and transformation of the town is presented together with its causes and effects.

Keywords: Mustafa Kutlu, story, town, human relations, tradition.

ÖNSÖZ

Eserlerinde toplumsal değişimi işlemeye önem veren Mustafa Kutlu, bu değişim ve dönüşümleri özellikle de iki farklı mekân olan şehir ve kasaba üzerinden anlatmaktadır. Bozgunculuk mekânı olan şehirlerde insan ilişkilerinin suniliğini dile getiren Kutlu için kasabalar, samimi ilişkilerin, yardımlaşma ve dayanışmanın diri tutulduğu beldelerdir.

Kutlu'nun hikâyelerinde kasabadaki insanların toprakla yahut birbiriyle olan ilişkisi geleneksel değerler etrafında şekillenmektedir. Onun hikâyelerinde ezen-ezilen ve ağa-köylü çatışması, toprak kavgası, sömürüye dayalı çıkar faaliyetleri gözlenmez. Nurettin Topçu'dan mülhem Anadolu romantizmini hikâyelerinde ilmek ilmek işlemesi kasaba hayatını hiç görmemiş oradaki insani ilişkilere yakından şahit olmamış bir insana dahi samimi gelmektedir. Bunda elbette kendisinin de kasabada doğup yetişen biri olarak orayı içerden bir nazarla ele almasının etkisi büyüktür. Kasabada yaşamış o atmosferi solumuş biri olarak hikâyelerindeki insan manzaraları tüm çeşitliliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Kasabayı yüceltmesi ve bir değer olarak görmesindeki bir başka sebep ise tabiat ve insan ilişkisidir. Kasaba; insanıyla, tabiatı ve toprağıyla bir ruhu işaret etmektedir. Onun için fitrata uyumlu bir yaşam ancak kasabada hayat bulmaktadır. Burada insanların tabiata tahakküm kurma gibi bir çabası yoktur. Yeni nesillerin de toprağı sevdalı olarak yetiştirme arzusu yine Kutlu'nun Anadolu romantizmi düşüncesinden ileri gelmektedir.

Kasabayı ele aldığı hikâyeleri yalnızca kasabaya dair görünümleri değil; toplumsal bir okumayı da bizlere sunmaktadır. 1950'lerden bu yana yaşanan toplumsal değişmeyi kasaba ve insanların yaşamı üzerinden okumak mümkündür. Kasaba hayatı, oradaki insanların ilişkisi, geçim derdi, kasabaların değişmesi veyahut modernleşmeye başlaması, yeni yetişen neslin değişen zamanla birlikte gözünü büyük şehirlere dikerek kasabayı gözden çıkarması vs. konular kasabayı ele aldığı hikâyelerinde karşımıza çıkan temel konuların başında gelmektedir. Kutlu'da kasaba; yalnızca mekân olmanın çok dışında hayata bakış, dünyayı algılayış biçimidir. Kutlu'ya göre insan için ideal yaşam şekli burada hayat bulmaktadır. Kasabayı ve kasabalılığı anlamak onun dünya görüşünü de anlamlandırmakla eşdeğerdir. Bu

bağlamda çalışmamızın amacı, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kasaba ve İnsan İlişkisini* ortaya koymaktır. Kutlu'nun hikâyelerinde kasabanın önemi ve bu önemin insan ilişkilerine olan yansımaları ele alınmıştır.

Çalışmamızda kasabanın Mustafa Kutlu hikâyelerine hangi bağlamda yansıdığı ve bu yansımaları Kutlu'nun nasıl yorumlar getirdiği incelenmiştir. Giriş bölümünde Mustafa Kutlu'nun hayatı ve edebi kişiliğine değinilmiş, eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Türk hikâyesi içinde Mustafa Kutlu başlığı verdiğimiz birinci bölüm, Türk edebiyatında hikâyenin tarihi ve Türk hikâyesinde Mustafa Kutlu'nun önemi olarak iki başlık içermektedir. Burada Mustafa Kutlu'ya gelene kadar Türk hikâyesinin seyri ele alınmış ve bu seyirde Mustafa Kutlu'nun edebiyatımız açısından önemine değinilmiştir. İkinci bölümde Türk edebiyatında roman ve hikâye kategorisinde kasabanın nasıl işlendiği incelenmiş; kasabanın Kutlu'nun deneme ve hikâyelerinde ön plana çıkmasına dair dikkatlere yer verilmiştir. Üçüncü bölüm olan Kasabalılar; kasabada insan ilişkileri, toplumsal rol bağlamında kasabalı insan görünümleri, kasabaya sığınanlar, kasabadan kaçanlar/göçenler ve modern kentte kasabayı özleyenler olarak beş alt başlıkta incelenmiştir.

* * *

Bu çalışmayı hazırlarken okuma araştırma ve yazım aşamalarında yaşadığım keyifli zamanlarım daima hafızamın en kıymetli yerinde olacak. Bir yazarı ve onun dünya görüşünü anlayıp çözümlememde, onunla ilgili sahaya yeni bir çalışma sürmemde benden kıymetli bilgilerini esirgemeyen Lisans ve Yüksek Lisans hayatım boyunca şahsiyet ve bilgilerine sonsuz saygı duyduğum kıymetli hocam M. Fatih Andı'ya teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
TÜRK HİKÂYESİ İÇERİSİNDE MUSTAFA KUTLU'YA GENEL BİR BAKIŞ	5
1.1. TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYENİN KISA TARİHİ	5
1.2. TÜRK HİKÂYESİ İÇERİSİNDE MUSTAFA KUTLU'NUN ÖNEMİ	16
İKİNCİ BÖLÜM	25
2.TÜRK EDEBİYATINDA KASABA	25
2.1 TÜRK EDEBİYATINDA KASABANIN YERİ VE ÖNEMİ	25
2.2. MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYE VE DENEMELERİNDE KASABAYA DAİR BAZI DİKKATLER	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	37
3. MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE KASABALILAR	37
3.1 KASABADA İNSAN İLİŞKİLERİ	38
3.1.1. KASABALI KADINLAR	38
3.1.2. KASABALI ÇOCUKLAR	43
3.1.3. KASABADA İNSANİ İLİŞKİLER YARDIMLAŞMA ve DAYANIŞMA	45
3.2. TOPLUMSAL ROL BAĞLAMINDA KASABALI İNSAN GÖRÜNÜMLERİ	47
3.2.1. Memurlar	47
3.2.1.1. Öğretmen	47
3.2.1.2. Kaymakam	49
3.2.1.3. Doktor	51
3.2.1.4. Hemşire	52
3.2.1.5. Diğer	53
3.2.2. Kasabanın Siyasileri	54
3.2.3. Kasabanın Hocaları / İmamları	58

3.2.4. Kasabanın Delileri / Meczupları.....	64
3.2.5. Kasabanın Esnafları	68
3.2.5.1. Berber	69
3.2.5.2 Marangoz.....	71
3.2.5.3. Kahvehane	73
3.2.6. Kasabanın Olumsuz İnsan Tipleri.....	74
3.2.6.1. Hovarda	75
3.2.6.2. Siyasi Hırslar	83
3.2.6.3. Kasabanın Suçluları	86
3.4. Kasabaya Sığınanlar.....	92
3.4.1 Modern Kentte Bozgun Yaşayanlar	93
3.3.2 Gönül Meselesi.....	104
3.3.3. Kasabaya Nostaljik Yaklaşımlar	115
3.4. Kasabadan Kaçanlar Çıkanlar	117
3.4.1. Modern Kentte Yaşama Arzusu	117
3.4.2. Artist Olma Hayali	122
3.4.3. Kasabadan Göçenler	124
3.5. Modern Kentte Kasabayı Özleyenler	129
4. BOZULAN VE DEĞİŞEN KASABA	133
4.1. KASABANIN GELENEKSEL YAPISINI BOZAN UNSURLAR.....	133
4.1.1. Yol	135
4.1.2. Fabrika Tesis	142
4.1.3. Turizm	145
4.2. Kasabanın Boşalması.....	152
4.3. Kasabanın Geleneksel Yapısının Bozulmasına / Modernleşmesine Karşı Çıkanlar ...	157
SONUÇ.....	163
KAYNAKÇA.....	166

KISALTMALAR

A.g.e.	Adı geçen eser
A.g.m	Adı geçen makale
C.	Cilt
Der	Derleyen
Haz.	Hazırlayan
s.	Sayfa
TKS.	Tarla Kuşununun Sesi

GİRİŞ

Mustafa Kutlu 1947’de Erzincan’ın Iliç ilçesine bağlı Kuruçay nahiyesinde doğmuştur. Rüşdiye mezunu babası Nurettin Bey’in memuriyeti sebebiyle köyden köye göç ederek çocukluğunu geçirir. Babası 1953’te emekliye ayrılınca ailece Erzincan’a yerleştiler. Futbola, sinemaya, resme olduğu gibi edebiyata da ilgisi çocukken başlamıştır.

1963’te Erzincan Lisesi’ni bitirdi. Resim yapmaya olan merakından dolayı Güzel Sanatlar Akademisi’ne girmek istedi. Fakat kayıt için gittiğinde bu okulun kendisine uygun olmadığını düşünüp vazgeçti, ‘‘Biz burada kayboluruz’’ diye düşündü. Erzurum’da yeni açılan Atatürk Üniversitesinin Edebiyat Bölümüne kayıt yaptırdı. Burada okumuş olmasının ve burada kurduğu arkadaşlıkların hayatı ve yazarlığı üzerinde oldukça kalıcı etkileri olmuştur. Yükseköğrenim hayatında Kaya Bilgegilve Orhan Okay gibi hocalardan ders alan Kutlu, Meddah Behçet Efendi, İsmail Usta gibi simalarla karşılaşmış, Erzurum’un sözlü kültür ortamından da istifade etmiştir.’’¹ Aynı zamanda Erzurum’daki şehir gençlerini de dâhil ederek *Adımlar* dergisini çıkartmıştır.

...Nurettin Topçu’nun önderliğinde bir sanat ve fikir çevresinin görüşlerini yansıtan Hareket dergisi hakkında cesurca bir eleştiride bulunur. Bu eleştiriyle Orhan Okay’ın odasında tanıştığı derginin sahibi Ezel Elverdi’nin dikkatini çeker. Derginin desensiz olduğunu söyleyen Kutlu’dan desen göndermesini isterler ve bu şekilde ilk gönderdiği desen dergi kapağı için kullanılır.

İlk hikayesi *O*, 1968 yılı Mayıs sayısında yayınlanır. Aynı zamanda bir müddet yazdığı şiirleri de yayınlanmıştır. Şiirlerini bir süre *Adımlar* dergisine yollar. Ancak hikâye yazarı olarak tanındığından muhtemel ileriki zamanlarda şiirle adı yan yana geçmez.

¹ Merve Okuyucu, **Mustafa Kutlu’nun Eserlerinde Taşra ve Taşralık**,(Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Kutlu'nun resme olan ilgisi daha küçük yaşlardan başlamıştır. Resim çalışmaları sürerken bir yandan da yazar olmaya karar vermiştir. Hareket dergisinde desenleri ve hikâyeleri çıkmaya başladı. 1968'de üniversiteyi bitirdi ve ertesi yıl Erzincan'da Sevgi Hanım'la evlendi.1974'te icra ettiği öğretmenlik mesleğini bırakmıştır.1979-1982 yılları arasında ise; Hareket Dergisi'nin yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenir. Kutlu, dergiyi, ‘‘Dönemin siyasi atmosferinden, aktif siyasetten, kampaşmalardan uzak; bilim, felsefe, sanat ile uğraşan; döneminde çok etkili olan’’ bir dergi olarak tanımlar.

Kutlu'nun dergiye gönülden bağlılık hissetmesindeki en önemli etken Nurettin Topçu'dur. Çünkü, ‘Hareket’ Topçu'nun felsefi temellerini oluşturduğu bir projenin adıdır. Kutlu, hep ona yakın durur, ‘Anadoluculuk’ fikrini, siyaset ve ticarete dair görüşlerini benimser. Ve Topçu'nun bu düşüncelerini hikâye alanında temsil etmektedir. Kutlu'nun daha sonraki yıllarda yayınladığı deneme ve hikâyelere baktığımızda da bu düşüncenin izlerini görmek mümkündür.

Kutlu'nun yazdığı eserler başta Hareket dergisi olmak üzere Hisar, Yönelişler, Türk Edebiyatı, Düşünce gibi farklı dergilerde yayınlanmaya devam etmiştir.

Mustafa Kutlu'nun 1970 yılında yayınladığı ilk hikâye kitabı *Ortadaki Adam*'dir. Bu kitapta daha sonra da hayatını kaleme alacağı Sait Faik Abasıyanık'ın üslubuna dayalı izler sürmek mümkündür. İkinci kitabı ise yine aynı yayın evinden çıkan *Gönül İşi*'dir. Bu kitapta ve devam eden yıllarda da işlemekten vazgeçmediği, hikâyelerinin temelini de oluşturan konulardan biri kasabadaki değişimdir. Aşıklar geleneği bitmekte, insanlar âşıklar yerine Cem Karaca ve Kardeşler Topluluğuna ilgi göstermektedir. Köylüler para için yılların geleneği olan tarımsal üretimden vazgeçip, fabrikaya, zengin olma arzusuna teslim olmaktadır. Kimi şehirlere, kimi Almanyalara kaçmakta, kimi de buldukları yerde aletlere/ değişime yenilmektedir.’’²

² Necip Tosun, **Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2004,s,12.

‘Kutlu’nun bu iki kitabı tipik ilk kitaplar zayıflığının bütün özelliklerini bünyesinde taşır: Coşkulu ama aksayan bir anlatım ve didaktik mesaj kaygıları. Ama zaman zaman da usta hikâyecinin parıltıları, ayak sesleri hissediliyor bu öykülerde. Mustafa Kutlu daha sonraları bu kitapların yeniden basılmasına izin vermez ve onları tatlı hatıralar olarak anar.’³

Kutlu’nun hikâyesinin temelinde ‘şark hikâyeciliği’ anlayışı vardır. İlk iki kitabı olan *Ortadaki Adam* ve *Gönül İşi*’ni bu kategori içerisinde yer almasak bile üçüncü kitabı *Yokuşa Akan Sular* kitabı bizlere bu düşüncelerinin izlerini yansıtmaktadır. Kutlu’nun hiç bitmeyen konusu kırdan kente göç olgusudur. Köyden kente göçü, kasabalı insanın şehir hayatının karmaşası içerisinde oradan oraya savrulmasını Cevher Bican karakteri üzerinden anlatmaktadır. Öykücülüğünün dönüm noktası olarak niteler Necip Tosun, Kutlu’nun dördüncü kitabı *Yokuşa Aksan Sular*’ı.

1981’de yayınladığı *Yoksulluk İçimizde* bir nevi modern hayat içerisindeki Leyla ile Mecnun hikâyesi olarak adlandırılmaktadır. Zenginlik ve yoksulluk, maddeye sahip olma tutkusu ve bunlardan vazgeçmek kitabın temel konusudur. 1983’te yayınladığı *Ya Tahammül Ya Sefer* ise bir dönem dava bilinciyle omuz omuza mücadele eden insanların dünya hayatı meşgalelerine kendilerini kaptırmalarını ve bu davayı omuzlamak yerine ayaklar altına aldıklarını çarpıcı bir şekilde işlemiştir.

1987’de *Bu Böyledir* adlı kitabını yayınlayan Kutlu, bu hikâyede küçük bir kasabaya lunaparkın yapılmasıyla birlikte kasabadaki değişim ve dönüşümü anlatmaktadır. Değişimin sebeplerinden biri de kasabaya gelecek olan yoldur. Bu yol, kasabayı zamanla geleneksel görüntüsünden uzaklaştırmıştır. 1990’da yayınladığı *Sır* adlı hikâyede ise tekkeye intisab etmiş erkânın düşünce olarak modern hayata kendilerini kaptırmalarını ironik bir dille ele almıştır. Menfaat ve çıkar uğruna inancın emrettiği değerlerden uzaklaşıp tekkeyi ‘kullanmaya’ başlayan insanların hocayı da bu değişime alet etmek istediği anlatılmaktadır.

³A.g.e., s,12.

Bu döneme kadar kısa hikâyeler yazan Kutlu bu dönemden sonra 2000 yılında yayınladığı *Uzun Hikâye* adlı kitabı ile birlikte uzun tarzda hikâye yazmaya başlamıştır.

Uzun Hikâye adlı eserden sonra artık okuyucuyu uzun hikâyeler karşılamıştır: *Beyhude Ömrüm (2001)*, *Mavi Kuş (2002)*, *Tufandan Önce (2003)*, *Rüzgârlı Pazar (2004)*, *Chef (2005)*, *Menekşeli Mektup (2006)*, *Kapıları Açmak (2007)*, *Huzursuz Bacak (2008)*, *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009)*, *Zafer Yahut Hiç(2010)*, *Hayat Güzeldir (2011)*, *Anadolu Yakası (2012)* (Nehir söyleşi tarzı ile yazılmıştır.)*Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013)*, *Nur (2014)*, *Tirende Bir Kemal (2015)*, *Hesap Günü (2015)*, *İyiler Ölmez(2016)*, *Tarla Kuşunun Sesi(2017)*, *Sevincini Bulmak(2018)*.

Sadece hikâyeleri değil; Kutlu'nun deneme olarak kaleme aldığı eserleri de onun kasaba yaşantısını, oradaki insan ilişkilerini anlamak ve yorumlamak için dikkatle okunması gereken eserlerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HİKÂYESİ İÇERİSİNDE MUSTAFA KUTLU'YA GENEL BİR BAKIŞ

Kutlu Türk edebiyatı içerisinde gerek hikâyeleriyle gerek de denemeleriyle adından söz ettirmiş bir yazardır. Hikâyelerinin temelinde hikmet ve âhenk kavramları yatmaktadır. Kutlu hikâyelerini bu bağlamda ele alırken bugünü de bugünün meselelerini de hep ön planda bulundurarak çözüm yolu üretmeye çalışan bir isimdir. Özellikle hikâye serüveni içerisinde modernizm ve gelenek çatışması ekseninde oyunu gelenekten yana kullanması hikâyelerinin ana omurgasının hikmet ve âhenge dayalı olduğunun bir göstergesidir. Bu bölümde Türk hikâyesinin seyrine genel bir bakışın ardından Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin bu serüvendeki yeri ve önemi ortaya konulacaktır.

1.1. TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYENİN KISA TARİHİ

“Sözlükte “anlatmak, nakletmek, aktarmak, tekrar etmek; benzetmek, taklit etmek” anlamlarında masdar olan hikâye isim olarak da kullanılır. Türkçe’de son zamanlarda ortaya çıkan öykü kelimesi de Arapça’daki “taklit etmek” anlamının karşılığı olan öykünmekten türetilmiştir. Olağan üstü hadiselerin konu edildiği destan türüyle benzer yönleri bulunması sebebiyle hikâye en eski edebî türler arasında yer alır.”⁴

Hikâyenin, özellikle bizim gibi Doğu toplumlarında önemli bir yeri vardır. Birçok tecrübeyi, tarihî olayları, dinî hassasiyetleri, hadiseleri, toplumu derinden etkileyen meseleleri hikâye dediğimiz türün sınırları içerisinde anlatırız. Dolayısıyla hikâye klasik manada bizim tarihimizde ve genel olarak Doğu toplumlarında derin bir anlam birikimine sahiptir.

⁴ Hüseyin Yazıcı, “Hikâye” maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, C.17, s.493-501, 1998.

“Hikâye Batı’da romandan da sonra ortaya çıkmış sınırları belirlenmiş bir tür olarak karşımızda durmaktadır. Hiçbir tür hiçbir gelenek içinde büyüdüğü yeşerdiği geliştiği toplumun kendi kültürel kodlarından tamamen bağımsız, âzâde onu bıçak gibi kesip atmış hiçbir dala bağlanmamış şekilde ilerlemez. Dolayısıyla bizim hikâyemizin ilk örneklerine baktığımızda geleneksel hikâyelerimizden birtakım kodlar taşıdığını görmekteyiz.”⁵

“Türk edebiyatında modern anlamda hikâye XIX. yüzyılın son çeyreği içinde ortaya çıkmıştır. Bununla beraber tarihî seyir göz önünde tutulduğunda bu safhaya gelinmeden önce klasik ile modern hikâye arasında bir geçiş sürecinin yaşandığı görülür.”⁶

Edebiyatımızda modernizmin izleri görülmeden önce hikâye dediğimiz türün yerini tutan ürün destanlardır. Destanlara baktığımızda içinden çıktığı toplumun duyuş düşünüş yaşayış ve birikimlerine rastlamak mümkündür. Bir diğer önemli ürün ise destan ile günümüz modern Türk hikâyesi arasında köprü görevi gören halk hikâyeleridir. Halk hikâyeleri de toplumun içinde doğmuş yayılmış ve var olmuş geleneksel içeriğe sahip bir anlatı türü olmuştur.

“Türk edebiyatında modern anlamda hikâyenin ortaya çıkışı XIX. yüzyılın son çeyreği, hatta son on yılı içinde oluşmuştur.”⁷ “Tanzimat döneminde devletin birçok kademesinde başlatılan Batılılaşma çalışmaları, fert ve toplum düzeyinde dünyaya bakışta ve hayatı yaşayışta önemli bazı değişiklikler ortaya çıkarıyordu. Batı dilleri ve özellikle de Fransızca öğreniminin yaygınlaşması, bu dönemde okuyucunun gerek orijinallerinden, gerekse yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan çevirileri vasıtasıyla Batılı anlamda roman ve hikâye örnekleriyle yüz yüze gelmesini sağlamıştır.”⁸

⁵Doç. Dr. Mesut Koçak, ‘Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı: Nesir’ Lisans Ders Notları, FSMV Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 2015.

⁶Alim Kahraman, “Hikâye” maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.17, 1998, s,493-501.

⁷Alim Kahraman, **Modern Türk Hikâyesi**, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2015, s, 29.

⁸A.g.e, 30.

Avrupaî hikâyenin edebiyatımıza girişinden önce geçiş dönemi olarak da niteleyebileceğimiz eserler bizleri karşılamaktadır. Giritli Aziz Efendi'nin Muhayyelât'ı(klasik hikâye çizgisi içinde ortaya çıkan kırılmanın ilk örneği)⁹ve Emin Nihat'ın *Müsameretnâme*'sini eski hikâye geleneği ile modern hikâye arasındaki bir geçiş döneminin verimleri olarak kabul etmek gerekir. Emin Nihat'ın hikâyelerinde işlediği konulara baktığımızda evlilik, aşk, kültürel çatışma gibi kavramlar karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu konuları işlerken geleneksel olandan da kopmamaktadır. Hikâyelerinde dikkati çeken en belirgin şey ise bireye bakışıdır. Toplumu temsil eden kahramanlar vardır hikâyelerinde. Karakter birey olma özelliğiyle toplumun bir temsilcisi değil, toplumun içinde kendini var eden ya da etmeye çalışan birey olarak bilinmektedir. Hikâyelerinde toplumsallıktan bireye gidiş izleri göze çarpmaktadır. Dolayısıyla *Müsameretname* için, gerek bireye bakış gerek kurgu açısından modern öyküye gidiş yolunda çok önemli bir adım olduğunu söylemek gerekir.

Modern hikâyeye geçişte Yusuf Kamil Paşa'nın 1859'da Fransızca'dan çeviri yaptığı *Tercüme-i Telemak* edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. İlk uzun hikâye örneği ise Ahmet Mithat Efendi'nin *Kıssadan Hisse*'sidir. Özellikle de yazarın hikâye akışı içinde araya girip okuyucularla sohbet eder gibi konuşması uzun uzun açıklamalar yapması, hikâyenin gidişatına göre fikirlerini beyan etmesi bizleri geleneksel anlatı tarzı olan meddah hikâyelerine götürmektedir. Üslup kaygısından uzak, sade bir anlatımın yanında kendisini hikâyeye dâhil etme, giriş gelişme sonuç akışını kırma gibi birçok yeni anlatım teknikleri bulması yazarı hâlâ canlı kılmaktadır.

Nabizade Nazım'ın, realist anlayışla da bağdaştırılabilecek *Karabibik* adlı uzun hikâyesi köye yönelik örneğinin ilk basamağı olarak kabul edilmektedir. Yerli bir öykü deyince akla gelebilecek isimlerden biri olan Nabizade Nazım'ın öykülerinde çevre ve insan tasvirlerine de bolca yer verilmektedir. "Türk

⁹Kahraman, A.g.e., s,29.

hikâyeciliği için yeni bir anlayış ve yola işaret etmiş, konusunu köy hayatından seçerek daha sonraki dönemlerde örnekleriyle bolca karşılaşılacak gerçekçi köy edebiyatına da başlangıç kabul edilecek bir eser ortaya koymuştur.”¹⁰

Modern Türk hikâyesi dediğimizde akla gelen isimlerden biri olan Halid Ziya Uşaklıgil, öykü serüveni içerisinde bir çığır açıcı olarak bilinmektedir. Hikâyelerinde Batılı kurgunun olgunluğunu yakalayabilmiş bir yazardır. Romanlarından farklı olarak hikâyelerinde toplumun içine girebilmiş, küçük insanı yakalayıp onların yaşayışlarını gündelik hayat tecrübeleri ekseninde kaleme almıştır. Ekonomik durumdaki dengesizliği ve bunların doğurduğu çeşitli hayal kırıklıklarını realist bir çerçevede hikâyelerinde işlemiştir.

Mehmet Rauf ‘un ise en çok eser verdiği edebi türlerden bir hikâyelerdir. O, bu tür eserlerinde konularına çeşitlilik getirmiştir. “İçlerinde Servet-i Fünûn hayatının aşk hikâyeleri olduğu gibi tabiat ve toplum hayatımızın tasvirleri ve ruhsal hayatımızın çeşitli tahlilleri görülür.”¹¹ Onun öykülerinde ilk göze çarpan durumlardan biri bireyin toplumsal meselelerden soyutlanmış olmasıdır.

“Fecr-i Âti döneminde geçen süre içerisinde bilgi ve duyguların değişmiş olmasına rağmen hikâye anlamında bu topluluktan adı anılabilecek yazarlar Cemil Süleyman ve İzzet Melih’tir.”¹²

“Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1889’da yayınladığı *Şık* adlı hikâyesi uzun öykü niteliği taşımaktadır. Yazar, romanlarıyla ünlenmesine karşın, hayli kabarık sayıda öykü yazmıştır. Öykülerinde romanlarının özelliklerine rastlanır: İstanbul’un kıyı- köşe semtlerine ne dediğini bilmez kocakarılar, Karagöz söyleyişinden yararlanan konuşmalar, yoksul sınıfın sorunlarına bireyci bir ahlâkla yaklaşma söz

¹⁰A.g.e., s.35.

¹¹ Ömer Lekesiz, **Yeni Türk Edebiyatında Öykü**, Kaknüs Yayınları, İstanbul,1997,s, 97.

¹² Hüseyin Yılmaz, **Modern Türk Hikâyesine Mustafa Kutlu’nun Getirdikleri**, (Yüksek Lisans Tezi), FSMV Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2013 s.18

konusudur.”¹³İlk öykülerini de topladığı *Gönül Ticareti* adlı kitabında toplumsal sorunları işlemiştir.

Dilde sadeleşmeyi amaç edinerek birkaç gencin bir araya gelmesiyle oluşan Yeni Lisan hareketinin ve Türk hikâyeciliğinin önde gelen simalarından biri de Ömer Seyfettin’dir. ”Türk edebiyatında hikâyeye romancılığın bir yan ürünü olarak bakmayan, doğrudan doğruya hikâyeye yönelerek hikâyeciliği meslek haline getiren, çalışmalarıyla türün bağımsız olarak belirlenmesini sağlayan ilk yazar olmuştur.”¹⁴Onun hikâyeleri, gerilimin giderek arttığı ve sonunda çözüldüğü dünya edebiyatında Mouppassant tarz olarak da bilinen olaya dayanmaktadır. Hayatı savaş ve toprak kayıpları içinde geçmiş milleti derinden etkileyen Balkan Savaşı ve Milli Mücadele’yi bizzat yaşamıştır. Görüp yaşadığı bu manzara hayatında olduğu kadar sanatında da önemli bir yer tutmaktadır. Hikâye anlayışını iki kategoriye ayırmak gerekirse bunun birincisi; halk kültüründe yaşayan destanlardan hikâyeler devşirdiği ürünlerdir. İkinci ise Türkçülük düşüncesi ile kaleme aldığı hikâyeleridir. Seyit Kemal Karaalioğlu’nun Ömer Seyfettin için söylediği şu sözler hikâye anlayışını daha net bir şekilde ifade etmektedir: ‘”Tanzimat’la edebiyatımıza giren küçük realist hikâyenin başarılı örneklerini vermiştir. Diliyle, deyişle, konuları ile kendimizi bulduğumuz Türk insanını yansıtan ilk hikâyeleri o yazdı. Türkçülük, milliyetçilik ülküsüyle kaynaştırdığı sanatı tüm yazılarında görülür.”¹⁵

Anadolu insanın karşılaştığı zorluklar ve bunların üstesinden gelme çabalarını hem romanlarında hem de hikâyelerinde işleyen bir yazardır Halide Edip Adivar. Asıl yazın alanı roman olmasına rağmen hikâyeler de kaleme almış ve bunları *Harap Mabetler* adlı kitabında toplamıştır. Milli Mücadele yıllarında kaleme aldığı *Dağa Çıkan Kurt* ise hem tarihi hem de sosyal bir muhtevaya sahiptir. Savaş yıllarının sorunlarını sık sık dile getirmiş, aynı zamanda halkın bu mücadeleye destek vermesi

¹³Selim İleri, “**Çağdaş Türk Öykücülüğümüze Kısa Bir Bakış, Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri**”, Türk Dili Dergisi, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, 1975.

¹⁴ Kahraman, **Modern Türk Hikâyesi**, s.44

¹⁵ Lekesiz, s.113.

için çalışmalar yapmıştır. ‘‘Konuları çeşitlidir. Olaylar sevgi, fikir, kuşku, hayret, özlem ekseninde dönüp durur.’’¹⁶

Milli Edebiyat sağlam çizgilerini Yakup Kadri’de bulur. Ömer Seyfettin’in politik bakışında duygusal coşku öne geçmişken, Yakup Kadri, soruları ekonomik temele oturtmayı dener. ‘‘Yakup Kadri öykücülüğü başlangıçta bireyciliği bireyin toplumdaki soyutlanmış değerlerini savunmuş. Ama dönemin çalkantısı, toplumsal çıkmazların etkisi yazarı bireycilikten uzaklaştırmıştır. Savaşı irdeleyen öykülerinde Yakup Kadri toplumun değerlerini, haklarını, isteklerini insanı yücelterek savunmuştur. Ömer Seyfettin Türk olmanın yüceliğini öne sürerken; Yakup Kadri, Türk insanını, insan olduğu için *benimsemiş ve toplum içindeki tutumuyla değerlendirmiştir.*’’¹⁷ *Yakup Kadri’nin hikâyeleri: Bir Serencam, Rahmet, İzmir’den Bursa’ya, Milli Savaş Hikâyeleri ve Hikâyelerim*’ dir. 1909-1922 yılları arasında hikâyelerini çeşitli dergilerde yayınlamış 1922’den sonra hikâye yazmayı bırakıp roman yazımını sürdürmüştür.

‘‘...Anadolu’da sürgünde bulunduğu sırada (1913-1918) ve İstanbul’a döndükten sonra, *Memleket Hikâyeleri* (1335/1319) adıyla yayınlacağı toplamın diğer hikâyelerini kaleme alır.1930 yılına kadar uzun bir süre hikâye yazmadığı görülen Refik Halit, Lübnan ve Halep’te bulunduğu sıralarda ve 1938’de İstanbul’a döndükten sonra, *Gurbet Hikâyeleri* (1940) kitabında bir araya getirdiği diğer hikâyelerini yazmıştır.’’¹⁸

Cumhuriyet öncesi dönemde hikâyecilikte adını duyurmuş olan diğer yazarlar Encüment Ekrem (Talu), Selahattin Enis(Atabeyoğlu), Osman Cemal (Kaygılı), F.Celalettin, Reşat Nuri (Güntekin), ve Peyami Safa’dır.

‘‘Reşat Nuri’nin hikâyeleri genellikle aldatıcı dış görünüşün arkasındaki gerçeğe gitme şeklinde ifade edilebilecek bir kuruluş şemasına sahiptir(...)

¹⁶ Lekesiz, **Yeni Türk Edebiyatı Öykü**, s.137

¹⁷ İleri s,6.

¹⁸ Kahraman, **Modern Türk Hikâyesi**, s.46.

Hikâyeleri duygu, görgü bilgi ve zekâ unsurlarının ışığı altında hissedilen hayat sahnelerinden oluşur.’’¹⁹

‘‘Memduh Şevket Esendal’ın hikâyeciliği ise kendisine gelinceye kadarki olaya dayalı öykümüzün kendine yeni bir yol açtığı noktadır. Çehov dediğimiz hikâye, belli bir olayı çizgisel olarak anlatmayan daha ziyade hayatın akışı içerisinde belli bir kesiti ele alan hikâyelerdir. Esendal hikâyesi, günlük hayatın herhangi bir alanından alınmış bir kesit görünümündedir. Klasik hikâyelerdeki şaşırtıcı, sürprizli, çarpıcı son da bu hikâyelerde yer almaz. Memduh Şevket’in hikâyelerinde ümitsizlik, acı, karamsarlık yoktur. Onun hikâyelerinde küçük insan, aile, evlilik hayatı, yöneten-yönetilen ilişkisi, memur takımının alışkanlıkları, mahallede yaşayanların gündelik hayatları vs konular işlenir.’’²⁰

‘‘1930’lu yıllardan itibaren Türk hikâyeciliği yeni arayışlar içerisine girmiştir. Kalabalıklar içerisindeki insanı arama; ferde ve onun iç dünyasına eğilme söz konusu olmuştur. Bu yıllardan itibaren özellikle de 1940 dönemlerine doğru yazarlar gerçekliğin başka boyutlarına başka algılama biçimlerine yönelme eğilimi içerisine girmişlerdir. Örneğin; Sadri Ertem. Köy ve köy gerçekliği deyince akla gelen isimlerden biridir.’’²¹‘‘Yazar toplum düzeninde ekonomik sebeplerin etkilerini her şeyin önünde, birinci planda gören bir anlayışın sahibidir.’’²²Yine bu dönemlerde Anadolu insanı ve onun sorunlarına eğilim kendini göstermiştir.

Sabahattin Ali, bizim hikâyemizde köşe taşı olarak iz bırakmış önemli isimlerden biridir. Sabahattin Ali sosyal gerçekçi bir sanatçı olarak takdim edilse de öykülerinin konularına, öykülerindeki kişilerin niteliklerine baktığımızda eski öykücülük geleneğimizden barındığını görürüz. Onun hikâyeleri Maupassant tarzı dediğimiz edebiyatımızda Ömer Seyfettin ile ilk örneklerini gördüğümüz bir anlayış ortaya koyar. Kasaba hayatı, köy yaşamı gibi benzer temaları hikâyelerinde işlemiştir. ‘‘1934’te yazdığı hikâyelerden yaptığı seçmeleri ilk hikâye kitabı olan

¹⁹A.g.e., s,52.

²⁰A.g.e., s55.

²¹ Koçak, 2015.

²² Kahraman, **Modern Türk Hikâyesi**, s.57.

Değirmen'de (1935) toplamış, yazarın arayışlarını yansıtan bu eser o dönemde ilgiyle karşılanmıştır. Merkeze kasaba ve insanlarını alarak Anadolu'yu konu edinmiştir. Olaylara ve insanlara sosyal gerçekçi perspektiften bakarak bu yönüyle kendinden önce Anadolu'ya açılan yazarlardan ayrılır.’’²³

Sait Faik Abasıyanık, Türk hikâyeciliğinde kendisinden sonraki birçok isme etki bırakmış bir yazardır. Hikâyeye ilk başladığı zamanlarda Sabahattin Ali ve Sadri Ertem hikâyelerindeki Maupassant tarzı tutumla başlamıştır. Ancak daha sonra 1936'da yayınladığı *Semaver* adlı hikâye kitabıyla beraber gözlemci gerçekçi ve Çehov tarzı dediğimiz; durumu, anı, hayatın içerisindeki bir kesiti anlatmaya başlamaktadır. Hikâyeleri slogana yaslanmamaktadır. O eleştirel tutum sergilediği hikâyelerinde dahi gözleme dayandırdığı temaşa ettiği bir hayatı ve bu hayatın insanlarını, onların yaşadığı durumları doğrudan değil zihin süzgecinden geçirerek sunmaktadır. Hikâyelerinde insan sevgisinin hümanist bir anlayışın ve duyusun dışı vurumu vardır.

‘‘1930’lar dan sonra meydana gelen Marksist hikâye; konularda, insan kadrosunda, mekânda alabildiğine çeşitlenme yapar. Bu çeşitlenmeye rağmen özde büyük bir fakirlik ve yoksulluk vardır. Marksist hikâyedeki bu yoksulluğu Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar, Necip Fazıl Kısakürek, Sâmiha Ayverdi, Nurettin Topçu, Tarık Buğra gibi, konuları, insan kadrosu, insanı, tabiatı algılayışları, kültür varlığımızı değerlendirişleri itibariyle büyük bir derinlik sunan hikâyeciler dengeler.’’²⁴

1940 dönemi hikâye anlayışında değişen sosyal, ekonomik, siyasal durumların insanları çatışma noktasına getirmesiyle birlikte yazarların hikâyelerini sosyal gerçekler etrafında ele aldıklarını söyleyebiliriz. Bu dönemlerde yazarlar, gerçekliğin başka boyutlarına yönelmek istemişlerdir. Fakirlik ve yoksulluk, köy-

²³Ag.e., s.60.

²⁴ Kadriye Alev, *“Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Dünya Algısı”* (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013, s.17.

kasaba insanın yaşamı, insan hayatının görünmeyen yönleri yine insan merkezli bir anlatımla ele alınmıştır.

Orhan Kemal hikâyelerini yayınlamaya 1940 yılında başlar. O; Sadri Ertem, Sabahattin Ali gibi yazarların yolunu izlemesine rağmen onlardan farklı, bir hikâyeye çizgisinin anlatmaya yöneldiği hayatın içinden geliyor olmasıydı... Ekmeğini kazanma mücadelesi veren küçük insanları anlatır.(1949'da yayınlanan ilk hikâyeye kitabının adı *Ekmeğin Kavgası*'dır) Hikâyeye kitaplarında anlattıklarıyla kendi hayatına ait çocukluk, yurt dışı, fabrikalar, hapisane, İstanbul sahafları arasında sıkı bir bağ vardır''²⁵

İnsanların aksaklıklar yaşaması gibi konuları ele alan Haldun Taner, bireysel bir tutumla yergiye dayalı insanı ele almaktadır hikâyelerinde.

Faik Baysal, gerçekliği insan üzerinden anlatırken Samim Kocagöz, sosyal bilinç vurgusunu, Necati Cumalı ise ilk hikâyelerinde 'ben', ilerleyen zamanlarda farklı yörelere ait insan manzaralarını ön plana çıkarmıştır. Mehmet Seyda Çeliker, toplumla ilgili konuları ele almış; Kemal Bilbaşar ise eleştirel bir tutumla toplumsal konuları dile getirmiştir.

''1948-1955 arasında verimli bir hikâyeci olarak görünen Tarık Buğra (1918-1994) hikâyelerinde toplumsal çevre ve hareketten ziyade yalnızlık içinde boy atan kişisel psikolojiye yönelmiştir.''²⁶ Sosyal köy gerçekçiliğinin edebiyatımıza hâkim olduğu yıllarda eser vermiştir. Dış dünyada olan biten hadiselerin ferdin iç dünyasında meydana getirdiği yansımaları; acıyı, hüznü, pişmanlığı çözümleyerek yine ferd üzerinden iç zenginliği hikâyelerinde yakalamaya çalışmıştır. Büyük sosyal sorunları ele almaktan ziyade insan hayatındaki düzensizliklere ilişkilerde ortaya çıkan ruh çatışmalarına odaklanmıştır.

²⁵Kahraman, **Modern Türk Hikâyesi**, s.68

²⁶A.g.e, ,s.72.

Bu dönemde dikkate değer bir başka isim de Ahmet Hamdi Tanpınar olmuştur. Şiirlerindeki estetik duyarlılık, hikâyesinde de karşımıza çıkmaktadır. Toplumun dışa akseden sıkıntılarını ve problemlerini angaje bir bakışla anlatmak yerine insanın bireysel kargaşasını, şahsiyet sapmalarını gerçeğin ötesinde bir algılayışla bizlere sunmuştur. Tanpınar'ın romanlarında olduğu gibi hikâyelerinde de gördüğümüz şey; ruh dünyası, gerçek ve rüya, an ile mazi, dış gerçeklik iç alem çekişmesidir. Ve bu çekişmede rüya mazi ve ruh dünyası her zaman daha ağır basmaktadır. Yine Tanpınar'da *zaman* önemli bir unsurdur.

‘‘İkinci Dünya Savaşı yıllarında çıkardığı *Hareket* dergisiyle Anadoluçuluğa mistik ve İslami açıdan yaklaşan Nurettin Topçu (1909-1974) daha çok bir fikir adamı olarak tanınmasına rağmen hikâyeler de yazmış 1952-1958 yılları arasında kaleme aldığı on dokuz hikâyesini *Taşralı* (1959) kitabında bir araya getirmiştir.’’²⁷

1950’li yıllarda yeni bir hikâye anlayışı ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaş’ının yarattığı etki -saçmalık, endişe ve absürdlük- şiirde olduğu gibi hikâyede de kendisine yer bulmuştur. ‘‘Çoğu halkın içinden gelmiş olan hikâye yazarları, Anadolu’ya pek de romantik olmayan bir gözle bakarlar. Sosyal ve bireysel açıdan içine düşülen buhran; hürriyet düşüncesi, savaşın acımasızlığı, barış özlemi ve insan sevgisiyle karışarak eserlerini etkiler.’’²⁸

Yusuf Atılgan; çevreye karşı uyumsuzluk, dengesiz kişiliklerin ruh halleri, hayatın monotonluğunun getirdiği sıkıntılar gibi konuları işlemiştir hikâyelerinde. Demir Özlü ise içinde yaşadığı toplumun normlarına yabancılaşmış, geleneksel olanla bağlarını koparıp yalnızlaşmış insan tipini işlerken; Leyla Erbil ise geleneksel yaşama taban tabana zıt, cinsel sapkınlıkları olan, ruhsal bunalımlı insanların iç dünyasına eğilmiştir.

‘‘Bilge Karasu, (1930-1995),konu edindiği ferdin iç dünyasını inanç, inançsızlık, korku, mitler gibi evrensel alanlarda derinleşerek fakat çözüme gitmeden

²⁷A.g.e., s.76

²⁸ Ramazan Korkmaz, *Yeni Türk Edebiyatı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2011, s.357.

alegorik bir dille anlatmış, sapık sevgileri daha çok psikolojik bir zeminde yansıtmıştır.”²⁹ Tahsin Yücel ise toplumdaki alt sınıf diye nitelendirilen insanların hayatlarını kaleme almıştır.

“Bu hikâye dilinin barındırdığı karamsarlık, yalnızlık, çıkmaza saplanma, bunalım atmosferi; çevreyle bağlantıları kesilmiş, desteksiz kalmış, kendini güvende hissetmeyen, aykırı ve çelişkili bir hayat yaşayan insan unsuru, Sartre ve Camus’den bir yansımadır.”³⁰Bu dönemde Demir Özlü, Ferit Edgü, Tahsin Yücel, Bilge Karasu, Leyla Erbil, Orhan Duru, Yusuf Atılgan, Vüs’at O Bener gibi isimler karşımıza çıkmaktadır. Hiçliğe ve hayatın manasızlığına dayalı bir edebî anlayış benimseyen bu yazarların eserleri ülkemizde somut bir gerçekliğe karşılık gelmediği için de kimi yazarlarca eleştirilmiştir.

“Türk hikâyesi açısından bakılırsa 1960 sonrası hikâyede 1950-1960 döneminde açılımına şahit olduğumuz Varoluşçu ve gerçeküstücü yazarların yankıları bir taraftan devam etmiştir.1950’li yılların ortalarına doğru gözden düşmeye başlayan sosyal gerçekçi anlayışın kendini tazelediği; Marksizm’in temel eserlerinin Türkçeye çevrilmeye başlanmasına da denk düşen yeni bir safhaya girdiği görülmektedir.”³¹

“1960 ve sonrasında dikkati çeken bir gelişme de bu dönemde derinlikli yerli yorumlara kavuşan İslam medeniyeti düşüncesi etrafında bir yazarlar kuşağı doğması, sanatta öz edebiyat kadar dünyadaki yeni edebiyat açılımlarının nabzını da tutan bu yazarların yeni bir sanat dili içinde gittikçe çeşitlenen bir yelpaze oluşturacak şekilde eserler vermeye başlamaları olmuştur.”³²Geleneği bir imkân olarak gören yazarlar kendi dünya görüşleri çerçevesinde hikâyeler kaleme almıştır. Rasim Özdenören, Durali Yılmaz, İsmail Kılıoğlu Mustafa Kutlu gibi isimler bunlara birer örnektir. Rasim Özdenören hikâyelerinde toplumsal değerler bunların

²⁹A.g.e., s81.

³⁰Kahraman, s,78.

³¹A.g.e., s.83.

³²A.g.e., s84.

yitirilmesi, geleneğe yabancılaşma, sosyal değişmelerle aile yapısının deformasyona uğraması, insan ilişkilerinin bayağılaşması gibi konuları ele almıştır.

1.2. TÜRK HİKÂYESİ İÇERİSİNDE MUSTAFA KUTLU'NUN ÖNEMİ

“Mustafa Kutlu, hikâyeye, Anadoluçuluğu sosyal gerçekçi yorumlara tabi tuttuğu İslamî bir açı içine yerleştiren Nurettin Topçu çizgisinde başlayan Mustafa Kutlu (d.1947) bu yolu geliştiren ve çeşitlendiren bir hikâyeye dünyası kurarak ilgileri uzun süre üzerinde tutmayı bilmiştir. İlk hikâyeye kitabı 1970’te yayımlanan (Ortadaki Adam) yazarın hikâyeleri toplumsal değişme, çarpık şehirleşme göç gibi temel temalar etrafında döner. Bu hikâyelerde ferdî ve toplumsal durumlar birbirini doğurarak iç içe geçmiştir. Bir hikâyeye geçmişimiz bulunduğu bilinciyle hareket eden hikâyeci, Doğu’nun, çerçeve hikâyeye içinde parça hikâyeler anlatma şemasını, hikmet ve ahenk arayışını taklide düşmeden kendi hikâyelerine uygular.”³³

“Türk hikâyeciliğinin verimli kalemlerinden biri olan Mustafa Kutlu, eserlerinde Türkiye’nin toplumsal değişim ve dönüşümünde büyük ölçüde yer verir. Modernleşme ile birlikte Türk toplumunun sosyal ve siyasal değişimlerini ele alan Mustafa Kutlu, özellikle çok partili hayattan sonraki kentleşme ve göç unsurlarını olumlu ve olumsuz yönleri ile hikâyelerine taşır.”³⁴ Mustafa Kutlu geleneksel anlatı tarzından beslenip kaleme aldığı hikâyeleri, özellikle de hayata karşı bakış açılarını dile getirdiği denemeleri ve köşe yazıları ile Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Türk toplumunu modernizm karşısında geçirdiği sancıları ve çıkmazları kendine hasn üslupla dile getiren bir yazardır Mustafa Kutlu.

³³ A.g.e., s.92

³⁴ Hale Eren, “Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Kentin İnanç Mekânları”, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul. s,1.

Modernleşmeyle birlikte Türk toplumunun geçirdiği değişimler hikâyelerinin belli başlı temalarını oluşturmaktadır.

Özellikle de 1950 ve 1960'lı dönemler sosyal anlamda değişmelerin baş göstermesiyle birlikte edebiyatın da bundan nasibini alması kaçınılmaz olmuştur. Dünya çapında yazdıklarıyla büyük ses uyandıran Jean Paul Sartre, Franz Kafka, Albert Camus gibi yazarların kitapları yine bu dönemlerde çeviri yoluyla bizim edebiyatımızda yer almaya başlamış, hem bir dünya görüşü olarak hem de edebi anlamda ülkemizdeki birçok yazarın dikkatini cezbetmiştir.

“1960’ların sonunda öykü yazmaya başlayan Kutlu’nun bu yıllarda dönemin varoluşculuk/bulantı/kafkaesk gibi gözde akımlarına genel anlamda uzak durduğunu görürüz. Döneminde öykü yazan öykücülerin önemi bir bölümü bu akımları benimseyip benzer ürünler vermesine karşın o bu akımları ‘yerlilik’ bağlamında tasvip etmemiştir.”³⁵ Diyebiliriz ki Kutlu, son yarım asırda Türk toplumunun geçirdiği değişimleri kaleme alırken modern hikâyenin unsurlarını kullanarak temelde yerlilik ilkesiyle hikâye anlatma yolunu kendisine düstur edinmiştir.

Mustafa Kutlu’nun hikâyelerin temelini hikmet ve âhenk kavramları oluşturmaktadır. Postmodern unsurlardan faydalanmakla birlikte hikâyelerinin asıl temeli hikmettir. Geleneksel damardan beslenip bugünün insanlarına seslenen bir yazardır. “Peşinde olduğu hikâye Şark hikâyesidir.(...) Ve öyküdeki arayışını şöyle açıklar: Hikmet Âhenk. Kutlu hikmeti tema, âhengi de biçim anlamında kullanır. Bu iki kavram aynı zamanda bütün bir Şark –İslâm sanatının ortak özelliğidir. İşte Kutlu’nun öykü serüveni bu arayışını yansıtır.”³⁶

Kutlu’nun edebi hayatının ve şahsiyetinin şekillenmesinde *Hareket* dergisinin ve hocam dediği derginin kurucusu Nurettin Topçu’nun büyük bir rolü olmuştur. Dergi, Nurettin Topçu felsefesinin, geleneğinin, ahlâkının ve dünya görüşünün bir yansımasıdır. “Kutlu, Topçu felsefesinden derinden etkilenir. Hikâyelerinin ve

³⁵Tosun, *Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu*, s,10.

³⁶A.g.e., s.11.

denemelerinin de temelini bu felsefe oluşturmaktadır. Topçu'nun ticaret, siyaset, tabiat, Anadolu romantizmi, köy gerçekliği modernizmi reddiye gibi felsefi-iktisadî-ahlâkî görüşlerini sanat alanında 'temsil eden' Mustafa Kutlu olmuştur.³⁷ Topçu'nun Anadoluçuluk görüşünden hareketle Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde de Anadolu'ya bakışı sıcak içten ve samimidir. O, tıpkı hocası Topçu gibi Anadolu'nun güzelliklerine bozulmamış saflığına, çıkar gözetmeyen samimiyete dayalı insan ilişkilerine eğilirken bunlara fitri hayata yakınlık hasebiyle içerden bir bakış sergilemektedir. Bu sebeple hikâyelerinde modern kentin karşısında kasaba, modernizm karşısında ise gelenek yer almaktadır.

Ömer Lekesiz'in Mustafa Kutlu'nun hikâye anlayışı ile ilgili söylediği şu sözler onun hikâyemiz için önemini daha net bir şekilde vurgulamaktadır. 'Mustafa Kutlu öyküsünün hemen hepsinde yazmaya hatta yazarın kültürel ve düşünsel dokusunu oluşturan okumalarının ve toplumsal ve siyasal ilişkilerinin başladığı yıllardan günümüze kadar ülkemizin ve insanımızın yaşadığı yaklaşık yarım yüzyıllık maceranın toplumsal, siyasal, kültürel ve insanî boyutlarını en çıplak haliyle ve öyküsel-kurgusal gerçekliği ile görürüz.'³⁸

Şark İslam anlayışı, hadisler, kıssalar, menkıbeler, ayetler, halk hikâyeleri, mesnevilerden hareketle geleneksel değerlerle örtüşen temelinde İslami öğretilerin de olduğu bir bakış açısıyla hikâyelerini kaleme almaktadır. Dikkati çeken bir başka önemli nokta da 1970 yılında ilk hikâye kitabı olan Ortadaki Adam'ı yayınlamasından günümüze gelene kadar on dokuz hikâyesinde köyden kente göç, modernleşme ve onun insan hayatlarında açtığı boşluklar, kasaba ve kasabanın bozulması, dağılması yahut o ruhun yitirilmesi, siyasi çıkarlar, geleneksel değerlere yabancılaşma vs. gibi konuları işlemekte ve hepsinin temelinde Şark hikâyesine dayalı tasavvufi söylemlere rastlamak mümkündür.

Mustafa Kutlu'nun hikâye anlayışı ile ilgili söylediği şu sözler onun Türk edebiyatı içerisindeki yerini anlamamız açısından önemlidir:

³⁷A.g.e., s.22.

³⁸ Lekesiz, **Yeni Türk Edebiyatında Öykü**, s,116.

“Bir günümüz hikâyecisi olarak geçmişe bir yerinden bağlanmaya, geleneği araştırmaya çalıştım. Şarkta sanat iki şeyin peşindedir: Hikmet ve âhenk. Şiirden mimariye minyatürden kıssalara kadar bu iki unsurun bütün sanat faaliyetlerine esas teşkil ettiği görülür. Hikmet bir mevhibedir. İlahi metinler kadar âlemde de vardır. Allah dostların görünür kalbe iner. Kulun mücadele ve riyazeti, kalbin safiyeti, fildeki ihlas hikmete açık olmanın ön şartlarıdır. Hikmet bir kavrayıştır, Bir eriş’tir. Bir kere söylenir ve daha sonraki nesillere çeşitli kılıklarla bürünmüş olarak ulaşır. Âhenk de bir keşiftir. Rengin, sesin, sözün, hacmin, hareket ve ritmin keşfi. Unsurları birbiri ile olan münasebetinde görülen eşsiz uygunluk. Hikmet, çokluk belli bir âhenk mecrasında kendini belli eder”.³⁹

“1980’lerden sonra Türk edebiyatının üzerinde esen postmodern rüzgâr dönemin yazarlarında iki tür duruş meydana getirir: Birincisi; hayatı postmodern kodlarla algılayıp yazmış oldukları eserlerde geleneksel değerleri ele alırken herhangi bir sorunsallaştırma amacı gütmeyenler, ikincisi; postmodernin bütün teknik imkânlarını kullanıp hayatı postmodern bakış açısıyla algılamayanlardır. Birinci kısımda yer alan anlatılarda geleneksel ve modern değerler verilirken herhangi bir çatışma unsuru sorunsallaştırılmaz. Onların gelenekten besleniş şekilleri birçok değerın birbirine karışmadan, dönüşmeden yan yana yürüdüğü bir çeşni niteliğindedir. Kutlu, bu sınıflandırmada ikinci kısım anlayışında hikâyesini yazmıştır. Sanatı her yönüyle oyun seviyesine indiren postmodern yazarlara karşı Mustafa Kutlu da postmodern anlatımın imkânlarından faydalanmış, fakat onunla beraber öz değerlerin bilincine varış, bir tersine dönüş hareketi gerçekleştirmiştir. O çağın edebiyat anlayışı içerisinde orijinalliği yakalamıştır diyebiliriz.”⁴⁰

Mustafa Kutlu’nun yukarıda kategorize edilen kısımda ikinci safta yer alması onun günümüz öykücülüğü içerisinde önemli bir noktada tutmaktadır. İlk hikâye kitaplarını incelediğimizde *Ortak Adam* ve *Gönül İş* –bu kitapları daha sonra bastırmamıştır- Çehov dediğimiz durum hikâyelerinden oluştuğunu görmekteyiz. Ancak daha sonraki yıllarda olaya dayalı hikâyeler kaleme almıştır. Yeni bir şey

³⁹ Tosun, **Mustafa Kutlu Öykücülüğü**, s.118.

⁴⁰ Yılmaz, **“Modern Türk Hikâyesine Mustafa Kutlu’nun Getirdikleri”**, s.31.

söylemenin peşinde olan yazar, her dönem farklı akımların yahut düşüncelerin peşinde koştuktan ziyade geleneksel olanı yeni söyleyişlerle harmanlayarak sunmaktadır. Postmodern çağ içerisinde farklı akımların peşinden gitmek yerine Şark hikâye anlayışı çerçevesinde hikâyelerini kaleme almaya devam etmesi onun hâlâ günümüzde geleneksel anlamda beslenilebilecek damar olduğunun da bir göstergesidir.

Hikâyelerini yayımlamaya başladığı ilk günden -özellikle de 1950 lı yıllar-dan itibaren toplumsal değişim ve dönüşümleri, gündelik hayat içerisindeki sorunları, modernleşmeyle birlikte yitirilen geleneksel değerleri, çarpık kentleşmeyi ,taşranın dönüşmesini yine insan üzerinden anlatmayı kendine düstur edinmiş bir yazardır. O, bu olayları ele alıp tahkiye ederken sorunlara çözüm sunmayı da ihmal etmez. Anlattığı kişilerin, mekânların ve olaylar bizzat yaşadığımız topraklardaki gerçeklikten devşirmedir. Bunun sebeple ilk hikâyelerinden en son yayınladığı hikâyeye kadar elimize aldığımız her kitapta okuduğumuz her öyküde kendimize, bizi biz yapan değerlere rastlamak mümkündür.

“Mustafa Kutlu yazarlığının ve öykülerinin temel sorunsalını şu cümleyle ortaya koyuyor: Türkiye’de yaşanan toplumsal değişme, şehirleşme olgusu ve göç, beni sürekli meşgul eden konuların başında gelmektedir.’ Bu değişim, şehirleşme ve göç sürecinde yaşadığı mekânla birlikte insanın macerası ve içinde kopan fırtınalar, Mustafa Kutlu öykücülüğünün temel izleğidir. Bu tematik izleğe yazarı ulaştıran süre içinde severek okuduğu, öykü tekniği, dili, üslubu vb. yönlerden severek izlediği öykü yazarlarını da şöyle sıralar: Ömer Seyfettin, Refik Halid, Reşat Nuri, Sabahattin Ali, Sait Faik, Memduh Şevket. Anılan bu öykü yazarlarından Sait Faik ve Sabahattin Ali üzerinde yayınlanmış iki çalışması bulunan Mustafa Kutlu’nun Ömer Seyfettin ve Memduh Şevket’in öykücülükleriyle ilgili de yayımlanmamış olsa bile iki kitaplık çalışmasının bulunduğu düşünülünce, yazmaya başladığı yıllara dek Türk

öyküsünün serüvenini en usta örneklerinden izleyip yararlandığı, hatta bunların üzerine kafa ve kalem yordduğu açıkça görülebilir.”⁴¹

Kutlu, Sabahattin Ali ile ilgili incelemesinde onun Türk edebiyatında Anadolu’yu anlatan hikâyeciler arasında ön sırada bulunduğunu dile getirir. Ali, Anadolu insanının çeşitli problemlerini ve ekonomik zorluklarını dile getirirken kasaba veya kasabalıyı zamanın kalıplaşmış anlatılarıyla anlatmamış, toplumsal gerçekçi bir perspektifle ele almıştır. O yalnızca hikâyeye anlatmak için yazmamış, Anadolu’yu temaşa edip toplumsal sorunlarını işaret ederek olduğu gibi yansıtmak istemiştir.

“Mustafa Kutlu’nun, Sabahattin Ali ile ilgili yaptığı inceleme, onun tabiatı nasıl anladığına ilişkin ipuçları vermektedir: ‘İnsanın tabii haline hayrandır. Bütün sonradan olma haller, yapmacık ve göstermelik tavırlar bu tabiiliği bozar. Ona göre insan ancak tabiata yaklaştığı, onu anladığı müddetçe safiyet ve iç temizliğine ulaşır. Güzellik ve aşk, tabiatın en ilkel halinin doğurduğu duygulardır.’ (Sabahattin Ali, s.56). ‘Sabahattin Ali’nin tabiata yakınlaşması bir tutkunun eseridir. Mücadelelerinde sığınacağı bir dost kucaktır. Çoğu kere duygularını kamçılayan bir araçtır. Tasvirlerinde bu yüzden yer yer ifrata kaçan imajlar olduğu kadar güzelliği ve doğallığı bozmamaya azami dikkat sarf ederek verdiği parçalar da vardır.(age, s.59),”⁴² Kutlu, Sabahattin Ali’nin kasabaya yaklaşımını ele alırken onun tabiatın yana olumlu bir düşünce içinde olduğunu diler getirir. İnsan tabiatın sonsuzluğuna katılmalı onun bir parçası olmalıdır. Ona katılmak, ondan kopmamak bozulmamış bir hayata vakıf olmak demektir. Sabahattin Ali, hikâyelerinde kasabaların sorunlarını çarpıtmadan ele alıp toplumsal sorunlarını açığa çıkarır. Anadolu insanının yaşam koşulları, geçim derdi kasabayı ele aldığı hikâyelerinde başat unsurdur. Kutlu’nun, Sabahattin Ali’yi incelediği eserinde onun Anadolu ve kasabaya dair düşünceleri aynı zamanda Kutlu’nun da kasabaya ilgili düşünceleriyle örtüşmektedir.” Anadolu’da çeşitli sebeplerle uzun müddet bulunan yazar,

⁴¹ Hüseyin Su, **CüzGülü’nün Kokusu Mustafa Kutlu Armağanı**, Hayatın Füsün Ve Şiiri’nin Öyküleri, Meseret Yayınları, İstanbul, s.15.

⁴²Tosun, **A.g.e.**, s,64.

köylerimize gerçekçi bir gözle bakmaktadır. Bu bakışında yer yer problem ortaya koyucu, yer yer çözümleyicidir. Bu arada sergileyici ve tasvirici tutumuyla gerek köyü ve gerekse köylüyü zamanın ortamı içerisinde vermektedir. Fakat Anadolu insanının kabuğunu delip geçmez. Köylünün görünen tarafını, gerçekleri çarpıtmadan vermeye çalışır.’’⁴³ Kutlu, Sabahattin Ali’nin hikâyelerini anlatırken onda sorumluluk duygusunun ağır bastığını dile getirmektedir. ’’Onu hikâyeye iten, etrafında gördüğü acı gerçeklere dayanamamaktadır. Kuru değildir. Çevresindekilerle çatışması sevgi noksanlığından veya topluma karşı duymuş olduğu kinden değil, haksızlıklara tahammül edemeyişinden, karşı koyma isyan etme arzusunandır. Tabiat her zaman sığınağı olmuştur. Ancak kişiliğinin sorumluluk duyan tarafı, kendi duygularını yaşayan bir toplum kaçını olmasını engelliyordu(...)İnsanın tabi haline hayrandır. Bütün sonradan olma haller, yapmacık ve göstermelik tavırlar bu tabiliği bozar. Ona göre insan ancak tabiata yaklaştığı, onu anladığı müddetçe safiyet ve iç temizliğine ulaşır(...)Sabahattin Ali hikâyelerini yaşadığı ve daha çok kahramanlarıyla somut bir münasebet kurduğu için, olayları toplumsal açıdan yansıttığı için gerçekçiydi. Romantik tarafı, onu bu gerçekleri yazmaya zorlayan duygu bolluğu –yazmadan edememe- hikâye kişilerine karşı yer yer duyduğu sevgi ve kendi öz içliliğinden gelen acımadır.’’⁴⁴O, toplumsal olayları hikâyelerinin konusu yaparken bunları sebep sonuç ilişkisi içinde ele almaktadır. Kutlu için de toplumsal bağlamda olan değişim ve dönüşümler onun hikâyelerinin temel konusunu oluşturur. Toplumda yaşanan değişimleri adeta bir toplumbilimci gözüyle inceler, bu değişimlerin bireyi, aileyi, yaşanan mekânı ne denli etkilediğini ve bu etkilenmenin toplumda nelere mâl olduğunu irdelemektedir. Sabahattin Ali, kasabayı ele aldığı hikâyelerinde tabiatı ve tabiatta yaşamı içselleştirir. Kutlu’da da bu durum bakir tabiatın güzelliği, saflığı, insanın zihnini ve ruhunu beslediği düşünceleriyle örtüşmektedir. Sabahattin Ali’de tabiat bir tutkudur; doğallığı ve güzelliğiyle insan yaşamı için sığınılacak limandır. Sabahattin Ali *Sulfata* adlı hikâyesinde kasabadaki tabiat için ‘*Bulduğum kasabanın hemen arkasındaki dağa çıktım. Önce fundalıklar sonra çamlar arasında uzun uzun hedefsiz ve maksatsız dolaşım.*’’der. Kutlu, ‘*Bu maksatsız dolaşmanın anlamı nedir?*’ diye sorar ve

⁴³ Mustafa Kutlu, **Sabahattin Ali**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1996, s,173.

⁴⁴ Kutlu, **Sabahattin Ali**, s,55-56.

Sabahattin Ali'nin nazarında kasaba ve tabiat ilişkisini ele alırken kendisinin de kasaba ve tabiata karşı nasıl bir tutumda olduğunu ortaya koyar. Kutlu hikâyelerinde de tabiata yaklaşım safiyane bir bakışla ele alınır.

“Tabiatı olanca varlığı ile içine doldurmak. Doğallığı içerek, ezerek, sindirerek yaşamak. Bir başına fakat tabiattan bir parça olduğunu duyarak yaşamak. Ona katılmak, varlığı ile onu bozmamaya çalışma, ondan olmak, onun içinde erimek değil midir?(...) İnsanoğlu tabiata neden yaklaşıyor? Bütün bu heyecanlanmalar, duyguyla dolup boşalmalar, tabiatın muazzam sessizliği içinde saklı ruhtan mı ileri geliyor? Doğal olan safiyetini koruduğu orjinelliğini muhafaza ettiği ve insanoğlunun ilk sevgilisi olduğundan kıymetlidir. Ancak bu hali ile içinde saklı olan sıırı verebilir. S. Ali tabiatta ilk insanın ona karşı duyduğu hayranlığın nedenini aramaktadır. Çünkü ilk insan onun doğallığını bozmayacak şekilde yaşıyor ve ona hayran kalıyordu. Belki bu yüzden tabiatın içinde sakladığı ruha dahi iyi yaklaşıyor, giderek onu tanrılaştırıyoruz. Asrımızın insanı ise kendi kendisini mutlak saymakta ve mini kafası ile bu muazzam görüntüyü inkar etmektedir. Birbirini tutmayan neticesiz ve çelişik fikirlerle olsa olsa tabiattan uzaklaşır ve insanlar doğallığı bırakıp uydurdukları sahte dünyalarına girerek duygusallıktan koparlar.”⁴⁵

Anadolu’yu yazmak için Anadolu’da yaşamış olmak gerekir. Bu durum o beldenin kültür, örf ve âdetine vakıf olmak gerekir. ‘S.Ali’ye göre ona dışarıdan bakmak hayatının akışına girmeden, hatta daha ileriye giderek onlardan biri olmadan onu anlamak mümkün değildir. Sorunlara eğilecek olanları aydınlatmak isteyen yazarlar veya bizzat meseleleri çözmek isteyenler önce Anadolu’yu yakinen tanımalı bunun için onun ruhuna inmeli, ona gerçekten yaklaşmalıdır.”⁴⁶Kutlu, Sabahattin Ali'nin tabiat ve kasabayla ilişkisini ortaya koyarken bir nevi kendisinin de bu duruma karşı düşüncelerini dile getirmektedir.

Denilebilir ki Mustafa Kutlu'nun hikâye anlayışının gelişmesinde öykü tekniğinin ve üslubunun belirli çerçevede olgunlaşmasında özellikle Sabahattin Ali

⁴⁵A.g.e., s,59.

⁴⁶A.g.e., s,125.

başta olmak üzere yukarıda belirtilen yazarların katkısı da oldukça önemlidir. ‘‘2000’lerden sonra neredeyse her yıl okurunu bir kitapla selamlayan Mustafa Kutlu, köylerin, kasabaların ve şehrin ‘Türk anlatıcı’sı olarak, son elli yıllık sosyal tarihimizi edebiyat yoluyla kayıt altına almıştır. Bunca sevilmesinin ve okunmasının sebebi, Türkçenin anlatma zevkini hep canlı tutması ve Türklerin maddi-manevi dünyasını yansıtmadaki kudretidir. Aslında o bütün şeffaflığı ile ortadaki adamdır ve bu yanı sıra Yunusun hikâyeci halidir.’’⁴⁷O, hikâyeye yeni bir soluk önemli bir açılım getirmiştir. ‘‘O hikâyede iki devri, dün ile bugünü, gelenekle modern, kıssayla romanı, mesneviyle hikâyeyi bağdaştırır; imparatorlukla cumhuriyeti. Bu yüzden onun gerçekleştirdiği değişiklik sadece kendisinden sonraki hikâyeyi etkilemekle kalmayıp Türk edebiyatının bütünü için büyük ölçüde gerçekleşmiş ciddi teklifler de içermektedir. Bu yönüyle Mustafa Kutlu hikâyesinde ciddi bir damar açabilenlere özgü önemle önemlidir.’’⁴⁸ Gelenekten faydalanarak hep yeni bir şey söyleme peşinde olan Kutlu, hikâyelerini bu düstur üzerine şekillendirip Türk edebiyatında bu bağlamda önemli bir yere sahip olmuştur.

⁴⁷ Ali Ayçil , ‘‘Ortakdaki Adam Mustafa Kutlu’ ’**Mustafa Kutlu Hikayeciliği Çalıştayı**, s,33.

⁴⁸ Alpay Doğan Yıldız, ‘‘Mustafa Kutlu’nun Uzun Hikâyelerinde ‘Yinelenen’ ve ‘Yenilenen’ Hikaye Anlatma Düzeni, **Mustafa Kutlu Hikayeciliği Çalıştayı**, s,35.

İKİNCİ BÖLÜM

2.TÜRK EDEBİYATINDA KASABA

2.1 TÜRK EDEBİYATINDA KASABANIN YERİ VE ÖNEMİ

Mustafa Kutlu'nun 1970 yılından 2018 yılına kadar kaleme aldığı hikâyelerinde kasaba mekân olarak ön plana çıkmaktadır. Kasaba onun hikâyelerinde olumsuzlukların bozgunluğun değil, bizatihi insanî ilişkilerin yaradılışa uygun şekilde gerçekleştiği, saflığın, samimiyetin, sıcaklığın ve en önemlisi geleneksel hayatın sürekliliğinin mekânıdır. Onun nazarında kasaba, korunması yüceltilmesi gereken bir yer olarak hem denemelerinde hem köşe yazılarında hem de hikâyelerinde olumlu bir nazarla işlenmiştir. Çalışmanın bu bölümde Mustafa Kutlu'dan önce Türk edebiyatında kasabaya yönelişin yazarların nazarında hangi perspektifte ele alındığı incelenecektir.

“XIII ve XIV. yüzyıllara ait Arapça, Farsça ve Türkçe kaynaklarda geçen kasaba kelimesinin başlıca özelliği bir iskân yerinin adı olmasıdır. Bu kavramın, iskân yeri oluş bakımından köylerin (karye) gelişmiş bir şekli olabileceği ve şehirle arasında belirli bir benzerlik bulunduğu tahmin edilmektedir. Kesin olan husus, kasabanın hukuken en küçük iskân birimi olan köy / karye /avuldan daha büyük olduğudur. Bu açıdan kasabanın insan unsuru bakımından kalabalık bir iskân yeri vasfı taşıdığı açıktır.”⁴⁹

“Şehir ve köy arasında kalan bir yerleşim birimi olan kasaba, şehre benzemeye çalışan yönlerinin yanı sıra, kırsal özelliklerini de devam ettirerek her iki alanın vasıflarını belli ölçüde bünyesinde barındırır. Bu arada gelenek ve yeniliğin bir arada tutulmaya çalışıldığı kasabada, üretim ve tüketim biçimi de bahsedilen senteze uygun şekilde gerçekleşir. Tarım faaliyetlerinin yanında küçük ölçekli de olsa sanayiye

⁴⁹Tuncer Baykara. “Selçuklular ve Osmanlılar'da Şehir Görünüşü ve Niteliği Taşıyan İskân Yeri”, Türk Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, 2004.

dayalı bir ekonomik yapını bulunduğu kasaba, sergilediği bu çeşitlilikle köyden farklı bir mekân ve yönetim örgütlenmesine sahiptir. Şehrin kaotik ortamı ve köyün muhafazakâr yapısına nisbetle kasaba, mukimlerine eklektik bir hayat tarzını tecrübe edebilecekleri ortamlar sunar.’’⁵⁰

Yukarıda da belirtildiği gibi kasaba gelenek ve yeniliğin bir arada tutulduğu mekânlardır. Türk edebiyatında kasabaya dair geleneksel bakışı en iyi yansıtanlardan birisi Mustafa Kutlu’dur. Ancak Mustafa Kutlu’nun kasabaya yönelişiyle Tanzimat’tan beri kasabayı ele alan yazarlar, bu mekânı aynı perspektifte anlatmamış, onların nazarında kasaba/köy aynı muhtevaya sahip olmamıştır. Bu bakımdan köye/kasabaya yönelen yazarlara ve onların bakış açılarına değinmek Kutlu’nun kasaba algısını daha iyi idrak etmek açısından önemlidir.

’’Yenileşme dönemi Türk romanının ilk örneklerinde mekân olarak çoğunlukla İstanbul tercih edilirken, Anadolu’ya açılma sürecinin ardından Cumhuriyet Devri’nde köy edebiyatı başlığı altında değerlendirilebilecek romanlarla birlikte, Türk edebiyatı şehir ve köy düzleminde geniş ölçüde temsil edilir. Ancak kasaba hayatını konu alan ve merkezî mekân olarak kasabanın seçildiği hikâye ve roman örnekleri diğer yerleşim birimleriyle mukayese edildiğinde oldukça sınırlı seviyede kalır. Mekânın hafızasını yazılı olarak kayıt altına almak açısından da konuya bakıldığında kasabanın bir hafıza mekânı olarak Türk edebiyatına yeterince yansıtıldığı söylenemez.’’⁵¹

‘‘Taşranın, başlangıçta, edebiyat ve düşünce dünyamıza girişi siyasal amaçlıdır. Türkçülük akımının etkisiyle önem kazanan halkçı, toplumcu düşünceler köy ve taşra hayatını edebiyata taşımıştır. Ebubekir Hazım Tepeyran’ın Küçük Paşa’sı 1910 tarihlidir. 1919’da Refik Halit Karay Memleket Hikâyeleri ile taşranın yaşantısını ve ruh halini kavramaya çalışır. Ateşten Gömlek ve Çalığışu 1922’de bize taşranın sesini duyurur ve Cumhuriyet döneminde bu tarz edebiyatın nasıl bir yol izleyeceğinin işaretlerini verir. Yaban, Kalp Ağrısı, Vurun Kahpeye,

⁵⁰ İbrahim Kavaz, ‘‘Türk Buğra ve Kasaba Edebiyatı’’, Türk Dili Dergisi, Aralık 2018s, sayı:804, s.147

⁵¹ A.g.m., s.148.

Zeyno'nun Oğlu, ulluk, Acımak, Yeşil Gece, Anadolu Notları gibi yapıtlar o dönem Türkiye'si'nin de bir fotoğrafını gösterir bize. Sabahattin Ali, Yusuf Atılgan, Tarık Buğra, Orhan Kemal, Necati Cumalı, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar, Abbas Sayar gibi yazarlarla sürdürölen taşra söylemi zihinlerde belli bir taşra inşa etmiştir. Pis ve soğuk oteller; tozlu, çamurlu sokaklar, ıssız istasyonlar; ışıksız kasabalar, karanlık yollar, oturak âlemleri, meyhaneler, cahil, eğitimsiz insanlar...''⁵²

‘‘1940’lı yıllardan itibaren romanda gerçekliğin bir uzantısı olarak değeriendirilen köye ve köy insanına yönelik başlar. Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren Cumhuriyet ideolojisi çerçevesinde işlenen köy romantizmi Yakup Kadri’nin Yaban’ıyla yerini köy gerçekliğine bırakır. Artık Türk okuru o zamana kadar kendisine tanıtılan köy ve köylülerin, Anadolu’yu duyduklarından ve hayal ettiklerinden tanıyan İstanbul yazarlarının anlattığı gibi olmadığını fark eder. Köy Enstitüleri’nden yetişen köy kökenli yazarların eser vermesiyle, uzun yıllar devam edecek olan Anadolu ya da köy-kasaba romanı akımı başlar. Bu dönem ve daha sonraki zamanlarda işlenen temel izlekler; din, batıl inançlar; gelenekler ağa ve jandarma baskısı, topraksız köylü ve toprak kavgaları, toprağın çoğu zaman köylüden alınarak belli ellerde toplanması(...) işsizlik ve buna bağlı olarak kasabaya ve kente göç edenlerin simsarlar elinde sömürölmesi, bununla bağlantılı olarak namus anlayışının ve kişiliğin yozlaşmasıdır.’’⁵³

Özellikle Cumhuriyet Dönemi’nde Halide Edip Adivar ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi ideolojik bir nemalanmayla köy kasabaya bakış, *geri kalmış çevre* düşüncesi etrafında şekillenmektedir. Kasabanın, köylünün meselelerine eğilerek sorunlarını dile getirip çözüm bulmak yerine; kendi ideolojilerini meşrulaştırmak yahut onları kabul ettirmek gibi bir misyon üstlenerek edebiyatı bir araç olarak kullandıkları görölmektedir.

‘‘Yakup Kadri Yaban’da bir kelimeyi çok sık kullanır: Donmak. Ona göre, ‘‘Orta Anadolu’da bir köy donmuş bir konaktır’’(s50). Köy ve köylüyü en sert

⁵² Merve Okuyucu, **Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Taşra ve Taşralık**, s.29.

⁵³Kaplan, **Yeni Türk Edebiyatı**, s.459.

bir biçimde karakterize eden bu ifade tarzı, köydeki hayatın durgun, değişmez, sevimsiz ve sıkıcı oluşunu gösterir.’’⁵⁴

‘‘Anadolu’ya taşra olarak bakan ama hep bir dışardanlıkla bakan göz, işte bu entelektüelin gözüdür. Bu öyle bir gözdür ki, kendisini daha yola koyulduğunda ele verecek; ‘zencileri’, ‘kırmızı’ ya da ‘sarıları’ birbirinden ayırt etmeyen, etmek istemeyen oryantalist seyyahlar gibi, taşranın bütün kent , kasaba ve köylerini, bütün insanlarını ve bütün hayatlarını aynılaştıracaktır.’’⁵⁵

Necip Tosun’un köy ve köylüyü malzeme olarak eserlerinde kullanan yazarlarla ilgili düşünceleri, edebiyatımızda köy teması ele alınırken nasıl bir atmosfer çizildiğini gösterir. ‘‘Bu yazarlar, toprak ve insan arasındaki ilişkiyi köy halkını binlerce yıldır ayakta tutan dinamikleri hep ıskalamışlardır. Sosyolojik kültürel nedenlerden yoksun, derinliksiz yaklaşımlarla Anadolu insanı sadece, yoksulluk toprak çatışması, ağa, sömürü, politik çekişmeler bağlamında ele alınmıştır.’’⁵⁶

Bu dönemde eserlerde ele alınan kasabalarda içten bir bakış değil; merkezden kasabaya soğuk bir bakış açısı hâkimdir. ‘‘Kemal Bilbaşar, konusunu köy ve kasaba çevresinden alan eserlerinde çoğunlukla; bu mekânlara ait geleneksel baskıları kasaba ve köylerdeki çıkar çatışmalarını ele alır. Samim Kocagöz’ün ise köy-kasabalarda yaşayan köylülerin sorunlarını ağa-köylü çatışması içerisinde yansıtması yukarıda bahsedilen Cumhuriyet dönemi yazarlarının kasabaya bakışını destekler niteliktedir. Orhan Hançerlioğlu’nun da Anadolu kasabaları korkunç bir geriliğin içindedir temel düşüncesinden hareketle yazdığı eseri Yakup Kadri’nin Yaban’ındaki Ahmet Celal ile benzerlik göstermektedir. Kendini kasaba yabancısı gibi hissetmesi, temel sorunlar yerine ayrıntılarla uğraşması gibi, aydın problemi çerçevesinde ele

⁵⁴ Ramazan Kaplan, **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy**, Akçağ Yayınları, Ankara,1997, s.103.

⁵⁵ Ömer Türkeş, ‘‘Orada Bir Taşra Var Uzakta’’, **Taşraya Bakmak**, Der. Tanıl Bora,8.bs., İletişim Yayınları,İstanbul,2018. s.162.

⁵⁶Tosun, **Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu**, s.51.

alınabilecek iç çatışmalarını işler.”⁵⁷ Fakir Baykurt’ta yine ağa-köylü, zengin-yoksul çatışması etrafında eserlerini kaleme almıştır.

“Fikriyatını Anadolu üzerine temellendiren Topçu; diğer düşünörlere, aydınlara temayüz göstererek Anadolu meselelerini içtenlikle kendi meselesi yapar, çözüm önerileri üretir. Ona göre; kalkınma Anadolu’dan gerçekleşecek ve bu sayede ülke kalkınacaktır. Anadolu’ya tarihî, milli, dinî şuurla yaklaşılması gerektiğini salık veren düşünür; sadece düşünce sahası içinde değil, Anadolu’nun diğer tüm sahalarda, alanlarda sahiplenilmesi, yönünde telkinlerde bulunur. Bu noktada edebî alanda da Anadolu; metnin başat unsuru olmalıdır, fikrini vurgular. Ona göre: “Bir psikolojik roman ve bir realist hikâye sanatını, Anadolu’nun mustarip ruhundan çıkaramazsak ortaya koyacağımız sanat, sadece kopyadan ibaret bir iskelet olur. “Mustafa Kutlu hikâye sanatında Anadolu’nun mustarip ruhunu içtenlikle yansıtan hikâyecilerin başında gelerek, adeta Topçu’nun telkin ettiği yoldan yürür. Kutlu’nun hikâyelerinde pergelin bir ayağı Anadolu üzerine sabitken; diğer ayağı modernizm eleştirisine, toplumsal değişime, tasavvufa, aşka sabitlenir.”⁵⁸

Sezai Karakoç *kasabayı* medeniyet meselesi düşüncesiyle geleneksel değerlerin yaşatıldığı bir mekân olarak nitelendirmektedir. Karakoç, kasaba edebiyatına değinmeden önce medeniyet kavramını söyle açıklar: “Medeniyet bir topluluğun maddî ve manevî alanlarına, edebiyat, güzel sanatlar, fikir, felsefe ve müsbet bilgiler, teknik ve ahlâk alanlarına, aynı yönü, aynı neşeyi, aynı hüznü, aynı hızı, aynı ölçülüğü ve diriliği, aynı dozlarla veren ruhî güçtür.”⁵⁹ Karakoç’un *kasabayı* ele alırken *ölçü ve ahlâk* kavramları çerçevesinde nitelendirmesi dikkate değerdir.

“Karakoç’a göre medeniyet toplumun ortak maddî ve manevî değerlerinin birlikteliğini pekiştirmekle birlikte toplumda aynı tepkileri uyandıracak niteliktedir. Söz konusu birleştirici güç, merkez-çevre ilişkisinde görölen ayırımın da yeniden ele

⁵⁷Kaplan., s.472.

⁵⁸ Hatice Gökçe Aydın, “Nurettin Topçu Düşüncesinin Mustafa Kutlu Hikâyelerine Yansıması”(Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2015, s,39.

⁵⁹ Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları II Dişimizin Zarı*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1997,s, 62.

alınmasını gerektirir. Köy edebiyatının işleyişinde görülen tekdüzelik, taşranın merkezden görülmesi neticesidir. Buna göre taşralı karakterlerde görülen benzerlik, karakterlerin kendi yaşam tarzından, hassasiyetlerinden, insanî değerlerinden yoksun şekilde köy romanına girmesinden kaynaklanır. Sezai Karakoç yazısında edebiyatın kasaba merkezinde doğmasını, orada şekillenmesini, bu yolla topluma ait değerlerin medeniyet tanımı çatısı altında edebiyata dâhil olmasını savunur.’’⁶⁰

Âlim Kahraman’ın Sezai Karakoç’un ‘‘Kasaba Edebiyatı’’ başlıklı yazısı ile ilgili şu önemli noktalara dikkat çekmiştir:

‘‘Kendi kasabasını ibda etmek! sanatçının eserlerinde icat ettiği kasaba bütün kasabalara benzediği halde aslında birebir onların hiçbiri değildir. Dönüştürülmüş, stilize edilmiş, adı üstünde ibda edilmiş bir mekândır. Bunu başarabilmesi için yazarda iki hasletin birleşmesi gerekiyor. İnsan olarak kasabayı yaşamış olmak, edebî birikim ve bilinçte ise ‘kasabalılık’ ı aşmış olmak.’’⁶¹

Medeniyetimizi yapan dinamiklerin ön plana çıkması bu dinamiklerin canlı tutulduğu kasabada gerçekleşir. Sezai Karakoç’ta olduğu gibi Kutlu’da da ‘‘Küçük şehir veya kasaba, insanı keşfetmek, hatta edebî anlamda icat etmek için ideal bir birim, geometrideki altın ölçüttür âdetâ’’⁶²

‘‘Edebiyatımızda taşra her iki anlam boyutuyla da kullanılmıştır. Birçok yazar romantik bakış açısıyla temiz hava, berrak ve soğuk sular, saf ve cana yakın insanların çok olduğu yerler anlamında ütöpik bir taşradan (Anadolu’dan) söz etseler de (ki burada Beş Hececi şairleri hatırlayalım), genelde taşra özellikle dini ve kültürel kimliği ekseninde olumsuzlanmıştır; hatta aşağılanmak suretiyle dalga geçme malzemesi olmuştur. Burada özellikle köy romanlarındaki din adamı, şeyh ve ağa tiplerini hatırlatalım. Şunu söylemek istiyoruz: Taşra değerleri genellikle modern yazarlar tarafından ya görmezden gelinmiştir ya da itibarsızlaştırılmıştır. Beş Hececi

⁶⁰ Yılmaz Daşcıoğlu, ‘‘Kasaba Edebiyatı Mümkün mü? (Necati Mert Örneği) ’’, Sakarya Üniversitesi, s.4

⁶¹ Kahraman, **Modern Türk Hikâyesi**, s,246.

⁶² Karakoç, **Edebiyat Yazıları II Dışımızın Zarı**, s.64

şairlerle başlayan ve Milli Edebiyat dönemiyle gündeme getirilen ‘taşra değerlerine itibarını iade etme’ eğilimi günümüzde Mustafa Kutlu ile âdeta zirveye taşınmıştır.’’⁶³

2.2. MUSTAFA KUTLU’NUN HİKÂYE VE DENEMELERİNDE KASABAYA DAİR BAZI DİKKATLER

Kutlu, sanatta düşünce olarak Hareket Ekolü’nü benimsemiştir. Onun sanat dünyası ve edebi kimliğinin yanında Anadolu’nun kasabalarına yönelişi de yine Nurettin Topçu düşüncesinden gelmektedir. Anadolu’ya yönelişinde, maddi anlamda kanaate dayanan bir hayatın yaşanması, manevi olarak da tabiat ve toprak sevgisi önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü Topçu’nun da dediği gibi ‘‘kalbini anasından doğduğu gibi koruyabilen insan, toprağından ayrılmayan insandır. Ona vatan, ona yatak, ona kabir topraktır(...)Dünyamızın kalbi toprağın altında çarpmaktadır. Vefakârlı, sevgi ve samimiyet toprakta barınır. Dostlu, toprağın hiç değişmeyen, ihaneti bilmeyen yüzünde okunur. Toprak sanki kendi benliğimizdir. Ondan uzaklaşan insan kendi benliğini de kaybediyor. Toprağına yaklaştıkça, gerçek ve ölümsüz varlığa kavuştuğumuzu hissediyoruz, şüphe ile ölüm azabından kurtuluyoruz. Toprağına gömülü gerçek varlığı bulmak için toprağı kazmağı lüzum yok; ona yaklaşmak, onunla başbaşa kalmak bize yetiyor. Toprak şerden, düşmandan ve şüphelerden kurtarıyor. Ruh yaralarına şifa getiriyor; yalnızlıktan kurtarıp bütüne kavuşturuyor. Kalbi ile yaşayan her insanın vatani topraktır.’’⁶⁴

‘‘Bu çevreyle böylesine hemhal olmuş bir yazarın öykülerinin, bu hareketin düşüncelerinden, doğrularından; hayatı ve olayları yorumlayışından ayrı düşünmek elbette mümkün değildir. Aslında biraz yakından bakınca bu hareketin ideoloğı Nurettin Topçu’dan etkilenmemek de doğrusu biraz zordur. Çünkü Topçu son

⁶³ Şaban Sağlık, Taşra Değerlerine İtibarını İade Eden Yapısıyla Mustafa Kutlu’nun Hikâye Estetiğinde Komik, **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı**, Haz. M. Fatih Andi- Bahtiyar Arslan, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, Haziran 2012, s,158.

⁶⁴ Nurettin Topçu, **Kültür ve Medeniyet**, Dergâh Yayınları, 2018, s,196-197.

yıllarda ülkemizde yetişmiş donanımlı mütefekkirlerden biridir. Bergson'un 'sezgicilik', M. Blondel'in 'hareket felsefesini' Anadolu-İslâm tasavvufu anlayışıyla birleştirip bir ahlâk felsefesi sistemi oluşturan Topçu, hayatı boyunca aktif, üretken bir düşünce adamı profili sergilemiştir. Sanattan ahlâka, iktisattan dine kadar çok geniş bir alanda çoşkulu görüşler dile getirmiştir. Kutlu, Topçu felsefesinden derinden etkilenir. Topçu'nun, ticaret, siyaset, tabiat, Anadolu romantizmi, köy gerçekliği, modernizmi reddiye gibi felsefi-iktisadî-ahlakî görüşlerini sanat alanında 'temsil eden' Mustafa Kutlu olmuştur. Topçu'nun zaman zaman destansı bir çoşkuyla açıkladığı bu görüşlerin, Mustafa Kutlu'da yaşayan bir dünyaya dönüştüğünü, belirginleştiğini görürüz. Nurettin Topçu'nun en önemli görüşlerinden biri Anadoluculuktur. O Anadolu'ya, onun bütün birikimlerine, güzelliklerine, yaşattıklarına sonuna kadar bağlı ve sarsılmaz bir muhabbet içindedir. Oradaki insan-tabiat-Allah ilişkisini ve fitrî yaşama uygun, bozulmamış, saf yaşamı yazılarında sürekli idealize etmiştir. Kentin tabiatı ve fitratı inkâr eden yaşantısına karşın köyde, toprakla iç içe saf bir hayatıyet vardır. Burası bozulmamalı, bilakis korunmalıdır. Kutlu pek çok öyküsünde bu ideali işler. Kutlu'nun pastoral eğilimleri de bir anlamda Anadolu romantizminin bir parçasıdır, Onun öykülerinde insanlar, büyük şehrin iki yüzölçümü içerisinde yaşarken, sürekli köy yaşantısını, oraların saflığını ve masumiyetini özler. Anadolu bitmek tükenmek bilmeyen bir ilham kaynağıdır. Oraların taşı, toprağı, havası, suyu öykülerde sürekli olarak övülür.''65

''Anadolu insanının 1950'ler sonrası macerasını bazen köyde, bazen kasabada bazen de büyük şehirde Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde okuruz.''66Kutlu'nun hikâyelerinde kasabayı hemen hemen bütün öykülerinde işlediği görülür ancak Anadolu romantizmini öne çıkardığı kitapları şu şekilde sıralayabiliriz. *Oradaki Adam, Gönül İşi, Beyhude Ömrüm, Mavi Kuş...*

65 Tosun, **Mustafa Kutlu Öykücülüğü**,s.22.

66 Alpay Doğan Yıldız, **Mustafa Kutlu Hikâyeciliği- Hikmet ve Ahenk**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019, s,168.

‘‘O yıllarda taşra böyledir.

Küçük sıcak.

Yoksul ve samimi.

İçedönük ve derin.

Herkes birbirini tanır, birbirini sever, dert dinler, naz çeker, küser, barışır, kavga eder, çekiştirir, eğlenir, üzülür ibadet eder; doğumda ,cenazede, düğünde, bayramda bir araya gelir. Büyük bir aile gibi yaşar. Burada sanki fert yok, sadece cemiyet vardır. Oysa bu dış görünüş aldanmadan ibarettir. Taşrada fert cemiyete tahakküm edemez; cemiyet de ferdi alabildiğin ezemez. Herkes ve her şey ilahî bir hudut, bir hiyerarşi, asırların oluşturduğu bir âhenk ve düzen içinde kendine bir yer bulur. Medeniyetimizi oluşturan manevi dinamiklerin dışa dönük zâhiri bir zenginlik ve gösterişi değil; içedönük bir derinlik ve yüceliği hedef alır(...) Bu evler sokağa değil, avluya bakar(...) Evet ev bahçeye, yani içe açılır. Burası mahrem bir alandır(...) Evin dış görünüşü sade ve vakurdur. Tezyinat evin içindedir. Oymalar, ahşap bezmeler, göbekli geçmeli tavan süsleri, yüklük ve çiçeklikler hep bu iç güzelliği hedef alır.’⁶⁷

Kutlu’ya göre geleneksel değerlere bağlılığın ve devamlılığın mekânı kasabalardır. Modernleşme dediğimiz zaman akla gelecek mekânlar şehirler, metropoller olmuştur. Modern hayat ve bu hayatın imkânları insan yaşamını sarsan, zedeleyen kimi zamanda yıkan unsurlardır. Bu imkânların kaotik ortamında yaşayan kent insanı yine bu olanaklara maruz kaldıkça iyiden güzelden tabi olandan uzaklaşır ve beyhude bir yaşam sürer. Gibi Mustafa Kutlu’nun hikâyelerinde mekân olarak bizlere işaret ettiği şehir İstanbul’dur. Burada:

‘‘Evler fabrikayı çepeçevre kuşatıyordu. Bahçelerde kirli, çelimsiz, iğdiş edilmiş meyve ağaçları, pencere önlerinde sıralanan Vita kutularına büzülmüş çiçekleriyle evler... Hiçbir şeyin asıl rengi belli değildi. Kül

⁶⁷ Mustafa Kutlu, **Mavi Kuş**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017,s.72-73.

renginden başlayıp kara kurum siyahına doğru yayılan bir gri örtü her şeyi kaplıyordu. İnsanların yüzlerini, çocukların saçlarını, evlerin, bacaların, yaprakların her şeyin, üstünü örtüyordu.'⁶⁸

Halbuki Kutlu'ya göre "Taşrada bilhassa kasaba ve köylük yerde insanlar, akrabalar iç içe. Büyük şehirde öyle mi ya... Günler aylar yıllar geçer insan özlediği bir hemşehrisini, yakın akrabasını çocukluk akrabasını göremez(...) Modern şehirlerin insanı yalnızlığa kilitleyen yapısı, trafiği, büyüklüğü, nüfus kesafeti, ulaşımı burada yaşayan insanların birbirleri ile ünsiyetini engelliyor."⁶⁹ Olumsuzluklar içinde anlatılan şehirlerin karşısında kasabalar fitratı temsil eden saflığıyla ele alınmıştır.

Bütün bir medeniyetin, geleneğin, birikimlerin, acıların, samimiyetin, sıcaklığın yaşanmışlıkların izdüşümüdür kasaba Kutlu'da. Halbuki bu özellikler modernizmin her oluşumuna kucak açmış büyük kentlerde yoktur. Bu sebeple Kutlu'nun hikâyelerinde kasaba; şehir hayatının bozgunculuğundan kaçıp kurtulmak isteyen kahramanların sığınacağı bir limandır da aynı zamanda.

Kasaba, onda yalnızca mekân olmanın çok dışında hayata bakış, dünyayı algılayış biçimidir. Kutlu'ya göre insan için ideal yaşam şekli burada hayat bulmaktadır. "Kutlu'nun hikâyelerinde mekânı anlatmak aslında bir noktada Kutlu'nun, mekân ile bütünleşen dünya algısını vermek demektir. Kutlu'nun hikâyelerinde mekân olarak seçtiğini söylediğimiz taşra ve modern kent ikileminde taşradan yana açık oy kullandığını görürüz." "eski dünya" olarak nitelediği ve taşrada yaşanan Kutlu'ya göre ideal olan hayatı ve bugün yaşadığımız fitrata muhtelif hayatı verebilmek için Kutlu taşraya yukarıdan bir bakışla ve özlemle bakar. Bu bakış romantik bir düş, ütöpik bir beklenti üzerine odaklı bir bakış değil, "kaybedilen değerleri" bütüncül olarak görebilmek için gerekli bir yükselerek bakma halidir."⁷⁰

⁶⁸ Mustafa Kutlu, **Yokuşa Akan Sular**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015, s.23.

⁶⁹ Mustafa Kutlu, **Akasya ve Mandolin**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018,s.184.

⁷⁰ Okuyucu, **Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Taşra ve Taşralık**, s.36.

Özellikle Cumhuriyet rejimlerinin halka benimsetilmeye çalışıldığı 1920'lerden sonra köy kasaba ideolojik bir bakış açısı ile ele alınmıştır. Köy-kasaba yüceltilen bir mekân olarak ele alınmadığı gibi köylü-kasabalı da değer gören kişiler olarak karşımıza çıkmaz. Kişiliksiz ve derinliksiz bir nazarla kasabayı hikâyelerinde yahut romanlarında işleyen yazarlar; konuları çoğunlukla ezen-ezilen, -ağa-köylü, yoksulluk sefaletlik ekseninde ele almışlardır. Doğaya, tabiata, insani ilişkilere bakış sorunlu yahut tamamen ideolojik bir söylem şeklindedir. Kutlu'da ise bu bakış ideolojik bir söylemin kırıntıları dahi olmadan gerçekleşir.

Kasaba-köy ve modern kent; içinde iki farklı dünya algısını barındıran birbirine tabantabana zıt mekânlardır. Farklı hayat ritüelleri, ekonomik yapı ve insanî ilişkiler... Kutlu, hikâyelerinde bu farklılıkları anlatırken kasabadan yana olumlu bir bakış sergilemektedir. Kasaba, sıcaklık ve samimiyet noktasında modern kentin tam karşısında dururken; geleneğin yaşatılıp bir değer olarak karşımıza çıktığı mekândır da aynı zamanda. Çünkü Kutlu'ya göre modern kent; çarpık ilişkiler ağı, siyasetin ve ticaretin birbirine karıştığı mekân olmakla birlikte fitratı da büsbütün dışlayan yaşam şeklini temsil etmektedir. Kasaba tabiatla uyumludur daima. Ve bu uyum, kasabada yaşayan insanların ilişkilerine de yansımaktadır. Kasabada:

“Her şair gibi her usta, her ev, her mescit, her hoca, her ağaç, her duvar ayrı birer şahsiyettir. Taşranın âhengi bir yer altı nehri gibidir. Üstündekileri besler, büyütür ama gücünün sırrını açığa vurmaz. O sebeple zâhire değil, bâtına bakmak lazımdır. Bu da elbette özel bir terbiye ister. Ruh terbiyesi.”⁷¹

Kutlu'da modern *kent* maddi olanı temsil ederken *kasaba* ise manevi olana, ‘ruh’a işaret etmektedir.

“Ülkemizin sermayesi Anadolu toprağıdır.”⁷²

⁷¹ Kutlu, **Mavi Kuş**, s.74.

⁷² Mustafa Kutlu, **Kalbin Sesi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, s,131.

Kutlu'da bu sözün değeri; ekonomi yahut ticarete dayalı düşünceden öte bir anlam barındırmaktadır. Anadolu, geleneksel değerleri yaşatma noktasında fitri yaşama uygun, köklü bir medeniyetin coğrafyası olarak okunabilmektedir.

“Kutlu köydeki insan toprak, Allah üçgeninde toprakla,doğayla hemhal olmuş insanı yüceltir. Toprağa bağlılık bir anlamda Allah’a bağlılık anlamına gelir. Kır-köy hayatı, bedensel çalışmaya, alın terine dayalı bir ‘helâl’ kazanç yoludur. Köydeki üretimin mutlaka bir amacı vardır ve ulvîdir. Her şey bir ihtiyaç için üretilir. İnsanın alın teri toprağa, toprak insana karışır. Bu anlamda köy yaşantısı fitrî hayat tarzıdır. Modern kent ise alın terine dayanmayan, kandırmaca ve hileye yani harama dayalı bir ticarî ilişki doğurur. Ve orada her şey tüketime göre ayarlanmıştır.”Ulan para. Anayı kızından ayıran meret. Köylük yerde kıymetin pek yok, lâkin şehirde kıral olmuşsun kıral.”(Beyhude Ömrüm,s.169)Onun öykülerinde, köy ‘ruh’u modern kent ise ‘madde’yi temsil etmektedir.”⁷³

Kutlu hem hikâyelerinde hem de denemelerinde eski kasaba yaşantısının kalmadığını anlamın içinin modernleşmeyle birlikte boşaltıldığını dile getirmektedir. Onun hikâyelerinde sanayileşme ile birlikte köyde/kasabada yaşayan insanlar, bazen daha konforlu bir hayat sürmek bazen de yoksulluk sebebi ile kasabadan büyük kentlere göç etmek durumunda kalır. Bu göç kimi zaman kasabada geleneksel değerlerle yetişmiş kişilerin ruhlarında modern kentin fitrata mugayir yaşantısıyla derin yaralar açmaktadır. Bunu *Akasya ve Mandolin* adlı denemesindeki *Kasabaya Ne Oldu?* adlı yazısında dile getirmektedir:

“Pazarı bile kurulmayan, eşrafı ölmüş esnafı dağılmış, konakları çökmüş kasabalar artık birer ‘ölü şehir’ niteliğindedir.”⁷⁴

Kasabanın yitip gitmesi modern imkânların insan hayatının her alanını işgal etmesiyle gerçekleşmiştir. İnsanların gözü büyük kentlerde daha iyi olanın peşindedir. Bu bağlamda toprağa bağlılık da günden güne zayıflamaktadır. Kutlu

⁷³ Tosun, *Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu*, s.53.

⁷⁴ Kutlu, *Akasya ve Mandolin*, s.114.

özellikle de *Beyhude Ömrüm* adlı eserinde kasabanın dağılmasını gözden çıkartılmasını bir devrin kapanmasıyla eşdeğer tutmaktadır. Halbuki toprak insanın özüdür. Kutlu'ya göre toprağa toprak gibi bakan insan, kasabada/taşrada hayat bulmaktadır. Onlar modern imkânlarla kendilerini teslim etmemiş Topçu'nun deyimiyle kalbiyle yaşayan insanlardır. Modern yaşam alanları betonlarla kaplıyken orada insan, insan olma vasfından yoksundur. Ruhu doyuracak olan topraktır, o da kasabada insanla hayat bulmaktadır. Toprak insandan, insan da topraktan kopmamalıdır ki özü muhkem kalabilsin. Gelenek, örf, adet ve inançlar ancak burada hayat bulmakta ve korunabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE KASABALILAR

Mustafa Kutlu'nun özellikle de Nurettin Topçu'dan mülhem Anadoluçuluk fikri ekseninde kasabayı ele almasında, orayı daha çocuk diyebileceğimiz yaşlarda içeriden bir gözle temaşa etmesinin önemi büyüktür. Bu durum hikâyelerindeki insanları tahayyülümüzde daha da canlı kılmaktadır. Bunda elbette Kutlu'nun ressamlık yeteneğinin de etkisi büyüktür. Kasabayı tabiatı ve insanları ele alış okuyucunun zihninde ressam titizliğinde işlenmiş tablo şeklinde belirlemektedir. Kutlu'un hikâyelerindeki kasaba, geleneksel kültürü temsil eden insanları ve aralarındaki ilişkileri anlama noktasında önemlidir. Kutlu'nun kasabalılık algısında kültürel ve geleneksel olanın izleri sürülür. İnsanların yaşayışı tekdüzeliğe indirilmiş, sıradan köylü-ağa çatışması, toprak kavgası gibi itibarsızlığı simgeleyen bir algıyla değil, gündelik hayat içindeki konularıyla idealize edilmeden anlatmaktadır. Kasabalılar, onun hikâyelerinde ideolojik bir söylemin gölgesinde değil, günlük hayattaki geleneksel değerlerin ekseninde hayat sürmektedirler.

3.1 KASABADA İNSAN İLİŞKİLERİ

3.1.1. KASABALI KADINLAR

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde kadınlar geleneksel değerleri temsil etmekte önemli bir noktada durmaktadırlar. 'Kutlu'nun bir meselesi bir tezi vardır...Gelenek ve inançlar, ancak, Anadolu ikliminde korunabilmektedir. Korumanın kollamanın evin kahramanı 'kadın'dır. Kadınlar, Mustafa Kutlu'nun hayatı algılayış biçiminin dışında kurgulanmazlar.'⁷⁵ Kutlu'ya göre bu geleneğin temsilcisi olan kadınlar evi çekip çeviren, düzene koyan aynı zamanda yöneten de kimselerdir. Ailede maddi manevi iç dengeyi sağlayan da kişidir. Evde ocağı tütüren de odur; bulgur kaynatıp eşine yardım etmek için tarlada çapa yaparak günü kotaran da. Yuvayı o yapar, o yönetir ki Kutlu bunu birçok hikâyesinde de dile getirmektedir:

*'Efendim ülkemizde yanlış bir kanaat yaygındır. Erkek egemen falan diye. Yok öyle bir şey. Kararı kapalı kapılar ardında kadın alır, Erkek kamuya açıklar. Bu tebligat sırasında kadın erkeğinin bir adım gerisinde durur. Söz erkeğindir mânâsına onu tasdik eder. Bunlar hep kadının fendidir. Hakkını teslim edelim. O bir 'Devlet Ana'dır. Yuvayı kurar; çocuğu doğurur, besler, büyütür. Her fırtınada kavgada, kötü günde aileye kol-kanat gerer.'*⁷⁶

Kutlu'nun hikâyelerinde kadın yuvayı yapan çocuğu doğuran gerektiğinde de bağa bahçeye koşuşturan kimsedir.

Fiziksel anlamda da güçlüdür kadınlar. Sadece ev işine koşmaz, evin dışında komşuya yardımda hızır gibi yetişir. Tarla sürer, bahçe işleriyle uğraşır, tarhana kurutur bulgur kaynatır. 'Kadınlar ekini iştahla biçiyor. Bazen aralarında gizli bir yarış başlıyor. Gençliklerini güçlerini, ustalıklarını sınıyorlar. Nasıl da gürbüz

⁷⁵ Zeynep Kevser Şereföğlü, Mustafa Kutlu Hikâyelerinin Sessiz Derinleri: Kadın Kahramanlar, **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildiriler Kitabı**, Haz. M. Fatih Andi- Bahtiyar Arslan, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, Haziran 2012, s,99.

⁷⁶ Mustafa Kutlu, **Tarla Kuşunun Sesi**, Dergâh Yayınları, İstanbul,2017, s,52

kadınlar, yanaklarından kan damlıyor.'⁷⁷ Hem evde hem ev dışında birçok işe koşturan yorulan kişidir.

Çok güç isteyen işlerde kasabanın kadınları, kızları bir araya gelip çalışmakta birbirlerine yardımcı da olmaktadır. Dere kenarında yün tokaçlarlar, halı döverler, çamaşırları temizlerler. Yedikleri buğday ekmeği içtikleri koyun sütüdür ancak köyün havasından suyundan beslenmek bile bu kasabalı kadınları daha da güçlü ve dirayetli kılmaktadır. '*Kızlar sanki bütün gün çapa salmamış gibi canlı, güçlü, neşeli. Hep bir ağızdan türkü söyleyip, el çırpıyorlar.*'⁷⁸Güç gerektiren işleri yaparken dahi mutlu olmasını bilirler.

Kasabada kadının arkadaşı da yoldaşı da eşidir. Hem evi çekip çeviren hem de ev dışında türlü zor işleri üstlenerek elini taşın altına koyan kişidir. Kutlu'nun *Beyhude Ömrüm* adlı eserinde engellere rağmen bahçe kurma hayali ile yanıp tutuşan Yâdigar'ın kasabada en büyük destekçisi eşidir. Kasabalı özellikle de husumetli olduğu muhtar ve çevresi, ona sırtını dönüp birbirinden fesat işler çevirseler de Yâdigar'ı bahçeyi tamamlama konusunda cesaretlendiren ve hatta sahada ona yardım eden kişidir:

'Bahçenin hayaliyle uyku tutmadığı gecelerde kan uykuya varmış hatunu zorla yataktan kaldırır; Bir bahçe kuracağım ki; şâhı yedi, köye yayılacak diye anlatır dururdum. Zavallı uykulu gözlerle dinler, 'Ha, hı, iyi, iyi' der, bir süre geçince yeniden yastığa düşerdi.'⁷⁹

Kadın bazı zamanlar başının derde gireceğinden korktuğu için eşini vazgeçirmeye çalışsa da suyu bulduk mu gerisi tamamdır dediğinde işler yoluna koyulur:

'Bizim hatunun iyi tarafı şudur:

Bende bir köpürme başlar ise; bu defa o alttan alır.

⁷⁷ Mustafa Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019, s,9.

⁷⁸ Mustafa Kutlu, **Kapıları Açmak**, Dergâh Yayınları, 2018, s,108.

⁷⁹ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,49.

-*Sen hele Şu suyu bul, tarla kolay.*

Eh bu söze can mı dayanır. Hemen cevabı patlattım.

-*Ulan Şu suyu bulalım benden sana yeni bir fistan sözü. Aha Şuraya yazıyorum , diye yere işaret parmağıyla bir çizgi çektim.*’⁸⁰

Kadının varlığı aileyi ayakta tutan, mutluluğu artıran ailede huzuru sağlayan Őeydir. Kutlu Şu sözlerle kasabadaki kadının yerini ve konumunu yüceltir:

‘‘Nedir yani; bir karı kocanın dağ başında, bir köylü de olsa, birbirini sevip sayması bahtiyarlık değil midir? O sırada her ikisi de birbirine bakıp: Cenabı Hak seni bana, çoluk-çocuğuma bađıŐlasın diye içinden geçirmesi çok mudur. Her derdin ilacı; bir tatlı tebessüm iki güzel söz.’’⁸¹

Tufandan önce adlı hikâyede kafası karışık ancak kalbi temiz olan Şemsettin Bilen’in eşi Őadiye, eşinin siyasete ve belediye başkanlığına kendini fazla kaptırmasına bulup buluŐturup herkesi memnun edip evini çocuklarını bu uğurda ikinci plana atmasına tavırlıdır. Őadiye her Şeye koŐturur; torunu büyütür, hastaya bakar, yemeğe koŐar, çamaŐırlara giriŐir gününü ev işleri ile geçirir. Bu durumlara isyan etmekten ziyade eşinin eve, kendisine karşı ilgisizliğiyle yakınmaktadır. Günlerce tartıŐır sözlü kavga ederler ancak Őadiye bu yakınmalara rağmen eşine karşı nerede durması gerektiğini bilmektedir. Bir an patlar ancak durumu idare etmeyi de bilmektedir. ‘ ‘Őadiye arada bir patlar böyle. Ne yapsın? Sonra yatıŐır. Şemsettin gidip sarılır karısına, yüzünü gözünü per, haklısın der. Bu pes ediŐ karşısında Őadiye fazla direnmez, anında barıŐırlar.’’⁸²

Kutlu, kadınları sadece fiziksel anlamda değil psikolojik olarak da güçlü konumda tanımlamaktadır. *Kapıları Açmak*’ta Zehra’nın gurbet elde yaşadığı zorluklar çektiği sıkıntılar canına tak eder ve her Şeyi göze aldığında artık o kasabadadır. Kasabalı İstanbul’da nikahsız yaŐadıđını orada pavyona dahi düŐtüđünü

⁸⁰A.g.e., s,50.

⁸¹A.g.e., s,50.

⁸² Mustafa Kutlu, **Tufandan nce**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017, s,139.

düşünmektedir ancak işin aslı bambaşkadır. Kasabalı da abisi de buraya dönmesini iyi karşılamaz. Ancak o ardından söylenen çirkin sözlere rağmen kasabanı imamı ve annesinin de desteğiyle kendi evini kurar; maddi olarak da kimseye bağımlı kalmaz. El emeği tasarladığı oyuncak bebekleri diker, satar geçimini de bu şekilde sağlar. Kimseye el açmaz, ardından edilen dedikodulara rağmen yoluna bakmayı hedefler. Zehra namusu söz konusu olduğunda da kendisini korumasını bilir. Abisi kendisine kötü sıfatlar yakıştırır, ağıza alınmayacak sözler söyler. Ancak hiçbirine karşılık vermez. Abisinin onu küçüklüğünden beri dövmesine tokat atmasına alışkındır ancak ne zamanki namusuna dil uzatacak olur –fahişe- o zaman aslan kesilir. İşte o zaman Zehra abisine cesur bir şekilde diklenir ve karşı koyar. Bir diğer durum ise; gece yarısı evinin kapısına dikilen kopuk takımı askınlık ettiğinde teslim olmayıp silahıyla onları korkutmuş ertesi günlerde de kasabalı tarafından namus abidesi ilan edilmiştir.

Kasabalı kadın her işin üstesinden gelmeyi bilir demiştik. Hem mutfak hem evi çekip çevirme hem de güç gerektirecek türlü işlerin üstesinden gelmektedir. Kasabadaki bir diğer güçlü, tuttuğunu koparan kadın ise *Sıradışı Bir Ödül Töreni* hikâyesindeki Nezaket Albani'dir. Babası onu on parmağında on marifet şeklinde yetiştirmiştir. Evi o idare eder, çekip çevirir, avcılığı da bilir silah ateşlemeyi de. Babası gibi terzilikte bir numaradır. Hatta kasabaya bir moda evi açmak, gelecekteki planları arasındadır. Nezaket, idealist bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. O da Zehra karakteri gibi namus söz konusu olduğunda, had bildirmede aslan kesilmektedir. Kasabanın meydanından geçerken ona laf atılmasına bir sabreder iki sabreder ancak üçüncü defa ibreti âlem olsun diye kasabalıların gözü önünde meydan dayağı atmıştır. Kasabalının nazarında her şeye yetebilen, güçlü, dirayetli, evin direği konumuna gelmiş bir genç kadındır Nezaket.

Kasaba kadını eşine işleri kotarmada hem destek çıkar hem de ona yoldaş olmaktadır. *Tarla Kuşunun Sesi*'nde Molla Murat'ın eşi ‘Gülhanım evde yaylada fırtına gibi esen bir kadındır. Öyle kuvvetlidir ki, dört ölçek buğday çuvalına bir

sarıldı mı kaldırıp katırın semerine bağılıyordu.’’⁸³Evlendikten sonra tosun gibi üç evlat doğurmuş hem ailede hem de köyde iktidarı ele almış, gücüne güç katmıştır. Molla, köyde kasabanın akıbetini belirleyecek kararlar alınacağı zaman hem karısı Gülhanım’a hem de annesine danışmaktadır. Kasabalı kadın sadece evde dört duvara sıkışıp kalmış hayatı çocuklardan ibaret olan biri değildir. Kasabada sözünün geçerliliğiyle de ön plana çıkmaktadır.

Kasaba kadını eşine hem maddi hem de manevi anlamda destek olur. Ancak eşi olmadığında da hem evin hem de geçim sıkıntısı ile dışarının yükünü sırtlanmak zorunda kalmaktadır. *Uzun Hikâye* adlı eserde Kara Turan’ın annesi böyle bir cefakarlık timsalidir. Eşi küçük Turan’ı ve kendisini bırakıp başka kadınlarla Almanya’ya kaçmış, ailesini de yüz üstünde bırakmıştır. Turan’ın annesi onu küçük yaştan beri büyütme için kar-kış demeden seneler boyu sırtındaki küfe ile kahvelere, kebabçılara, tek tük mangaldız yakanlara odun kömürü taşıyarak geçimini sağlamıştır. Turan’ın annesi duldur. Kasabada tek başına hayat sürmek zorken bir de çocuk büyütme büyük bir sabır gerektirmektedir. Yokluk içinde debelenseler de annesi oğlunu kimseye muhtaç etmemiş, eli ekmek tutması için bir başına cebelleşip ayakları üzerinde durabilmiştir. Kutlu’nun nazarında kasabalı kadınlar evli de olsa dul da olsa kimseye el açmadan hayatını idâme ettirebilmiştir. Güçlü ve dirayetli olmalarıyla ön plana çıkmaktadırlar. Böyle bir kadın profili çizen bir başka isim de *Mavi Kuş* adlı eserdeki Deli Kenan’ın annesidir. Babası onları terk edip gidince Çerkez kızı olarak da bilinen annesi kimseye boyun eğip etek öpmez. Kasabalı kadın güzel olduğu kadar dişlidir de. Dul kaldığını bilen erkekler gerek namus cihetinden gerek de mal derdinden musallat olsalar da Kenan’ın annesi onlara pabuç bırakmamıştır. Yürek mangal gibidir adeta; tabancası belinde dolaşır yastığının altına koyup yatmaktadır. Dik duruşu ve cevalliğiyle bilinen kadına hovardayım diye geçinenler laf atmak bir yere kapının önünden bile geçemez olmuştur.

İyiler Ölmez hikâyesindeki Civan’ın teyzesi de yine yaptığı cefâkarlıkla karşımıza çıkan bir başka isimdir. Annesi Civan’ı terk edip bir adamla kaçınca Civan

⁸³Kutlu, *Tarla Kuşunun Sesi*, s,44.

küçük yaşta yapayalnız kalmış, ona K r Makbule lakaplı teyzesi bakmıştır. Civan babasız annesiz b y se de Makbule ona kol kanat germiş Civan'ı kendi oğlu gibi bakıp b y tm şt r. İki de hamam k lhanında yaşayıp birbirlerine yoldaş olmuşlardır.

Çekirdek bir aile profili çizen Ali Münire ve çocukları Ali *Uzun Hikâye* adlı eserde kasabadan kasabaya göç ederek hayatlarını sürdürmektedirler. Ağabeyleri Eyüp Sultan'ın kabadayılarında sayılan Münire, Kız Sanat Mektebini bitirince ailesi tarafından zengin bir adamla evlendirilmek istenmiştir fakat razı olmayınca sevdiği adam Ali'ye kaçmıştır. Bu kaçış onları kasabadan kasabaya sürüklemiştir. Yoksulluk içinde kasaba kasaba gezerek hayatlarını idame ettirirler de Münire bu durumdan hiç Şikayetçi değildir. Sevdiği adamın yanında olmak Münire için mutluluk sebebidir. O küçücük delme çatma vagonu yuva yapıp çiçeklerle süslemiş sıcak bir yuva haline getirmiştir. Münire için eşi ve çocuğu hayatının önceliğidir adet . Biz onu hikâye içinde kasabalılarla ili dışlı halleriyle görmeyiz. Şehirde zengin fakat istemediği bir adamla evlenmektense zorluklar içinde de olsa sevdiği adamın yanında olmayı tercih etmiştir. Gittikleri kasabalarda Münire'nin arkadaşi, komşusu, dostu eşi ve çocuğu olmuştur.

3.1.2. KASABALI ÇOCUKLAR

ocuk olmak veyahut çocukluk büyük kıymettir. Özellikle de belirli bir olgunluğa erişip geriye dönüp bakıldığında hatırlanan masum anları içinde barındırır. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde çocukluk safiyane bir atmosferde anlatılmaktadır. ocuk olmak başlı başına bir kıymetken kasabada ocuk olmak bir nevi özü temsil etmektedir. Çocukluğundan itibaren doğayla, taşla, akarsuyla, çamurla hemhal olan ocuk, toprağın kıymetini o yaşlarda bilerek yetişir. Kutlu'nun hikâyelerinde kasabada yaşayan ocuk, otlar b cekle arkadaşlık kurma becerisine sahip doğayı bilen ve tanıyan dolayısıyla da içselleştiren kimsedir. Kutlu, modern kentle kasaba/köy hayatını hikâyelerinde karşılaştırırken daima fitrata uygun olanın

dolayısıyla kasabanın yanında yer almaktadır. O halde burada yaşayan insanlar; kadın, erkek, çocuk tabii olanın içinde hayat sürmektedirler. Bu hayatın içinde yaşayan çocuklar kentte teknolojiyle hemhal olan çocuklardan elbette farklıdır. Kasabada doğmuş büyümüş bir çocuk çakısı baltası ile mutludur. Toprağa dokunarak büyümesi demek özülle muhattap olması ile de ilintilidir. *Tarla Kuşunun Sesi*'nde Molla Murat'ın torunu küçük Hamid dedesi sayesinde toprak sevgiyle büyütülmüştür. O da tıpkı dedesinden öğrendiği gibi dört çocuğunu ve torunlarını toprak sevgisiyle yetiştirmek için gayret eder evlatlarının tabiatla bağlarını koparmamasını her fırsatta tembihlemektedir. Küçük yaşta bu ilkelerle yetiştirilen Hamid büyüdüğünde de toprağına bağlı bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocukluğu farklı kasabalarda geçen Kutlu'nun hikâyelerinde çocukların en yakın arkadaşı; tabiat, çiçek ve böcektir. *Dürbünlü Çiçek* adlı eserde kasabayı tasvir ederken bir çocuğun kahkaha çiçeğinin dürbününden gördüklerini aktarır. Dürbünden görünen; çocuk cıvıltıları, etrafta bostanlığa koşan çocuklar ve onların kasabadaki masum halleridir.

Kasabalı çocuğun eğlencesi çakı yarıştırmak, sapanla oynamak, futbol maçı yapmaktır. Çocuklar bazen yaşlılarıyla bir araya gelir çakılarının ağızlarını birbirine sürter hangisi daha iyiye kazanır. *Beyhude Ömrüm* aldı eserde Yâdigar'ın oğlu çakı sevdalısı bir delikanlıdır. Alaman çakısının olması en büyük hayalidir:

*‘‘Şahin dayım bir gelse.Ulan, bir Alaman çakısı getirse’ diye umutlanmaya başladı. Daha ileri geçip ‘Köyün ortasında bas bas bağırırım...Var mı ulan çakısına güvenen...Benim çakıyı yiyene bir avuç şeker.. Olmadı bir oğlak’*⁸⁴Çakıları yarıştırmak ve kazanmak çocuklar arasında gurur vericidir.

Çocuk sadece akranlarıyla oyun eğlence içinde anlatılmaz. Yeri geldiğinde eve yardımcı olur, ailenin yükünü de omuzlamayı kendine görev bilir. Ailenin yükünü hafifletmede rol oynamaktadır. *Beyhude Ömrüm*'de Yâdigar'ın bahçeyi

⁸⁴ Kutlu, *Beyhude Ömrüm*, s,113.

kurma aşamasında küçük oğlu en büyük yardımcılarındandır. *Kapıları Açmak*'ta Zehra kasabadan kaçırıldıktan sonra annesi küçük kızıyla teselli bulmaya çalışır. Küçük kız annesinin evdeki dayanağıdır. *Uzun Hikâye* adlı eserde Ali'nin eşini kaybettikten sonra en yakın arkadaşı küçük oğlu olmuştur. Küçük yaşta sorumluluk duygusu gelişen çocuk annesinin ölümünden sonra babasına hem maddi hem de manevi destek olmaya çalışmıştır. Yaşadığı zorluklar yüzünden hayatın yükünü omuzlarında hisseden çocuklar da bulunmaktadır. ‘*Mavi Kuş'un* Kuyumcu Nazım Efendi'si babasının hayırsızlığı ve sonra ölümü, *Tufandan Önce'nin* Şemsettin Bilen'i babasının disiplini ve sonra ölümü, *Bu Böyledir' in* Süleyman'ı ise babasının ölümü ile çocukluğunda erken büyüme zorunda kalan, sorumluluk alan tiplerdir.’⁸⁵

3.1.3. KASABADA İNSANİ İLİŞKİLER YARDIMLAŞMA ve DAYANIŞMA

Gündelik hayatta çok sık kullandığımız ‘İnsan insana her zaman lazımdır’ sözü, iyi günde kötü günde bir olmayı ve kenetlenmeyi ifade etmektedir. Bir olup birlik olmak başkasının yükünün ucundan tutup birlikte sorunun üstesinden gelmek geleneksel toplum yapımızı da ifade etmektedir. Modern zaman ‘birey’ odaklıdır fakat geleneksel yapımız cemaat algısına dayanmaktadır. Yardımlaşma ve dayanışma bütün insanlık için olumlu bir hareket olduğu gibi bu toprakların mayasını ifade eden en kıymetli değerlerimizden de biridir. Değişen zamanla birlikte bu değişim ve dönüşüme ayak uyduran modern insanın ve onun yaşam alanlarının aksine kasabada ve orada yaşayan insanların ilişkilerinde dayanışma duygusu diriliğini korumaktadır. Kimsenin kimseye tahakküme yeltenmediği bu topraklarda faydacı bir anlayışa dayanmadan komşuya maddi ve manevi destek olmak geleneksel yaşantımızın gerekliliğini de gözler önüne sermektedir. Kutlu'nun hikâyelerinde kasabalılar hiç tanımadığı bir insana bile Allah rızası için yardım eder, kol kanat gerer. Sabit bir mekâna dahil olamayan Ali ve ailesinin hikayesinin anlatıldığı *Uzun Hikâye* adlı eserde hiç bilmedikleri bir kasabaya yerleştiklerinde onlara yardımcı olan kişi onları hiç tanımamasına rağmen açta açıkta kalmayacaklarına dair söz veren kasabanın

⁸⁵Okuyucu, **Taşra ve Taşralık**, s,83.

istasyon Őefi olmuştur. Yine aynı hikâyede Çerçi Abdullah'a tezgah kurup onu kardan soğuktan kurtarmak için kasabalı destek çıkmış, iŐporta tezgahı için el birliğiyle küçük dükkan kurmuŐlardır.

Beyhuide Ömrüm'de ise; hem Yâdigar'a hem de Deli Derviş'e destek çıkan onları koruyup kollayan aynı zamanda akıl hocalığı yapan Emrullah Hoca olmuştur. Yâdigar'ın bahçe sevdasında ona desteğini esirgememiŐ hangi meyveleri hangi Şehirden alması gerektiğini de söylemiŐtir. Deli Derviş'e de kasabaya geldiği ilk günden beri yardımını esirgememesiyle bilinmektedir.

Kapıları Açmak adlı hikâyede kasabada yaşayan yaşlı, elden ayaktan düşmüş Ayşe Kadın'a yardımcı olan kasabalılardır. Sıcak çorbasını yapar başını sokacak bir yere yerleŐtirir. Kanâatkarlıklarıyla bilinen insanlar kasabada birbirini gözetmede koruyup kollamada adeta yarışırlar. Zehra'nın abisinin onu dövmesiyle komŐular yetişip Zehra'yı ölmekten kurtarmıŐ, Mahir Hoca ise kalacak yer düzenleyip sokakta bırakmamıştır.

İyiler Ölmez adlı hikâyede kasabaya sonradan gelip yerleşmesine rağmen Doktor Atalay ve arkadaşları adeta iyiliğin timsalidirler. Kasabada yetimlerin ihtiyaçlarını gidermek okul masraflarını üstlenmek için 'Yetimler Bayramı' düzenlemiŐlerdir. Kasabalı nazarında büyük takdir toplayan bu harekete destek çıkanlar yine ilk onlar olmuştur. Bu iyilikleri sadece o kasabada kalmamış bütün Şehri kuŐatmıŐtır. Bir yetimi sevindirmek hiç olmazsa başını okŐamak için kollarını sıvamıŐ tahmini de aÇan bütçeyi toplayıp kasabada ne kadar yetim varsa el uzatmıŐlardır. Aynı hikâyede Mustafa'yı üvey ananın gazabından kurtaran kişi babasının kalfası olmuştur. Babası hapisteyken iŐkenceler gören hatta okula dahi gönderilmemiŐ babasının kalfasının ona destek çıkmasıyla büyümüş hatta okulunu bitirebilmiŐtir küçük Mustafa.

Tarla Kuşunun Sesi hikâyesinde ise, maddi durumu kötü olmasına rağmen eline para geçince kumara altılıya yatıran Terzi Orhan'ın huyunu suyunu iyi bilen kasabalı, eşine ve ailesine destek çıkmaktadır. Bir gün çalışıp ikinci gün hastalanıp

yataklara düşen anası, darda kalınca çocuğu kahvehaneye gönderir durumu bilen kasabalı komşusu açken tok yatmaya gönlü razı olmadığından gönlünden ne koparsa verir. Kutlu'nun hikâyelerinde kasabalılar bir ekmeği fakirle bölüşerek, elinde ne varsa gönlünden ne koptuysa ihtiyacı olana vererek kanâatkarlığın ve iyiliğin temsilcisi konumundadırlar. Yine hikâyede geçen memlekette mücadelenin yaşandığı zor zamanda kıtlık çekmemek için ununu buğdayını mağaraya depo eden, cennetin kapısını cömertiğiyle açacak olan kasabalı, zor zamanda ihtiyacından fazlasını fakire fukaraya dağıtarak örnek bir tavır sergilemiştir. Kutlu'nun kasabaları ele aldığı hikâyelerinde insanlar adeta iyilikte yarışmaktadırlar. Komşusu aşken tok yatmamak, pişen bir tas çorbadan ihtiyacı olana vermek, yardıma muhtaç olana destek çıkmak kasabadaki ilişkilerin samimiyetini ve içtenliğini gözler önüne sermektedir.

3.2. TOPLUMSAL ROL BAĞLAMINDA KASABALI İNSAN GÖRÜNÜMLERİ

3.2.1. Memurlar

3.2.1.1.Öğretmen

Cumhuriyet'in ilk yıllarında öğretmen, kasaba/köy edebiyatı ekseninde hikâye ve romanlarda belli bir misyon yüklenen kimselerdir. Bu dönemdeki hikâye veyahut romanlarda öğretmen, rejimin sıkı bir savunucusu olarak köydeki /kasabadaki ideal kişi olarak anlatılır. Kutlu'nun kasabayı ele aldığı hikâyelerinde ise bu durum farklılık arz etmektedir. Öğretmen, belli bir misyon yüklenip kasabada ön safhada ideolojik rüzgârlar estiren kimse olarak karşımıza çıkmamaktadır. Kasabadaki öğretmen hikâyenin akışı içerisinde aktif rol üstlenen bir kimlikle anlatılmaz, çoğunlukla görünüp kaybolur.

Sıradışı Bir Ödül Töreni'ndeki Tufan Hoca bizlere böyle bir profil çizmektedir. Sahil kasabasına yerleşmiş olan Tufan Hoca açılmasıyla birlikte

kasabayı refaha kavuşturacaklarını düşündükleri Kafadanbacaklılar Derneği'nin kurucusudur. Kasabada yaptığı güzel işler sayesinde köy halkı tarafından sevilmiş, oldukça hürmet görmüştür. *‘‘Geldiğinde görev yaptığı, lisenin kütüphanesini kapalı bulmuştu. Müdür’e sordu. Müdür, ‘Hocam kitap yok ki kütüphaneyi açalım. Ben de kapatıverdim’ dedi. Tufan, ‘İzin verirsiniz ilgileneyim, ben kitap bulurum’ dedi.’*⁸⁶ Kasabaya o kadar edebiyat hocası gelip gitmesine rağmen mektebin kütüphanesinin kapısını açan ve yeniden öğrencilerle buluşturan kişi Tufan Hoca olmuştur. Kasabadaki kütüphaneyi açmak için öğrencilerle el ele vermiş onlara okuma bilincini de aşılamıştır. İkinci aşamada yaptığı yenilik öğrencilerle basket sahası ve son olarak da derneğin açılması olmuştur. Derneğin açılmasındaki amaç ise kasabanın ismini duyurup meşhur ederek kalkınmasını sağlamaktır. Bunun için şenlik bile düzenlenmiş ancak daha sonra Tufan Hoca gönül kırgınlığı sebebiyle kasabayı terk etmiştir.

Beyhude Ömrüm’de kasabanın boşalmasıyla birlikte öğrencisiz kalan köyden yana dertli olan Orhan Öğretmen genç tecrübesiz ancak idealist bir öğretmendir. Yâdigar’ın gözünden şu şekilde anlatılır: *‘ ‘ Öğretmen bu dağların başında, kuş uçmaz kervan geçmez yerde çalışmaya razı, gel gör ki okutacak öğrenci kalmamış.’*⁸⁷ Kasabada okutacak kimse kalmamıştır; kalan üç-beş öğrenci de kapağı İstanbul’a atma peşindedir. Binbir hevesle geldiği kasabanın halet-i ruhiyesi onun da içine dert olmuştur ancak elden bir şey gelmemiştir. Yâdigar’la sohbet ederken karşımıza çıkan Orhan Öğretmen kasabayı ve orada yaşayan halkı köy edebiyatı kanonu nazarıyla ikinci plana atmamış, içten bir bakışla benimsemiştir. Kendini çalışmaya adanmış çocuklara vermiş; kasabalı ile ağlayıp kasabalı ile gülmüştür. Yâdigar’ın ve kasabalıların gözünde sevilen bir öğretmen olmuştur:

‘‘Bacak kadar dediğime bakmayın zıpkın gibi. Yeni mezun olmuş, heyecanlı, gayretli. Köyün o sıra güz erişmediği için hâlâ şehre gitmemiş gençleriyle kolları sıvayıp mektep binasına giriştiler. Silip-süpürüp tozunu aldılar, bir de

⁸⁶ Mustafa Kutlu, **Sıradışı Bir Ödül Töreni**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018, s,12.

⁸⁷ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,175.

*güzel kireç badanası yaptılar. Oh, mis gibi oldu. Gün geçti, O, bize, biz, ona alıştık. 'Ulan seni burada everelim diye takılanlar bile oldu.'*⁸⁸

Kırmızı kiremitli, bacasından beyaz dumanlar tüten mutlu bir yuva hayal ederek kasabaya tayinini isteyip gelen Murat Öğretmen, *Mavi Kuş* adlı hikâyede idealist bir öğretmen profilindedir. Eşi Neşe'nin hiç de beklediği gibi bir yer olmamasından mütevellit kasabayı olumsuzlamasına rağmen Murat Öğretmen kasabanın börtü böceğine, derenin şırıltısına alabalıklarına sevdalanmıştır:

*'Öğrenciler baharda ellerinde papatya, gelincik demetleri bize karşılar. Köylüler süt getirir, yumurta getirir. Biz el ele verir çalışırız; yurda yararlı insanlar yetiştiririz.'*⁸⁹ hülyalarıyla geldikleri kasabada bir mevsim geçirmişler, ancak sonradan gitme kalma savaşı vermişlerdir.

Tufandan Önce'de tesisin temel atma töreninin hazırlık aşamasında gördüğümüz Mehpere Hoca kasabalının nazarında; eğlenceli, deli dolu, sınır tanımaz çatlak ama neşeli bir kişiliktir. Tören için öğrencileri folklore çalıştırırken karşımıza çıkan Mehpere Hoca hikâyenin sonunda en büyük arzusu olan kasabanın Kaymakamı Çetin'le evlenmiştir.

3.2.1.2.Kaymakam

Tufandan Önce'de kasabanın kaymakamı Çetin Bey acayip, suya sabuna dokunmayan yalnız bir adamdır:

'O yeryüzüne fırlatılmış bir yalnızdı.

Bir kaya kadar.

Bir çakıl taşı kadar.

⁸⁸A.g.e., s,174.

⁸⁹ Kutlu, *Mavi Kuş*, s,41.

*‘‘Çölde bir ot kadar yalnız.’’*⁹⁰

İnsanlardan çok hayvan ve bitkilerle ilgilenen, kültürlü, titiz şehir çocuğudur. Çocukluğunu anne baba sevgisinden yoksun geçiren Kaymakam Çetin Bey, hayatı boyunca bu ilgisizliği yaşamış kasabaya gelince de bunu çiçekle kedi köpekle dindirmeye çalışmıştır. Kendisi kasabayı sevse de kasabalı gözünde aklından zoru olan adam olarak tanımlanmaktadır. Yine de o, bu dedikodulara aldırılmaz; kasabada hayat bulur. Yalnız bir adam olmasına rağmen kasabalıların küçük ama samimi yaşamını odasının camından izleyerek mutlu olmaktadır. Evinin odasından kasabayı izlerken sürekli hayat muhasebesi içindedir.

Kaymakam'ın kasabada tartışmalara sebep olan tesisle ilgili düşünceleri Kutlu'nun kasabaların kadimden gelen nizamının bozulacağı düşünceleriyle eşdeğerdir:

*‘‘Bu tesis tamamlandığında ülke ekonomisine katkıda bulunacak. Şu gariban, kasaba kalkınacak. Sokaklardan arabalar geçecek, evlerde elektrikli âletler çoğalacak, bir canlılık, bir karmaşa. Evet, karmaşa! Karmaşa. Karışıklık yani. Koşturmaca. Bir nevi huzursuzluk. Kalkınıp da ne olacak yani. Şu insanları rahat bıraksalar,, kalkındırmasalar olmaz mı? Kalkındıracağız ne olacak yani? Gören de memlekete hizmet ediyoruz sanacak. Düpedüz sahtekârlık. Birileri para, ötekiler oy toplayacak. Seçimler yakın.’’*⁹¹

Kaymakam Çetin her ne kadar içe dönük, dünyaya fırlatılmış bir yalnızsa *Sıradışı Bir Ödül Töreni* 'nin Kaymakam Ferdi Bey'i de bir o kadar farklı mizaçtır. Siyasi kimliğinden ziyade Nezaket Albeni'ye olan bitip tükenmek bilmez ilgisiyle ön plandadır. Kaymakam Ferdi, Nezaket Albeni'ye tam anlamıyla kafayı takmış onu elde etmek için numaralara başvuran bir tiptir. Ancak Nezaket Albeni'nin her defasında onu reddetmesi kaymakamın bu işten vazgeçmesini engellemez. Kutlu bu durumu kaymakamın çocukluğundan kalan bir mizaç olarak aktarmaktadır.

⁹⁰Kutlu, **Tufandan Önce**, s,152.

⁹¹A.g.e., s,61.

Anasından yıldızı parlak doğmuş olan kaymakama dayısı yatılı okullarda okutmuş bir nevi evin prensi olmuştur. Gösterişi seven kendini olduğundan farklı gösteren bir çocukluk geçirmiştir. Hiçbir zaman bir yükü çekmenin zorluğunu yaşamamış, okul hayatı boyunca korkak olmasına rağmen cesur gibi davranmış, sınıftaki kızlardan kim müsait ise ona yanaşarak arkadaşlık kurmuştur. Reddedilmek ona göre değildir. Kanı on para etmez adamları güzel kızların yanında görünce hırsından çatlar, kahrolup tenhada ağlarmış. Kadınlara karşı hırsı bu kasabaya gelince de devam etmiştir. Nezaket'le yakınlaşmak için türlü entrikalara girişse de başarılı olamamıştır. Kasaba insanlarıyla olan ilişkisinden ziyade Nezaket Albeni'ye olan takıntısıyla ön plandadır.

3.2.1.3. Doktor

Mavi Kuş'un sarhoş ve aksi adamı Yahya Bey, kasabaya gönüllü sürgün olarak gelmiş bir doktordur. Kendisi bibliyomandır ve bu kasabaya gelip yerleşmesindeki en büyük etken de bu özelliğidir. Şehirde eşiyle yaşadığı evinin her tarafı kitap olan Yahya Bey'in eşi bu durumdan muzdarip olduğu için ya ben ya kitapların diye rest çektiğinde kitapları satıp evi de terk ederek bu bilmediği kasabada hayat sürmeye başlamıştır:

*'Emekliliği gelip geçmektedir amma, onun ne mesleğinden ne de bu kasabadan ayrılmaya niyeti vardır. Yalnız yaşar (...) Hem sarhoş, hem aksi(...) Buna bir de yaşını ekleyin. Evet, 'çekilmez' diyebilirsiniz değil mi? Hayır, Doktor Yahya bütün bu sevimsiz tarafları yanında dünya tatlısı bir adamdır. Sabırlı, nüktedan, müşfik, merhametli.'*⁹²

Hem kasabayı sevmiş hem de oradaki insanlarla iyi anlaşmıştır. Eşinden ayrılıp bu kasabaya yerleştiğinden beri yaşadığı kırgınlığı unutmak için kendini içkiye vermiştir. Anadolu'nun ücra kasabalarında doktor veyahut öğretmen olmak el

⁹²⁹² Kutlu, **Mavi Kuş**, s,43.

üstünde tutulmakla eşdeğerdir. Sabah akşam elinde kanyak şişesi ile gözleri ve burnu kıpkırmızı dolaşmasına rağmen kasabalı onu bağına basmıştır. Kasabalıların nazarında doktor, kasaba için çalışan biri olarak hürmet görmektedir.

3.2.1.4. Hemşire

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarının ve Cumhuriyet'e geçiş evresinin ele alındığı kitap *Tarla Kuşunun Sesi*'nde, yeni rejimle birlikte insanların yaşam şeklinin değişmesini, kılık kıyafetteki farklılığın insanlara etkisini kasabalılar üzerinden anlatan Kutlu, hikâyenin zeminde bütün bir toplumun yaşadığı sancılı portresini çizmektedir. Saliha kasabada eli sıcak sudan soğuk suya değmemiş bir bey kızı olarak tanınmaktadır. İyi ahlâkla yetişmiş babası varlıklı bir ev kızıdır. Kasabanın delikanlısı Molla Murat'a aşık olup evlendikten sonra yörük taifesine ayak uyduramamış ve anlaşıp severek ayrılmışlardır. Ayrılık sürecinden sonra babasını da bir hastalık sebebiyle kaybeden Saliha, kurs eğitimi alıp hemşire olmuştur. Kasabada eşkıyaların elini kolunu sallayarak hareket etmesi kasabalı için bir tehdit olarak görülmüş ve önlemleri en üst seviyede almışlardır. Saliha hemşire de bu safta en önde yer alan bir kadın olması hasebiyle önemli bir yere sahiptir.

Kasabanın tek hemşiresidir ve yaşanan olumsuz durumlara karşı hazırlıklıdır. Düşmanın kasabayı işgal etme girişimlerinin haberini aldıklarında dağlarda daha iyi savaşacaklarını düşünen Molla Murat, hemşire Saliha'dan yardım istemiş, dağda yaralanan ölen olursa onları tek iyileştirecek kişi Saliha hemşire olacağını düşünerek ilk onun kapısını çalmıştır. Saliha hemşire için doğup büyüdüğü kasabaya iyi ve kötü günde hizmet etmek şükür sebebidir:

*“Kadere rıza ve hastane. Genç yaşında kurşun yemiş çocukların masum bakışları. Aşkın bereketli ovası. İşte bu masumiyet.”*⁹³

⁹³ Kutlu, *Tarla Kuşunun Sesi*, s,108.

3.2.1.5. Diğer

Memur kategorisinde ele alacağımız bir başka isim de *Uzun Hikâye*'nin Sosyalist Ali'sidir. Kutlu, *Uzun Hikâye*'de sevdiği kadını kaçırdığı için kasaba kasaba kaçmak zorunda kalan Ali ve ailesinin yaşadıklarını ele alırken mekânsızlığın portresini çizmektedir. Ali, sevdiği kadın Münire'yi kaçırınca ağabeylerinden kaçarak Anadolu'ya gidip kasaba kasaba dolaşmak zorunda kalır. Hikâyenin anlatıcısı Ali'nin oğlu, yersiz, yurtsuz, mekânsız olduklarını hikâye boyunca dile getirir. Bu bağlamda oğlunun da deyişle bir türlü dikiş tutturamayan Ali'nin sabit bir mesleği yoktur. Gittikleri kasabalarda çeşitli memurluk yapmıştır. Ali ve ailesi vagondan evde yaşadıkları kasabaya gelmeden önce bir kasabada ortaokul katipliği yapar. Okulun bahçesine bahçe kurup gelen geçeni kurdun kuşun nasiplenmesini ister. Müdürün de onayını alınca ağaçları diker; zamanla hepsi olgunlaşır, meyve verir. Hasat zamanı olduğunda müdür bütün mahsüllere el koyar ve etrafına da bahçeyi kendi emekleriyle kurduğunu dile getirir. Ali eşit paylaşımın olması gerektiğinden bahsettiğinde müdür: '*Eşit paylaşım da nedir, yoksa sen sosyalist misin?*' der, Ali de, '*Sosyalistim var mı diyeceğin?*' diyerek cevap verir. Müdürün bu tavrı üzerine bir gece bütün mahsülleri toplayıp ailesiyle birlikte o kasabayı terk eder. Ufak bir problemin üstüne gidip çözüme kavuşturmaktan ziyade Ali için yapılacak şey o mekânı terk etmektir. Kasabayla veyahut mekânla mensubiyeti pamuk ipliğine bağlıdır. Fakat buna rağmen ailesiyle ilişkisi oldukça kuvvetlidir. Oğlu'nun en yakın arkadaşı ve rol modeli yeri geldiğinde de eşinin evdeki tek yardımcısıdır. Ali, gittikleri kasabalarda da diğer insanlarla ilişkilerinde hoş sohbet, konuşunca ağzından bal damlayan sevimli bir adam olarak anlatılır. Bu sevecen tavrı ve ataklığı sayesinde gittikleri kasabalarda başlarını sokacak bir evi de kolayca bulmaktadırlar. Müdürle kavgasından sonra yeni bir kasabaya geldiklerinde hemen eşrafla tanışır. Bu kasabada emekli bir öğretmenin kitabevini satın alır ve burayı bir kültür ocağı haline getirmeyi ister. Fakat işler istediği gibi gitmediğinden bu defa da bir gazetede partiler ve partileri eleştiren yazılar kaleme alır. Memurluk hayatında, kitabevini işletirken, gazetede yazılar yayımlarken de kaybedecek bir şeyi olmayan kişi imajı çizmektedir Ali. Hayatta kendi doğruları ile yaşayan, düşüncesine ters

düşen durumlarla karşılaştığında da kalıp mücadele etmek yerine çekip giderek pasif direniş gösteren bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Ali ve ailesi, ‘‘Kendilerine çizdikleri yaşam felsefesine uygun bulmadıkları herhangi bir durumu kesip atma hürriyetine sahiptirler. Zira alttan alıp, kendilerine baskı uygulayanlara eyvallah diyecek gerçekleri, topraklarının olmamasından dolayı yoktur.’’

3.2.2. Kasabanın Siyasileri

Siyasetin Kutlu nazarında insan ilişkileri açısından ne denli fesatlığa yol açtığını hem denemelerinde hem de hikâyelerinde dile getirmektedir. Siyasetin ticaretle kardeş olduğu bu zamanda kasabada siyasi kimliğe sahip olup bozulmayan insan azınlıktadır. Kutlu’nun hikâyelerinde siyaset bir nevi vizyon edinme aracıdır. ‘‘*Mustafa Kutlu’nun hikâyelerinde saflığın, samimiliğin, davada sebatın, ahde vefânın alçakgönüllülüğün tam karşısında yer alan bir dejenerasyon alanıdır.*’’⁹⁴ Siyasilerin ekonomik güce ve paraya tamat eden kimseler olduğu açıktır. Kutlu siyasetle ilgili düşüncelerini *Tufandan Önce* aldı eserde Zeynel Abidin Bey üzerinden aktarmaktadır:

‘‘- *En başta önündeki adamı tepeleyeceksin. Bir omuz, bir dirsek, bir çelme, onu yıkıp geçeceksin. İstersen baba olsun. Bir daha da arkaya dönüp bakmayacaksın. Siyasette hesap anında görülür. Ve şunu unutma ki siyaset ikinci adamı kabul etmez. Vefa, sefâ lafta kalır.*

-*Ama!...*

- *Siyasette ‘ama’ ile başlayan cümlelere yer yoktur. Şiüphe uyandırır. Vurdun mu devireceksin.*’’⁹⁵

Ancak hikâyenin başkahramanı aynı zamanda kasabanın belediye başkanı Şemsettin Bilen, ne önündeki adamı tepeleyebilecek ne de üstüne basıp geçecek bir

⁹⁴Mehmet Samsakçı, Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Modern Bir Dejenerasyon Alanı Olarak Siyaset ve Siyasiler, **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı**, Haz. M. Fatih Andı- Bahtiyar Arslan, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2012, s,192.

⁹⁵ Kutlu, **Tufandan Önce**, s,10.

karaktere sahiptir. Herkesin derdini çözüme kavuşturan sorunlara kısa yoldan çözüm bulan kasabanın ve kasabalının mutluluğu için çalışmaktan evini, eşini, çocuğunu da bu sebeple ihmal eden kendi halinde munis bir adamdır. Ancak yıllardır süregelen bu durumdan şikayetçi olup mebus olmak istese de bir şekilde belediye başkanlığı vazifesi istemeye istemeye üzerine kalmaktadır. Yine de hizmette kusur etmemektedir. En büyük zaafı siyasi ahlâkı bilmeyişidir. Mebus olamamasındaki en büyük engel tabiri caizse işini iyi yüzdürmeyi bilen İdris Güzel'den dolaydır. Yıllardır belediye başkanı olmasına rağmen siyasi racon kaidelerini bilmeyişinden dolayı olduğu yerde saymaktadır:

*'Atak değilsin Şemsettin. Korkak da değilsin ama kime ne zaman vuracağını bilmiyorsun. Hatta birine vurmak aklından bile geçmiyor. Elini kaldırıp indiriyorsun. Hemen af dileyip vazgeçiyorsun. Estafirullah efendim siz önden buyurun diyerek yerini başkalarına terk ediyorsun. Hep karşıdan anlayış, feraset, basiret bekliyorsun. Ama bu dostluğa arkadaşlığa, insanlığa sığmaz diyorsun. Hele ki ahlaka hiç sığmaz. Olmaz. Hayır olmaz. Şunu unutma ki siyasetin kendi mantığı, kendi ahlâkı, zaman içinde oluşmuş kaideleri, binbir türlü inceliği var.'*⁹⁶

Kasabalı tarafından sevilen sayılan bir insan olan Şemsettin Bilen'in Belediye Başkanı olması da siyasi emel yahut çıkara dayalı bir sebepten değildir. Kutlu bunu Şemsettin Bilen'in çocukluğundan bahsederek dile getirmiştir. Bilen, şen şakrak bir çocukluk geçirmiştir. Tıpkı dedesi gibidir; çalışkan, cömert, yardımsever... Sorumluluk alma duygusu çocuk yaşta gelişmiştir. Babası atar dükkanını Şemsettin ve Nurettin'e emanet etmiş ancak her işe koşturan kişi Bilen olmuştur. Kardeşi içine kapanık kılını kıpırdatmayıp dükkan sahibi gibi takılırken o, sanki bir işçi bir hamal gibi çalışmıştır. Okulda yaşadığı aşklar ise platonikten ileri geçememiştir. Bu tatminsizliği de okulda münazaralara yarışmalara katılarak bastırmaya çalışmıştır. Genç yaşta kasabalının akıl danıştığı biri olduğundan belediye başkanlığına gelmesi de kasabalının onu partiye sokmasıyla olmuştur.

⁹⁶A.g.e., s,12.

Siyaset, Bilen'in karakterine terstir aslında. Mizacında insanı yok saymak, kendi çıkarı için ezip geçmek yoktur. Bu sebeple de yıllardır kasabalı tarafından sevilmiş, sayılmıştır. Hayır demeyi bilmediğinden hep ikilemler yaşamıştır. Başkalarını memnun ve mesut etmekten kendine ve ailesine sıra gelmemiştir. Bu ikilemler camide hutbe dinlerken özellikle de dünya ve ahiret hayatının muhasebesiyle gerçekleşmektedir:

*'Yanlışa mı kapıldık' diye esefle iç geçiriyor. Sonra bir çetin muhasebe başlıyor. Yahu şu adaylık işinden vazgeçsem artık. Nedir ulan Şemsettin, şu üç günlük dünyadan alıp veremediğim nedir? Mevki ise mevki, makam ise makam, para ise para, sevgi ise sevgi. Niçin doymak bilmiyorsun. Mebus olacaksın da boyun mu uzayacak teres. Bırak bu ayakları. Bak imam efendi ne güzel anlatıyor. Bu dünya hayatı bir oyun ve eğlence. Sen ise yeterince tattın, doğup büyüdüğün beldeye belediye başkanı oldun. Hıh, neredeyse değişmez başkan. Bırak artık, bırak da babanın yolunu tut. Bu yıl için seçimde adaylığa değil, Hacca gitmeye niyet et. Yüzünü azıcık da ahirete çevir. Şemsettin Bilen'i adaylığa sevk eden ses, başkaldırıyor. 'Niçin efendim, ne münasebet. Hacca gitmek hizmete mani değil ki; bakınız mecliste hacı milletvekili var. Hem Hacca gider, hem mebus olur. Hacca gitmek demek dünya hayatından elini eteğini çekmek değil ki.(...) lamı cimi yok arkadaş. Bundan böyle Cuma Müslümanlığını bırakıp beş vakit namaza başlamalı; bu yıldan tezi yok Hacca niyet etmeli. Nedir yani. Benimkisi düpedüz tavuk tövbesi. Hani tavuk evin önüne pislememek için tövbe eder, her seferinde unutup yine pisleyiveririmiş. Yok, yok... Böyle gitmeyecek. Bu defa kesin. Bu defa aday falan olmayacağım. Öf be! İki arada bir derede kalmaktan yoruldum artık.'*⁹⁷

Kutlu' ya göre siyasi arenanın kaideleri geleneksel hayatı yok saymaktadır. Hinlik, bozgunculuk, çıkarıcılık ve koltuğu koruma uğruna babanı bile tanımama

⁹⁷A.g.e., s,64-65.

siyasetin işleyişindeki kuraldır. Ancak Bilen, siyasi arena içinde daha müspet bir atmosferde anlatılmaktadır. Bilen, kitabın sonunda siyasetin kendine göre bir mecra olmadığını anlayıp hacca gider gelir ve deden kalma attardükkanın başına geçerek yaşadığı ikilemlere de son vermiş olur. Bilen'in kararsızlık ve ikilemlerle geçen siyasi hayatında verdiği en doğru karar olmuştur.

“Siyaset, saf, samimî, hasbî ya da insanî damarların kurduğu ya da kurtulduğu , insanın 'bir başka insan' hâline geldiği modern bir yozlaşma iklimi; ideallerin, ülkülerin, davaların unutulduğu, ovalleştiği, taviz verildikçe yükseğe çıkılan bir kısır mücadele alanıdır Kutlu'nun fikir ve estetik dünyasında. İşte Tufandan Önce'nin yazılış sebebi ve kurgusunun belirleyici ögesi siyaset, bu tür bir siyasettir.”⁹⁸*Tufandan Önce*'de siyasi kimlikteki diğer üç isim: İl Parti Başkanı İdris Güzel, il milletvekili Haşmet Altay ve Hulusi Derin'dir. Bu üç isim siyasetin ahlâkını çok iyi bilen ve yaş tahtaya basmayan kişilerdir. Hem ticari zekâsı hem de varlıklı oluşu sebebiyle siyasete atılıp mevki sahibi olmuş kişi İdris Güzel ve çıkar ilişkileri sebebiyle birbirine yanaşan Haşmet ve Hulusi'nin siyasi ahlakları türlü entrika etrafında şekillenmektedir. Mevki sağlama uğruna yalan, kötöleme, sağ gösterip sol vurma arkadan iş çevirme gibi insan ilişkilerini zedeleyen tutumlar sergilemektedirler.

Kutlu'nun siyasetin bozucu unsur olduğunu *Kapıları Açmak* adlı hikâyede bir başka Belediye Başkanı üzerinden anlatılmaktadır. Belediye Başkanı Garip Baba Tekkesini yıkarak yerine turizme kazandıracak işler yapmak istemektedir. Ancak buna karşı çıkan kişiler kasabada; Mümtaz, Mahir Hoca, Cihan ve Mümtaz'ın şehir merkezinden yıkıma engel olması için tutup getirdiği üniversite hocası Mübeccel Hanım olmuştur. Tekkeyi dönüştürüp ihya etmek yerine siyasi çıkar uğruna turizme kazandırmak isteyen Belediye Başkanı bunu tamamen siyasi hanesine yazılacak bir artı olarak görmektedir. Ancak Tekke'ye sahip çıkanlar sayesinde turizme heba etmek yerine iade-i itibarı geri kazanılmıştır tekkenin. Mübeccel Hanım'ın tekkenin

⁹⁸Samsakçı, A.g.m., s,200 .

önemini ve değerini anlattığında Belediye Başkanı'nın kararından yan çizmesi siyasi kimliğine zarar gelmemesi isteğinden ötürüdür:

'Yıkım falan yok. Başkan yavşak yavşak gülüyor.

*-Meydan genişlerken, yeniden yapılırken elbette Tekke'nin restorasyonu da yapılacak, hazire elden geçirilecek. Bunu yıkım diye takdim etmişler.'*⁹⁹

İyiler Ölmez'de kader vurgunu dört gencin bir araya gelip iyilik yapmak için çalışmalarını anlatmaktadır. Kasabada marangoz işiyle uğraşan Civan ve Sabri şehir parkını yenilemek istediklerinde onlara yardımcı olan kişi kasabanın belediye başkanı Ali Rıza Canoğlu olmuştur. Belediye başkanının ikna olmasındaki en önemli unsur da onlara işi bağlayan Hacı'nın bir sözünün başkan tarafından kıymetli olmasındandır. Kutlu belediye başkanıyla ilgili; dürüst olduğu için üç dönem başkanlık almıştı dördüncü defa olsa yine alır diyerek siyasi çıkarlara kendini kaptırmayıp hizmet uğruna çalışan biri olduğunun vurgusunu yapmaktadır.

3.2.3. Kasabanın Hocaları / İmamları

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devrimlerle birlikte toplumda ümmet bilinci yerine ulus bilinci inşa etme süreci başlamıştır. Bu dönemde din ekseninde yapılan devrimler toplumsal anlamda ötekileştirmeye de sebebiyet vermiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayıp çok uzun bir süre devam etmiş olan hikâye ve romanlarda dini temsil eden insanlara bakış, ötekileştirici nazarda gerçekleşmiştir. Bu dönemde dini temsil eden hocalar koltuk sevdasına düşkün, ülkenin kalkınmasının önündeki en büyük engel; fitneci, çıkarıcı yobaz veyahut gerikafalı olarak tipleştirilmiştir. Bu ideolojik tavır alış birçok romanda ve hikâyede kutsal olanı temsil eden insanlar üzerinden gerçekleşmiştir. Gelenek kutsiyetle ilintilidir. Geleneksel olanı temsil eden -gerek toplumsal gerek de kültürel olan- her şey koruyup kollanması ve bir değer olarak yüceltilmesi gereken şeylerdir. Mustafa

⁹⁹ Kutlu, **Kapıları Açmak**, s,187.

Kutlu, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde roman ve hikâyelerde dini temsil eden insanları itibarsızlaştırma politikası aksine onlara gereken iade-i itibarı *Kapıları Açmak*, *Beyhude Ömrüm*, *Tarla Kuşunun Sesi* hikâyelerinde teslim etmiş bir yazardır.

Kapıları Açmak'taki Mahir Hoca, *Beyhude Ömrüm*'deki Emrullah Hoca ve *Tarla Kuşunun Sesi*'ndeki Titiz Hoca, sadece dini ünvanlarıyla değil kasabadaki insani ilişkileri temsil etme noktalarında da önemlidirler. Sadece toplumdaki insanların dini vecibelerini yerine getirmede önder olarak değil; yardımlaşma, küsü barıştırma, orta yolu bulma gibi roller de üstlenmişlerdir. Hocalar sadece camide namaz kılarken veyahut sohbet verirken karşımıza çıkmazlar, onlar günlük hayatın bizzat içinde herkesin yardımına koşan önemli kararlarda danışılan yol gösterici kişilerdir aynı zamanda.

Emrullah Hoca ve Mahir Hoca; ılımlı, munis, yeri geldiğinde kasabalının derdine ortak olan insanlardır. Günlük hayatın işleyişi içerisinde bizzat var olan hocalar geleneğin anlatımı ve aktarımı hususunda da önemli yere sahiptirler. Bireysel veyahut ferdi hareket etmek yerine cemaat algısını kasabalılara aşılayıp bu hususta toplumsal yaşayışa nizam vermektedirler. Attıkları her adımla söyledikleri her sözle toplumdaki insanlara örnek olacak karakterlere sahiptirler.

Kapıları Açmak'da Zehra'yı abisi herkesin içinde öldüresiye dövdüğünde onu abisinin elinden alıp sahip çıkan kişi Mahir Hoca olmuştur. Dayaktan kurtardığı gibi başını sokacak ev ayarlayarak iş bulup eli ekmek tutmasına da yardımcı olmuştur. Kasabalı tarafından sevilen sayılan bir insan olarak darda kalana yardıma koşmuş derdi olana da çareler üretmeyi bilmiştir. Mahir Hoca kasabalı tarafından insani ilişkiler açısından örnek alınacak kimsedir.

“Mahir Hoca ahlâk timsali bir adamdı. Merhametli müşfik, kırılıp ama eğilmeyen cinsten. Hak bildiği yoldan dönmez, haksızlık karşısında susmazdı. Kasabalı kendisini hem sever, hem sayardı. Düğünde, nikahta, nişanda cenazede hastalıkta, sağlıkta kavgaların barıştırılmasında bayramda

seyranda bütün gözler Mahir Hoca'yı ara; onun bulunduğu mecliste sükûnet, memnuniyet, neşe, edep, erkân bulunurdu. Emniyet, asayiş, alışveriş, doğum-ölüm mevlid, sünnet ondan soruluyordu. Devlet gibi adamdı vesselam.'¹⁰⁰

Mahir Hoca kasabalının gözünde hem kasabanın koruyup kollayıcısı hem de toplum içinde aranan insanıdır. Büyük küçük herkesin hem arkadaşı hem hocasıdır. Kasabalının üzerinde sözünün tesiri büyüktür. Zehra'nın kasabaya dönmesiyle dedikodular ayyuka çıktığında kasabalıları karşısına alıp konuşarak mazlumun yanında yer almış, yapılan haksızlığa karşı çıkmıştır:

'Şunu burada söylüyorum. Bu çocuğa eliyle, diliyle saldıran bana hücum etmiş saysın kendini. Zehra'nın kılına dokunanın iflahını keserim. Bilmiş olun. Hızlı, kararlı, sert adımlarla uzaklaşıyor. Geride kalanlar bu sözler üzerine içlerine dönüyor, kendi günahlarını düşünüyor. Biraz yüreği yumuşayanlar 'Ulan acaba ileri mi gittik, kızcağız tövbekâr olmuş, hem ne suçu var garibin, zorla girmiş bu yola. Tüh bizim adaletimize' diye pişmanlık gösteriyor. Hep birlikte susuluyor. Susuluyor, demek ki Hoca'nın sözleri etkili oldu.'¹⁰¹

Beyhude Ömrüm'ün Emrullah Hocası da Mahir Hoca gibi kasabanın sevilen sayılan; ilim adamı olduğu için el üstünde tutulan insanıdır. Aynı zamanda latifesi bol olarak da bilinmektedir:

'Emrullah Hoca gözlerinin ferî bol olduğu yıllarda köylüyü başına toplar, özellikle kış aylarının uzun gecelerinde Ahmedîye, Muhammedîye gibi kitaplar okurdu. O gecelerden birinde söz dönüp dolaşıp 'şeytan' bahsine ulaştı. Ağır başlı bir adamdı hoca, lâkin o yıllarda daha genç olup ara sıra lâtife etmekten geri durmuyordu.'¹⁰²

¹⁰⁰Kutlu, **A.g.e.**, s,53.

¹⁰¹ Kutlu, **A.g.e.**, s,131.

¹⁰² Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,43.

Kasabada Yâdigar'ın bahçe kurma sevdasında en büyük destekçilerden biri Emrullah Hoca olmuştur. Kurdun kuşun gelen geçenin rızıklanacağı bir bahçe yapılması hem bu dünyada hem de öteki dünyada bahçe kurmaya eşdeğerdir. Sözünün tesiri kasabalı nazarında büyük olan Emrullah Hoca'nın bahçe kurma aşamasında türlü müsibetlerle karşı karşıya olan Yâdigar'a söylediği sözler, onun işine daha bir aşka sarılmasına seville olmuştur:

'Baban mübarek gazi adamdı evlat, diye sürdürdü sözü. Bize emanet sayılırsın. Olur olmazda aldanıp bâtila saparsın diye endişe ederdim. Helal kazanç dediğimiz şeyin üç ölçüsü vardır: Meşru bir iş, adalet ve alın teri. Hele şu defîne- mefîne lafları bildiğin karasevda, Allah ırak etsin.' Yâdigar'ın Emrullah Hoca tarafından dinlenip desteklenmesi canına can katmıştır. Hoca'nın sözlerinin tesiri ile işine saha şevkle sarılmıştır.

Hocaların varlığı mutluluk sebebiyken yoklukları da hüzündür. Kasabanın Emrullah Hocası'nın varlığı sevinç ve mutluluktur. Hoca kanâatkarlığı, sevecen ve sıcaklığıyla kasabanın geleneksel ruhunu yansıtır adeta. Ancak vefat etmesi o ruhun yitip gitmesi demektir:

*'Emrullah Hoca da öldü. Köyün direği yıkıldı(...)Hoca köyün kendisiydi. Ramazan'ı, Bayram'ı ölümü, doğumu, nişanı, düğünü, kavgası, barışı, hastalığı, sünneti, harmanı, hasatı, yolu yolağı idi. Köyün camisine de, suyuna da, mektebine de, gencine- ihtiyarına- çoluk-çocuğuna da kol-kanat gerekiyordu. Köyün düşünen aklı, çalışkan kolu, gülen yüzüydü. Eh köy gitti, o da gitti.'*¹⁰³

Tarla Kuşu'nun Sesi'nde Salim Hoca kasabada daha çok 'Titiz' lakabı ile tanınmaktadır. 'Temizliğe, dürüstlüğe titizdi. Kar beyazı sarık sarar, kar beyazı cübbe giyer, üzerinde iğne ucu kadar leke bulunmaz, daima gül kokardı. Çiçek meraklısı idi. Evini bahçesini cennete çevirmişti. Aynı merakı taşıyan tüccar, esnaf,

¹⁰³Kutlu, A.g.e., s,158.

kalem sahipleri ondan karanfil tohumu, gül fidesi, buhur-ı meryem saksısı alırlardı.”¹⁰⁴ Titiz olmasıyla nam salan Hoca kasabayı da çekip çevirip Müslümanın yaşadığı yerin temiz olması gerekliliğini kasabaya aşlamıştır:

‘Namazdan önce helayı kontrol etmiş ve hücrelerden birini kirli bulmuştu. Derhal müezzın Necati’yi nöbete yattırdı. ‘Kim helayı kullanırsa peşinden sen gidip teftiş edeceksın, işi sıkı tut, şu pisliği temiz edeceğiz’ dedi. Necati bir iki nöbet sonrası suçluyu tespit etti. Titiz Hoca adamı bir tenhaya çekip azarladı. Öyle ki adam utancından yere battı. Hoca bununla da kalmadı. ‘Seni cemaat içinde rezil ederim ona göre ‘ diye tehdit etti. Bir temizlik delisi olarak köyde fırtına gibi esti. Hayvanların ana caddeyi berbat etmesi üzerine bu yoldan beygir, deve, davar geçişini yasakladı. Tüm köy halkı her sabah evinin dükkânın önünü süpürüp temizlemeye başladı. Önceleri biraz söylenen olduysa da sonra temizliğin güzelliğine alıştılar, hatta birbirlerini ikaz etmeye başladılar.’¹⁰⁵

Titiz Hoca, temizlik hususunda bu kadar katı olmasının yanı sıra yoksulu göz etmede, muhtaca yardıma koşmada tıpkı Emrullah ve Mahir Hoca gibi örnek teşkil etmektedir:

‘Köye geldikten bir süre sonra üstü başı dökülen talebeyi tespit etmiş; kimseye hissettirmeden ailelerine birer şalvar, birer keçe külah, birer mintan göndermişti. Sıkı disiplin düzenine rağmen çocukların ve köylünün kalbini kazanmıştı. Hafız yetiştirmede üstüne yoktu. Öyle ki köyde bulunduğu süre içinde mezun ettiği hafızlar gittikleri yerlerde parmakla gösterilmeye; Çamialtı hafızı veya Titiz hafız diye anılmaya başladı.’¹⁰⁶

Temizlik söz konusu olduğunda otoritesinden ödün vermeyen Hoca, her şeye rağmen şakadan nükteden anlayan bir insandır. Kasabalı onun bu halleri karşısında

¹⁰⁴ Kutlu, **Tarla Kuşunun Sesi**, s,71.

¹⁰⁵ **A.g.e.**, s,71.

¹⁰⁶ **A.g.e.**, s,73.

hem şaşırır hem eğlenir. 'Bu sert adamın içinde bir çocuk yaşıyordu. Bazan yaşından, otoritesinden, ilminden beklenmeyen şakalar yapar, köylüyü şaşırtırdı.'¹⁰⁷

Kasabada akıl danışılan, yol yordam gösterdiğinde itaat edilen kişidir Hoca. İtalyanlar Trablus ve Bingazi'ye asker çıkartıp yağmadan pay almaya çalıştığını düşünen Molla Murat kasabanın akıbeti için akıl tanıştığı kişi Titiz Hoca'dır.

'-Ne yapmak lazım Hocam?

*-Artık müdafaa halindeyiz Molla. Vatan toprağını son nefesine kadar savunacağız. Bu sebeple her aile her fert bu müdafaa için hazırlamalıdır.'*¹⁰⁸

Kasabada hali vakti yerinde olanlar hariç millet varını yoğunu kaybetmiş, üretim ve ticaret durmuş, kıtlık elvermiştir. Köyde bir ölçek buğday bir sarı lira verilmeye başladığında Molla'nın çözüm bulmak için kapısını çaldığı kişi yine Hoca olmuştur:

'-Hocam millet açlık çekiyor, ne yapmak lazım?

*Mağaralara depo ettiğimiz unu, buğdayı fukaraya dağıtacağız. İhtiyaçtan fazlasını.'*¹⁰⁹

Kutlu'nun hikâyelerinde Hoca, sadece dini vecibeleri yerine getiren, hayatı camiden tekkeden ibaret olan insanlar değildir. Toplum içinde sosyal anlamda da aktif rol oynamaktadır. *Tarla Kuşunun Sesi*' nde olduğu gibi düşman askeri kasabayı kuşattığında da insanlar yiyecek ekmek bulamadığında da buna çare bulmak için kapısı çalınan kişi Hoca olmuştur. Hoca veyahut imamların sözünün tesiri toplumsal anlamda yankı bulmakta ve yol gösterici olması dolayısıyla ön plana çıkmaktadırlar.

¹⁰⁷A.g.e., s,73.

¹⁰⁸A.g.e., s,74

¹⁰⁹A.g.e., s,102.

3.2.4.Kasabanın Delileri / Meczupları

Kutlu'nun kasabayı ele aldığı hikâyelerinde öne çıkan tiplerden biri de deli veyahut mezcup diye nitelendireceğimiz kişilerdir. Bu başlıkta ele aldığımız kişilerden bazıları kasabalı tarafından renkli ve güldürücü mizacıyla kimileri delifişek davranışlarıyla kimileri de mütefekkir halleriyle karşımıza çıkmaktadırlar. Kutlu'nun kasabayı ele aldığı birçok hikâyesinde bu tiplerle karşılaşmak mümkündür. *Tarla Kuşunun Sesi*' nde Şerafettin, Deli Ziya, ve Deli Dursun; *Beyhude Ömrüm*' de Deli Derviş; *İyiler Ölmez*'de Civan ve Sarhoş Mustafa; *Mavi Kuş*'ta ise Avcı Bilal, Deli Kenan ve Muavin Seyfi karşımıza çıkmaktadır.

Tarla Kuşunun Sesi' nde Şerafettin, başında kovboy şapkası ile gezdiği için kasabalı tarafından Şerif olarak bilinen eğlenceli bir kişiliktir. Kasabada ona en çok takılan kişi berber Hüsam'dır. Berber onu kızdırır sonra oturup kahvedekilerle katıla katıla gülmek için türlü oyunlar oynamaktadır:

''Hüsam mahalle çocuklarından birinin eline beş-on kuruş tuturur; çocuğun başına bir bant ile bir tavuk tüyü takar; Git şerif'e de ki Hüsam abim bir gazoz istiyor' diye çocuğu Şerif'e gönderir; Şerif gazozu bizzat getirip o sırada müşterinin tıraşı ile meşgul olan Hüsam'ın başından aşağı dökerdi. Bütün esnaf kakhahadan kırılırdı. ''¹¹⁰

Şerafettin, büyümüş ama kendi çocuk kalmış eğlenceli halleriyle kasabanın rengidir âdeta. *''Biri ona şuradan Şerif şuradan bir gazoz patlat dediğinde, sanki ateş eder gibi testerenin arkası ile gazoz kapağına vurur, şişeden dökülen köpükler ile mest olurdu. ''¹¹¹*

¹¹⁰A.g.e., s,95.

¹¹¹A.g.e., s,94.

Tarla Kuşunun Sesi'nde bir diğer kişi de tuhaf hallerinden dolayı dikkat çeken ismiyle müsemma Deli Dursun'dur. Cuma namazına camiye gittiğinde en arkada cemaate uyarak yatıp kalkar, camiden çıkarken ise önüne gelene cebinden çıkardığı paraları dağıtmaktadır. Hatta almayan olursa kızmaktadır. Kimi zaman yok yere ortadan kaybolur bir zaman gözükmeyen daha sonra kucağında bir demet kır çiçeği ile geri döner birlikte lokantada yemek yediği adamlara dağıtır. Üstü başı yırtık dökük giyindiği için kasabalı ona karşı mesafeli dursa da özünde iyi niyetli ve sevecendir; sokak köpekleriyle yemeğini paylaşır, polis geçerken durduk yere selam verir, davul zurna sesi duyunca oynamaya başlar. Deli Dursun, bir doksan boyunda, kollar eller uzun, saçlar kaşlara degecek kadar yakın, çipil gözlü, sakallı suratlı bir adam olmasına rağmen görüntüsünün aksine zihnen büyümemiş çocuk kalmış bir tiptir.

Ekmek arası köftesini sokak köpeği alıp kaçtığı için kuyruğuna teneke bağlayıp aklınca eğlenerek masumca intikam alan Muavin Seyfi, *Mavi Kuş*'ta kasabanın çocuk kalmış çocuğu olarak tanımlanmaktadır. Otobüsün üstüne gizlice saklanarak yolculuk yapan Erol'u gördüğünde aralarında geçen diyalog Seyfi'nin saf ve biraz da akıllı kıt hallerine işaretir:

'-Sen de kimsin la? Ne işin var burda?

Erol yutkunur, bir yalan atar:

-Ben bu otobüsün muaviniyim.

Seyfi kafasını kaşır eğilip küreği alır.

Anlayamadığı bir şey vardır.

-Ama.. Muavin benim. İstersen ustaya sor.

Erol ilk heyecanı üzerinden atmıştır.

--Doğru. Sen de muavinsin. Ben de.

- O nasıl oluyor?

-Ben ikinci muavinim.

Seyfi yine kafasını kaşır; sağa sola bakınır; meseleyi kavrayamamıştır.

-Anlamadım bu işi. Neyse. Hadi aşağı gel. İşimiz var.

Erol:

Yoo... Gelemem. Benim işim burada...

Seyfi, elinde kürek tam incekken durur:

-Ne işi?

-Bagajları bekliyorum. Hırsız falan gelmesin diye.

Seyfi sırttır, inanmıştır.

-Doğru lan, Tabii, hırsız...

Sonra parmağını tehdit mânasına Erol'a doğru uzatarak:

Bana bak, bir şey çalınrsa, hiç bakmam çıranı yakarım.

Şişinerek:

-Ben birinci muavinim unutma.

Erol:

-Unutmam usta. Merak etme sen.

Seyfi bu 'usta' sözüne bayılmıştır. Elinde kürek merdivenden inerken kendi kendine mırıldanır ''Usta dedi bana, usta...''¹¹²

Babası öldükten sonra üvey annenin eline büyümek zorunda olan *İyiler Ölmez*'in Sarhoş Mustafa'sı kendini alkole vererek yaşadığı zorlukları unutmaya çalışmaktadır. Hem anne hem de babasız hayata tutunmaya çalışan Mustafa'yı okutan ve sahip çıkan kasaba halkı olmuştur. Özellikle de babasının yokluğunu ve yaşadığı sıkıntıları unutmak için deliye vurarak unutma çabasındadır. Cebinde kanyak şişesi eksik olmayan Mustafa aklına estikçe babasının mezarının başına gidip hem içer hem dertlenir:

''-Ulan baba bırakıp gittin beni. Demedin ki bu çocuk ne olacak? Kaldık orta yerde işte, diye söyleniyor, güya bir yudum da mezardakine ikram edip toprağa azıcık dökerek babasıyla karşılıklı konuşuyormuş.''¹¹³

Kasabada mezcup figürünün en önemli ismi *Beyhude Ömrüm*'ün Anadolu çocuğu olmasına rağmen kıvrıcık siyah saçlarıyla Habeşî'yi andıran Deli Derviş'idir. Zemheri ayında elde asa, sırtta aba, eskinin Diyar-ı Rum dervişleri gibi köye geldiği

¹¹² Kutlu, *Mavi Kuş*, s,108-109.

¹¹³ Kutlu, *İyiler Ölmez*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017, 102.

söylenen Deli Derviş, delilikleriyle değil de gönül gözü açıklığı ve mütefekkir oluşuyla bilinmektedir. Yâdigar'ın gözünde onun bahçe kurma niyetini sezdiğinde 'mübarek adam' olarak nitelendirilmiş onun için gaibten bilici gibi gelmiştir:

'Deli Derviş gün boyu dişlerini sıkı durdu.

İçinde kabaran hakikat bilgisini dışa vurmuştu.

Nasıl da şaşırılmıştı karşısındaki.

İşte o an, kibir askeri at binip kalbi kuşattı. Derviş'in gönlü daralmaya durdu. Daraldıkça sıkı kendin; sıkı. Sonunda taşıverdi.

Yine çıplak tepelere doğru koşaradım gidiyordu.

*Yine dellenmişti.'*¹¹⁴

Nefis terbiyesini tamamlamış bu insan, kasabanın Emrullah Hoca'sına göre okur-yazar, mutasavvıf, hatta yarı ermiş bir zattır. Derviş kasabada yardıma koştuğu bütün işleri de Allah'ın rızasını kazanmak için yapmaktadır. Hem bu hem de öte dünya için bedeni ve zihnini Allah aşkıyla doldurmuş bütün iyilikleri de O'nun aşkıyla yapmıştır:

*'Kış boyunca hastalanan çocukları ottan, kökten yaptığı ilaçlarla tedavi etmiş; kadınların gözünde evlilik postunu kapmıştı. Kerametse, işte keramet diyorlardı. Hem neden olmasın? Sabahlara kadar camiden çıkmaz, ibadet eder; gün boyu oturmaz çalışır; yediden yetmişe herkesin önünde eğilirdi.'*¹¹⁵

Tarla Kuşunun Sesi'nin Deli Ziya'sı da tıpkı Deli Derviş gibi meczuptur. Kasabanın meydanında, kahvelerinde dolaşıp davudî sesiyle 'Ölüm var! Ölüm' diyerek bağırarak dolaşmaktadır.

Tüm bunların yanında aklından zoru olmayan saf veyahut mezcup değil mangal yürekli yaman birer tip olarak *Mavi Kuş*'un Deli Kenan'ı ve Avcı Bilal'i de vardır. Biri kara sevdaya tutulup karşılığını alamamış diğeri ise hem çocuğunu hem

¹¹⁴Kutlu, *Beyhude Ömrüm*,s,37.

¹¹⁵A.g.e., s,35.

de eşini kaybetmiştir. Yaşadıkları olumsuzluklardan sonra yaptıkları kasabalı nazarında bir nevi deliliktir. Elinde hıyarı kucağında kedisi olmadan yolculuğa çıkmayan Mavi Kuş adlı otobüsün kaptanı Kenan, yakın arkadaşı Bilal'in kız kardeşine sevdalanıp karşılığını bulamayınca kendini Mecnun misali dağlara bayırlara vurarak aşkını kalbine gömmeye karar vermiş, kendini de bu işlere kapatmıştır. Özünde iyi niyetli ama çoğu zaman agresif olan Kenan'ın Deli lakabı alması da bu olaydan sonra olmuştur. Bilal ise; sevdiği kadınla muradına ermesine rağmen çok uzun yıllar çocuğu olmamış, eşinin yıllar sonra doğumu sırasında hem kendisi hem de bebek ölmüştür. Bu olaydan sonra Bilal'in meskeni dağlar olmuştur. Avcı olmasına rağmen tek bir hayvanı vurmaya bırakın incitmez bile. Hem Bilal hem de Deli Kenan aklından zoru olan değil yaşadıkları olumsuzluklar yüzünden deliliğe vurmuş kasabanın iki bıçkın delikanlılarıdır.

3.2.5. Kasabanın Esnafları

Kasabalar köylerden büyük, şehirlerden küçük mekânlardır. Köyle ya da taşrayla kıyasladığımızda kasabada insan çeşitliliği daha yoğunluktadır. Kasabıyla, kırtasiyesiyle, berber, ve marangozuyla hemen hemen insan ihtiyaçlarını giderecek esnaflar yoğunluktadır. Kutlu'nun kasabaları ele aldığı hikâyelerinde de esnafları yoğunlukta görmekteyiz. Esnaflar yalnızca ihtiyaç giderilen yerler değildir. Kahvehaneler insanların çay içip sohbet ettiği, günün nabzını tuttuğu yerdir. Berberlerde tıraş olunduğu gibi oturup soluklanmak için kasabayla ilgili havadislerin alındığı esnaflardır. Kutlu'nun hikâyelerinde esnaflar görünüp kaybolmaz, kasabanın tam da meydanında olması, neşesi ve rengiyle ele alınmaktadır.

Büyük kentlerin gün geçtikçe artan nüfusuyla birlikte insan ihtiyacını karşılamak için avmler büyük market zincirleri daha fazla revaçta olmaya başlamıştır. En ufak bir ihtiyacını nalburdan, manavdan, bakkaldan karşılamak yerine daha büyük ve sınırsız imkânlarla sahip avmlerden alışveriş yapmak daha öncelikli hâl almıştır. Bunun sonucunda esnaflar ya küçülmeye gider yahut tamamen kepenk indirmek zorunda kalır. Oysa Kutlu'nun hikâyelerinde berber, yorgancı,

kahvehaneci, kasap, bakkal, fotoğrafçı tüm sıcaklığıyla bizi kasabanın meydanında karşılamaktadır. Esnaf olmalarının yanı sıra kasabada insanların sosyalleştiği mekân olarak ön plana da çıkmaktadırlar.

3.2.5.1. Berber

Kutlu'nun hikâyelerinde berberler, kasaba meydanının olmazsa olmazı hatta demirbaşdır demek yeridir. Berberler hem mesleklerini icra etmeleriyle hem de haber havadis alınan yer olmaları hasebiyle önemlidir. Kasabadaki berberlerin ortak özelliği ise sıcak muhabbetleri, gelen müşterinin gözünü gönlünü açan dükkânın en güzel süslemesi çeşit çeşit çiçekleridir. *Uzun Hikâye* adlı eserde Venüs dedikleri kasabanın tek kadın kuaförüdür. Kızı Suna ile birlikte kasabanın saç tuvaletine yeni yeni alışan kadınlara hizmet vermektedir. Her berberde olduğu gibi burada da kasabanın günlük dedikoduları dönmektedir.

*'Kadın olsun erkek olsun, berber dükkânları; sohbeti, hikâyesi, dedikodusu bol mekânlardır. Venüs'ün dükkânı da aşk maceraları başta olmak üzere, her türlü kasaba havadisinin, dedikodu üretiminin merkezi idi.'*¹¹⁶

Kasabanın tek kadın kuaförü olmasıyla da kasabanın meydanından gelen geçenin merakını uyandırmaktadır:

*'Kuaför Venüs'ün caddeye bakan camekân sürekli çekilen bir tül perdeyle kaplıdır. Perde gerisinin gizemli, loş atmosferi, ara sıra kıpırdayan kadın gövdeleri, gelip geçen gençlerin merakını kışkırtır, kaçamak bakışlara hedef olurdu'*¹¹⁷

Tatlı dilli, güler yüzlü, konuşkan, okur-yazar olmasıyla ön plana çıkan *Beyhude Ömrüm*'ün Hacı Berber'i kasabanın sevilen neşeli adamıdır. Kasabada sürekli gazete

¹¹⁶ Kutlu, *Uzun Hikâye*, s, 72.

¹¹⁷ *A.g.e.*, s,73.

okuyan birkaç kişiden biridir. Hem gazete hem de kitap okuma tutkusuyla bilinmektedir. Eşi onu terk edip başka bir adamla kaçtığından beri kendisini çiçeklere ,böceklere vermiştir. Altı dükkân, üstü ev olan binanın her yanı çiçeklerle mor salkımlı sarmaşıklarla doludur. Her işle ilgili az buçuk bilgisi olan biridir bu bakımdan kasabalı kanun, okuma yazma, ekme biçme işlerinde ona akıl danışmaktadır. Yedigâr'ın bahçe kurma sevdasında da ona en yardımcı dokunanlardan biridir. Bahçeye dikilecek elmanın iyisi için Erzincan'a kayısı için Dereyurt Köyü'ne kadar gitmesi için ona akıl verir.

Mavi Kuş'taki berber kitabın başında kasabanın meydanı tanıtılırken karşımıza çıkmaktadır. Babadan oğula devredilen bu dükkân nesilden nesile ailenin karnını doyurduğu ekme teknesi olmuştur. Öyle eski bir dükkandır ki içinde artık antika olmuş levhalar asılıdır. Kutlu, kasabaları ele alırken berberleri türlü türlü huyları olan kişiler olarak tasvir etmektedir. Bu devrin berberi de horoz dövüşüne olan merakıyla bilinir.

Tufandan Önce'nin berber Baki'si haber havadis peşinde koşmasından dolayı BBC kanalını aratmaz. Kasaba halkı tarafından BeBeCe lakabı takılmıştır. Kutlu BeBeCe Baki üzerinden berberleri tanımlamaktadır:

‘‘Efendim kadimden bu yana memleketimizin önde gelen iletişim kurumlarından biri de berber dükkânları değil midir? Haberler önce buradan toplanır; sonra adamına göre üslup kazanarak gıdım gıdım servis edilir. Muhabirler gönüllüdür. İsterse gönüllü olmasın; Abdulkaki dişi ağrıyanları nasıl dükkânın ön duvarına yaslayıp çökertip kanırta kanırta dişini çekiyorsa, koltuğa oturup ‘yap bir saç sakal’ diyenlerden de haber –havadisi öylece kanırta kanırta alır. Bazen de sürmeyi gözden çeker gibi davranır, muhattabı ne konuştuğunu tıraş sırasında ağzından neler kaçırıldığını hatırlayamaz(...) Bir kere berber koltuğu insanoğlunun kendini, gassal eline ölü gibi bıraktığı bir terapi yeridir. Yorgun argın çöker adam. Saç-sakal birbirine karışmıştır, kendini berbat hisseder; aynadaki hayalini görmek istemez. Dükkânda gizemli bir lavanta kokusu vardır. Hemen hemen gerçek berber çiçek

*meraklısı olduğundan, çiçeklerin kokusu, renkleri, aynadaki akisleri birleşerek bu kokuyu koyulaştırır.(...) Abdükbaki'nin dükkânı kışları sobada cızırdayan ihlamur-tarçın-limon demliği; yazları dolapta her daim hazır tutulan limonata, vişne şurubu sürahileri, tatlı ılık atmosferiyle dedikodunun, emekli memur sohbetlerinin, futbol siyaset tartışmalarının merkezi olmuştur.*¹¹⁸

Be Be Ce Baki de işi gücü dedikodu olan haberciliğin cazibesine kapılmış bir mizacta bir berberdir.

Sıradışı Bir Ödül Töreni'ndeki berber Nuh'ta tıpkı *Beyhude Ömrüm*'ün Hacı Berber'i gibi kitap okuma sevdalıdır. Gönlü geniş, eli bol yüzü güleç sohbe nükteye bayılır. Kasabanın nabzı burada atar. Gündemde olan biten ne varsa haber almak için kapısı çalınan kişidir. Kutlu'nun hikâyelerinde berberler mesleklerini layığıyla icra etmekle birlikte haber havadis seven kimseler olmasıyla da ön plana çıkmaktadırlar. Hemen hepsi şakadan nükteden anlayan, kasabada olan biten her şeyi ilk öğrenen, çiçek sevdalı hoş sohbet kimseler olmalarıyla tanınmaktadırlar.

3.2.5.2 Marangoz

Kutlu için beton şehri, ahşap ise kasabayı geleneksel olanı temsil etmektedir. Kutlu'nun hikâyelerinde ahşap doğallığı simgeler. Kasabalardaki ahşap evlerin görüntüsü sarmaşıklarla türlü çiçeklerle tamamlanmaktadır. Kasabalarda mesleğini icra eden marangozlar da bu evlerin mimarıdır. Kasabalı ahşap sandalye, sofraya her türlü ihtiyacı onlara yaptırır. *Kapıları Açmak* hikâyesinde Mahir Hoca ve oğlu Cihan kasabanın marangozudur. Cihan mesleği babasından, o da kendi babasından öğrenmiş kadimden gelen bir mesleği icra etmektedirler. Kutlu, marangozluk mesleğiyle ilgili daha öncelerden onların el üstünde tutulduğunu bayağı parlak bir meslek olduğunu dile getirir. Ancak ne zamanki kasabalarda ahşap binalar zamanla çaptan düşmüş o zaman beton binalar çoğalmış marangoz işleri de azalmıştır. Kutlu el emeği bu

¹¹⁸Tufandan Önce, s,29,30.

mesleği anlatırken ahşabın da bu mesleğin de insanlar nazarında bir kıymeti kalmadığını vurgulamaktadır:

*'Devir geldi ahşap sandalye siparişi almaya başladılar. Kahveler, bahçe sinemaları, evler için bol miktarda ahşap sandalye imal etmeye başladılar. Baba-oğul işe yetişemeyince bir de kalfa tuttular. Bu işte bayağı tanınmış oldukları ve uygun fiyat verdikleri için civar beldelerden de sipariş alıyorlardı.(...) Tâ ki naylon sandalyeler, naylon ayakkabılar, naylon gömlekler, naylon kaplar çıkıncaya kadar. Bu naylon denen meret hayatın ritmini, ilişkilerin dengesini, alışverişin ölçüsünü darmadağın etmişti. Naylonun uğruna 'Evlenmeyin bekârlar, naylon kızlar çıkacak.'Diye türkû bile yakıldı. Tabii Mahir Hoca ile Cihan'ın sandalye işi de bıçak gibi kesildi.'*¹¹⁹

Mahir Hoca mesleğinde ustadır. Kasabadaki Garip Ahmet Baba Tekke'sinin harap hali onun için acıtmaktadır. Mesleğin ustalığını da kasabalıdan yardım toplayıp bu harap tekkeyi el birliğiyle onararak göstermiştir Hoca. Tekkenin göbekli ahşap işlemelerini yaptılar, eski tahtaları yenileriyle değiştirip tekkeyi yeniden ihya ettiler. Kimsenin yıkılacak diye önünden dile geçemediği tekkeyi marangoz Cihan ve Mahir Hoca tadilat edip yeniden teravîh kılmak için bir araya gelecek şekilde kasabaya kazandırmışlardır.

İyiler Ölmez'de ise Marangoz Mehdi kasabanın kadim esnafıdır. Yaşı ilerlediği için mesleği icra etmekte zorlanınca atölyeyi yanında çalışan Civan ve arkadaşına devretmiştir. Çırak olarak başlayıp daha sonra işin sahibi olan Civan, Mehdi Usta'dan devraldığı dükkânın tabelasını değiştirmeyip kadim olana sahip çıktığı için hem Mehdi Usta hem de kasabalı tarafından büyük takdir görmüştür.

¹¹⁹Kapıları Açmak, s,53.

3.2.5.3. Kahvehane

Kutlu hikâyelerinde kasabanın meydanında olmazsa olmazı kahvehanelerdir. Burası insanların günün yorgunluğunu attığı, sohbet etmek isteyenlerin bir araya geldiği mekân olmasıyla ön plana çıkmaktadır. Kasabayı ele aldığı hikâyelerinde kahvehanelerin yeri kasabanın merkezindedir. Camiden çıkanın uğradığı, kahve içmek isteyenin gittiği yer olmakla birlikte sohbet yaranı kimselerin de vazgeçilmez noktasıdır. Hem eğlence, hem sohbet hem de dinlenme yeridir kahvehaneler kasabada. *Mavi Kuş*'taki Çardaklı Kahve, meydanda hem camii hem çeşme hem de çınar dalları gölgesinde konuşlanmış sıcak bir atmosfer içerisinde anlatılmaktadır. Kasabadaki kahvehanelerin insanlar için ne ifade ettiğini Çardaklı Kahve'yi anlatırken ele almaktadır. "İster nargileni fokurdut, ister lafın belini kır, ezanı bekle. Kasabanın, ehlikeyfin, sohbet yâranının, ayaklı gazetelerin mekânı. Her havadis önce burada durulur, sonra buradan yayılır. Hani halkın nabzını tutmak diyorlar y; böyle bir niyeti olan gelsin otursun. Sağa sola kulak kabartsa, peş peşe iki çay içecek olsa, o kadarcık zaman içinde memleket ahvalinin nice olduğunu anlayıverir. Tabi vatandaşın dilinden, kaşının gözünün işaretinden, oturuşundan, ses tonundan, övgüsünden, yergisinden, küfrün şiddet derecesinden, hangi lafın ne diye, kim için, nereye, nasıl sarf edildiğinden, kahkahanın çingırağından, sekiz köşeli kasketi yana yıkıp kafayı kaşımının ne mânaya geldiğini ifade eden o halka mahsus sözlü kültür alfabesini sökebiliyorsa."¹²⁰ Kahvehaneler kasaba insanını yakından tanımak için de ideal bir mekândır aynı zamanda. Müdavimleri değişmemektedir. Orada edilen sohbetin tatlılığı, anlatılan hikâyelerin güzelliği bir başkadır kasabalı nazarında. Tavşan kanı demlenen çaylar, yol üstünden geçerken durup soluklanmak isteyenlerin vazgeçilmezidir. Kahvehaneler aynı zamanda sosyal hayatta da halkın nabzının tutulduğu yerdir. *Tufandan Önce*'de tesisin temel atma töreni yaklaştıkça oy kaygısı peşine düşen Hulusi Derin ve Haşmet Altay'ın siyasi emellerini gerçekleştirmek adına halkla iç içe olup kasabada olan bitenin nabzını tutmak için gittikleri mekân Çardaklı Kahve'dir. "Sonunda sıra geldi 'halkın nabzını tutmaya' Bu nabız nerede tutuluyor. Tabii ki, Çardaklı Kahve'de. Milletvekilleri topu topu iki

¹²⁰ Kutlu, *Mavi Kuş*, s,11-12.

kişiydiler, ikisi de aynı partiden seçilmiş baş köşeye kurulmuş, kahveler içilmiş, sigaralar tütürülmüş, laf kıvamına ulaşmıştı.”¹²¹*İyiler Ölmez* hikâyesinde Kahveci Hacı Kadir, babadan kalma Cihan Otel ve Kırathanesi’ni işletmektedir. Bu mekân kasabada gençlerin bir araya gelip sohbet ettiği yerdir. Mekân Osmanlılardan kalma Hacı ise kasabada en eski esnaflardandır. Yerlilerin çoğu burayı terk edip eski şehrin ötesinde apartmanlardan oluşan Yenişehir’e gitseler de kahvehane kasabalılara hizmet etmeye devam etmiştir. Burası aşk acısı çekip İstanbul’u terk ederek kasabada kendilerine yeni bir hayat kurmaya çalışan Doktor Atalay ve Sıtkı için de kasaba insanlarıyla kaynaşmak ve onları daha yakından tanımak adına vazgeçilmez bir mekân olmuştur. Lokantada, çorbacıda başlayan muhabbet bir şekilde Hacı’nın Kahvesi’nde gece yarısına kadar devam eder. Sobanın üstünde kaynayan ıhlamuru, ocaktan inmeyen tencere yemeğiyle gelenin aç dönmediği bu mekân hem sosyalleşmek, hem eğlenip hem günün yorgunluğunu atmak için kasabanın demirbaşdır âdeta.

3.2.6. Kasabanın Olumsuz İnsan Tipleri

Mustafa Kutlu’nun hikâyelerinde kasaba fitrata uyumlu bir bakışla ele alınır. Kutlu’nun görüşünde kasabalı olmak geleneksel değerlerle yoğrulmakla eşdeğerdir. O, kasabada doğmuş yetmişmiş bir insan olarak, ele aldığı hikâyelerinde kasabalı insan görünümleri tüm gerçekliği ile bize yansıtmaktadır. Kasabayı ve orada yaşayan insanları ele alışı kasabayla herhangi bir ünsiyeti olmamış bir kişiye dahi sıcak ve samimi gelmektedir. Bunda Kutlu’nun bize bizden olanı, unuttuğumuz değerler üzerinden anlatmasının da büyük bir etkisi vardır elbette.

“Dünya hayatı ‘hayır’ ve ‘şer’ in mücadelesidir. Hayatta iyiliklerin yanında kötülükler de vardır. Hikâye hayatın hülasası (RP, s.95) olduğuna göre kötülüklerin

¹²¹Tufandan Önce., s,75.

olmadığı hikâye hele de hayatın daha da uzun bir kesitini anlatan uzun hikâyeler hayatın hûlasası olamayacaktır.’’¹²²

Kutlu’da kasaba da kasabalı insan da olumlanarak anlatır. Ancak yine de bu olumlu insan tiplerinin karşısında; kasabada doğmuş, büyümüş o gelenekle yetişmiş olmasına rağmen ahlâki anlamda bozulmuş yahut yozlaşmış insan tipleri de karşımıza çıkmaktadır. Bu durum çoğunlukla maddi çıkarlar uğruna gerçekleşse de siyasi emeller, ahlâki yozlaşma, kişisel çıkarlar etrafında da şekillenmektedir.

‘‘Hayatta kötünün ve kötüyü yapanların olduğu gerçeğini Mustafa Kutlu’nun hikâyelerinde görürüz. Onun hikâyelerinde de kötü kişiler vardır. Ancak kötüler iyilerin yanında çok çok azdır. Kötü ve kötü iş yapanlara karşı yazarın şu poetik tavrını görürüz: Olay örgüsüne iyi olan şeyleri mümkün olduğunca, sıklıkla dahil eden Mustafa Kutlu, bunları anlatmayı mümkün olduğunca da göstermeyi benimserken kötü olanı çok daha az okurun önünde getirir.’’¹²³

3.2.6.1. Hovarda

Hayatında yaşadığı bütün olumsuz sayabileceğimiz durumlara rağmen kişiliğinden ödün vermeden zorluklara göğüs geren Zehra’nın hikâyesinin anlatıldığı *Kapıları Açmak* (2007) adlı eserde kasaba ve insana dair görünümler yoğunluktadır. Kitapta bir yandan kasabanın değişim ve dönüşüm aşamasını anlatılırken diğer yandan da Zehra’nın hikâyesine şahit olmaktayız.

Kasabada Dokumacı Arif’in kızı olarak bilinen Zehra, ailesiyle birlikte kendi halinde bir hayat sürmektedir. Mahir Hoca olarak da bilenen cami imamının oğlu Cihan’ı sevmektedir. Ancak arada bir engel olarak olumsuz insan kategorisinde değerlendirdiğimiz kasabanın ruhuna hiç de yakışık almayan İpsiz Kemal çıkmaktadır. Kemal’in ailesi kasabanın ileri gelen zenginlerindedir. Ailesinin lakabı ise İpiboybundagillerdir. İnsanların lakaplarının olması kasabanın özelliklerindedir,

¹²² Alpay Doğan Yıldız, **Hikmet ve Ahenk**, s.130.

¹²³ **A.g.e.**, s,132.

İpiboyundagiller de ismiyle müsemma İpsiz Kemal'in karakteri hakkında ipucunu daha hikâyenin başında vermektedir.

‘‘Çünkü kişi lakabı ile anılır. (...) Adam zengindir lakin makbul sayılma, bilinir ki bu zenginliğe haram bulaşmıştır. Adam mevki-makam sahibidir, yine makbul sayılmaz, bilinir ki bu mevki-makam iltimasla kazanılmıştır. Mevki ve makamı, şöhreti hatta parayı helal yoldan, ehliyet-liyakat ve alın teri ile kazanmış olmak lazımdır. İşte o zaman makbûl sayılır. İpiboyundagiller'in malı-mülkü- şöhreti eşkıyalığa dayanıyor.’’¹²⁴

Kasabada böyle bir nam taşır İpsiz Kemal ve ailesi. Babası dürüst yumuşak, ahlâklı bir adam olsa da Kemal eşkıya dedesine çekmiştir. Okumamış, hiçbir sanatı öğrenmemiş, ticarete atılmasını isteseler de girdiği işi üç günde batırıp çıkmıştır.

‘‘En iyi becerdiği şey süslenip-püslenip gezmek, yiyip-içmek, hovardalık. Ne de olsa ekmek elden su gölden Bir baltaya sap olamadığından, işsiz- güçsüz dolaşıp durduğundan kasaba halkı derhal adını takmış: İpsiz Kemal.’’¹²⁵

Aileden kalan malı mülkü satıp savıp yemekten başka bir işe yaramayan serserinin tekidir. Kumar oynar, kaybeder, vazgeçmez tekrar oynar. Zehra'yı elde etmek için elinden geleni yapmaktadır. Zehra'ya yüzük, küpe, bilezik vs. gönderse de Zehra'nın tavrı bellidir. Hediyeleri getirdiği gibi alır başına çalar. *‘‘Bütün bu süreçler yaşanıp Kemal hiçbir netice alamayınca son kararını veriyor. Kızı kaçırarak.’’¹²⁶* İş polise aksederse eğer kendi rızası ile gitti ben şahidim diye tanıklık yapacak olan abisinin de rızasını alacaktır. Gazino açıp paraya kavuşma hayalleri ile yanıp tutuşan Zehra'nın abisinin İpsiz Kemal ile yaptığı anlaşma sonucu bir deste banknot karşılığında Zehra'yı da alıp İstanbul'un yolunu tutmuştur:

¹²⁴ Kutlu, **Kapıları Açmak**, s.13.

¹²⁵ **A.g.e.**, s,15.

¹²⁶ **A.g.e.**, s,69.

‘İnsanoğlu bu kadar alçalır mı? Alçalır. Cenab-ı Hak eşref-i mahlukat olan insanın şeytanın iğvası, nefsin galebe çalması ile yeri geldiğinde esfel-i safiline yuvarlanabileceğini haber veriyor.’¹²⁷

Zehra'nın rızası olmadan ona sahip olur, piyasaya borçlanır hap imalatına girer ve hasımlarından kaçmak için soluğu yurt dışında alır. Zehra'yı da bir başına İstanbul'da bırakır. Ani bir kararla kasabaya, baba ocağına dönüp kendine yeni bir düzen kurmak ister ancak onu kaçıırıp şehirde bir başına bıraktığı İpsiz Kemal 'de bir müddet sonra kasabaya tekrar dönmüştür. Kasabaya gelişi oranın düzenin bozulacağına işarettir. Bu durum kahvedeki halkın nazarında şu şekilde aktarılmaktadır:

*‘Yine geldi teres. Ne zamandır kafamız rahattı. Bu rahat durmaz efe, bak şuraya yazıyorum, üç güne kalmaz bir mazara çıkarır. Çıkarır da ne demek, Ahmet'le olan hesabı yarım kalmıştı zaten.’*¹²⁸

İpsiz Kemal kasabaya döndüğünde arabasıyla kasabanın arazisini, zeytinliklerini, bağıni bahçesini dolaşır. Bu kasabada oranın hiç de ahlâki değerlerine uymayan zamanlar geçirmiştir. Bu durumun iç muhasebesini yapmaktadır:

‘Şu tepe tamamen kendilerine ait idi. Zeytinlik. Sattı. Parasını kumarda yedi. Tepenin altındaki tarlalar, sulu verimli kasabanın en güzel arazisi. Orası da öyle, şimdi başkaları ekiyor. Buralara hiç bu gözle bakmamıştı. Sat ye , sat ye. O Kadar. Bir ara ‘Ah benim kalın kafam ah.’ Diyecek oldu. Sonra kendi kendime güldü. ‘Ben bu işlerin adamı değilim. Hiçbir zaman olmadım. Olamam. Niçin olamam’? Niçin? Ne bileyim ben. Belki damarlarımda dip dedelerimden birinin on para etmez eşkıya kanı dolaşıyor. Kim bilir. Ben bir bey oğluyum, rençberlik yapamam. Beyliği de yüzümüze bulaştırdık. Cılkını çıkardık her şeyin yazık.’

¹²⁷A.g.e., s,69.

¹²⁸A.g.e., s,158.

Zehra'nın kasabaya dönmüş olması, abisi ile hesaplarının yarım kalması İpsiz Kemal'i bir kere daha harekete geçirmiştir. Zehra'nın abisine olan borcunu ödeyeceğini ve Zehra'ya resmi nikah kıyacağını Ahmet'e duyurur ve bir avuç parayla yine onu kandırmayı başarır. Huylu huyundan vazgeçmez deyiminin mücessem halidir adeta İpsiz Kemal. Öyle ki bütün yaptığı kötülöklere rağmen Zehra'nın kapısına dikilip onu tekrar kaçırmak ister ancak kendi sonunu yine kendi hazırlamıştır. Zehra'nın ona doğruttuğu tabancadan çıkan kurşunla ölür.

Uzun Hikâye, yaşadıkları çeşitli olaylardan dolayı kasaba kasaba dolaşmak zorunda olan bir ailenin hayat hikâyesinin kaleme alındığı eserdir. Anlatıcı ve babası sosyalist Ali'nin, bir kasabada Çerçi Abdullah'ın evine yerleşmişlerdir. Çerçi, kasabalık yerde kendi yağında kavrulan, geçimini çerçilikle sağlayan bir insandır. Kasabalı da sosyalist Ali'de Çerçi'nin elinde eşyalarla oradan oraya giderek satış yapmasına razı olmamış, otelin önünde küçük kulübeye benzer bir dükkân yapmaya karar vermişlerdir. O dükkân onun ekmek kapısı olacak, böylece el birliği ile bir dükkân kurulacak Çerçi'yi kardan soğuktan kurtaracaklardır. Ancak kasabalı insanların nazarında düze inmiş eşkıya gözüyle bakılan olumsuz insan profilindeki kişi İskender Zopuroğlu, bunu için büyük bir engeldir. Zopuroğlu'nu daha ilk anlardan itibaren Kutlu olumsuz bir insan tiplemesi ile resmetmiştir:

*'Aslımı sorarsanız eşkıya bile değildi. Yanaşma durduğu bey konaklarında eli uzun nefsi azgın kıldığı kırkı geçkin olduğu anlaşılınca tabanı yağlayıp güya dağa çıkmıştı. Bilenlerin anlattığına göre dağ eşkiasının ayak işleri görmüş; zaptiyelerin eşkıya milletine alıcı kuş gibi yumulduğu demde ortaldan kaybolmuş, İran'ı Turan'ı dolaşmış, parti patirtisinin ortalığı toza- dumana buladığı sırada yeniden zuhur etmiş. Sütten çıkmış kaşık gibi bu defa particilerin davulunu çalmaya başladı. Dağda gezdiği yıllar güya namına Zopuroğlu denilmiş diye kendine bu soyadını takti.'*¹²⁹

Kasabada Belediye reisliği yapan Kamil Zeki Bey, Zoğuroğlu'nu zabıta amiri yapmış kirli işlerini de onun üzerinden gerçekleştirmiştir. Kamil Bey ölünce de

¹²⁹ Mustafa Kutlu, *Uzun Hikâye*, Dergâh Yayınları, İstanbul,2016, 44.

meydan büsbütün Zopuroğlu'na kalmış, reisin koltuğuna kurulmuştur. Tapu, evrak, resmi belge bahanesiyle eri'nin oraya dükkân amaması için türlü engeller ortaya srmştir. Niyeti ise sonradan belli olur; eri'yi kmen yerden atıp kendi akrabalarından birini oraya oturtmak ister. Dağdaki eşkıyalıktan kasabadaki memurluğa Kamil Bey'in kötü işlerini halletmek için inen İskender Zopuroğlu, yukarıda da belirttiğimiz gibi kendi emeğiyle değil tamamen torpil ile memurluk kademesine getirilmiş, oradan da Belediye reisinin koltuğuna kurulmuştur. eri için yaptırılacak olan dükkânın yapılmasına engel olmaksızın sebep ise; tamamen çıkara dayalı olmasından ileri gelir. Bu bağlamda kasabadaki olumsuz insan profili çizmektedir.

Kutlu'nun Anadolu'da hizmet gitmeyen kasabalarından hareketle ele aldığı *Mavi Kuş*'ta içinde birbirinden farklı insanların yolculuk yaptığı otobüste gelişen olaylar ele alınmıştır. Hikâye, kasabadan kalkıp istasyona yolculuk yapan mavi renkte bir otobüsün içinde geçmektedir. Kasaba insanların günlük yaşayışlarına, birbirleriyle olan sıcak ve samimi ilişkilerine, hastalıklarına, eğlencelerine ve dayanışmalarına yolculuk esnasında şahit olmaktadır.

Bu otobüste yolculuk edenlerden biri de Kuyumcu Nazım Efendi'dir. Nazım Efendi'nin babası sarraf Adil Usta'dır. Mardin'de asker iken bir oğlu olur ve adını Nazım koyar. Baba Adil Usta gittiği gurbette gönlünü bir Arap güzele kaptırmış, Süryani bir kuyumcunun yanına işe girip Mardin'de hayat sürmeye devam etmiştir. Belli bir müddet sonra hem Arap karısı hem de ondan olan çocuğu Davut'la kasabaya geri dnmştir. Baba kasabalının gözünde hayırsızdır. Kendi mesleğini icra etmeye devam edip buraya bir kuyumcu dükkânı açarak yanına Nazım'la Davut'u da almıştır. Ancak vey ana ne Nazım'a ne de babasına aman vermek bilmemiştir. Oyle ki Davut'u mektebe gönderip Nazım'ı dkkna çırak olsun diye okula bile yazdırmamıştır. Kasabada bozulan insan kategorinde ele aldığımız bir diğer kişi ise ayyaş, kumarbaz, hovarda Davut'tur. Adil Usta bir zaman sonra vefat edince Davut'un da gerçek yüzü asıl o zaman ortaya çıkmıştır.

‘‘Mektebi terk edip işi ayyaşlığa, kumara, hovardalığa vurdu. Tam bir serseri oldu. Gelir gider Nazım’ın tepesine biner; kasada ne var ise avuçlayıp cebe indirir; bir zaman – yani paralar suyunu çekene kadar- ortalıkta gözükmeyen, sonra bet beniz atmış, kılık kıyafet dağılmış çıkagelirdi.’’¹³⁰

Davut’un, babası öldükten sonra yaptığı ilk iş ise Adil Usta’nın dükkânının tabelasını söküp yerine Kuyumcu Davut Sağlam yazdırmak olmuştur.

Kutlu, siyasi çıkarlar sebebiyle aralarındaki insani ilişkilerin zedelendiği kasabalıların anlatıldığı kitap *Tufandan Önce*’de taşranın değişim ve dönüşümünü yine siyasilerin çıkar gözetilen tutumlarıyla bizlere anlatmaktadır. Kasabalar, ufak, kendi halinde, muhafazakar beldelerdir. Kutlu’ya göre ahlaki değerlerin hüküm sürdüğü mekânlardır kasabalar. Herkes birbirini tanır, kimse birbirinin malına namusuna yan gözle bile bakmaz. Kutlu bu duruma *Tufandan Önce* adlı eserde: ‘‘Olur mu böyle kepazelik.’’¹³¹ der ancak ‘‘Oldu bile.’’¹³²

Babası yıllarca gurbet gezmiş Çolak Aladdin’in oğlu Kemal’in anası memura kaçmış bu sebeple anasız babasız ahlâki terbiyeden bîhaber yetişmiştir. Alaaddin Usta yıllar sonra ancak çıkıp gelmiştir. Kemal, ‘‘Ana baba disiplininden yoksun-üstelik anası kaçmış ya, onun utancı altında – öyle bir başına serkeş, kavgacı, bir çocuk olmuştu. Orta mektebi iki senede bir sınıf geçerek zar-zor tamamladı.’’¹³³ Kemal hovardalığa erken yaşta başlamış, babası kendi halinde bir insanken; o, kasabalı tarafından zibidi olarak görülmüştür. Kaç kere kasabadan kızların namusuna göz dikmiş, bu sebeple kasabalılar tarafından tonlarca da dayak yemiştir. Uslansın eli ekmek tutsun evine baksın diye eşrafın da yardımıyla everseler de bir zaman sonra eski huyları tekrar baş göstermiştir. Etrafına tekrar kopuk takımından arkadaşlarını toplamış, içki âlemlerine devam etmiştir. Hem ailesine hem de kasabalıya çok çektirmiştir. Evde bir gelin, bir iki çocuk yollarını gözlese de iş bahanesiyle üç beş gün ortadan kaybolur daha sonra yüz göz dağılmış morarmış

¹³⁰Kutlu, *Mavi Kuş*, s,34.

¹³¹ Kutlu, *Tufandan Önce*, s,19.

¹³²A.g.e. 19.

¹³³A.g.e,18.

perişan olmuş halde çıkıp geri gelir. Evli olmasına rağmen kumarcıların halkacı kızına abayı yakıp yurtdışına gitmiş ve yıllarca kendisinden haber alınamamıştır. Dükkân satılıp savılmış, aile ise perişan olmuştur. Yıllar sonra bir gece yarısı kasabaya geri dönmüştür ve yaptıklarından pişmandır. Belediye başkanı Şemsettin Bilen, Kemal'in yokluğunda onun eşine ve çocuklarına sahip çıkmış kimseye muhtaç etmemiştir. Döndüğünde alır onu karşısına konuşur, hocaya götürülür ve tövbe eder. Bilen sayesinde de zabıta memuru olmuştur. Evli olmasına rağmen kasabadaki öğretmen Mehpere Hanım'a da abayı yakmış durumdadır. Kasabadaki tesisin temel atma törenine dair hazırlıklar etrafında dönen kitabın sonunda, kahramanların akıbetleri birer birer verilmektedir. Zabıta Kemal'i kasabada düzen bozan ahlâksız bir kişi olarak değerlendirebiliriz. Kemal'in, hikâyede -çok bahsedilmeyen bir kişi olsa da- huylu huyundan vazgeçmez cümlesinin mücessem hali olduğunu Kutlu'nun kitabın sonunda ele aldığı bölümden anlamaktayız:

‘‘Yine kılıç gibi ütülü pantolonu, cilalı ayakkabılarıyla sigarasını tütüyor, gelip geçen kadınların ardından uzun uzun bakarak kır düşmüş bıyıklarını buruyordu. Can çıkmadıkça huy çıkmaz.’’¹³⁴

Tufandan Önce, siyaseti hizmet yapmak için bir araç olarak görmekten ziyade hem ekonomik hem de kişisel çıkarları gerçekleştirmekte bir basamak olarak kullanan siyasetlerin yozlaşmışlıklarını ele almaktadır. Hikâyenin temelinde kasabayı modern hayata ayak uydurma çabası kasabalılar tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Kutlu aynı zamanda hikâyeyi tasavvufî bir tema üzerine de oturtmuştur: *‘‘Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan ibarettir.’’¹³⁵*

‘‘2000’li yıllardan sonra bir ‘uzun hikâye’ döneminde giren yazarın *Beyhude Ömrüm*’ü de bu uzun hikâye döneminin ürünüdür. Eser, mekân olarak bir köyde geçmekte ve eserin ana kahramanı olan Yadigâr’ın içine düşen bahçe tutkusunun

¹³⁴A.g.e., s,211.

¹³⁵A.g.e., s,64.

gerçekleştirmesini, bu süreçte karşılaştığı engelleri ve yaşadığı olayları, köyde yaşanan hayatı ana kahramanın ağzından anlatır.’’¹³⁶

Yâdigarın, bahçe kurma aşamasında karşılaştığı engellerden biri Tahsildar Atıf’tır. Tahsildar, ‘Bütün gerçek hovardalar gibi eli para tutmazdı. Maaşını, rüşvetini, aldığı hediyeleri, bütün varlığını bir gecede karıya, kumara yatırıp hasır üzerinde kalacak tabiattaydı.’’¹³⁷

Tahsildar memurdur, genç yaşta babası onu okusun diye İstanbullara göndermiş ancak o, hovarda olup çıkmıştır. Evli ancak gözü dışarıda olan bir tiptir. ‘Kuzudan, oğlaktan, baldan kaymaktan, taze su böreği ile yağlı pilavdan hele ki kaçak rakıdan ziftlenerek şişegelmiş bir vücuttan ibaretti.’’¹³⁸Köy ahalisinden Muhtar Halil’in kızı Hediye’yi gözüne kestirmiş, namusuna göz dikmiştir. Tahsildar evli olmasına rağmen, bekâr kız Hediye’yi defalarca tenhada görüp sıkıştırmak istemiştir.. ‘Zaten Hediye’nin aşkından zırt-pırt köye damlıyordu.’’¹³⁹Çerçi Cemil’in anasını Hediye’lerin evine yollatır, Hediye’ye ne kadar vurgun olduğunu kara sevdaya tutulduğunu, neredeyse mecnun olup dağlara düşeceğini anlattırır. Bunun için karısını boşamaya bile razı olmuştu. ‘Hediye hele bir he desin, karısının kışına tekme basacaktı.’’¹⁴⁰

‘Tahsildar Atıf, para ile olan derin teması ile insanın varoluşsal iyiliğini kaybetmiş, fitratına tamamen yabancılaşmış, pek çok ahlaki zaafa bulanmış tamamıyla olumsuz bir tip olarak kurgulanır. Bu olumsuzluk, kötülük varoluşsal değil, varoluşsal iyiliğe muhalif oluş ve ona yabancılaşmakla alakalıdır.’’¹⁴¹

¹³⁶ Gamze Başenk, ‘‘Mustafa Kultu’nun Beyhude Ömrüm Adlı Eserinde Toprak İmgesi’’, *Fraktal Dergisi*, Sayı 1, 2013-2014, s,15.

¹³⁷ Kutlu, *Beyhude Ömrüm*, s,72.

¹³⁸ *A.g.e.*, s,39.

¹³⁹ *A.g.e.*, s,65.

¹⁴⁰ *A.g.e.*, s,56.

¹⁴¹ Gül, *Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Taşra ve Taşralık*, s,120.

3.2.6.2. Siyasi Hırslar

Tufandan Önce'de siyasi emellere dayalı sebeplerle kişiliklerinin kasabada bozulmasına şahitlik ettiğimiz iki karakter: Haşmet Altay ve Hulusi Derin'dir.

Haşmet Altay ve Hulusi Derin'in birbirleriyle olan ilişkisi tamamen çıkara dayalıdır. Kutlu, yine bu çıkarlar uğruna çevrilen entrikalar üzerinden siyaset ahlâkının yozlaşmasını insan ilişkileri çerçevesinde ele almıştır. İki karakterin de kasaba ruhuna aykırı insan ilişkileri birbirlerine paralel olarak kitapta ele alınmaktadır.

Haşmet Altay kasabada yörenin en tanınmış siyaset adamdır ve avukattır. Onun nabza göre şerbet arama eğilimi; İttihatçılar döneminde ittihatçı, tek parti döneminde tek partici olan cedlerine kadar dayanmaktadır. Güç kimin elindeyse onun değirmenine su taşır, sözcülüğünü yapar, kanatlarının altına girer.

Hulusi Derin ise; ilin öteki milletvekilidir. Altay ailesinin yanında yetişmiş, onların hesap işleri ile ilgilenmiştir. Haşmet Altay onu sevdiği için değil kasabada çaptan düşmeye başlayan iktidarını pekiştirmek için listeye aldirmiştir. Ancak bu zamana kadar Altay'ın gölgesinde kalmak canına tak etmiş, kendini kasabalıya kanıtlama çabası içerisine girmiştir:

*''Yahu ben olmasam Haşmet Altay kırallığı çoktan topu dikmişti be! Oradan kıstım, buradan aldım, hesabı-kitabı usulüne uygun olarak denkleştirdim, koca ailenin gelirini-giderini, malını-mülkünü bunca yıl yönettim.''*¹⁴²

¹⁴² Kutlu, **Tufandan Önce**, s,78.

Kasabaya kurulacak olan tesisin yapım aşamasıyla ilgili herkes kendine pay biçmekte; kasabalıyı bu konuda ikna edip iktidarını pekiştirme çabası içerisine girmek istemektedirler. Haşmet Altay, kasabalının toplandığı kahvehanede tesisin nasıl kazandırıldığı hakkında elini masaya vurarak memlekete hizmet yolunda ağarttığı saçlarını, yaptığı fedâkarlıkları sayıp dökmektedir. Anlattıklarının yalan olduğunu vurgulayan Demirci Kerim'in de üstüne yürür ve Hulusi'ye de bu tesisi biz yaptık bizim zaferimizdir böyle anlat diye telkin eder.

Hulusi Derin için bu durum kendini kasabalıya kanıtlamak için bir fırsat olmuştur. Yıllardır onun gölgesinde kalmanın intikamını almak adına:

“Evet projenin ortaya atılması, Genel Müdürlüğe taşınması, olur alınması sürecinde İdris Güzel'in emekleri inkâr edilemezdi. Lâkin her aşamada kendisine danışılmış, Hulusi Bey projenin DTP'ye gönderilmesine bir tavassut etseniz, onaylanmasını sağlasanız diye defaten ricada bulunmuş, memleketin bir meselesi olması hasebiyle elbetteki işlerini bir yana bırakıp Ankara'da bütün vaktini bu projenin oluşmasına harcamıştı. Haşmet Altay'ın bırakın bu işleri kovalamaya, Meclis'e gelmeye mecali yoktu. Bütün mesaiyi İdris Güzel kendisi harcamıştı.”¹⁴³ demiştir.

Böylece Hulusi, Haşmet Bey'e yakın gözükür ancak en büyük kazığı atıp istikbal gördüğü İdris Güzel'le aynı cephede yer alır.

Kasabanın kalkınması için ÇET raporunun hazırlanmasının zorluğundan, bu raporu ne badirelerle hazırladığından bahseder. Kasabalı ise;“Hulusi Derin'in derin işleri karşısında ağızları açık kalmıştır.”¹⁴⁴ Yapıp edilen her şeyin bizzat kendisinin emeği olduğunu söyleyip son vuruşuna da yapmıştır.

Asıl mesele; kasabayı geliştirmek kalkınmasını sağlamak değildir. Siyasi emeller uğruna herkes kendi koltuğunu koruma telaşındadır. Haşmet Altay ve Hulusi

¹⁴³A.g.e., s,83.

¹⁴⁴A.g.e., s,86.

Derin'in kasabalılarla olan ilişkisi kitap boyunca kasaba ruhuna uymayan bir zeminde ilerlemektedir. Siyaset Kutlu'ya göre kişiler arasında bozgun yaratan bir unsurdur. İnsanlar birbirleriyle olan ilişkilerinde çıkar gözetmeden yaradılışa uyum şeklinde davranmalıdır. Ancak işin içine siyaset girince dengeler değişmektedir. Siyaset, modern kent olgularındandır, vicdani ve ahlaki değerler sistemine yabancılaşmayı da getirmektedir. Kutlu'nun dünya menfaatleri uğruna peşinde koşulan çıkara dayalı ilişkilerin kasabaları büsbütün ele geçirmeye başladığını iki olumsuz karakter; Haşmet Altay ve Hulusi derin üzerinden anlatmaktadır.

Beyhude Ömrüm'de yine olumsuz insan profilinde yer alan kişilerden biri Tahsildar Atıf'ın namusuna göz diktiği kızın üvey babası Muhtar İblisin Halil'dir. Muhtar Halil'in olumsuzluk içinde anlatılması siyasi kimliğinden ileri gelir. Tıpkı Tufandan Önce'deki gibi devlet adamı nüfuzunu kullanarak geniş imkânları elde etmek amaçlı siyasete girmiştir Muhtar Halil. Askere gittiğinde kaçıp dağlarda eşkıyalığa soyunmuş, köylüye bir ton zulüm etmiş kasabaya tekrar döndükten sonra da kendini kasabalıya meşru göstermek için de muhtar olmuştur.

Islak kayayı devirmeye çalışan adamın –Yâdigar- babası ile husumeti çok eskilere dayanmaktadır. Muhtar Halil, gençken Yâdigar'ın Gülpaşa Çavuş'la beşik kertmesi olan annesi Zeynep 'e cadıkarı oyunları edip onu ayartmaya çalışmıştır:

‘‘Ulan haysiyeti kıt herif, bunlar birbirini sevmiş, üstelik nişan takmışlar, oldu mu şimdi, demeyin. Rezillik bir adamın burun deliklerinden girmeye görsün, yapmadığını bırakmaz. Halil her fırsatta; harmanda, çeşmede kıza askıntı olmaya kalkışınca beklenen çatışma vuku buldu. Gülpaşa köyün ortalık yerinde bunu evire çevire bir güzel dövdü, ağzını burnunu kırdı, insan içine çıkamaz bir hale getirdi. ’’¹⁴⁵

Genç yaşından itibaren kasabada huzur bırakmamış yaş ilerledikçe bile bu huyundan vazgeçmemiştir. Kasabalı için iflah olmaz bir adam profilindedir.

¹⁴⁵ Kutlu, *Beyhude Ömrüm*, s,44.

Yâdigar'ın bahçe kurma hayalinin gerçekleşmesi; bu dünyadan göçüp gitmeden önceki en büyük arzudur. Kasabadaki ıslak kayayı devirip bahçe kurmak ister ancak önündeki en büyük engel yine muhtar Halil'dir. Define aradığını iddia edip ulaşma arzusuyla Yâdigar' dan gizli kazır ancak böyle bir şey olmadığını fark edince ona daha da çok öfkelenir. Yâdigar'a olan kini babasına kadar dayanmaktadır. Onun yıkmaya çalıştığı Islak Kaya'nın olduğu bahçe ise Muhtar'ın bahçesi ile yan yanadır. Yâdigar'a olan kini ise babasına kadar dayanmaktadır:

‘‘Muhtar arazisinin civarında değil insan, yaban hayvanı bile dolaşsın istemezdi. Hele ki bu Çavuş'un dölü gelip oracığa çeper çekecekti ha.’’¹⁴⁶

Bahçe kurmasını engellemek için Çerçi Cemil'le birlikte entrikalar çevirmekten geri durmaz, sahte evrak düzenletir, kasabanın hâkimine davanın seyrini kendi lehine çevirmesi için rüşvet bile teklif eder. Gözünü para hırsı bürümüş bu hususta ailesi bile söz konusu olsa kötü huyundan vazgeçmemiştir. Öyle ki; evli olan Tahsildar Atıf'ın, üvey kızı Hediye'ye yanık olduğunu bilir ve alttan altta para olmadan bu işin olmayacağını da işaretlerini verir.

3.2.6.3. Kasabanın Suçluları

Bir aile için dünyaya evlat getirmek ve onu güzel ahlak üzerine yetiştirmek ana babanın önceliğidir. Aile, çocuğun yetişmesinde önemli bir etkidir. Evladı hayır üzerine yetiştirir, doğruyu yanlış gösterir, ahlâka ve vicdana uygun davranışlara sahip olmasını daha küçük yaşlardan itibaren ona aşılar. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde de aile kavramı önemlidir.

Tarla Kuşunun Sesi, Kutlu'nun 2017'de yayınladığı eserdir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarındaki olayları ele alan bir kitaptır. Tarihi bir kitap olmaktan ziyade dönem yaşayışlarını toplumdaki değişim ve dönüşümü kasaba ekseninde ele

¹⁴⁶ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,83.

almıştır. Sosyal hayattaki değişime kasabalının yaklaşımı, kitabın ana konularından birini teşkil etmektedir.

İyi kötü ayrımı Kutlu'nun her hikâyesinde karşımıza çıkan bir durumdur. *Tarla Kuşunun Sesi*'nde de iyi kötü çatışması aile içerisindeki bireyler etrafında ele alınmaktadır.

Molla Murat, Yörükler'den bir delikanlıdır. Kasabası ve insanları için çalışan, ahlaklı, güzel huylu aynı zamanda cengaver bir tiptir. Yerleşik bir bey kızı olan Saliha'ya âşık olur ve kısa süre sonra evlenirler. Bu bey kızı ve yörük oğlanı birbirlerini ne kadar çok sevseler de Saliha yörük adetlerine bir türlü alışamaz ve baba evine döner ve daha sonra ayrılırlar. Anasından kendisini tekrar evermesini ister ve köy kızı Gülhanım'la baş göz edilir, birbirlerini severler. Gülhanım, tam bir yörük güzeldir; dirayetli, güçlü, tuttuğunu kopartan bir tiptir. Kısa süre sonra üç tane evlatları dünyaya gelir: Mustafa, Bekir ve Bilal.

Mustafa Binnaz'la evlenir. Ve savaşırken şehit olur. Ardında da gözü yaşlı bir eş ve Hamid adında oğlunu bırakmıştır. Hamid evlenir dört evladı dünyaya gelir: Yusuf, Ziya, Ayşe ve Sefa...

Yukarıda da belirttiğimiz gibi hayırlı evlat yetiştirmek her ana babanın mesuliyetidir. Hamid Bey, Osmanlı kültürü ile yetişmiş geleneksel değerlere sahip, kasabada sevilen sayılan, toprakla ünsiyeti olan bir kişidir. Dedesi Molla Murat, zamanında düşmanla çarpışmış kasabayı onlara vermemek için çok mücadele etmiştir. Yaşadığı yerin kıymetini bilir toprağa gönülden sevgi duyar.

Hamid Bey böylesine munis bir insanken, iki oğlu; Ziya ve Sefa adeta âlimden zalim doğar sözünün timsalidirler. Kasabanın edepve ahlâkına aykırı davranışlarda bulunup; hovardalık, kumarbazlık, alkol bataklığı, kaçakçılık, namusa göz dikme vs. her türlü pisliğe bulaşmışlardır. Hamid Bey, onları güzel âhlak üzerine yetiştirmeye çalışsa da özellikle de Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyet'e geçiş evresinde yaşanan modern yaşama ayak uydurma çabası bu iki evladı oradan oraya

sürüklemiştir. Toplumsal değişimle birlikte geleneksel hayattan modern hayata geçişte yaşanan kuşaklar arasındaki çatışmayı yozlaşmış iki tip; Ziya ve Sefa üzerinden okumak mümkündür. Ziya; dört evlattan ikincisi, belki de en hayırsızı.

“Sinsi, nemrut, paragöz ve haindi. Daha küçük yaşta babasının yasağını delerek ticarete atılmış, güya epeyce para kazanmıştı. Bu servetin kaynağı Terzi Melahat idi. Aslında o değil de hasta kocası. Adam mirasyediydi. Zira bu aileye sinsice yaklaşmıştı. Melahat ile gayrimeşru ilişkiye girdi, zavallı kocasının emlakini satıp savdı. Adı Emlâkçı Ziya’ya çıktı. Adam öldü, malı Melahat’a kaldı. Hamid Efendi, Ziya’nın kasabada yükselişini adım adım izlemişti. Doğrusu böyle bir evladı olduğu için utanıyordu. Halbuki okul yıllarında, yani ilk mektep orta mektep sıralarından nasıl sessiz sakin bir çocuktuktu. Meğer o sükûnetin altında bir yanardağ fokurduyormuş.”¹⁴⁷

Kasabadaki çok değerli arsalardan biri Hamid Bey’indir. Göz alabildiğine uzanan biçilmiş sarı ekin tarlalar, Hamid Bey’in gözünde evlatlarını büyütüp bu boya getiren topraklardır. Lakin evlatlarının biri hayırsız, öteki ise kafasızdır.

Ziya’nın kasabayla ve toprakla hiçbir ünsiyeti yoktur. Onun tek istediği, oteller zincirinin adamlarına bu tarlayı satıp para kazanmaktır. Halbuki babası Hamdi Bey’in en büyük oğlu Yusuf ile arasındaki diyaloga baktığımızda toprak ekilip biçilmesi gereken yerdir. Sevilir, sahip çıkılır. Bir avuç yerin verdiği mahsul bütün bir aileyi doyurmaya yetecek berekettedir. Hamid Bey, arazi sürülmeye başladığında torununu mutlaka tarla başına getirir; sürülmüş toprağa yatırır toprakla haşır neşir olması için elinden geleni yapmaktadır.. Toprağın kokusunu almak, ona sevdalanmak kasabaya ve toprağa içten bakan bir insan için geçerlidir. Toprağı sevmenin ve sahiplenmenin arka planında; topraktan geldik, toprağa gideceğiz vurgusu da yatmaktadır. Hamid Bey büyük oğlu Yusuf ile tarlaları gezerken aralarında geçen diyalog hem kasabaya hem de toprağa bağlılığın en net örneklerindedir.

¹⁴⁷ Mustafa Kutlu, T.K.S, s,126.

‘Toprak satılmaz efendi, satılmaz. Milyon verseler satmayacaksınız. Kıtık zamanı sizi kim doyuracak.’¹⁴⁸

Hamid Bey, toprağa ve kasabaya bu kadar bağılyken oğlu Ziya'nın hinlikler peşinde koşması kolay yoldan para kazanma hevesinden ileri gelmektedir. Kitapta Ziya'nın kasabaya bakışı toprağa verdiği değerden de anlaşılmaktadır; çıkara dayalı, para odaklıdır. Malı mülkü satıp savıp tez elden para kazanmak onun için her şeyden daha değerlidir. Hamid Bey'in tarlaları satmayacağını bildiği için bu hevesini gerçekleştirme uğruna onu -öz babasını- öldürmeyi bile planlamaktadır. Ancak hem yaşadığı gayrimeşru ilişkiden dolayı hem de para uğruna her şeyi yapabilecek potansiyele sahip olduğundan kasabalının ondan şüphelenmesi muhtemeldir. Bu sebeple her fırsatta bu işi yapması için kardeşi Sefa'nın aklına girmeye çalışmaktadır:

‘- Sana o kadar söyledim. Şu moruğu tepele dünya bizim dedim. Sen hâlâ düşünüyorsun.

Kolaydı sanki, sıkıysa sen tepele.

Benden şüphelenirler. Benim adım çıkmış dokuz a inmez sekize. Ama sen! Sen hem ailenin hem kasabanın masum çocuğusun. Senden kimse şüphelenmez.’¹⁴⁹

Hikâye boyunca Kutlu Ziya'yı olumsuz bir atmosferde anlatmıştır.

‘Yol, Ziya'nın yazıhanesinin önünden geçiyor. Dükkânın ışıkları caddeyi aydınlatıyor. Ziya bir şise açmış ziftleniyor. Ne cinayetler, pislikler, hainlikler düşünüyor.’¹⁵⁰

Anadolunun ruh ve ahlakın ters düşen bir tiptir Ziya. Daha küçük yaşlardan itibaren kafasında kırk tilki dolaşan bir çocuktur. Ne resim ne de müzik dersine ilgisi vardı. Hiçbir işi beceremez, eline yüzüne bulaştırırdı. Para ve kazanma hırsı, küçük

¹⁴⁸A.g.e., 150.

¹⁴⁹Tarla Kuşunun Sesi, s,177.

¹⁵⁰A.g.e, s,180.

yaştan beri vazgeçemediği bir arzusuydu. Güçlü ve zengin olmak ömür boyu peşinden koşacağı bir şeydi. Bu durum onda küçük yaşlarda kendisini göstermiş; misket oynayarak para kazanmış ününe ün katıp etrafına insanları toplamayı güç sahip olmak olarak adlandırmıştır.

Babası bu işe hiç razı olmasa da defalarca ticari işlerinin kapısını arşınlamıştır.

“ Askere gitmeden önce yaptığı son iş, bir tarla karpuzu kapatmak olmuş, ama malı satamayıp epeyce zarar etmişti. Olsun. Ticaret bu. Kâr da olur zarar da. Demeyin Hemen. ”¹⁵¹

Ortak arkadaşı ile manifatura işine girmiş ancak bir süre sonra giriş çıkışta hesap kitap birbirini tutmayıp mallar azalmaya başlamıştır, zaman sonra bu hainliği yapan ise yine Ziya'nın olduğu ortaya çıkmıştır. Böyle bir durumda denize düşen yılanın sarılır misali kasabanın en üç kağıtçı herifi Emlâkçı Ekrem'i bulmuş, daha da pis işlere girişmiş ve zaman içinde kendine de araba hem de ev almıştır. Dul bir kadınla uzun süre gayrimeşru ilişki yaşamış; kadının kocasından kalan para ile hayallerini gerçekleştirip hatırı sayılır bir zengin olmak için planlar üzerine planlar dizmişti.

“ Şu dünyayı terk etmeden adam hizasına geçmek, istiyorlardı. Bu yolda her boku yiyebilir. Her suçu işleyebilirdi. İşte Ziya'nın kardeşi Sefa'yı 'ihtiyarı vur' diye sürekli fişteklemesi bu sönmek bilmeyen ihtiras yüzündendi. ”¹⁵²

Kasabalılar, aza kanaat edip yoklukta da şükretmeyi bilen insanlardır. Çünkü rızık veren de Allah; alan da yine O'dur. Kasabalı insanlar bunu kendilerine düstur edinip hayatlarını da yine bu nizama göre yaşamaktadırlar. Para hırsı, ticaret sevdası, daha çok kazanma arzusu, her şeyin daha fazlasına duyulan ihtiraslar, modern kentte yaşayan insana özgü tutumlardır. Kasabadaki insanların ekonomi algısı *kanaate* dayanmaktadır. Ancak Ziya tam tersi bir karaktere sahiptir. Kitap boyunca

¹⁵¹A.g.e, s,182.

¹⁵²A.g.e, s,192.

olumsuzluklarla anlatılmaktadır. Bu durum onun kasaba ruhuna da aykırı olduğunu göstermektedir. Kasabayla yahut toprakla ünsiyeti, paraya dayalı bir zeminde ilerlemektedir.

Ziya'ya göre güç paradadır; hayatta refaha çıkan bütün kapıları açacak olan şey odur. Her ayıbı kapatmaya yeter, insanı bakan da yapar mebus da. İçindeki bitmek bilmeyen para hırsını kardeşi Sefa'ya dile getirmesi bunu destekleyecek niteliktedir:

‘İçimdeki ihtirası zapt etmem mümkün değil. Şöyle düşün: Susamışsın, evet, iç diyorsun değil mi? Denizleri içsem susuzluğum geçmez. Doymam yani. Ben ne istiyorum biliyor musun? Şu kasabanın en birincisi. Yetmez, il çapında birinci, o da yetmez ülke çapında. Herkes tanısın şu Ziya Bey'i. Bak Ziya Bey diyorum. Bana bu güne kadar kimse Bey demedi. Ziya aşağı, Ziya yukarı. İstiyorum ki sözüm geçsin. Şöyle bir sokağa çıksam, dükkan önünde oturanlar beni görünce ayağa kalksın. Kaymakam önümde eğilsin, vali sigaramı yaksın.’¹⁵³

İstediği hayata ulaşmanın tek yolu babası Hamdi Bey'in arsalarını satıp yerine oteller inşa edince gerçekleşecektir. Ziya'nın bu hayalinin gerçekleşmesi takdirde kurduğu hayaller dünya malına ve heveslerine kendini ne denli kaptırdığının da göstergesidir.

‘Düşün birdenbire altımıza Mercedesler, saray gibi evlerde oturuyoruz, aşçımız, hizmetçimiz, adamın önde geleni olacağız. Kimse bize posta koyamaz, kimse aşağılayamaz.’¹⁵⁴

Paraya ulaşmak için babasını öldürmeyi dahi planlayan Ziya'nın gözünü kan bürümüştür. Ziya, içindeki bitmek bilmeyen ihtirasın kendisi de farkındadır. Bir

¹⁵³A.g.e., s,207.

¹⁵⁴A.g.e., s,208.

gece içki içip sarhoş olduğu zaman bu farkındalık dile gelecektir. Ancak yaşadığı iç muhasebeye rağmen kötülük onu çepeçevre sarmıştır. Silkelenip kendine gelemez:

‘Ben ne olacağım arkadaş, söyle. İçimdeki bu hınç ile kime zarar vereceğim. Ya kendime ya başkasına. Boğazıma kadar dolmuşum. Kırız olur da böyle mi olur. Kalp kırızı değil, seveda acısı değil, ne bileyim ben, ne bileyim? Ziya hiçkırı hiçkırı ağlıyor. Salya sümük. Benim sonum ne olacak? Derdimi kim bilecek? Beni kim durduracak? Abarttın be Ziya, silkin artık, kendine gel. Gelemedi. ‘¹⁵⁵

Mavi Kuş adlı eserde otobüsün yolcularından Kuyumcu Nazım’ın babası sarraf Adil Usta başka bir kadınla evlenip Nazım’a üvey anne getirdiği günden beri kadın ona kötülükler etmiş kendi oğlu Davut’u imtiyazlı bir şekilde yetiştirmiştir. Baba vefat ederken dükkânın yarısını Davut’a yarısını da Nazım’a bırakır ancak dükkan işleriyle ilgilenen Nazım olmuştur. Nazım işleri yürütüp çalışırken Davut kazanılan parayı yemekle meşgul olmuştur. Hikâye boyunca *Mavi Kuş*’ta seyahat eden Nazım, kasabadan kaçıp istasyona bir an önce varma telaşındadır ancak kitabın sonunda ortağı Davut’u öldürdüğünü polisler itiraf etmek durumunda kalır.

3.4. Kasabaya Sığınanlar

Anadoluculuk kavram ve muhteva olarak, Kutlu’da Nurettin Topçu felsefesinden hareketle ele alınmıştır. Kasaba ve köy hayatı onun eserlerinde önemli bir yere sahiptir. Kasaba, toprak ve tabiatla ilintili mekândır. İnsan da topraktan yaratılmış bir varlıktır. Bu açıdan bakacak olursak insanın özünü temsil etmektedir. Kasaba, insan ilişkileri açısından da tevazuluk, samimiyet, sıcaklık demektir. Kimsenin kimseye hükmetmediği, insani ilişkilerin ilahi hudud çerçevesinde gerçekleştiği mekânlardır. Oradaki âhenk ve düzen ilahi temellidir. Modern kentlerde böyle ilişkilere rastlamaz zordur.

¹⁵⁵A.g.e., s,208.

Kasabanın tam karşısında ise tüm bozgunculuğu ve yapaylığıyla modern kentler bulunmaktadır. Modern hayat, insanın yaradılışına terstir, yabancıdır. Ahlâki değerlerin çöküşü, çıkara dayalı ilişkiler burada gerçekleşmektedir. Kutlu'nun nazarında haramın helâlin tanınmaz olduğu yerler de yine kentlerdir.

Kutlu, kentlerde toprağın değil betonun kıymet görmesi, kanaatin yerini doyumsuzluğun ve savurganlığın yer alması hasebiyle hikâyelerinde ele aldığı kişileri kimi zaman kasabaya kaçırmaktadır. Bu durum bazen kentte yaşanan bir aşk açısından ötürü kimi zaman modern hayatın zorbalığından kurtulup fitrata dönme çabası ile gerçekleşirken bazen de kasabaya karşı nostaljik bir yaklaşımla da zuhur etmektedir.

3.4.1 Modern Kentte Bozgun Yaşayanlar

‘1980 müdahalesi ile toplumsal yapıda iki temel eğilim gözlenmiştir. Birinci eğilim insanın eşyaya olan bakışının değişmesi, köşe dönücülük, nasıl ve nerden olursa olsun zengin olma arzusudur. Bu zaman diliminde, mal edinme başat bir anlayış olmuştur. Kutlu ilk baskısı 1981’de yapılan ‘Yoksulluk İçimizde’ kitabında bu eğilimi gündeme getirmiştir. Öykülerde, para ve eşyanın ne olduğu gerçekten ne olması gerektiği sorunsalı işlenirken, para yığılarak yoksulluğun giderilemeyeceği vurgulanarak asıl yoksulluğu içimizde olduğu gerçeği öne çıkarılır.¹⁵⁶

Kutlu'nun 1981’de yayınladığı *Yoksulluk İçimizde* eseri taşralı olan Engin adlı bir genci ve ona âşık olan ancak kendine yeni bir yol çizmek isteyen Süheylâ'nın hikâyesini anlatmaktadır.

Engin ile Süheyla, ikisi de yoksul ailede yetişmiş birer gençtir. Engin'in babası Anadolu kasabalarından birinde küçük kulübesinde ayakkabı tamircisidir. Engin, daha küçük yaşta yoksulluk ile mücadele verirken bir de üstüne anne ve

¹⁵⁶ Tosun, *Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu*, s,35.

babasını da kaybetmiş; kasabada kimi kimsesi kalmamış ve İstanbul’da bir yurda yerleştirilmiştir. Çalıştığı zamanlarda Üsküdar’da küçük ahşap bir evde annesi ile birlikte yaşayan Süheyla ile tanışır. Ve hikâyede burada başlar. Engin maddi anlamda yoksulluk içinde geçen bir dönemden sonra eli iş tutup para kazanmaya başlayınca hem karakteri hem de çevresi yavaş yavaş değişmeye başlamıştır.”Maddeye olan tutkunluğunu bir ihtiras haline getirmeyen, mutluluğu elindeki imkânlarda aramaya razı olan Süheyla’ya karşılık Engin bir ihtirasın adamıdır. Hep kazanma tutkuları içindedir.”¹⁵⁷

Kitaptaki hikâyeye on üç bölümden oluşur ve geriye dönüş tekniği ile Engin ‘le Süheylâ’nın yaşadıklarına şahit oluruz. Engin Süheylâ ile ilişkisi devam ederken onun annesi ile tanışmıştır. Aralarındaki ilişki ciddi boyutta olmasına rağmen ayrılmışlardır. Engin, Yalova’da yazlıkları olan zengin bir kızla nişanlanmıştır. Hikâyenin bundan sonrasında önemli olan bir detay da Süheylâ’nın Engin’den sonra hayatını değiştirmeye karar vermiş olmasıdır. Çünkü Engin’in hayatında para mal-mülk tam da merkezde yer almaktadır.

Küçük bir kasabada yetişmiş olan Engin eli para tutmaya başlayınca rakılı, etli sofraların müdavimi olmuştur:

*“Sihhati yerindeydi. Mesela bu kadar yiyip içtiği halde hiç hazımsızlık çekmiyordu, hiç de şişmanlamıyordu. Sırım gibiydi vücudu. Gençti, yakışıklıydı. Zengindi. Her şeyi vardı. Bir anlayışa göre hiçbir ihtiyacı yoktu. Yani kendisi ile pazarlığa oturulsa teklif edilebilecek bir meta bulunamazdı.”*¹⁵⁸

Hayatta istediği başarıyı elde etmiş, iş camiasında ününe ün katmış altına da mercedesini çekmiştir Engin. Maddi anlamda her şeyi elde etmiştir ancak hayatında bir şey eksiktir Engin’in, o da manevîyat duygusudur. Süheylâ ile Engin’in yıllar sonra bir düğünde karşılaşmaları sonrası Engin’in iç muhasebesinin de

¹⁵⁷ Kahraman, **Modern Türk Hikâyesi**, s, 265.

¹⁵⁸ Mustafa Kutlu, **Yoksulluk İçimizde**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019, s,78.

gerçekleşmesine vesile olacaktır. Süheylâ Engin'den sonra bambaşka bir hayat seçmiş, tesettüre girmiş, maddi olan her şeyden kendini soyutlamıştır. Engin'le karşılaştıklarında geçmiş zamana dair hesaplaşma yaşamışlardır. Süheylâ Engin'in maddiyata dayalı hayattan vazgeçmesini ve kazandığı her şeyi bırakmasını ister. Harama batmamış bir beldeye hicret etmeye teklif eder. Bu belde kitabın sonunda Engin'in her şeyden vazgeçip gittiği bir kasaba olması hasebiyle önemlidir. Kutlu'nun burada kasabaya yüklediği anlam sadece ekonomik bağlamda değil samimiyet, dünya meşgalesinden sıyrılma, modern kentteki mal- mülk biriktirme sevdasından uzaklaşma ve arınma noktası olması bakımından önemlidir. Engin Süheylâ'ya yemek yemeyi teklif ettiğinde aldığı red cevabı onu günbegün içsel bir sorgulamaya sevk edecektir.

İçkili yemekli bir toplantıda Süheylâ'dan aldığı red cevabı aklına geldiğinde:

“Paranın ışıltısı kayboldu, kadınların kıskırtıcı kahkahaları eridi ve bütün boyalarından kurtuldu eşya: Gazeteci bir anda oturduğu sandalyede çırılçıplak kaldı. Porselen tabaktaki uskumru ızgara canlandı, vazodaki çiçekler kokmaya başladılar. Elektrikler söndü.”

Süheylâ'dan aldığı red cevabı Engin'in hayatında bir dönüm noktası olacaktır. Bu zaman kadar hiçbir kadın ona hayır cevabını vermemiştir. Hayatında bu zaman kadar her şey dört dörtlük gitmişti. Ta ki Süheylâ ona hayır cevabını veren kadar:

“Milyonlar ‘evet’ derken, Süheylâ ‘hayır’ demişti ve bu münasebetsizlik de tutup kendi kafasında patlamıştı(...) Başarı, çalışma, buzlu rakı, sıırım gibi vücut, her şey yerli yerinde idi. Ama şimdi öyle mi ya? İçine tamamına yakın bir yanı, yani muzaffer olanı, fevkalade olanı, fevkalade öfkeli son zamanlarda. Bütün imkânlarını deniyor: Çalış. Oyna. Eğlen. Boşver. Kazan. Yarış. Ye. Vur. Tut. Bastır. Ez. Yok et. Çalış. Oyna. Boşver (...) Bütün bunlar ve ilaveten dışındaki unsurlar içinin öbür yanında, köşede belli belirsiz

kıpırdayan, Hayır... Hayır... Hayır... diye sinyaller salarak ışığını kıpırdatan o küçücük direnişi bastırmıyor.''¹⁵⁹

Süheylâ'nın red cevabının çıkagelmesi, modern hayat meşgalesine kendini teslim etmiş olan Engin'i bir iç hesaplaşmaya götürmüştür. Bu iç hesaplaşma onu, radikal bir kararla kentteki hayatı terk edip Süheylâ'nın deyişiyile harama batmamış olan o beldeye, doğup büyüdüğü kasabaya götürmüştür.

Ya Tahammül Ya Sefer, Kutlu'nun 1983 yılında yayınladığı eseridir. Eser, hem toplumsal değişim ve dönüşüm hem de bunların insanlar üzerindeki etkilerini işlemesi açısından önemlidir. Dava peşinde koşan birkaç genç, değiştirmek istedikleri dünyanın tam da kucağına düşmüşlerdir. Bu dünya, gençlik zamanlarında uğruna savaş verdikleri, sohbetlerde kafa kafaya verip hayat görüşlerine aykırı olan sisteme karşı direnme çabaları gösterdikleri düşüncenin zıttını teşkil etmektedir.

Yaşadıkları dönemi kendi inançları ve dünya görüşleri doğrultusunda şekillendirme çabası içerisine giren bu birkaç genç; zamanın değişmesi, siyaset ve ticaretin birbirine karışması, çıkara dayalı ilişkilerin birbirini kovalaması hasebiyle davalarını ayaklar altına almışlardır. Hikâye'nin merkezinde olan kişi İlhan'dır. İlhan'ın etrafında ise, profesör olan babası Asım Bey, Erzurumlu Yunus, Şebinkarahisarlı Murat, Dava Delisi Kerim, ve İstanbullu Ayhan vardır.

Asım Bey ve arkadaşları, gençlik yıllarındaki hocalarının, sizler davanın yılmaz erlerisiniz bu dava sizler sayesinde yükselecek diye geleceğe dair umut ışığı gördüğü insanlardır. İçleri dinmek bilmeyen dava ateşiyle yanmaktadırlar.'' Memleket kendisine sahip çıkacak, bu çilekeş insanları tutup kaldıracak, şu çorak toprakları yeşertecek nesillere muhtaçtı. Kitaplara, kütüphanelere gidiliyordu. Yaz sıcaıkları bastırıp, deniz mevsimleri açılıp, herkesler plajlara, kırlara, kızılı oğlanlı toplantılara koşarken onların içinde davanın sönmeyen ateşi.''¹⁶⁰ vardı. Ancak yavaş

¹⁵⁹A.g.e., s,83.

¹⁶⁰ Mustafa Kutlu, *Ya Tahammül Ya Sefer*, Dergâh Yayınları, İstanbul,2019, s,8.

yavaş mektebi bitiren gidiyordu. Gençlik yıllarını geçirdikleri medrese günden güne bozulmakla birlikte ney ve tambur eşliğinde gizli yapılan eğlenceler düzenleniyordu.

Davalarından ve inançlarından öyle taviz vermişlerdir ki, Profesör Asım Bey ramazanın geldiğini dahi oğlu İlhan sahura kalktığına öğrenmiştir.

İlhan'ı üzen durum tam olarak da budur. Babasının ve arkadaşlarının davalarından uzaklaşmaları ve inandıkları değerleri ayakları altına almalarıdır. İlhan manevi değerlerine karşı hassasiyeti babaannesinden öğrenmiştir. Babasını içki partilerinde gördüğü zaman kendisini küçükken babaanesiyle birlikte namaz kılmak için gittiği camide hatırlar. Küçükken yaşadığı o manevi duygu artık çok uzaklarda kalmıştır. Babası da annesi de kız kardeşi de özüne yabancılaşmış insanlardır İlhan'ın gözünde. Ve böyle bir dejenerasyon yaşamaları İlhan'ı onlardan daha da uzaklaştırmaktadır. *“İlhan'ın içindeki sıkıntı kapkara bir yumak oluyor. Büyüyor ve boğazına doğru yükseliyor. Yükseldikçe hızlanıyor İlhan.”*¹⁶¹Onun için bardağı taşıran son damla babasını ramazanda, çakırkeyif bir şekilde içki masasında görmesi olacaktır.

*“İlhan kalkan kadehlere, çarpılan ağızlara ve kısılan gözlere bakıyor. İçindeki kara yumak neredeyse bütün benliğini kapladı kaplayacak. Bu karanlık, ah bu karanlık. Bir sandalyenin arkasına yapışıyor.(...) İlhan işte tam bu anda patlıyor. Sofra örtüsünü bir ucundan tuttuğu gibi çekip fırlatıyor. Karanlık, gözlerindeki kanlanmayı hırsla ve acıyla tutuşan kıvılcımlanmayı saklıyor. Kırılan tabak, bardak sesleri, dökülen sular içkiler...”*¹⁶²

İlhan'ın bu şekilde davranması ailesi tarafından patolojik bir vaka olarak adlandırılmaktadır. Ancak içsel bir problem yaşamaktadır. İlhan'ın zihninde mazi daima mevcuttur, iç hesaplaşma peşini bırakmaz. Tercih ettiği alışmak istediği bir

¹⁶¹ Kutlu, *Ya Tahammül Ya Sefer*, s,38.

¹⁶² *A.g.e.*, s,38.

düzen vardır, bu da manevi bir açlıkla ilintilidir. Tuttuğu ilk oruçta, babasını ve annesini içki masasında görmesi bir nevi babasının davaya ihanet etmesi demektir.

İlhan'ı üzen bir durum da en yakın aile dostları babasının gençlik yıllarında omuz omuza davayı sırtladıkları ancak siyasete girince ahlâki bir yozlaşma yaşayan Yunus Bey ve ailesidir. İlhan'ın ailesi onlarla birlikte tatil yapar, içkili yemeklere, kokteyllere katılmaktadırlar. Davayı unutup siyasi hayatta boy gösteren bir kimsedir Yunus Bey. Bu uğurda; yüzüne gün değmemiş, haremlığı selamlığı olan bir evde büyümüş olan eşi Neslihan Hanım da başını açmıştır. Yunus Bey ve eşi Neslihan Hanım hamdile oturup şükür ile kalktıkları masalardan dört mevsim deste deste çiçeği eksik olmayan masalara geçmiştir artık. Çünkü Yunus Bey'in gözünde milletvekili ve sonrasında bakan olmak böyle bir hayatı gerektirmektedir.

İlhan babasının annesinin ve aile dostlarının seçtiği yaşam tarzının çok dışında, manevi duygularla kuşanmış bir hayatı tercih etmektedir. Bu sebeple kız kardeşi Nalan'ın düğüne bile gitmeyi reddetmiştir:

“Baba sizden rica ediyorum. Benim için çok önemli bu, inançlarımı biliyorsunuz(...) Kendime bir dünya kurmaya çalışıyorum. Biliyorum aranızda yerim yok. Ne olur beni kendi halime bırakın. Nasıl bir düğün olacağını , kimlerin geleceğini biliyorum. Bütün bunlar tiksindiriyor beni.”¹⁶³

İlhan'ın kendine yeni bir düzen inşa etmeye çalıştığı dünyada; yalana, riyâkarlığa siyasete, içki partilerine, yozlaşmış dostluklara yer yoktur.

İlhan için, babasının davaya sahip çıktıkları yıllarda en yakın arkadaşlarından olan Murat Bey'le tanışmak büyük bir hayaldir. Arkadaşı Veysel'in sayesinde onunla tanışır. Ancak Murat Bey'in de tıpkı Asım ve Yunus Bey gibi davaya sahip çıkmadığı âşikardır. Asım Bey gibi içki partilerinde olan yahut Yunus Bey gibi siyasi iltimaslarla hareket eden biri değildir. Murat Bey yemek kitabı çıkarmak istediğini

¹⁶³A.g.e., s,60.

söylediğinde bu durum İlhan'a göre Murat'ın dava bilincinin zaman geçtikçe zayıfladığını göstermektedir:

‘‘Bu her tarafından hü­zün fı­şkır­an yayınevini terk etmeliyim. Neler kurmuştum oysa. Bir mâbede girer gibi girmiştım bu yayınevine. Murat Bey'i nasıl tahayyül etmişim. Yazılarından, şanlı geçmişinden, gençlerin onun için anlattıklarından ve benim yönelişlerimden neler çıkarmıştım. Davayı omuzlayan adam, karşı olduğu fikriyata ve düzene taviz vermeyen, kendini bu yola adayan adam. Bu yüzden evlenmemiş bile.’’¹⁶⁴

İlhan onun kağıtçıya olan borcundan dolayı çıkış yolu bulmak için bu işlere giriştiğini düşünür. Mücadelesini belli bir noktaya getiremediği kanaatindedir. Bu durum babası Asım Bey'in ramazanın geldiğini unutmasıyla, onun davadaşı Yunus Bey'in siyasete girmesi ve eşinin bu yüzden başını açması yahut açtırılmasıyla eşdeğerdir. Murat Bey'in de yaptığı bir nevi aldatmadır İlhan'a göre. Bilerek yahut isteyerek yaptığı bir durum değildir. Sistemin ve yaşanan devrin bir zamanlar dava diye naralar atan bu adamları değiştirmesi İlhan'ın tahayyülündeki olumlu düşünceleri yıkmıştır artık. Murat Bey'in de değiştiğine şahit olmuştur İlhan. Gözbebeklerinde bir daha o eski, o delişmen kıvılcımlar parlamazdı artık. Bir arayış içerisindedir İlhan, belki bir baba, belki bir hoca yahut bir arkadaş... Ve bu arayışında kendine yol gösterici olarak gördüğü insanlar onun için hayal kırıklığından ibarettir. Yaşadığı şehir, diploma töreni, jüriler, senatolar, ideolojiler... Bunların hepsi bu dünya hayatını temsil eden şeylerdir. Ve arayış içerisinde olan İlhan babasının nüfuzu, okuduğu okul, sahip olduğu imkânlarla rağmen bunların hepsini elinin tersiyle itmeye razıdır. Hiçbirinin kendi düşünce ve yaşayışına uygun olmadığını düşünmektedir. Aldığı diplomaya mâna verememesi de bundan ileri gelmektedir. Bunlar, kafasında inşâ ettiği dünyada yeri olmayan şeylerdir.

İlhan, Veysel'den aldığı bir mektupla kasabadadır artık. Kasaba, İlhan için özünü bulduğu bir arınma mekânıdır. Irmak, başlangıçtır onun için. Yeni ve tertemiz

¹⁶⁴A.g.e., s,94.

bir hayata adım atmıştır artık. Orada olması doğayla başbaşa kalması onun için her şeyin bir başlangıcıdır. İlhan'ın kasabaya geldiği andan itibaren oraya bakışı içten ve olumludur. Bakir tabiat karşısındaki yorumları bunu destekler niteliktedir:

‘‘Irmağın kaynağı çok uzaklarda sisler arasında dikilen yüce dağlarda olmalı. Tepelerinden kar eksilmezmiş. Boğazın en ucundaki köye kadar minibüsle geldim. Dağ köylüleri ile yolculuk ettim. Ne düşündükleri belli olmayan, az konuşan, sakalları uzamış, boyunlarında lamba şişesi taşıyan köylüler. Irmak beni yakaladı. Bazen eğilip suyundan içtim, Bazen belime kadar girip içinde dolaştım. Kendimi derin yarlara, çalvanlara, meşe yaprakları ile yarpuzların kokusuna bıraktım. Alabalıklar, toy kuşları ve çiğdemler gördüm. Sularda oynayan ışıkları, bu ışıklar altında türlü renklerle parlayan çakıl taşlarını seyrettim. Yürüdüm. Daracık patikalardan, insan ayağı basmamış, kumsallardan geçtim. Dağ keçileri ile karşılaştım, kaya güvercinlerinin vahşi, tedirgin, çırpıntılı kalkışlarına baktım. ’’¹⁶⁵

Kasaba hayatını ve doğayı temaşa etmesi İlhan için ruhsal bir aydınlığın başlangıcı olmaktadır. Yaşadığı şehirde çarpık ilişkilere şahit olması ve ailesinin yaşam şeklinin onun tercih ettiği yönden çok farklı olması arkadaşı Veysel'in onu kasabaya davet etmesiyle bütün bu yaşadığı olumsuzlukları değerlendirmesine, asıl sorunun nerede olduğunu çözümlemesine vesile kılmıştır. Bu durumu İlhan kendi içinde şu şekilde dile getirmektedir:

‘‘İçinde olması gereken bir şeyin kaybindan hangi mağaraların ücretine saklandığımı, oradan hiç çıkmamak üzere kendime davalar aradığımı anlıyorum. O her şeyi tamamlayacak olan şey. Ancak onunla var olabilirim. Irmak bir başlangıç. Bir düş. Ama bir yol ve bir yoldaş. Ne tabiat parçası, ne çiftlik hayali. Ne kaçıp gitmek, ne ekip biçmek. Sefer de içimde, tahammül de. ’’¹⁶⁶

¹⁶⁵A.g.e., s,122.

¹⁶⁶A.g.e., s,124.

Belirli bir yaşa kadar kasabada yetişip İpsiz Kemal tarafından şehre kaçırılan Zehra'nın yaşadığı tüm olumsuz durumlara rağmen zorluklara göğüs germesine Kapıları Açmak (2007) adlı kitapta şahit olmaktadır. Şehirde üstesinden gelmeye çalıştığı zorlukları atlatabilmek için kasabada yaşayan ailesinin yanına dönmesi bir arınma biçimi olarak anlatılmıştır kitapta. Kitapta Zehra'nın başından geçenler geriye dönüşlerle anlatılmaktadır. Zehra, munis, kendi halinde, geçim derdinde, geleneksel değerlere sahip bir ailede yetişmiş ve iyi bir terbiye görmüştür.

Zehra, ilk olarak şehirde, İstanbul'da karşımıza çıkmaktadır. Kasabadan buraya gelişi yahut zorla getirilişine kitabın ilerleyen sayfalarında şahit olmaktadır. Abisi Ahmet'in para düşkünü bir kimse olmasından dolayı kardeşi Zehra'yı kasabanın en hovarda adamına para karşılığında satmıştır. İpsiz Kemal, Zehra'yı kaçırıp hiç alışmadığı bir şehirde vakıf olmadığı bir hayatın içinde atmıştır. Zehra burada zor günler geçirmiş, zira İpsiz Kemal ona sahip çıkmamış, bir gün gelip beş gün yok olmuş, Zehra'yı yaban ellerde yapayalnız bırakmış, kötü işlere musallat olup kumar içki kaçakçılık derken soluğu yurtdışında almıştır. Zehra şehir hayatının gerçek yüzü ile asıl o zaman tanışmıştır. Pavyonda bulaşık yıkamaya başlamış, tek başına hayatını idame ettirmek durumunda kalmıştır. Ancak yaşadığı zorluklar, ailesinden uzakta olması Zehra için dayanılmaz olmuştur:

“Zehra kararını vermişti. Aylar önce vermişti. Bu hayattan kurtulacaktı. Kaçıp gidecekti buralardan. Gidebileceği tek yer vardı. Baba evi. Babası onu anlardı, anası da. Bir tek abisi, o karakersiz yaratık ve tabi komşuları, bilumum kasaba halkı. Ama dayanacaktı. Vursalar, kırsalar, taşlasalar, döve döve öldürseler bir daha geri dönmeyecek.”¹⁶⁷

Şehirdeyken zihninde daima kasabada geçirdiği güzel zamanlar vardır. Tahayyülündeki doğup büyüdüğü kasaba, yaşadığı kötü zamanlardan kaçıp kurtulmak için sığındığı limandır âdeta:

¹⁶⁷ Kutlu, **Kapıları Açmak**, s,9.

“Yıkanabildiğine yıkıyor. Ancak böylesi bir temizlikten sonra girebiliyor yatağa. Kafasını yastığa koyar koymaz bir su şırlıtısı doluyor kulaklarına. Kasabanın deresi. Dereyi bütün ayrıntıları ile gözden geçiriyor. Şu kayanın dibinden bir yabancı gül fıskırmıştır. Az ilerde kamışlıklar. Kamışlıkların altı göl. Gölde balıklar. Çocuklar başından eksik olmaz, ellerinde oltalar. Daha yukarılara çıkıldıkça kasabadan uzaklaştıkça derenin yatağı daralır; kayalardan atlaya döküle yakan suyun sesi yükselir. Köpükler saçılır etrafa, damlacıklar. Damlacıkların sıçradığı toprak parçalarında küçük, mavi çiçekler. Yabancı nane kokar buralar. Derenin şırlıtısı kulaklarında, yeniden kasabaya döner evlerine. Babasının türün kokan paltosuna. Annesinin çamaşırdan, işten güçten, toprak ve ot ve un ve odun ve daha kim bilir neler değmiş; değmiş buruşmuş-çatlamış buruşup çatladıkça sertleşmiş ama saçlarına yüzünde değdikçe, onu sevip okşadıkça, o hâla süt kokan göğsüne yasladıkça yumuşayan ellerine, gül kokan nefesine. Evet güller. Avlunun bir köşesinde yaz boyu güz boyu usanmadan açan; bütün avluyu, evi, odaları hatta sokağı dolduran kokusuna, yaprağına, goncasına gidiyor. Odaları, kileri tandır damını, samanlığı geziyor; babasının tıkırtıları tavandan sarkan dokuma tezgâhlarına sokuluyor. Ahıra uğrayıp buzağı okşuyor, sürmeli gözlerinden öpüyor. Buzağının yerini Songül alıyor. Songül’ün saçlarını tarıyor., tarıyor, tarıyor(...) Kasabanın evleri, sokakları, camisi. Caminin minaresi. Minarenin ezan sesi. Yani Cihan. Cihan’ın insanın yüzüne, doğrudan gözlerine, gözlerinin içine bakamayan utangaç, çekingen, kızarmış yüzü. Hemen öne eğilen başı. Her gece bu sahneleri, bu derenin şırlıtısını, gül kokusunu, Cihan’ın yüzünü hatırlayarak, yıkanmış yumuşamış vücudu ile birlikte kasaba hayalinden esen rüzgârla uykuya varabiliyor. Ruhu, temiz, duru bir şeylere tutunmak istiyor.”¹⁶⁸

Zehra için kasabaya dönmek; hayatını düzene sokmak, yeniden eski mutlu günlerine, aile sıcaklığına kavuşmak demektir. Hikâyede, Zehra’nın zorla götürülüp

¹⁶⁸A.g.e., s,88.

hayat mücadelesi vermeye çalıştığı şehirden yeni bir yaşam kurma hayaliyle kasabaya dönmesine şahit olmaktadır.

Zehra'nın kasabadan ayrılıp uzun yıllar İstanbul'da yaşamasına rağmen buraya tekrar dönmesiyle zihninde canlandırdığı anılar, kasabaya karşı olumlu bir bakış sergilemektedir. Zehra'nın doğup büyüdüğü yere dönmesiyle birlikte şehir hayatının onda bıraktığı yararlar iyileşecektir. Kasabaya girdiğinde bâkir tabiat ona kucak açmaktadır:

“İki yanı ağaçlarla kaplı yol, güzel yol. Çocukluğunun gençliğinin tanıdık yolu. Bu yoldan kaç kez geçip anayol kenarına varıp otobüs beklemişlerdi. Kasabanın minibüsü çalışmaya başlayınca bu yoldan ne çok geçip vilayete alışverişe gitmişlerdi. En son babasının ilaçlarını almışlardı galiba. Uzaktan derenin şırıltısı geliyor. Dağlardan kekik kokan bir rüzgâr. Kekik kokusu, yağmurla ıslanan toprağın kokusuna karışıyor. Kavaklar arada bir hışırdıyor, ürperiyor Zehra.”¹⁶⁹

Kasaba, Zehra için mazide kalmış renkli ve mutlu bir fotoğraf gibidir. Zihnindeki bu fotoğraf kasabaya geldiğinde tekrar canlanmaktadır:

“Dere kasabanın altından, yolun kıyısından geçiyor. Güz gelmiş, derenin suyu azalmış. Sesi türkülerden bir demet. Bir küçük dal parçasına basıyor Zehra, dal çıtırtı ile kırılıyor. Zehra durdu Şimdi dereye bakıyor. Aniden bir temmuz güneşi altında yer-gök yıkıyor. Küçük kızın sarı saçlarından sular damlıyor. Az önce arkadaşlarıyla su serpmeye oynadılar ve nefes nefese kaldılar. Kahkahadan kırıldılar. Annesi komşu kadınlarla beraber kilim yıkıyor. Üç güçlü kadın kilimin bir ucundan yapışarak suya ve bembeyaz çakillara vura vura çarpıyorlar. Kilimin sudan çıkıp her savrulduğunda havaya binlerce damlacık yayılıyor. Damlacıkların her birinde kilimin bir deseni bir rengi. Küçük kız dayanamayıp bu eleğimsağmalar doğuran

¹⁶⁹A.g.e., s,34.

şelalenin içine giriyor. Rengârenk damlalar altında tarif edilemez bir neş'e ile ıslanıyor''¹⁷⁰

Zehra şehirde yaşarken bile hayalinde daima kasabada geçirdiği zaman, sıcak aile ortamı, tabiat özlemi vardır. Kasabaya döndüğünde bu hasret bitmiştir; ruhen ve fikren ait olduğu yerdedir artık. Kasaba ve tabiat âdetâ Zehra'yı selamlamaktadır:

''Yürüdükçe kasaba onu bir sıcak yorgan gibi sarmaya başlıyor. Her ağaç her ev her köşe tanıdık. Ona hep bir ağızdan hoşgeldin diyorlar. Genç kadın garip bir güven hissiyle doluyor. Gözlerinden damlayan yaşlar mutluluktan olsa gerek. Hasret bitti galiba, gurbet bitti.''¹⁷¹

Zehra şehir hayatından kaçıp gelmiştir kasabaya, Ve o defter onun için bir daha açılmamak üzere kapanmıştır artık. Şehirde yaşadığı zorluklar kasabaya döndüğünde de peşini bırakmaz. Zehra'nın kasabaya dönmesi abisi için onu yaşatmama sebebidir. Abisi ile ilk karşılaşmasında tekme tokat dövmesine rağmen pes etmemiştir. Kendine yeni bir hayat kurmak için mücadele vermektedir. Kasabalı insanların dayanışmasına da yakından şahit olduğumuz hikâyede, Zehra'ya zor zamanda kucak açan başını sokacak bir yer bulan kişi kasabanın imamı olmuştur. Kasabalı eşrafi onun şehre gittiğinde pavyona düştüğü dedikodusu yaymıştır etrafa. Bu sebeple burada barınmasını istemezler. Ancak Zehra gitmemek için kararlıdır, şehre dönmektense ölmeyi tercih etmektedir. Kasabada; imamın, imamın oğlu Cihan'ın kendi annesinin de yardımıyla yeni bir düzen kurmuştur. El emeği işler yapıp satar, geçimini o şekilde sağlamaktadır. Yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen hayatına yeni bir kapı açmak için mücadele vermiş, kapıları zorlamıştır Zehra.

3.3.2 Gönül Meselesi

¹⁷⁰A.g.e., s,34.

¹⁷¹A.g.e., s,37.

İyiler Ölmez, Kutlu'nun 2016 yılında yayınladığı eseridir. Birbirini tanımayan dört insanın farklı hayat hikâyelerinin anlatıldığı kitap beş bölümden oluşmaktadır. Hayal kırıklığı, karşılığını bulamayan aşk, dostluk, yoksulluk sıkıntısı vs. konular dört karakterin hayat hikâyeleri ekseninde ele alınmıştır. "İyiler Ölmez bir uzun hikâye. Ancak bu uzun hikâyenin Kutlu'nun diğer uzun hikâyelerinde olduğu gibi bir ana karakteri yok. Kitabın ilk dört bölümünde, dört ana karakterin hikâyesi anlatılıyor. Bölümler ana karakterlerin adını taşıyor. Ama bu dört ana karakterin hikâyesi bölümler ilerledikçe daha çok olmak üzere kesişiyor. Dolayısıyla, kendi adlarını taşıyan bölümlerde ana karakter olan bu kişiler hep beraber bütün hikâyenin ana karakter (ler) ini oluşturuyor."¹⁷²

"Hikâyede, ekip üyelerinden ikisi 'aşk' ikisi 'felek' vurgunudur."¹⁷³ Bölüm başlığında da ele aldığımız gönül meselesi ile şehir hayatını terk edip kasabaya sığınan iki isim: Sıtkı ve Doktor Atalay'dır.

Kutlu birçok hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyede de geriye dönüşlerle karakterlerin hayat hikâyelerini anlatmaktadır. Kitabın ilk sayfalarında ele alınan kişi aşk vurgunu olan Sıtkı'dır. Sıtkı; yoksul bir ailede büyümüş, geçim derdi yüzünden küçük yaşta ailesiyle birlikte şehre göç etmiştir. Ancak biz hikâyede şehir hayatındaki yaşadıklarıyla tanımaktayız onu. Şehirde fakir aile çocuklarının okuduğu okula yazılmış okulda öğretmen eksikliği sebebiyle düzgün bir eğitim alamadığından o da bu eksikliği resimle kapatmaya çalışmıştır. Herkesin her şeyin resmini çizebilme yeteneğine sahip olan bu çocuğun bir gün çizdiği bir resmi apartman sakinlerinden birinin görmesi, onun yan villada oturan Hidayet Bey'le tanışmasına vesile olmuştur. Hidayet Bey, Sıtkı'da ressam kumaşı olduğuna inanır. Resim yapmaya devam etmesi için tüm imkânları sunar ona ancak bir şartı vardır, tüm çizdiği resimler onun olacaktır. Sıtkı için büyük bir fırsattır bu, yeteneği ile ilgilenen tek kişi Hidayet Bey olduğundan büyük bir mutlulukla kabul eder bunu. Ancak Sıtkı'nın Hidayet Bey ile tanışması bütün hayatının değişeceğine de işarettir. Hidayet Bey yaptığı resimleri

¹⁷² Alpay Doğan Yıldız, **Hikmet ve Âhenk**, s.202.

¹⁷³ **A.g.e**, s.202.

Avrupa'ya götürüp satar ve çok para kazanır. Sıtkı'ya da bir miktar para verir, Avrupa'da sergi açmak istediğini söyler, bu durum Sıtkı'yı çok heyecanlandırırsa da asla gerçekleşmez.

Sıtkı'nın kasabaya sığınmasında en büyük etkenlerden biri Hidayet Bey'in kızı Sevda olmuştur. Sevda, güzel ve eğlenceli bir kızdır. Sıtkı onu ilk gördüğü anda âşık olmuştur Ancak bu aşkın karşılık bulması imkânsızdır. Kız zengin oğlan ise yoksuldur:

''Sıtkı, Sevda'yı unutmak için kendini dağa bayıra vurdu. Çok güzel resimler yaptı. Bu güzellik içindeki Sevda'dan geliyordu. O da sarhoş gibi, mecnun gibi renkleri, çizgileri tuvale aktarıyordu. ''¹⁷⁴

Sıtkı'yı Hidayet Bey'lerin evinden uzaklaştıran durum ise Sevda'nın erkek arkadaşı olduğunu öğrenmesiyle gerçekleşmiştir:

''Hizmetçilerden biri oradan geçiyordu. Sıtkı:

-Kim bu arkadaş?

-Sercan Bey

-Akraba mı oluyor?

-Hayır, küçük hanımın sevgilisi.

Bu kadarı kâfi. Sıtkı oğlum sen bu evden ufak ufak ikile. Kendisi gitmese bile bu evden uzaklaştıran bir hava doğdu. Sevda selam vermiyor, hizmetçiler yüzüne bakmıyordu. Bu havayı üfüren Sevda ile Sercan arasında geçen şu konuşma idi:

-Bu ağlan bu eve daha ne kadar gelecek?

-Bırak gelsin be Sercan, gariban işte.

-İstemiyorum arkadaş, pis köylü, kokuyor. ''¹⁷⁵

¹⁷⁴ Kutlu, *İyiler Ölmez*, s,34.

¹⁷⁵ *A.g.e.*, s,35.

Sıtkı bu duyduklarından sonra kırık bir kalple ayrıldı o evden. Sevdasını kalbine gömmeye razıydı ancak giderken de Sevda'nın fotoğrafını cebine atmıştır. Yaşadıkları ve kendisiyle ilgili duyduğu şeylerden sonra daha da öfkeli bir insan olmuştur Sıtkı. Resim yapmak da kalbindeki yarayı iyileştirmeye yetmemiştir. Bir kurtuluş olarak gördüğü askerlik macerası bittikten sonra başı belâdan kurtulmaz. Sokaktan geçerken karı kocayı dövmeye çalışan dört kişinin arasına girer. Ayırmak için yardım etmeye çalıştığı kavgada suçlu bulunur ve karakola götürüldüğünde ise cebinden esrar çıkar. Esrardan epeyce ceza yer ancak buradan kurtulmanın yolunu da araştırmaya çalışır. Gardiyanın yardımıyla ona kurulan kumpasın müsebbiblerini bulmak için cezaevinden kaçar ve adres onu Hidayet Bey'e götürür. Kendi uyuşturucu baronunun ta kendisidir.

Sıtkı'nın bu yaşadığı olumsuzluk şehirden kaçıp tabiata sığınmasıyla son bulacaktır. Kasaba ve orada edindiği arkadaşlık ilişkileri onun yaralarını sarmada merhem görevi görecektir:

*'Hâlâ bir dostu, başını omzuna dayayıp ağlayacağı bir arkadaşı yoktu. Öyleyse batsın bu dünya. Ana ben gidiyorum dedi. Anası 'Gitme oğul, beni burada yalnız koma dediyse de Sıtkı: ' Alnımıza ya tahammül ya sefer yazılmış. Bize sefer düştü' diyerek eskinin omuzunda sazı diyar diyar gezen âşıkları gibi kendini tozlu yollara vurdu.'*¹⁷⁶

Sıtkı kasabaya geldiği gün Hacı Kadir'in otelinde bulur kendini. Kasalı insan manzaralarının yoğun şekilde anlatıldığı yer de burasıdır. Sıtkı, bu kasabaya karşı hiç de yabancılık çekmez; kolay alışır, çabuk ısınır. Kasabaya ayak bastığı ilk günden beri sadece tabiat değil kasabadaki insanlar da ona kucak açmıştır. Önce ahlâk diyerek otelin bir köşesindeki 'Hayat Mektebi' olarak kurduğu masa, etrafında toplanıp sohbetlerin yapıldığı insanlar, menkıbeler ve hikâyeler yaralarını sarmada iyileştirici etkiye sahip olmuştur. Şehirde yaşadığı riyâkarlık, samimiyetsizlik, zengin

¹⁷⁶A.g.e., s,43.

fakir ayrımı yoktur burada. Kurduğu hayat mektebi kasabadaki gençler için de sosyalleşme mekânı olmuştur.

Sıtkı'nın da aralarında olduğu dört arkadaşın bir araya gelmesiyle kasabaya hastalar ve hasta yakınları için misafîrhane inşa edilmiştir. Dörtler makamı; Sıtkı, Civan, Mustafa ve Doktor Atalay... Bu dört kişi kasabada hayra adamışlardır kendilerini. Sıtkı yaralarını, sığındığı bu kasabada onlarla birlikte hayır ve iyilik yaparak sarmıştır. Gerçek dostluk, sıcaklık burada daha iki günlük tanıdığı insanlarda bulmuştur. Şehirde yaşadığı olumsuzluk hayatında yeni bir sayfa açmaya vesile kılmıştır.

Yaşadığı aşkın hüsrarla sonuçlanmasıyla şehre küsen Doktor Atalay için yaralarını saracağı yer kasaba olmuştur. Babasıyla ilişkisinin kötü olması, yaşadığı aşkın hüsrarla sonuçlanması kentten kasabaya sığınmasında bir basamak olmuştur.

“Köy ve kasabalarda hâkim olan geleneksel hayat biçiminin kentlerdeki geçerliliği yok denecek kadar azdır. İnsanî ilişkilerin derinlikli olduğu ve toplumsal dayanışmanın güçlü bir şekilde sürdürüldüğü geleneksel yapı, geleneksel değerlerle biçimlenmiş insan ve toplumlar meydana getirmektedir.”¹⁷⁷ Şehirde okuyup yetişmesine rağmen geleneksel değerlerle yetiştirilmiş Atalay için sığındığı kasabada geri kalan yaşamını sürdürmek özüne dönmektir âdeta.

Atalay'ın annesi ve dedesi Hacı Efendi muhâfazakar insanlar olmasına rağmen babası alafranga bir tiptir. Annesi ve babası evlendiklerinde babası ona hiç alışamaz. Eşini taşralı olduğu için küçümser, kayınbabasıyla cami ziyareti yaparken kendisi içkili balolarda eğlenir. Evli olmalarına rağmen yaşam tarzları birbirine zıttır. Atalay, el bebek gül bebek büyümesine rağmen yalnız bir çocukluk geçirmiştir. Mükemmel bir zekaya sahip kendini okumaya yazmaya vermiş, tıp fakültesini kazanıp doktor olmuştur. Annesi geleneksel değerler ve dini hassasiyeti daha küçük yaşlarda ona öğretmeye çalışmıştır. Anne oğula, o yaşlara elifbayı ve namaz kılmayı

¹⁷⁷ Ayşe Koçak Işık, **Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Kentli İnsan Olmak**, Dergâh Yayınları İstanbul, 2019, s,141.

öğretmiş ancak alafranga baba tarafından bu manzara çileden çıkma sebebi olmuştur. Aynı evin içerisinde iki farklı dünya görüşüyle büyütölmeye çalışılmıştır. Atalay, zekasıyla tıp fakölteşinin en gözde öğrencisi olmuştur. Okuldan eve evden okula rutin bir hayat sürerken; cesaretliliğı ve serbest tavırlarıyla bilinen Suna'yla tanışması hem özel hem de eğitim hayatını önemli ölçüde etkilemiştir. ‘‘Ona Alev diyorlardı çünkü dokunduğı herkesi yakmıştır; kaç öğrenciyi kaç talebeyi yoldan çıkartıp sonradan dımdızlak bırakmıştır. Böyle şöreti yüzünden yalnız kalmış o da bu yolda gözü açılmamış Atalay'ı kendine hedef almıştır.’’¹⁷⁸ Atalay'ın gözü açılmamış, saf, kadınlardan hiç anlamayan bir erkek olması Alev'in oyunlarına kurban gitmesine sebebiyet vermiştir. Alev'in ona yakınlaşmak için çevirdiğı oyunlar işe yaramıştır. İlişkileri başladıklarında ise Atalay tam anlamıyla çizgiden çıkmış, tanınmaz hale gelmiştir. Namazı bile boş vermiştir artık. İlişkileri bayağı ilerlemiş, Atalay geçen zaman içinde Suna'ya o kadar çok bağlanmıştı ki gel dese gelir git dese gider kıvamdadır. Suna'ya olan aşkından gözlerinin kör olmuş onu aldattığını bile anlamayacak vaziyette gelmiştir. Suna'nın ona yaklaşmaktaki maksadı ise ailesinin varlıklı olmasından kaynaklanmaktadır. Aileler tanışıp kısa sürede de söz yapılsa da çok uzun süre geçmeden kütüphanede Suna'yı başka bir adamla uygunsuz bir vaziyette yakalamıştır Atalay. Gördükleri karşısında:

‘‘Atalay bir süre baktı. Yüreğıne kan damladı. O kan kokusuna bulanarak arabaya atladı. Şehri bir baştan bir başa dolandı. Sonra ıssız bir tepede arabadan indi(...) Ne yapmak lazım? Bu rezillikten bir an önce kurtulmak lazım. Gece hiç uymadı, sabaha doğru bir karara vardı. O gün rektöre çıktı, birtakım ailevi problemler olduğunu söyleyerek Anadolu'ya tayin isteyeceğini söyledi.’’¹⁷⁹

Kutlu için köy-kasaba şehirde yaşanan fitrata mugayir durumlarda karakterlerin sığınmak istediğı bir mekândır âdeta. Bu sığınmanın sebebi Atalay'da yaşadığı aşk acısı ve aldatılmak olarak tezahür etmektedir. Kutlu'nun hikâyelerinde kasabaya sığınma, öze dönüş olarak ele alınmaktadır. Atalay kasabada hayır için

¹⁷⁸ Kutlu, *İyiler Ölmez*, s,117.

¹⁷⁹ *A.g.e.*, s,128.

yarışan, yoksul insanların tedavisini ücretsiz yapan, hastanın yaralının derdine şifa bulmaya çalışan bir doktordur. Şehirde el bebek gül bebek büyüyüp kolejlerde eğitim almasına rağmen kasabadaki hayatına alışması hiç de zor olmamıştır. Burada edindiği arkadaşlıklar kasaba insanlarıyla ilişkisi şehirdeki hayatına kıyasla daha sağlıklı ve samimidir. Atalay'ın kasabaya geldiğinde ilk tanıştığı insanlardan biri de aynı hicran yarası ile kasabaya sığınmış olan Sıtkı'dır. İki sevda vurgunu burada bir arada olmalarını kaderin bir cilvesi olarak görürler. Kasabaya geldiğinde Hacı'nın otelinde geceyi geçirmesi ve orada tanıştığı insanlar ruhuna iyi gelmiştir. Kasaba ve insanları ona o kadar sıcak gelmiştir ki mahalledeki evlerden birinde kalmak, şehir merkezinde olmaktan çok daha iyidir:

''-Birkaç gün yattığım otelde kalacağım. Niyetim o mahallede bir eve yerleşmek. Şöyle bahçeli falan.

- Ama orası eski şehir, hem çok haraptır. Şehrin yeni, modern muhiti de vardır. Size oradan bir apartıman dairesi...

*-Hayır hocam. Otelde bazı arkadaşlar ile tanıştım. Çok kanım kaynadı. Orada kalmak istiyorum.*¹⁸⁰

Doktorun kasabalılardan tek isteği üstü muaynehane olarak kullanmak üzere iki katlı bir evdir. Bu kasabalı için de sevindirici bir haber olmuştur. İstanbul gibi bir şehirde okuyup bu küçük kasabaya gelerek insanlara faydalı olmak adına adımlar atması kasabalıların gözünde Atalay'ı daha da değerli kılmıştır. Kasabada bir eve talip olup tamir ettireceğini söylediğinde:

''İhtiyar ev sahibi:

-Çok iyi Doktor Bey. Kiradan kesersiniz.

-Hayır, hayır. Kiranızı ödeyeceğim, onu düşünmeyin siz.

-Ama nasıl olur?

-Olur, olur. Hastalık falan vukubulursa size ve komşularınıza da bakarım. Siz dua edin yeter.

¹⁸⁰A.g.e., s,134.

İki ihtiyarın gözleri yaşardı.

*Ekip de Doktorun bu cömertliği karşısında şaşırmişti. Aralarında: 'Dünyada böyle adamlar da var işte. Şu İstanbul çocuğu bizi ezip geçti be! Helal olsun'diyorlardı. Doktoru o kadar sevmişlerdi ki, öl dese ölecek kadar.'*¹⁸¹

‘Modernizm ve onun içinde şekillendiği kent, birey ve toplumda değişim ve dönüşüm bağlamında sürekli bir akışı ve devinimi sabit kılmaktadır. Bu bağlamda Mustafa Kutlu için kent insan fitratına ters bir yaşam alanıdır. Kutlu köyü/ kasabayı anlatırken taşıdığı bütün olumlu düşünce ve bakış açısını kent söz konusu olunca bırakır. Onun kent tanımlamasında insanın değersizleştirilmesi öne çıkar. Ona göre modern kent ve bu kentteki modern hayat insanî değildir.’¹⁸² İnsani özelliklerden yoksun kentten kaçan Atalay artık bu kasabaya aittir, kasabalı olmuştur. Buraya geldiği günden beri sadece İstanbul’a iki kere dönmek zorunda kalmıştır. Biri annesinin vefatında diğeri ise babasının hastalığında. Bu gidişinde İstanbul’u tamamen gözünden çıkartmıştır. Kasabadaki insanların samimiyeti ve içtenliği şehirde yoktur ona göre:

*‘Bu defa İstanbul’u iyice yadırgamıştı. Şehrin nüfusu iyice artmış, havası kirlenmiş, insanlar mal derdine düşmüştü. Yazık dedi. Bu şehir ağır ağır ruhunu kaybediyor. Bir an evvel ekip arkadaşlarına artık yurt bellediği o küçük taşra kentine, evine ve bahçesine geri dönmek istiyordu.’*¹⁸³

Şehir hayatının karmaşası kasabanın mütevazî ve kanaatkar yapısının zıttını teşkil etmektedir. Atalay’ın tercihi ise tabii olandan yana olmuştur. Yurt bellediği o küçük ama samimi kasaba bu şehirdeki ruhsuzluktan sığınıp özünü bulduğu belde olmuştur.

Kariyerini ve yaşadığı şehri radikal bir kararla terk eden hakikat arayışı içinde olan Suna’nın sevincini bulması kasabada gerçekleşecektir. Suna’nın hikâyesinin

¹⁸¹A.g.e., s,137.

¹⁸²A.g.e., s,144.

¹⁸³Ag.e., s,145.

anlatıldığı kitap *Sevincini Bulmak*, Kutlu'nun 2018'de yayınladığı uzun bir hikâyedir. Kitap, hakikat arayışı ekseninin arka planında birçok konuya da parmak basmaktadır: Mutsuz evlilikler, medya önündeki insanların gerçek yaşamı, akademik camia, geleneksel aile yapısı, mekân ve insan uyumu veyahut uyumsuzluğu, 28 Şubat gerçekleri gibi hem toplumsal hem de bireysel konular ele alınmıştır.

Suna, Fıstıkağacı'nda dededen kalma bir ahşap evde geleneksel değerlerle yetiştirilmiş, eğitilmiş, üniversitede Tanpınar üzerine çalışma yapan bir akademisyendir. Onun kasabada yeni bir hayat kurmasına vesile olacak birçok olumsuzluğu şehirde yaşamıştır. Olumsuzluk ve vesile kavramlarını bir arada kullanıyoruz çünkü yaşanan olumsuzlukların ardından onların yıkıcı etkilerini unutmak adına yeni ve bambaşka bir hayat kurmak için radikal bir kararla kasabaya yerleşecektir.

Suna başarılı bir akademik kariyere sahiptir. Çok okumuş çok gezmiş, tahsil hayatını iyi derecede tamamlamıştır. Araştırma ve sorgulama eğilimi sadece dünya hayatını ilgilendiren şeyleri değil manevi olanı da kapsamaktadır. Hikâyede akademisyen Suna'nın hakikati arama yolculuğuna şahit olmaktayız. Tanpınar sempozyumunda tanıştığı Ali Balkan adlı ünlü bir psikologla tanışır ve önce refik sonra tarik diyerek birbirlerini İstanbul'u gezerek tanımak isterler..''Ali'nin ailesi Boğaziçi yalılarında birinde yaşayan köklü bir geçmişe sahiptir. Küçüklükten itibaren annesi tarafından dini hassasiyetle büyütülmesine rağmen yurtdışına eğitime gittiğinde dinle irtibatı da tamamen kesilmiştir. Tanrı'ya inanır ancak tam bir Müslüman olup olmadığını kendisi de bilmez. Suna'nın hakikati yolculuğu esnasında karşısına çıkan Ali Bey, onun bu arayışında refiki olmuştur. Çıktıkları bu İstanbul yolculuğu içe doğru ilerleyen bir seyahattir.''184

Birbirlerini tamamladıklarını düşünüp evlenirler. Ancak kısa süre sonra Ali Bey'in iç huzursuzluğu peşini hiç bırakmaz. Dinle ilişkisi zayıf olmakla birlikte namaz ve ibadetle münasebeti hiç yoktur. Aslında ne kadar farklı hayat görüşlerine

¹⁸⁴ Mustafa Kutlu, *Sevincini Bulmak*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018, s.182.

sahip olduklarını daha sonra idrak etmişlerdir. Ali Bey'in psikolojik ikilemleri ilerleyen zamanlarda daha da çok nüksetmiş, kişiliğiyle cenk etmeye başlamıştır. Suna onu bu yaşadığı krizden çekip çıkarmak istese de başaramaz ve boşanmışlardır. Ali Bey, Medyada başka kadınlarla boy göstermeye başlar. Suna'nın hakikat yolcuğunda refiki onu yarı yolda bırakmıştır. 'Önce refik sonra yol' diyerek hayatın manasına göre yaşamak üzere yola çıkan iki refikten /sevgiliden Ali, Suna'nın 'Orada dur ve dua et . Ulaştığın menzilde kal, bir adım geri atma, taviz verme' (s.273) telkinlerine rağmen yola devam edemez. Suna hoca ise yola kendisi devam eder. Bu elbette kolay olmaz.''¹⁸⁵

Refiki onu yarı yolda bırakmasının ardından akademik camiada da yazdığı bir makale sebebiyle hüsran yaşamıştır Suna. Aylarca emek verip bitirdiği Tanpınar makalesi için yakın dostları ve meslektaşlarından hiçbiri tebrik etmemiştir. Hatta yazdığı makale sebebiyle farklı cenahlardan insanlar tarafından eleştirilmiştir. Bölüm başkanıyla girdiği münakaşa ise bardağı taşıran son damla olmuştur. Refikinin onu yarı yolda bırakmasını atlatamamışken bir de çok sevdiği akademik camiadan istifa etmek durumunda kalmıştır.

Suna, bir nevi yüklerinden kurtulmuş gibidir. Hakikat arayışını yanlış yerde aradığını fark eder. İş yerindeki Cemil Efendi'nin köyden aşlama armut getirmesiyle içine yeşillik ateşi düşmüştür. Cemil Efendi'nin kasabalarının güzellerini anlatmasıyla Suna dinledikleri karşısında adeta büyülenir:

*'Bu köy faslı beni mektepten Ali'den Veli'den uzaklaştırdı. Kekik kokan bir rüzgâra kapıldım, bir ferahladım, o kadar olur.'*¹⁸⁶

Var ömrünü bu şehirde harcamış olan Suna'ya yol görünür. Yol arkadaşım dediği insan yüzünü güldürememiş, akademik çevrede ise başarısının takdirini görememiştir. Lisede başlayıp edebiyat doçentliğine kadar hevesle süren yolculuk sona ermiştir Suna için. Ona aşlama armut veren Cemil Efendi'yle birlikte Taşoluk

¹⁸⁵ Alpay Doğan Yıldız, **Hikmet ve Ahenk**, s,207.

¹⁸⁶Kutlu, **Sevincini Bulmak**, s,285.

köyüne gitmeye karar verir. Kasabaya adımını atar atmaz insanların ona gösterdiği samimiyet Suna'nın buraya gelip yerleşmesinde büyük bir etken olmuştur. Kasabalı ise büyük şehirde okuyup, yetişip eli meslek tutan bir kadının buraya yerleşmesine hayretle bakmaktadır.

‘Anlamıyorum Hocam. Köylümüz şehre kaçmak için kırk takla atıyor. Şehirli şehirden bıkmış köye göçmek istiyor. Bu nasıl iş?’¹⁸⁷

Kasabaya yerleşmek tabiatın içinde olmak Suna için hayata yeni bir sayfa açmaktır. ‘Mektebin inanılmaz dedikodu iklimi, mesleğe inancının kaybolması Ali Balkan bozgunu ve İstanbul’un inanılmaz karmaşası...’¹⁸⁸ kasabaya yerleşmesindeki en büyük etkidir. Bu yeni sayfada şehre ait olumsuzluklar da olmayacaktır. Akademik sancılar, aldatmalar yahut aldanmalara yer yoktur. Kasaba onun içindeki kabaran sesi sakinleştirmek için merhem olmuştur:

‘Temiz hava, şeker gibi su, kekik kokulu rüzgâr. Köyün şiiire ihtiyacı yok. Her hali ile etkiliyor insanı. Belki bana öyle geliyor. Başkası ‘Ne var bu dağ başında’ diyerek geldiği gibi geri döner.’¹⁸⁹

Kasabadaki insanlar Suna Hoca’yı kendi kızı olarak kabul ederler. Burada kentten gelmiş bir yabancı değil, kasabada hayat bulmuş yolcudur Suna. Kasaba hayatına alışması yabancılık çekmemesi için köy halkı ellerinden geleni yapmaya hazırdır:

‘Hasan Usta birkaç gün daha kaldı. İyi ki kalmış. Hocanım burası dağ köyü, kışın şehre, kasabaya inmek zor olur, bu sebeple köylü kış hazırlığı yapar, ben burada iken sizin eksiginizi gediğinizi tamamlayayım ki içim rahat etsin, dedi. İyi ki demiş. Odun alındı. Bir baltacı geldi, kırdı, ahırdaki yerine

¹⁸⁷A.g.e., s,272

¹⁸⁸A.g.e., s280.

¹⁸⁹A.g.e., s,277.

istifledi. Önüne yeteri kadar çıra yonga konuldu. Üstünde su ısıtılacak, fırınında patates közlenecek bir güzel kuzine- soba alıp kurmuştuk. Günü gelince Emine ana bana yakmasını öğretecek.''¹⁹⁰

Suna'ya hakikat yolculuğunda niyet edip fakat cesaret edemediği tesettür bilinci de burada nasip olmuştur. Suna, akademik kariyerini bırakmış olsa da mesleğini gönüllü olarak kasabada icra etmiştir. Şehirde nefsiyle yaptığı savaşı kasabada galibiyetle taçlandırmıştır. Şehir hayatında gerçekleştiremediği Müslüman saatini geleneksel mekânın içinde ayarlayabilmiştir. Suna, çıktığı hakikat yolculuğunda sevincini kasabada bulmuş bir karakterdir.

Atalay, Sıtkı ve Suna üçü de gönül sebebiyle kasabadadırlar. Yaşadıkları gönül kırgınlıkları sebebiyle içe kapanıp fitrata ters düşen hamlelerde bulunmamışlar, kötünün içindeki iyiyi görebilmişlerdir. Gerçek dostluk, arkadaşlık, muhabbeti kasabada tatmışlardır.

3.3.3. Kasabaya Nostaljik Yaklaşımlar

Büyük kentlerdeki bitmek bilmeyen karmaşa metropol insanı için bile kimi zaman çekilmez hâl almaktadır. Hafta sonlarında şehir merkezinden biraz uzaklaşıp doğayla haşır neşir olmak, toprağa ayak basıp biraz olsun temiz hava solumak; çoğunlukla şehirde yaşayan insanlar için nostaljik bir kaçamak sayılmaktadır. Böyle durumlarda şehirden belli bir süre de olsa uzaklaşmak doğayla başbaşa kalmak hatta küçük şirin bir kasabaya yerleşme fikri şehir insanının hayalini süsleyen bir durumdur. Ancak bu durum şehir hayatının tempolu yaşamına alışmış biyolojik saati dahi şehirleşmiş insan için her zaman olumlu bir sonuç doğurmamaktadır. Doğa, kasaba, köy yaşamı şehir insanı için şehirden bunaldığında tüm kaosu arkasında bırakıp birkaç saat kafa dinlediği belki organik bir kahvaltı yapıp kendini birkaç saat mutlu hissettiği bir mekândır. Ancak yine de tamamen ardında her şeyi bırakıp kasabaya yerleşme fikri şehir kent insanının isteyip cesaret edemeyeceği bir durumdur.

¹⁹⁰A.g.e., s,285.

Kutlu'da aşk acısı yahut kentte bozgun yaşayarak kasabaya yerleşen insanların yanında kasabaya nostaljik yaklaşanları da görmek mümkündür.

Yâdigar'ın içine düşen yeşillik sevdasıyla tüm zorluklara rağmen bahçe kurmasını anlatan *Beyhude Ömrüm*'de aynı zamanda kasabanın çöküşüne de önemli derecede yer verilmektedir. Gençlerin kasabayı terk etmesine rağmen şehirden kasabaya yerleşmeye karar veren Muhterem Bey kasabaya ilk defa gelmiştir. Kasabanın en namlı konağı, babası Zalım Ağa'ya aittir. Evlatları şehir yerlerine yerleşmiş memur olmuş vefatından sonra da köye kimse uğramamıştır. Yıllar sonra baba ocağını tütürmek için Muhterem Bey çıkagelmiştir. Kasabaya hiç gelmediği için hayıflanma yaşamaktadır:

‘ Bu dağların başında böyle bir mimari olsun pes doğrusu, harika diye söylenip durdu. Bir o kadar da konağın büyük ölçüde; çökmüş, yıkılmış olmasına hayıflanıyordu. ‘Hep bizim kabahatimiz’ diye kendine yükleniyor. Yahu insan dedelerinden kalan mirası hani ne olursa olsun ister mülk ister eşya ister hatıra bu kadar kolay gözden çıkarır mı diye dertleniyordu. ’’¹⁹¹

Yâdigar'ın da yardımıyla işe koyulup paraya kıyıp evi baştanbaşa yeniletti, yaşanacak hale getirdi. Yâdigar'ın kurduğu bahçeyi çok sevmiş, kendisinin de böyle bahçe olmasını hayal etmiştir. Kasabanın doğası insanları adeta büyülemiştir Muhterem Bey'i. Bu zamana kadar gelip görmediği için pişman bile olmuştur. Ancak evi yeniden inşa etme sürecindeki kargaşa bittiğinde Muhterem Bey de bitmiştir:

‘İş bitince sanki adam da bitti. Omuzları düşmüş, avurtları çökmüş. İnşaatin peşinde ejderha gibi dolanan adam gitmiş, yerine süklüm-püklüm bir ihtiyar geldi. Ömrünün sonbaharında bu sonradan hatırladığı baba ocağına sanki bu odayı yaptırmaya gelmişti. O heves, o dağ özlemi, o çiçeğe böceğe karışma, kafayı dinleme tutkusu birdenbire kaybolmuştu. ’’¹⁹²

¹⁹¹ Kutlu, *Beyhude Ömrüm*, s,184,

¹⁹² *A.g.e.*, s,189.

Şehirden gelip kasabada yaşama hayali sadece nostaljik bir yaklaşımdan ibarettir. Baba ocağını tüttürme maksadıyla gelse de kasabayla duygusal bir ünsiyet kuramamıştır, Yadigâr'la konuşmasında da bunu dile getirmiştir:

‘Benimkisi bir hayalmiş. Bu yaştan sonra olacak şey değil. O odada, yeni halı, ahşap, reçine kokuları arasında yatarken inanır mısın kirpik kırpmıyorum. Bir türlü uyku tutmuyor(...) Yok, yok... Kendimizi kandırmayalım. Herkes muhitine yakışır, benimkisi çılgınlıktı. Zaten çocukları da kırdım bu kararla(...) ’’¹⁹³

Kasabaya yerleşmesindeki önemli etken, baba ocağını tüttürmektir. Ancak kasabanın şehirden farklı yaşam koşullarına sahip olduğunu gün geçtikçe anlayan Zalım Ağa için kasaba yaşamı bir nostaljiden ibarettir. Şehirdeki yaşam şartlarının kolaylığı kasabada yoktur. Alıştığı şehir düzeni ise kasabadan oldukça farklıdır. Bu bağlamda kasabaya geldiğinde yaşadığı bir kültürel çatışma da söz konusu olmuştur. Böylece Zalım Aslan Ağa'nın torunlarından Muhterem Bey kasabayla herhangi bir ünsiyet kuramamış onun için kasaba faslı bir daha açılmamak üzere ve kapanmış alıştığı düzene –şehre- geri dönmüştür.

3.4.Kasabadan Kaçanlar Çıkanlar

3.4.1. Modern Kentte Yaşama Arzusu

Kutlu'nun hikâyelerinde en çok işlediği konuların başında köyden kente göçler gelmektedir. ‘Kentleşme olgusunu oluşturan temel olay göçtür. Gelişmekte olan ülkelerde görülen kırdan kente göç, Türkiye’de de hızlı bir şekilde ilerlemiştir. Ülkemizde tarıma sanayinin girmesi ve İkinci Dünya Savaşı'nı müteakip , yani 1945’lerden sonra nüfus artışının çok hızlanması, Anadolu topraklarının artan nüfusu

¹⁹³A.g.e., s,190.

barındırıp besleyecek yeterlikte olmaması, feodalite kalıntısı olan ağalık düzeninin yıkılmaması gibi temel nedenlerden dolayı iç göç hareketi 1950'lerden sonra çok hızlanmış ve günümüzde yarattığı sorunlar nedeniyle de karmaşık bir sorun niteliğini almıştır.’’¹⁹⁴

Kutlu'nun hikâyelerini incelediğimizde de kasabadan kente giden/ kaçan/ göçen insanların birçok sebebi bulunmaktadır. Bunların altında yatan sebeplerin en başında ise ekonomik sorunlar zuhur etmektedir. Kent bütün cazibesi ile kasabadaki insanların hayalini süslemektedir. Ancak bununla birlikte oyuncu olmak isteyen, kentte daha refah bir hayat süreceğini düşünen insanlar da bulunmaktadır.

‘‘Özellikle 1950’li yıllardan bu yana Türkiye’deki kentleşmenin ve göçün trajik boyutlarını vurgulayan Kutlu, bir anlamda yaşanan değişimin gerçeklerini gün yüzüne çıkarmaktadır. Köy ve kasabada ekonomik anlamda belli bir refah düzeyinde ulaşmış insan için bile kente göç düşünülen bir olay olmaktadır. Geleneksel normların hükmettiği köy hayatında hayat süren birey için gelenekten arındırılmış bir hayatın sürdüğü kentler, çekici faktörler sebebiyle cazibe merkezleri haline gelmektedir.’’¹⁹⁵

Kutlu'nun hikâyelerinde kasabadan kente kaçmak yahut gitmek isteyenleri *Beyhude Ömrüm, Uzun Hikâye, Mavi Kuş* eserlerinde görmek mümkündür.

Kasabada ekonomi tarıma dayalıdır. Bağ bahçe işleri ile ilgilenmek, kış için yazdan odunları kırmak veya yaza hazırlık için kış boyu çalışmak, köyün - kasabaların rutinlerindedir. Ancak gelişen teknoloji ve kasabaların kalkınmasıyla birlikte kasabadaki gençler için bu rutinler gözden çıkarılmış durumdadır. İş imkânlarının çokluğu, az çalışıp çok para kazanma arzusu şehir merkezlerini ekonomik sosyal anlamda gençler için cazibe merkezi haline getirmiştir.

¹⁹⁴ Işık, A.g.e., s,165.

¹⁹⁵A.g.e., s,175

Beyhude Ömrüm adlı eserde Yâdigar'ın kayınbiraderi Şahin ve sevdiği kadın Muhtar Halil'in kızı Hediye de böyle bir cazibeye kayıtsız kalamayanlardandır. Hikâyede Hediye ile Şahin, birbirlerine sevdalıdırlar ancak aile baskısından dolayı gizli görüşmektedirler. İstanbul hevesiyle yanıp tutuşmaları hikâyeye biraz da Türk filmi esintisi katmıştır. İkisi de İstanbul'a gidip daha rahat bir hayat sürme peşindedirler; gizli gizli buluşup bir araya geldiklerinde konuştuları tek konu İstanbul'daki onları bekleyen yeni ve güzel bir hayattır. İkisi de kafaya koymuştur, İstanbul'da çalışıp geçinmek için köyden kaçıp gitmek en kolay yol olarak gözükmektedir. Şahin ve Hediye yıllardır düşündükleri planı hayata geçirir ve İstanbul'a kaçmak için yola koyulurlar. Gözlerinde pırıltı yüreklerinde çarpıntı ile İstanbul'a varacakları zamanı tahayyül etmektedirler:

'- Demek tirene bineceğiz, nasıl bir şey tiren?

- Demek İstanbul deniz kenarında; peki deniz nasıl, büyük mü? (...)

*Sonra İstanbul'da ne yapacaklarına ne yiyip ne içeceklerine, nerede çalıştıklarına geçtiler. Gerçi bunları çok kez konuşmuş neredeyse ezberlemişlerdi. Olsun bir daha konuştular.'*¹⁹⁶

Kasabadan kaçıp İstanbul'a giderek maddi olarak da kendilerini ispatlama çabasındalardır. Onlar için İstanbul'u konuşmak her seferinde başka bir tat başka bir lezzet demektir. İstanbul'da çalışana iş mi yok, harp biteli İstanbul'da işler açıldı, erken giden kazanır yahut bize de bir ekmek kapısı vardır diyerek kasabadan kente gidiş özellikle de gençler arasında yaygındır.

Beyhude Ömrüm adlı eserde köyden kente kaçan iki genç daha olmuştur. Kutlu bu durumla ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

'O kış köyden henüz ergenliğe varmış iki çocuk daha İstanbul'a kaçtı(...)

¹⁹⁶ Kutlu, *Beyhude Ömrüm*, s,91.

Bu İstanbul hevesi gençler için başlangıçta bir büyük macera âdeti bir kendini ispat vesilesiydi. Sonra sonra bir başka hayatın, köylerde kağşayıp gevşeyerek iyicene fukaralığa bürünen köhne yapıdan uzaklaşma; yeni ve zengin bir geleceğin kapısını aralama sevdasına dönüştü. Geçimi kıt dağ köyleri süratle boşalıyor, İstanbul'a yerleşenlerin zenginliği dillerde dolaşıyordu.'¹⁹⁷

Eli topraktan başka bir şeye değmemiş kasaba insanının şehrin kaosuna kucak açarak koşmasını Nurettin Topçu'nun cümleleriyle destekleyecek olursak Anadolu insanının özünü yitirşini daha net bir şekilde kavramış oluruz: "Toprağın insanı toprağa küsmüştür, gözünde şehirlerin cehennemindeki parlak ateşli levhalar, kalbinde fabrikanın mâtem dumanlı bacası, aşkını bırakıp el yurduna, yabancı şehrine koşmaya kararlı. Kutsal toprağa sabır ve seveda ile asırlardır bağlanan varlığını bir avuç çirkefe gömmeye hazır; ruhuna mezar olacak şehre doğru kanatlanmıştır."¹⁹⁸Kutlu'nun hikâyelerinde kasabadan kaçan yahut gitmek isteyenler arasında gençler çoğunluktadır. Kasabanın imkânları kente göre daha fazladır. Şehirlerdeki sınırsız imkânlar, teknoloji kasabalarda yoktur elbette. Ancak kasabayla kenti kıyasladığımızda insanın birbirlerine güveni, akraba komşu ilişkileri tabii beslenme tabiata iç içe olma Kutlu'nun nazarında kasabayı yücelten örneklerdir. Ancak gençler bunların kıymetini bilmek yerine vakıf olmadıkları bir yaşam şeklinin kucağına kendilerini atmaktadırlar. Bu da kasaba ruhunun yavaş yavaş yitip gitmesi demektir.

Kasabadan kalkıp istasyona seyreden otobüsün içindeki insanların birbirleri ile olan iletişimine şahit olduğumuz *Mavi Kuş* adlı eser; sıcaklığı ve samimiyeti ile kasabalı insanların yaşayışlarını içten bir nazarla resmeden hikâyedir. Hikâyede otobüse kaçak bir şekilde binip şehre gitmek için planlar yapan onüç-on dört yaşlarındaki Erol ve arkadaşı karşımıza çıkmaktadır. Cebinde beş kuruş para olmamasına rağmen şehre kapak atma arzusu ile yanıp tutuşmaktadır. Büyük şehrin imkân ve cazibeleri Erol'u da dokuz on yaşındaki arkadaşını da etkisi altına almıştır:

¹⁹⁷ A.g.e., s,96

¹⁹⁸ Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s,129.

‘‘-Ben de geleyim be Erol... Ha, ne dersin(...)
- Bırak şimdi... Hele bir İstanbul'a varayım, İbrahim Usta'yı bulayım. O zaman seni de çağırırım gelirsin.
Küçüğün neredeyse ağzının suyu damlar. Bir serüvenin orta yerindedir sanki.
-Çağrısı değil mi... Söz ver.
- Söz ulan... Çağırmayan alçaktır.
-Hey be... İkimiz bir olunca...
Neler yaparız neler... Para kazanırız... Tatlı yeriz, vapura bineriz.’’¹⁹⁹

Büyük şehir; sınırsız imkânlar, iş gücünün bolluğu, daha modern bir hayatı sunma bakımından gençler için cazibe merkezidir. Bu bağlamda gelişen şehir merkezleri, kasabalardaki gençlerin kaçıp yeni bir hayat kurmak istedikleri yerlerdir.

Erol otobüsün üstündeki bagaj kısmına herkesten gizlice atlayıp istasyona kadar varma peşindedir. Emeline ulaştığında ise:

‘‘Erol da on sekizin üzerinden ani bir şut patlatıp doksana bir gol takmış gibi, yumruğunu havaya savurarak bir zafer narası atar.’’²⁰⁰O otobüse binmek hayallerine giden yolda açılan bir kapıdır adeta. Şehir Erol'u beklemektedir.

Kasabadan şehre kaçan diğer gençler ise *Beyhude Ömrüm* hikâyesindeki Muhtar Halil'in oğullarıdır:

‘‘Onu asıl yıkan iki oğlunun birden kafa kafaya verip gizlice İstanbul'a kaçmaları oldu. Gittiler ve bir daha dönmediler.’’²⁰¹

Büyük şehre ayak basmadığı halde kasabayı ardında bırakıp şehre kavuşma arzusunda olanların özellikle gençler olması dikkat çekicidir. Bu gençlere göre hiç

¹⁹⁹Kutlu, **Mavi Kuş**, s,48.

²⁰⁰**A.g.e.**, s,68.

²⁰¹ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,131.

bilmediği, kültürel yapısına aşına olmadığı bir şehre göç etmek; kasabada kalıp tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktan evlâdır. Kutlu özellikle de gençlerin kasabayı terk etmesiyle kasabadaki kadim düzenin eskisi gibi olmayacağını işaret etmektedir. Yeni nesil, kasabayla ve toprakla ünsiyetini kaybetmektedir ve bu durum Kutlu tarafından kasaba ruhunun yitip gitmesi demektir.

3.4.2. Artist Olma Hayali

Kutlu'nun hikâyelerinde ünlü olma hayaliyle büyük şehirlere kaçan insanlara rastlamak mümkündür. Bu kişilerin yine gençler olması, onların kasabayı ve baba ocağını ne olursa olsun gözden çıkardıklarını göstermektedir. Temelinde artist olma gibi bir eğilim olsa da diğer bir sebep de kolay yoldan para kazanma hevesi yatmaktadır.

Bu bağlamda *Uzun Hikâye* adlı eserde karşımıza iki isim çıkmaktadır: İncitmez Suna ve Üçgen Erdoğan.

Üçgen Erdoğan,o dönemlerde izlediği filmlerin etkisiyle vücut yapmaya soyunmuş, kasabadaki kaportacı çırağıdır. Film artistlerinin ışıltılı hayatına kendini fazla kaptırmıştır. Beğendiği artistlere özenir; ağaçlara asılıp barfiks yaparak koltuk altı kaslarını, göğüslerini, pazularını davul gibi şişirdiğinden kendisine kasabalı tarafından üçgen lakabı takılır. Okul çıkışı kızlara caka satar, önüne çıkan delikanlılara *şu kız yenginiz olur ha* diyerek gözdağı vermektedir. Ona göre bütün kasabadaki kızlar kendisine hastadır. '*Oysa şöhreti, Üçgen'e çıkmış olsa bile, bir fukara kaportacı çırağına hangi kız dönüp bakardı ki...*'²⁰²

²⁰² Kutlu, *Uzun Hikâye*, s,33.

‘Bu Erdoğan, ailesinden gizli, artist olmak için İstanbul’a kaçtı. Kendisinden bir daha haber alınamadı.’²⁰³

Film artistlerinin hayatlarına özenip onlar gibi yaşam sürme hayalinde olan bir başka kişi ise Suna’dır. Suna’nın gözü artistlikten şarkıcılıktan başka bir şey görmemektedir. Kasabada Kuaför Venüs’ün kızıdır; güzelliği dilden dile dolaşır. Peşinde ne doktorlar ne mühendisler gezmiştir ama hiçbirine pas vermemiştir. Gözü İstanbul’a gidip televizyona çıkıp ünlü olmadadır:

‘‘Senesine varmadan kasabadan da kaçtı Suna. Bir gezginci tiyatrodan jön oynayan orta yaşlı bir aktöre tutulmuş güya. Kaçmadı kaçırıldı diyenler oldu. Döner gelir diye bekleyenler oldu. Yıllar sonra güney vilayetlerimizden birinde, pavyonda gördüm diyenler oldu.’²⁰⁴

Kutlu, hikâyede özellikle de gençlerin kasabayı toprağı ve tabiatı bırakıp şehre kaçıp gitmesiyle ilgili düşüncelerini de dile getirmektedir:

‘‘Kasabalardan kaçanların serüvenleri ne kadar birbirine benzer ve niçin hep hüsrarla biter?’’

Kutlu için tabiat iyileştirici etkiye sahiptir. İnsanların bu güzellikleri, bu bakir tabiatı bırakıp şehrin karmaşasına koşmaları onların hayatlarında kasabada alıştıkları yaşamın aksine derin yaralar açmaktadır. Ruhun kurtuluşu tabiattadır ancak kasaba yavaş yavaş insanımı kaybetmektedir. Toprağını bırakıp kaçanın yahut gidenin akıbeti ise iyi halle sonuçlanmamaktadır. Nurettin Topçu’nun da dediğı gibi ‘‘Tabiattan kaçıp da birer kireç ocağını andıran büyük şehirlere kapanan şaşkınların vay haline! Onlar cennetten kaçan sersem varlıklardır.’’²⁰⁵

²⁰³A.g.e., s,54.

²⁰⁴A.g.e., s,78.

²⁰⁵Topçu, **Kültür ve Medeniyet**, s,158.

3.4.3. Kasabadan Göçenler

Kutlu'nun hikâyelerinde kasabadan kaçmak isteyenlerin yanında bir de oradan göç etmek isteyenlere rastlamak mümkündür. Bu isteğin temelinde geçim telaşı, ekonomik sıkıntı yatmaktadır. "Günümüzde ekonomik nedenler, hem köyden şehre hem de bir ülkeden diğer ülkeye olan göçün başında yer alır. Türkiye'de köyden kentlere göçlerin ana nedeni topraksızlık, verimsiz topraklar ve buradan doğan yoksulluk ve onun çeşitli yan etkileridir."²⁰⁶ Büyük şehirlerdeki sanayileşme köylerdeki tarıma dayalı üretim yapan insanları kendine çekmiş, bu sebeple kasabalardan çıkan yahut göçen insan sayıları bir hayli artış göstermiştir.

"Anadolu'nun hikâyesini 'göç' hikâyeleri üzerinden anlamak mümkündür. Anadolu tarih boyunca göç hikâyelerine şahitlik eder. Göçler, Anadolu'dan başka coğrafyalara, başka coğrafyalardan Anadolu'ya doğru gerçekleştiği gibi Anadolu içerisinde de devam etmiştir. Göç, Anadolu içerisinde özellikle 1950'lerden sonra köylerden büyük şehirlere doğru hızlanır. Anadolu insanının hikâyesini anlatan bir yazarın hikâyelerinde 'göç' ler de yerini alacaktır. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde de pek çok göç hikâyesi okuruz. Göçlerin çok değişik sebepleri vardır elbette. Kutlu'nun hikâyelerindeki göçlerin daha çok ekonomik ihtiyaçlardan kaynaklandığı söylenebilir."²⁰⁷

Beyhude Ömrüm adlı eserinde Yâdigar'ın oğlu da yoksulluk ve daha fazla para kazanma arzusuyla kasabadan şehre göç etmek istemektedir. Babası var ömrünü şu dünyada bir bahçe kurma hayali ile geçirmiş, bu uğurda köyde husumet yaşadığı insanlar dahi olmuştur. Ancak Yâdigar'ı isteğinden hiçbir şey geri çevirememiştir. İçine yeşillik ateşi düşmüş, bahçesini elma, armut, üzüm ağaçlarıyla doldurup kurdun kuşun, yoldan geçeninin nasiplenmesi için koca ıslak kayayı yıkmak istemiştir. Tek bir ağaç fidesi için Erzincan'a Erzurum'a dahi gitmiştir. Toprağa sevdalı tabiata âşıktır. Ancak Yâdigar'ın oğlu, eniştesi Şahin'in de İstanbul'a gitmesiyle kasabayı hepten gözden çıkarmıştır:

²⁰⁶ Işık, **Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Kentli İnsan Olmak**, s,168.

²⁰⁷Alpay Doğan Yıldız, **Hikmet ve Ahenk**, s,170.

‘‘Herkesler İstanbul’a gidiyor. Bak eniştem çekti gitti kendini kurtardı. Biz de gitsek ne olur sanki dedi.’’²⁰⁸

Kutlu, kasaba halkının malı mülkü toplayıp şehre gitmesini şu sözlerle açıklamaktadır: ‘‘Mal da yalan mülk de. Eskiden gurbetçi giderdi. Şimdi giden gelmiyor. Şu köyün kökü senin olsa ne çıkar. Aha Muhtar’ın onca tarlası, çayırı. Kim ekiyor, kim biçiyor? Üste para versen sürececek adam bulamazsın. Kötü zamanlara kaldık.’’²⁰⁹

İnsanların kasabayı terk etmesiyle köyün hüviyeti de kaybolmaya başlamıştır. Yâdigâr’ın oğluna göre kasabada işe güce boğulmak yok yere kürek çekmeye benzemektedir. Kayayı devirmeye çalışırken babasıyla konuşması kasabada yaşadığı hayattan memnun olmadığına işarettir:

‘‘Ne olacağı var mı baba. İşte gördün bele kadar çamura battık. Çabala ki ekmek yiyesin.’’²¹⁰

Yadigâr’ın oğlu kolay yoldan ekonomik çıkar sağlamak için köyden kente göçmek istemektedir. Bu bitmek bilmeyen istek yoksulluktan değil; daha refah bir hayat sürme emelinden ileri gelmektedir:

‘‘Onca güzel işler buldumdu İstanbul’da. Rahat vermediniz. Anan hasta gel, karın hasta gel, kardaşın askere gitti iyicene yalnız kaldık gel. Sanki hiç gurbete gidene yok şu köyün; sanki İstanbul’a yerleşeni hiç yok. Eh işte kalkıp geldik. Elalem oralarda iş-güç sahabı oldu biz ekmeği tepip geri döndük.’’²¹¹

Geçim derdi çekmeden yarın ne yiyeceğini düşünmeden yaşamak için şehirde herhangi bir işin ucundan tutmak en büyük emelidir. Kasabada geçirdiği zaman onun

²⁰⁸ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,145.

²⁰⁹ **A.g.e.**, s,150.

²¹⁰ **A.g.e.**, s,155.

²¹¹ **A.g.e.**, s,155.

için ekonomik bir kayıptır. Şehirde onca iş varken tarlayı sürmek, iki ağacın başını beklemek beyhude gelmektedir. Yâdigar'ın oğlunun kısa bir süreliğine İstanbul'a gidip dönmesi onda daha refah bir hayata sahip olma algısı yaratmıştır. Oradan dönmek ise iş imkânını geri tepmek anlamına gelmektedir. Babası Yâdigar, toprağın kıymetini bilen yeşillik sevdasıyla yanıp tutuşan biridir. Çalışıp didinip yedi köyün içinde parmakla gösterilen bir bahçe kurmuştur. Ona göre kasabada hayat sürmek toprağa bağlılığın göstergesidir. Baba ocağını tütürmek ise bu geleneklere sahip çıkmayla eşdeğerdir. Oğlu için bu tam tersi bir durum arz etmektedir:

*'Bırak baba, dört tane ağacın başını mı bekleyeceğiz burada.'*²¹²

“Mustafa Kutlu, hikâyelerinin merkezinde oturttuğu köy ve kent arasındaki çevre ilişkilerini irdelerken genellikle kasaba ve köydeki çevreden yanadır. Kahramanlarının burada daha mutlu olduğuna inanır, bireylerin kırsal alanda edindikleri çevreyi onların vazgeçilmezi kılar. Kırsal çevrede edinilen alışkanlıkları neredeyse onların yaradılış özelliği kabul ederek kır ile kentsel çevre arasındaki ayrımı net çizgilerle yapar. Kutlu kentsel hayata ait imgeleri para ile bağdaştırarak vermeye çalışır. Modern çevreye adapte olmaya çalışan bireyin, bu değişimle beraber kırsal çevrede edindiği değerler sistemini ezip geçtiği, yıllarca kutsallaştırdıklarından vazgeçtiği görülmektedir.”²¹³

Bu durumda Yâdigar'ın oğlu da para ve yeni bir şehirde yaşam uğruna aşına olduğu yaşamı geri tepmektedir:

'-Demek bu defa temelli gidicisin.

-Öyle deme ağam. Asıl burada kalırsak ne olacağımız belli değil. Millet elbet bir şeyler buldu ki tez elden vardı İstanbul'a (...)

²¹² A.g.e., s,155.

²¹³ Necla Dağ, , “Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Modernizm ve Bunalım Bağlamında Çevre İlişkilerinin İncelenmesi”, Adıyaman Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman, 2014, s,685.

Şu halime baksana bir Derviş ağa. Şu köy baksana. Pislikten, sefillikten geçilmiyor. Terk edip gitti herkes. Hem ben dışarıyı gördüm artık. Burada kapanıp kalmanın devri geçti. Evet eskiden insanlar yaşamış burada, lâkin o eski günler bitti. Memleketin nüfusu arttı. Tez elden varıp bir tezgâh kuramaz isek ne iş bulabiliriz, ne de aş.'²¹⁴

Büyük şehrin, Yâdigar'ın oğlunun üzerindeki etkisi de büyük olmuştur. Bu bağlamda babasının ve annesinin telkinlerine rağmen onlara kulak asmaz ancak yok saymak da istemez. Helallik alarak hayallerini süsleyen kente doğru yola çıkmıştır. Yâdigar'ın oğlu toprağına, değerlerine doğup büyüdüğü suyunu içtiği kasabaya yabancıdır artık. Bunu tetikleyen ise kent sevdası olmuştur. "Kutlu, köydeki insan, toprak, Allah üçgeninde toprakla, doğayla hemhal olmuş insanı yüceltir. Toprağına bağlılık bir anlamda Allah'a bağlılık anlamına gelir. Kır-köy hayatı, alın terine dayalı bir 'helâl' kazanç yoludur. Köydeki üretimin mutlak bir amacı vardır. Sadece geçim için ekip biçmez orada insanlar. Toprak bakılıp büyütülmeli, ağaç dikmeli ki kurt kuş beslenip rızkını yiyebilsin. Her şey bir ihtiyaç için üretilir. İnsanın alın teri toprağına, toprak insana karışır. Bu anlamda köy yaşantısı fitrî hayat tarzıdır. Modern kent ise alın terine dayanmayan, kandırmacaya ve hileye yani harama dayalı bir ticarî ilişkiyi doğurur."²¹⁵ Kasabada yetişen gençlerin gözünde ne toprak ne bağ bahçenin değeri vardır. Bir an önce şehre gidip herkesten önce iş bulmak en büyük gayeleri olmuştur.

Hikâyede Yâdigar'ın kayınpederinin kasabadan kente göçmesi de yine aynı ekonomik sebebe dayanmaktadır:

"Bu köyde kalmak akıl kârı değil, bir an önce şehre varıp bir işin ucundan tutmak lâzım... Efendi bizim bu kayınpeder, işte oğlu-uşağı köyü terk etti, İstanbul'da elleri para tuttu. Evleri de var, arabaları da var, pazarcılık yapıyorlar, iyi... Be adam sen de orada onların yanında kalsana. Madem

²¹⁴ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,162.

²¹⁵ Tosun, **Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu**, s,53.

şehir yerleri köye benzemiyor, her bir rahatlık orada. Niye rahatını tepiyorsun.'²¹⁶

İyiler Ölmez hikâyesinde Sıtkı'nın ailesinin kasabadan şehre göç etmesi köyün boşalması, geçim derdinin baş göstermesiyle ilgilidir:

'Sıtkı'nın babasına akrabaları köylüleri herkese buldukları gibi bir iş bulmuşlardı: Kapıcılık. O da üç beş ufak tarlasını, bahçesini ineğini tavuğunu satıp geldi, şehre yerleşti. Hastaydı Bayram Efendi, artık tarlaları ekemiyordu. Ekse ne olacak Susuz. Bire beş verir ancak... Zengin bir muhite yerleşmişlerdi.'²¹⁷

Kasabada doğup büyüüp bağ bahçe sahibi olmalarına rağmen kasaba gün geçtikçe hüviyetini kaybetmiş geçim derdi de kol gezmeye başlamıştır. Sıtkı, neden kasabadan büyük şehre gittiklerini de şu sözlerle açıklamaktadır:

*'-Benim adım Sıtkı. Aslen Kastamonulu'yuz ama ailem İstanbul'a göçmüş, ben üç yaşında imişim.
Kadir uzatılan eli, sıktı.
-Ben de kahveci Kadir bir şey soracağım.
-Sor
-Neden göçmüşler?
-Yokluktan. Kastamonu fakirdir. Kırsalı neredeyse boşaldı. Alayı İstanbul'da.*'²¹⁸

Türkiye'de 1950'lerden sonra köyden kente göçler yoğunlukta olmuştur. Büyük kentlerdeki sanayileşme, özellikle de köyde barınan insanlar tarafından tarıma dayalı ekonomik faaliyetlerin gözden çıkarılmasına sebebiyet vermiştir.

²¹⁶ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,20.

²¹⁷ Kutlu, **İyiler Ölmez**, s,14.

²¹⁸ **A.g.e.**, s,10.

Chef(2005) aldı hikâyede de kalabalık bir ailede yetişen Dadaş bekçinin kasabadan şehre göç etme sebepleri yaşanan geçim sıkıntısı hasebiyledir:

‘- *Sen şimdi söyle bana, hayatından memnun musun? Burada böyle kalmak mı iyi, yoksa çekip gitmek mi?*

-Nere, köye mi?

-Bilmem, olabilir.

- Yahu Beydayı, insan durup dururken toprağını, yurdunu terk eder mi?Bana fırsat vermeden sorusunu kendi cevaplayarak ve artık o da bana açılarak devam ediyor:

-Etmez, ben de etmezdim. Yurdumdan yuvamdan niye ayrılıım. Gurbet gezmek kolay mı. Ama oldi işte. Diyeceksin ki ne oldi? E, el gadar baba toprağı. Biz beş gardaşız. Gızlarısaymiram. O aramizi beşimizi beslemez. Annirsan?’²¹⁹

3.5. Modern Kentte Kasabayı Özleyenler

‘‘Kırsaldan kente yaşanan hızlı ve büyük göç, bunun neticesinde insanımızın tabiata ve yüzyıllardır oluşturduğu değerler dünyasına yabancılaşması; trajik köksüzleşmenin neticesi olarak kentin yeni şartlarına ve ilkelerine tutunma çabası; ‘hakikat’ referansı olan dînin bu hayatta bir yerlere sıkışıp kalmışlığı; modernliğin kurallarına, sunduğu imkânları bir kazanç diye görüp sarılarak kapılan insanın ‘iç’inde, derinlerde bir yerde varlığını hissettiren ‘eski’ye veyahut ‘tabii’ olana hasreti; bu hasretin onu hep bir biçimde ‘eksik’ bırakan sızısı Mustafa Kutlu’nun hikâyelerinin çerçevesini çatan ana konular arasındadır.’²²⁰ Şehir merkezinde tabii olana hasreti sönmeyen kişi *Yokuşa Akan Sular* kitabındaki işçi Cevher Bican’dır. Geleneksel bir hayatı geride bırakmak zorunda olup ekonomik sebeplerden ötürü ayakta kalmaya çalışan Cevher Bican, büyük şehirde hem maddi hem de manevi bir savaş vermektedir. Geçim derdi ve yoksulluk Bican’ı şehre göç etmeye zorlamış,

²¹⁹ Mustafa Kutlu, **Chef**, Dergâh Yayınları, İstanbul,2015, ,s,55.

²²⁰M.Fatih Andı, **Red Cephesinin Neferleri: Mustafa Kutlu’da Modernleşmeye Direnişin Kahramanları, Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri**, Haz. M. Fatih Andı- Bahtiyar Arslan, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul,2012, s,75.

duruma alışmak ise imkânsız olmuştur. Çünkü doğup büyüdüğü kasabadaki tabii olan hayat ve kanaatlılık şehirde yoktur. Tahakküm, zorbalık, karmaşa ve kaos büyük şehirde kol gezmektedir. Derdi de dermanı da dağdan akan su, çiçekler ve bir avuç bakir toprak olan Bican için köy; şehir merkezinde hasretle anılan beldedir.

‘İçlerinden bu ortama en fazla yabancı olan Bican’dı. On yedi senelik ömrü hayatında betona ya bir gün basmış ya da iki. Onun içindeki çalkantı iki misiydi. Dayısı çağırmıştı köyden. Geldiği günün sabahı da fabrikaya getirip bırakmıştı. Şehri ilk kez görüyordu Bican. Köyden çıktığından beri öyle bir sarhoşluk içindeydi ki, buna pek görüyordu da denmezdi. Anlamadan, kavramadan, hatta çoğunluk bıraktığı şeyi iyice göremeden seyrediyordu etrafı.’²²¹

Cevher Bican, kasabadaki toprakla haşır neşir olmayı daha şimdiden özlemiştir. Fabrikalardan tüten katran dumanlar köydeki dağların ardından köpüren sislere benzememektedir. Koca fabrikada homur homur kaynayan ocaklar, kıvrıla kıvrıla erimiş madenler Bican’ı korkutmaktadır. Büyük kentin karmaşası kasabada geleneksel değerlerle yetişmiş bir insan için psikolojik bir travmadır âdeta:

‘‘Cehennemim leylim kuyusuna düştük. Kurtuluş bundan geri mümkünsüz, medet Ya Rasulallah, diye kıvranıyordu. Dayım da nasıl da methetti. Senesine varmaz usta olur çıkarsın yeğenim, dedi. Neyin ustası olacağız? Şöyle kazma kürek işi olsaydı.’²²²

‘‘Kutlu, *Yokuşa Akan Sular*’da kır-gelenek, şehir-modernite dikotomisini varoluşsal bir alana kaydırarak, bireylerin kırsal yaşamlarını onların ayrılmaz bir parçası, yaradılış özelliği, birbirine geçmiş olmazsa olmaz koşulu sayar. Dolayısıyla

²²¹ Kutlu, *Yokuşa Akan Sular*, s,13.

²²² *A.g.e.*, s,16

kırda doğan ve orada yetişenlerin artık o uzamda var oldukları için doğalarının ve tüm benliklerinin de, ancak kırdan şekillendiğinden, oraya ait olduklarını varsayar. Bu sebepten kır ve şehir arasında ayrıma giden Kutlu, kırdan şehre göçmeyi ‘dünya değiştirmek’ şeklinde vasıflandırırken şehre gelmeyi ve onun koşullarına intibak çabasını da ‘yabancılaşma’ olarak değerlendirir.’’²²³

Şehrin kül renkli atmosferi her şeyin üstünü örtüyordu. Onun bu kül renkli dünyadan sıyrılıp zihnen huzur bulduğu anlar köy yaşantısını hayal ettiği zamanlar olmuştur:

‘‘Masmavi lekesiz bir gök., parıl parıl bir güneş, kilometreler boyu uzayıp giden yemyeşil otlar kaplı bir yayla, atların arasından kıvrıla kıvrıla akan beyaz çakıl taşlı dupduru bir çayla bezeli, yeni bir dünyaya açtı gözlerini . Rüzgâr kekik kokuyordu. Derede alabalıklar vardır. Kapı itleri Alaş sıçraya oynayan, davarın önünü almaya uğraşıyordu. Görüntü devam etsin istedi Bican, ama bu yalan dünya geldiği gibi ansızın gidiverdi.’’²²⁴

Beyhude Ömrüm’ün Yâdigar’ı da kısa bir müddet de olsa hayatını şehirde geçirmek durumunda kalmıştır. Buraya gelmesi ekonomik nedenden değil eşinin hastalığının nüksetmesindedir. Eşinin hastalığı ve ölümünden sonra oğullarının yanına yerleşmek durumunda kalmıştır. Ancak kasabayı, bağı bahçeyi bırakmak Yâdigar için hiçte kolay olmamıştır. Elleri kazma tutup toprak kokan Yâdigar için şehir hayatı olumsuz atmosferde anlatılmaktadır. Şehirde kendine meşgale bulmaya çalışsa da hiçbir şey onun köyde bahçede geçirdiği zamanlar gibi bereketli değildir. Yâdigar için:

‘İstanbul rutubet. Deniz, balık, sis, yağmur, zift, kurum, rakı, egzost, asfalt, toz, çöp kokuyor. Her bir yan kalabalık, hiçbir yana bakılmıyor; baksan da

²²³ Ercan Yıldırım, **Mustafa Kutlu Hikâyeciliği Varoluş Yabancılaşma Hakikat**, Ebabil Yayıncılık, Ankara, 2007, s,29

²²⁴ Kutlu, **Yokuşa Akan Sular**, s,24.

bir şey göremiyorsun; gürültü kargaşa. Hele de insanın içinde bir de onulmaz acı, boğazında bir düşünüm bulunuyorsa.'²²⁵

Köyde kasabada doğup yetişmiş Yâdigar'a kent hayatı cazib gelmez. Köylülerin topladığı kahvehaneleri bulur onlarla vakit geçirince köye hasreti de bir nebze olsa diner diye düşünür ancak insanlar ne doğana sevinir ne de ölene üzülür olmuştur bu şehirde. Sohbet etmek için toplandıkları yerde televizyon onları da esir almıştır. Şehir hayatının insanlar üzerindeki etkisi birbirlerine yabancılaşmayı doğurmuştur adeta. Kendi çocukları bile babalarının aylarca uğraştığı bahçeyi sormamış, onlar da kendilerine bir meşgale tutturmuşlardır. Olan bitenleri hayretle izler Yâdigar ve köyüne dönüp bahçesine kavuşmak en büyük hayali olur:

'Baharı bekliyorum karın erimesini İstanbul'da kış yok, elbette köydeki karı düşünüyorum.'²²⁶

Şehir onun için yaşanacak yer değildir. Ne suyu köydeki pınara benzer ne de insanları köydeki komşuları gibi cana yakındır. Bu şehir kasabaya göre çok kalabalıktır ancak yine de kimse kimseyi tanımaz, geçip gelirken birbirlerine selam dahi vermez. Koşturma ve hengame içindeki insanlar şehrin karmaşası içinde oradan oraya savrulmaktadırlar. Yâdigar'a göre herkes doğup büyüdüğü yere aittir. Şehirde ona göre bir yaşam yoktur. Kasabanın taşı toprağı onu bekler. O halde Yâdigar'a yol görünür:

'Yok, yok. Çok şükür benim elim ayağım tutuyor. Giderim köye,yakarım ocağımı, Allah ne veriyse yer içerim. Yapamam buralarda ben bahçesiz duramam. Gözümde tütüyor valla. Şu karlar bir erise, çiğdem çiçek çıkıverse atlayıp giderim(...) Ama şu kısacık zamanda anladım ki benim meskenim köydür, bahçedir, pınardır.'²²⁷

²²⁵ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,194.

²²⁶ **A.g.e.**, s,195.

²²⁷ **A.g.e.**, s,197

Yâdigar şehirde geçirdiği zaman boyunca aklı fikri daima köyde, aylarca uğraş verdiği bahçesinde kalmıştır. Oğulları annelerini de kaybettiklerinden dolayı babalarının orada tek başına kalmasına razı olmazlar ancak karşı da koymak istemezler. Yâdigar'ın meskeni köydür, şehirde hayat bulamaz ve köyüne sonunda geri döner. Var ömrünü bu dünyada bir bahçe kurma hayaliyle geçiren Yâdigar, yıllar sonra emek emek ördüğü o bahçede ayağı kayarak ölür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BOZULAN VE DEĞİŞEN KASABA

4.1. KASABANIN GELENEKSEL YAPISINI BOZAN UNSURLAR

Kasaba, Kutlu'nun hikâyelerinde geleneksel ruhun yansıtıldığı bir mekân olması açısından önemlidir. Bu sebeple kimi kahramanlarını modern kentin bozgunculuğuna karşı kasabaya kaçırır. Çünkü kasaba insanın özüdür. Kasabaya bakışında tasavvufi bir bakış açısı da hâkimdir. Burada toprakla ünsiyet kurmak bir nevi insanın özüyle muhattap olması demektir. Bunun temelinde ise insanın topraktan gelip toprağa gidecek olduğu vurgusu yatmaktadır. Kasaba komşuluk ilişkilerinin safiyane duygularla ilerlemesi, kimsenin kimseye karşı tahakküm kurmaması, doğayı Allah'ın yeryüzünde insana bahşettiği bir güzellik olarak görmeleri ve sahip çıkmaları noktasından da önemlidir. Oysa kasabadaki insan ilişkilerindeki samimiyete modern kentlerde rastlamak zordur. Kasabadaki ahşap ev yapısının karşısında modern kentteki beton binalar, samimi ilişkilerin karşısında ise nifak tohumlarıyla örülü insan ilişkileri durmaktadır. Kentlerde teknolojik imkânların gelişmesiyle, büyük beton binalar, yollar, avmler vs. birlikte bu imkânların insan hayatının her anını nasıl tutsak ettiğini kentlerde yaşanan değişimler üzerinden okumak mümkündür. Ancak bu değişimler yalnızca kentlere özgü bir durum değildir. Geleneksel değerlerin yüceltilip korunduğu kasabalarda modernleşme ile

birlikte birçok farklılık göze çarpmaktadır. Bu farklılıklar Kutlu'nun hikâyelerinin de konusunu oluşturur. Kasabalara alt yapı hizmetlerinin gelmesiyle birlikte kasabaların modernleşme sürecinde ne tür manzalara şahit olduğunu Kutlu'nun hikâyelerinde görmekteyiz. Kasabalarda modern yaşam imkânlarının gözlemlenmesiyle birlikte kimi zaman geleneksel yapıdaki safiyane görüntünün yavaş yavaş yok olmaya başladığı görülür. Kutlu bu durumla ilgili '*Nereden bakarsak bakalım 'kasaba' fiilen yoktur artık.*'²²⁸ diyerek bir dönemin insan eliyle yıkıldığına da parmak basmaktadır.

Büyük şehirlerin gelişip kalkınmasıyla birlikte kasabaların genç nesil tarafından terk edilmesi kırsal bölgeden kentlere yapılan göçün özellikle de ekonomik sebeple olduğunun bir göstergesidir. Kentin nüfusu kırsal kesimden gelen insanlarla birlikte daha da fazlalaşır ve bu durum ekonomik, alt ve üst yapı çalışmaları, gecekondulaşma, çalışma imkânları çerçevesinde büyük sorunlara yol açmaktadır. Bu olumsuzlukları bertaraf etmenin yolu kasabaların/köylerin tıpkı kentteki olanaklarla aynı yatırımlara sahip olmasıyla gerçekleşebilir. Ancak kasabaya yapılacak olan yenilikler kimi zaman oranın ruhuna aykırı bir şekilde gelişir. Bu bağlamda kasabalarda yollar, tesisler, fabrikalar betonarme yapılaşma gözlemlenmektedir. Bu durum devlet tarafından kasabayı kalkındırma ya da modernleştirme maksadıyla yapılırsa da Kutlu için kaosun geleneksel yapıyı alt üst etmesi anlamına gelmektedir. Bakir tabiat bir yol için katledilir, tesis kurup kasabayı kalkındırmak içinse insanlar yerlerinden yurtlarından edilir. Kasabaların kendi içinde bir nizamı varken bu durum modern kentlere ayak uydurma uğruna yıkılmaya başlanmaktadır.

'Gerçekten de toplumun aşağı yukarı son yarım asırlık macerası dairesinde kasabanın dağılması yahut kente dönüşmesi; kırsaldan kente yaşanan hızlı ve büyük göç, bunun neticesinde insanımızın tabiata ve yüzyıllardır oluşturduğu değerler dünyasına yabancılaşması; trajik köksüzleşmenin neticesi olarak kentin yeni şartlarına ve ilkelerine tutunma çabası; 'hakikat'ın referansı olan dinin bu hayatta bir

²²⁸Kutlu, *Akasya ve Mandolin*.

yerlere sıkışıp kalmışlığı; modernliğin kurallarına, sunduğu imkânları bir kazanç diye görüp sarılarak kapılan insanın ‘iç’inde, derinlerde bir yerde varlığını hissettiren ‘eski’ye veyahut ‘tabii’ olana hasreti; bu hasretin onu hep bir biçimde ‘eksik’ bırakan sızısı Mustafa Kutlu ‘nun hikâyelerinin çerçevesini çatan ana konuların arasındadır.’²²⁹ Kasabanın dağılması değişmesi yahut bozulması Kutlu hikâyelerinde modernleşmenin bir sonucudur. Bu etki kimi hikâyelerinde kasabanın boşalması, insanların kentlere göç etmesiyle ele alınırken kimi hikâyelerinde ise tesislerin fabrikaların kurulmasıyla birlikte geleneksel yapının alaşağı edilmesi demektir.

Kutlu, “*Türkiye’deki toplumsal değişim benim bitip tükenmeyen konumdur. İlk başladığımda da bu sorumluluk ağır basmış*”²³⁰der. Hikâye yazma serüvenine baktığımızda yaşanan bu değişimleri hem kentteki hem de kasabadaki insanlar üzerinden sosyolojik bir gerçeğe dayanarak tahkiye etmektedir.

Kasabanın çözülmesinin sebeplerini değişen ekonomik yapı, kasabalının kente kaçınca kasabanın ıssızlaşması, kentin cazibesine kapılıp göç edilmesi olarak ele aldığını söyleyebiliriz. Bunların en başında ise *Bu Böyledir, Kapıları Açmak, Gönül İşi, Beyhude Ömrüm, Sıradışı Bir Ödül Töreni* adlı eserler gelmektedir. Bu bölümde kasabaların geleneksel yapısının değişimi ve dönüşümü hususunda etkili olan faktörler; yol, turizm tesis ve fabrika ele alınmaktadır. Bu faktörlerle birlikte kasabanın dağılmasının nedenleri ve sonuçlarına da değinilecektir.

4.1.1. Yol

Yol, köylerin ve kasabaların gelişmesinde veyahut modernleşmesinde önemli bir faktördür. Kutlu’nun hikâyelerinde modern imkânların henüz ulaşmadığı köylerde modern yollardan önce insanların kendi imkânlarıyla açtıkları yollar

²²⁹ M. Fatih Andı, **Akrebi Kuyruğundan Tutmak**, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018, s.238

²³⁰ F.K. Barbarosoğlu, **Mustafa Kutlu ile Tenkit Üzerine**, Türk Edebiyatı, Haziran 1992,s.24.

kullanılmaktadır. Bu yol Kutlu için tabii olanın bir gerekliliğidir. Ancak modernitenin gerekliliği olan asfalt yollar bu tabii olanı bozan bir unsurdur. Asfalt yol demek; bakir tabiatı ortadan ikiye bölmek, ağaca toprağa ve taşa tahakküm kurmak anlamına gelmektedir. Bu da geleneksel yapının bozulmasına işaret eder. Yolun ve onun üzerinden modern hayatın geleneksel düzeni altüst etmesi *Bu Böyledir* adı eserde ele alınmıştır. Kitap aynı zamanda lunapark metaforu üzerinden modern dünyanın içerisindeki insanın o hayatın içine dâhil olup kendi yolunu kaybetmesini ele alır.

‘‘Kutlu dünya hayatının hemen hemen bütünüyle insanları kendisine tabi kılmak, hayatı oyunmuş gibi göstererek çekici hâle getirmek ve dolayısıyla kimi zaman mal mülke, kimi zaman kariyer, kimi zaman çoluk çocuk vs. ile oyalanmasını sağlamak niyetinde olduğunu kaydeder. Kutlu hikâyenin kahramanı Süleyman’ın lunapark içine girdikten sonra, yani dünyanın yapısına dâhil olup entegrasyonu gerçekleştirdikten sonra çıkışı bir daha bulamamasından yola çıkarak, bundan geri dönüşün olmadığını vurgu yapar.’’²³¹

Bu Böyledir adlı eserde küçük bir kasabanın ortasından geçen asfalt yol üzerinden kasabanın kentleşme serüvenine şahit olmaktadır. Yol burada kasabayı bozucu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.’’Geleneksel bir hayatı kendi mütevazi ve mutmain şartları ile yaşayan bir küçük kasabanın ortasından geçen asfalt yol ve bu yolun getirdiği imkânlar sonucu kasabanın kentleşmesi sürecini, bu süreç içinde değişen sosyal yapıyı ve bozulan insan ilişkilerini anlatan *Bu Böyledir*, yol, park, lunapark gibi öğeler çerçevesinde metaforik bir okumaya imkân veren bir metin olarak öne çıkar.’’²³²

Yolun, tabiatın bakirliğine müdahalede bulunması Kuran-ı Kerim’deki kıyamet sahnesinin anlatıldığı Tekvîr, İnfîtâr, İnşikâk sureleriyle tasvir edilmektedir. Asfalt yolun tabiata müdahale etmesi kasabanın modernleşmeye başlamasının ilk basamağıdır. Yolun tabiatı yarararak kasabaya bağlanması modern hayatın köye sirayet

²³¹ Yıldırım, *Mustafa Kutlu’nun Hikâyeciliği*, s,93.

²³² Andi, *Akrebi Kuyruğundan Tutmak*, s,242.

edeceğinin göstergesidir. Bu bağlamda Kutlu için yolun kasabayı ikiye bölmesi kıyametle eşdeğerdir:

‘‘Buldozerlerin dişleri toprağa saplandığı zaman...

Motor gürültülerinin yavru kuşları yavrularından ürküttüğü zaman...

Ağaçların devrildiği, kayaların demir matkaplarla delindiği, suların önü kesildiği zaman...

Bulutların kirlendiği zaman...

O durgun göl kenarında, kamışlıkta, akşam, balıkların, su kuşlarının, rüzgârın ve titreyen çimenlerin, kertenkelelerin, sincabın ve tarla kuşunun birlikte söylediği ilâhi ansızın kesildiği zaman...

Görüldü ki...

Ovayı bir baştan bir başa bıçak gibi kesen, geniş, kara, parlak, sıvışık bir yol açılıvermiş.’’²³³

Kasabaya önce kağıt üzerinde müdahale edilmiş, yol açılıp elektrik direkleri ve tellerinin gelmesiyle ova cebren ikiye bölünmüştür. Mürdüm erik ağaçlarını kasabanın mezarlığını Ahi Baba Tekkesi’ni yarıp geçmiştir. Yol medeniyettir elbette, ancak o yolun tabiatın ilâhi düzenine müdahale etmesi yalnızca kendi gelmekle kalmayıp peşinden modern imkânları da toplayıp getirmesi kasabanın geleneksel silüetinin yerle bir edilmesine sebebiyet vermiştir. Yolun kasabaya gelmesiyle birlikte motor sesleri fayton seslerine galip gelmiş; cadde yapmak uğruna evler dükkânlar yerle bir edilmiştir:

²³³ Mustafa Kutlu, **Bu Böyledir**, Dergâh Yayınları, İstanbul, s,36.

*‘Yol bu defa şehre saldırdı. Evleri dükkânları yıktı. Caddeleri genişletti. Topu topu yüklü bir devenin geçebileceği kadar açılmış sokaklar, kemerler yerle bir oldu. Faytoncu esnafı dara düştü.’*²³⁴

Kasabaya yolun gelmesi ulaşım imkânlarının daha kolaylıkla gerçekleşeceğinin işaretidir. Elektriğin gelmesi ve yolun yapılması insanların işini kolaylaştıran unsurlardır. Ancak bunların yapım aşamasında tabiatı ve kasabanın düzenini hiçe sayması Kutlu’nun modernleşmeye bakış açısının olumsuz olduğunun göstergesidir:

*‘Yolun şehre açtığı kapı gittikçe genişliyor. Her şey genişliyor ve şişiyor. Çokkatlı evler çoğalıyor, sağda solda kamyonlar çoğalıyor. Şehre gelen giden çoğalıyor, alışveriş arttı diyorlar. Su bile yetmez olmuş.’*²³⁵

‘Buradaki ‘yol’ metaforunun bütün bir modernizm olgusunu ve bu olgunun saliklerini içine aldığına ve bu yolun adamlarının geleneksel hayta saldıran bir ordu diye nitelendirildiğinde dikkat etmek gerekir. Ortada var olan âdeti bir savaştır ve bu savaşın meydanı kenttir.’²³⁶Kutlu için kasaba ve oranın değerleri korunup kollanması gereken değerlerken yolun gelip bu geleneksel yapıyı altüst etmesi ve bunun kıyametle eşdeğer olarak anlatması bu bağlamda önemlidir.’ Hikâyedeki lunapark, dünya hayatının bir oyun yeri olduğunu sembolik olarak ifade etmekle beraber, kasabadaki kentleşme emarelerinin göstergesi olması bakımından önemlidir.(...) Yolların açılması ağaçların kesilmesi, suların önünde engellerin konması, elektrik tellerinin çekilmesi, çok katlı binaların yapılması vs.insan eli ile yapılan müdahaleler kasabayı eski görünümünden uzaklaştırır.’²³⁷

²³⁴ A.g.e., s,43.

²³⁵ A.g.e., s,44.

²³⁶ Andı, **Akrebi Kuyruğundan Tutmak**, s,246.

²³⁷ Fahrettin Aydın, **Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Köyden Şehre Göç Olgusu**, (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 2016, s,37.

Günlük hayatı kolaylaştırma noktasında yerleşim yerlerine yapılan yolun önemi elbette büyüktür. Kasabalara – köylere yapılan yollar da şehirle daha yakından irtibat kurması açısından öneme sahiptir. Ancak bu durum her zaman iyi bir sonuç vermemektedir. Yolun gelmesiyle birlikte şehirle-modern imkânlarla- daha yakından hemhal olmaya başlayacak insanlar için kasaba, bazen gözden çıkartılacak noktaya dahi gelmektedir. Bir başka durum da *Kapıları Açmak* adlı eserde karşımıza çıkmaktadır. Zehra'nın zorluklar içindeki mücadelesinin anlatıldığı kitapta aynı zamanda kasaba ve insan ilişkileri açısından da önemli izler görülmektedir. Anadolu'nun küçük ama samimi kasabasında hayat süren insanlar geçimini tarımla hayvancılıkla çeşitli geleneksel el sanatlarını icraat ederek sağlamaktadırlar. Bu belirli hudud içindeki yaşam kasabaya bir gün yolun gelmesiyle bambaşka bir hale bürünmüştür. Kutlu, kasabadaki eski yol ve asfalt yolun kıyasını yaparak bir devrin de kapandığını vurgulamaktadır:

‘‘Zaten gavur zamanından kalma, yer yer sal taş döşeli bir eski yol var, oradan işliyorlar. Kazmayı küreği kapıp imece usûlü ile epeyce bir zaman uğraştıktan sonra; dereler üzerine şimdilerde dahi görenleri hayranlığa sevk eden, ince kavisli, zarif köprüler inşa ederek, kağrı arabalarının, at arabalarının yüklü develerin geçeceği yolu tamam etmişler Ve her yıl bakımını yaparak, yüzyıllarca bu yoldan gidip gelmişler. Vakta ki teknik ilerleyip yollar kazma kürek ile değil de makine ile yapılmaya başlandığında, dünya durdukça dursun dediğimiz, uğruna can verdiğimiz devletimiz-hükümetimiz buraya da el atarak yolu genişletmiş, otomobillerin yaz-kış gidip geleceği bir hale koymuş(...) Şehirlerarası koca asfalt bir yol kasabanın az ilerisinden geçiverdi. Kararı yukarılarda alınmış, piyango gibi bir şey. Ya, böyle işte, o eski dağ yolu unutuldu.²³⁸

Kasabaya asfalt yolun gelmesiyle eski yol iyiden iyiye unutulmuştur. Yolun şehirle olan bağlantısı asfalt yolun gelmesiyle kolaylaşmıştır. Dokumacılık ve el sanatları ürünleriyle geçimini sağlayan kasaba yolla birlikte iyice çaptan düşmüştür.

²³⁸ Kutlu, *Kapıları Açmak*, s,24

.’’Şimdiye kadar adı sanı duyulmayan, satacak malı, ekecek arazisi olmayan, dokumacılığı bitmiş, balıkçılığı para getirmeyen, sade zeytinle zar-zor geçinen kasabayı bir turizm beldesine çevirmiş adeta bacasız sanayi kurulmuştur.’’²³⁹

Kutlu *Zafer Yahut Hiç* adlı eserinde ‘’Yol mühim efendi, mühim... Bir kere yol geldi mi her şeyin önü açılır. Yol gelen bu beldede hayat göz açıp kapayıncaya kadar değişir.’’²⁴⁰ diyerek yolun şehir yahut kasaba fark etmeksizin geçtiği güzergâhta değişikliğe sebebiyet verdiğinin altını çizmektedir.

Yolun kasabaya girmesiyle değişim rüzgârlarının estiği bir diğer hikâye ise *Beyhude Ömrüm* adlı eserdir. Kutlu, ‘’Köyden kente göçün nedenlerini ele alıp yaşanan değişiminin köydeki yansımalarını inceler. Köy, hayatını bahçeye adayan kahramanımız Yâdigar’ın fark edemeyeceği/ anlayamayacağı değişimi yaşamaktadır. Artık insanoğlunun binlerce yıllık dostu olan toprağa bakışı değişmiştir.’’²⁴¹ Bu yaşanan değişimin müsebbibinin başında kasabaya yapılan yol gelmektedir. Yolun yapım aşamasını hem de kasabalıların olan biteni heyecanla seyretmesi Kutlu tarafından olumsuz bir nazarla anlatılmıştır:

*‘’Meğer kasabayı istasyona bağlayan dere yolunu iyicene açmak, adam akıllı bir soşe yapmak üzere yol makinaları işe başlamış; her biri ayrı bir ses çıkararak ortalığı velveleye vermiş; o zamana kadar var ömürlerinde böylesine zebellâ gibi makinalar görmemiş, böylesine insanı-hayvanı-yazıtı-yabanı korkuyla yerinden sıçratan ses işitilmemiş insanlar seyre çıkmış imiş.’’*²⁴²

Kasabanın büyüü bozulmuş, at eşek kullanılmaz olmuş açılan yolla birlikte şehirle irtibat günden güne fazlaştıkça kasabalı da gözünü büyük şehirlere

²³⁹ **A.g.e.**, s,22

²⁴⁰ Mustafa Kutlu, **Zafer Yahut Hiç**, Dergâh Yayınları, İstanbul, s,86

²⁴¹ Tosun, **a.g.e**, s,34

²⁴² Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,122.

dikmiştir. Dağ yolu kullanıma kapanmış yeni yolla birlikte kasabanın eski düzeni de bozulmaya başlamıştır:

‘Dere içinden açılan ve kasabayı istasyona bağlayan soşe tamamlanınca artık bizim eski dağ yolu işlemez oldu.’²⁴³

Kutlu'nun hikâyelerinde yol modern imkânların habercisidir. Kasabaların yıllardır kullandıkları dağ yollarının kapatılıp modern asfalt yoların yapılması bu imkânların kasabaya ulaşmasında bir basamaktır. Özellikle de genç nesil bu imkânlara yakından tanıklık etme açısından ön safta yer almaktadırlar. Bu da gençler tarafından kasabanın terk edilmesiyle yahut kasabanın değer olarak yüceltilmemesiyle eşdeğerdir. Bu bağlamda yol kasabanın geleneksel ruhunu bozucu bir unsurdur ve Kutlu'nun hikâyelerine olumsuz bir atmosfer içinde anlatılmaktadır. *Akasya Ve Mandolin* adlı denemesinde yer alan ‘Sahil Yolu’ adlı yazısında yolun kasabalara bilinçsizce yapılıp tabii silüeti bozduğunu eleştirel bir şekilde dile getirmiştir.

‘Bütün kıyı fotokopi edilmiş gibi birbirinin aynı manzaraları taşıyor. Bayağı ve basmakalıp . Oysa bir Ünye'yle bir Tirebolu'nun hele hele Trabzon'un denizle kucaklaşması birbirine benzer miydi? Acaba diyorum bu uygulama öncesinde, evlerin, insanların, ağaçların, küçük koyların, balıkçıların, hayvanların, tabiatın doğal hali, ile denize yaklaşması nasıldı? Niçin bozduk bunları biz? Kim akıl verdi? O yolları hiç olmazsa bir iki bölgede sahilden değil de, şehrin ardından dolaştırsak daha iyi olmaz mıydı?(...) Ne olur şehirlerimizin birkaç köşesini böyle olduğu gibi muhafaza edebilsek, turistik hale getirmesek, kazanç hırsı ile üç masalık yere on üç masa sıkıştırmasak. Sahil yolu ufuklara doğru uzanıyor. Yol kenarında birbirine bitişik yükselen apartımanlar eski kale surları gibi şehri kuşatıyor, nefes alamaz hale getiriyor. Beldesine sahil yolu yapmayanlar bir belediye başkanı, bir planlamacı, bir

²⁴³A.g.e, ,s,131.

*bayındırlık bakanı (her ne ise, bu işlere kim bakıyorsa) aranıyor. Bakalım bulabilecek miyiz...'*²⁴⁴

4.1.2.Fabrika Tesis

Kutlu'nun 1974'te Hareket Yayınları'ndan çıkan kitabı *Gönül İşi*, on kısa hikâyeden oluşmaktadır. İçerisinde '*Kanoluk*' adlı hikâyede tarım ve hayvancılıkla geçinen bir kasabaya fabrika yapılmasıyla birlikte geleneksel hayatın ve insani ilişkilerin giderek zayıflamasına ve kaybolmasına şahit olmaktadır.

İnsanoğlunun yaradılış itibarıyla ait olduğu yer bizzat tabiatın içidir. Toprakta yaratılıp toprağa gidecek olan insanoğlu için fitrata en uygun yer orasıdır. Kutlu, ele aldığı hikâyelerinde tabiliğini yitirmemiş kasabayı, medeniyetimizi oluşturan manevi değerlerin yaşatıldığı bir belde olarak anlatmaktadır. Kasaba, geleneği ve onun dinamiklerini barındırdığı gibi tam karşısına koyduğu kentler, modernizmin imkânlarıyla kuşatılmış mekânlardır. Büyük kentlerdeki bu imkânların sanayileşmeyle birlikte katlanarak artması olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Sanayileşmenin en belirgin yapısı olan fabrikaların yalnızca kentlere değil köy/kasaba gibi beldelere kurulmuş olması bu olumsuzluğun Kutlu'ya göre belki de en belirgin göstergesidir. *Kanoluk* adlı hikâyede kasabaya kurulan fabrika, aile içi çatışmaların yaşanmasına ve geleneksel yapıyla birlikte tarımsal faaliyetlerin de sekteye uğramasına sebebiyet vermiştir.

Anadolu'nun bir kasabasında candarmanın padişah tahsildarın haşa huzurundan halife kesildiği çat pat okuyanları mal müdürü, kaymakam yaptıkları dönemde Hacı Gani ve ailesi yokluktan ot yiyip toprak yalasalar da elli ekmek tutsun diye oğulları Sinan'ı Ziraat Mekteb-i Ali'sinde okutmuşlardır. Yurtdışlarında da tahsil gören Sinan için hayat paradan, güzel arabalardan ve İstanbul'dan ibarettir. Selanikli olduğu bilinen Mennan Bey ile tanışıp onu kasabaya getirmesiyle kasabanın geleneksel yapısı adeta altüst olmuştur. O vakte kadar tarımla toprakla

²⁴⁴ Kutlu, *Akasya ve Mandolin*, s,120-121-122.

uğraşan eli orak, balta, tırpan tutan insanlar Mennan Bey ve Sinan'ın kurdukları salyangoz fabrikasının açılmasıyla birlikte kasabadaki işleri çoktan gözden çıkarmışlardır.

''-Sinan: Ben ailemizin, köyümüzün, memleketimizin bu görüp beğendiğimiz adamın kurduğu fabrika ile kalkınacağına inanıyorum. Beni mektepte ne demeye okuttunuz? Madem ki okumuş yazmış bir kimseyiz. Bu demektir ki , bizim aklımız uyarınca iş görmek zorundayız. Sizin dediğiniz devirler geçti artık. Şimdi fabrikasyon gerek dedikçe, Kenan: Beyzadeyi şehir yerinde okuturken bizim burada belden, harmandan göbeğimiz çatladı. Aman ağabeyimizdir, gurbet ilde sefillik çekmesin, dedik. Ne bileyim senin sonu sonu gelip Kanoluğun suyunu bir kefeye satacağını diye bağırıyor. ''²⁴⁵

Kenan geleneksel düzeni ve dirliği koruma telaşındayken Sinan para kazanmanın derdine düşmüştür. Fabrikanın yapılmasıyla birlikte iki kardeş birbirlerine düşman olmuştur âdetâ.

Fabrikanın yapılmasıyla birlikte kasabanın düzeni de bozulmuştur. Bu durumdan dolayı kasaba halkı imamdan çare bulmasını ister:

'Çoluk çocuk, genç ihtiyar dağ taş demeyip yazılara tarandılar. Herkesin elinde bir yaş çuval,. İçi vicik vicik o nalet hayvan dolu. Eskiden gördüğümüz yerde kustuğumuz hayvanı üç kuruş para için neredeyse koynumuza alıp yatacağız. Bu ne rezilliktir. Köylü işini gücünü unuttu. Dur, otur otur bilmeden bu keferenin fabrikasına salyangoz taşıyor. Mal davar ortada kaldı. Yoncaları otları biçmeye değil, içindeki hayvanları toplamayı düşünür olduk. mahsul kuruyacak... ''²⁴⁶

Ocağı tütüren, ekini biçen ineği otlatan, tarlayı süren gençlerin tek derdi fabrika için salyangoz toplamak olmuştur. Kadimden beri süregelen kasabanın geçim

²⁴⁵ Mustafa Kutlu, **Gönül İşi**, Hareket Yayınları, İstanbul, t.y., 28.

²⁴⁶ **A.g.e.**, s,30.

kaynakları fabrikanın açılmasıyla birlikte eli para gören gençler tarafından unutulmaya başlanmıştır:

‘‘Ne bostan kaldı, ne bağ, ne davar kaldı ne mal, çıkan ürünü de senin Mennan Bey’in toplamakta alttan alta. Şimdi benim bacak kadar çocuklardan tutalım mesela. İşe güce bakmaları gerekirken, dağ bayır demeden dilleri bir karış dışarda salyangoz toplamakla vakit geçiriyorlar. Kuzuyu gidiği kim otlatacak? Sen babanı kandırdın. Fıkara Hacı Gani evlât deyip yattı bu işe. Kanoluğun suyunu fabrikaya çevirdin. Aslanlı düzünde yeşil ot bitmiyor şimdi’’²⁴⁷

Kutlu’nun 2003 yılında okuyucuyla buluşturduğu *Tufandan Önce* adlı eserde kasabaya kurulan tesis, hem kasabanın gelişip adının duyulmasında hem de ekonomik anlamda kasabalının daha refah bir şekilde yaşaması açısından kasabalı nazarında önemlidir. Kafası karışık ancak kalbi temiz belediye başkanı Şemsettin Bilen, bu tesisin planlanma ve yapılış aşamasıyla adım adım ilgilenmiş; kasabalının da bu konuda büyük desteğini görmüştür. Milli Eğitim Bakanından milletvekillerine kadar birçok siyasi kimlik, kasabaya yapılacak olan bu tesisle ilgilenmektedir. Tesisin açılacağı gün kurbanlar kesilip eğlenceler dahi düzenlenecektir. Kasabalı için bu durum geçimi kıt köyün tesisle birlikte canlılığa kavuşacağı maksadı taşımaktadır. Ancak tesisin yapılması kasabanın doğal yapısını bozmaktadır. İnsanlar fabrikalardan gelir elde etmeye başlar ve böylece tarım ve toprak gözden çıkartılır. Bu da kasabanın kadim işleyişini bozacak bir unsurdur. Kutlu, kasabalıların dört gözle açılmasını beklediği tesise olan merakını ve siyasilerin de bunun üzerinden rant sağlayıp oy kaygısı gütmelerini kasaba imamının vaazında söylediği ‘‘Dünya hayatı oyun ve eğlenceden ibarettir.’’ ayet-i kerime ile özetlemektedir. Yıllar geçtikçe kasabanın nüfusu artmakta buna mukabil büyüyüp gelişmektedir. Tesisin yapılmasıyla birlikte dozerlerin açtığı koca koca yollar, mağazalar, türlü dükkânlar

²⁴⁷A.g.e., s,33.

da kendini gösterecektir. Kasabaya yapılacak olan tesisle ilgili Kaymakam Çetin'in düşüncesi Kutlu'nun kendi düşünceleri ile de özdeşleşmektedir:

*'Ben burada, bu makam odasında, temeli atılacak bir tesis için toplantı yapacağım. Bu tesis tamamlandığında ilke ekonomisine katkıda bulunacak. Şu gariban kasaba kalkınacak. Sokaklardan arabalar geçecek, evlerde elektrikli âletler çoğalacak, bir canlılık, bir karmaşa. Evet, karmaşa!.. Karmaşa, karışıklık yani. Koşturmaca. Bir nevi huzursuzluk. Kalkınıp da ne olacak yani? Şu insanları rahat bıraksalar, kalkındırmazlar olmaz mı? Kalkındıracağız da ne olacak yani?'*²⁴⁸

Ayrıca tesis gelmeden önce yolların yapılması bakan gelecek diye kasabaya çeki düzen verilmeye çalışılması siyasi kaygıdan mütevellittir. 'Hikâyenin ana eksenini oluşturan 'açılış töreni'nin hazırlık aşamaları dolayısıyla tanıdığımız tüccar ve politikacılar, bize bir dönemde bürokrasinin, çeşitli siyasi ritüellerin, öne insani çıkma gayretlerinin insanî değerlerin ne kadar uzağında kaldığını veya yerine geçtiğini, Türkiye'de siyasetin bir hizmet vasıtası olmaktan çıkarak ferdî tatmin ve sivrilmeye, zenginleşme sahası haline geldiğini gösterir.'²⁴⁹

4.1.3. Turizm

Kutlu'nun hikâyelerinde köy- kasabada gerçekleşen moderniteye dayalı sorunlardan biri turizm olmuştur. 'Ülkemizin en 'mutena' köşeleri, şehirlerimizin en seçkin, en güzel bölgeleri turizme tahsis ediliyor.'²⁵⁰ der ve bu konudaki olumsuz düşüncelerini *Kapıları Açmak* ve *Sıradışı Bir Ödül Töreni* kitaplarında ele alarak somutlaştırmıştır. *Kapıları Açmak*'ta Anadolu'nun küçük ve şirin bir kasabasının sahili turizme açılınca yukarıdaki köy çaptan düşmüştür. Bu düşünüş kasabalının

²⁴⁸ Kutlu, *Tufandan Önce*, s,61.

²⁴⁹ Ayşe Işık Koçak, *a.g.e.*, s,40.

²⁵⁰ Mustafa Kutlu, *Şehir Mektupları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, s,94.

tezgâhını dahi olumsuz anlamda etkilemiştir. Sahilin turizme açılıp denizciliğin kıymet kazanmasıyla denizcilerin kazancı kendi yağında kavru lan kasabalıyı tezgâhından etmiştir. Kutlu bu durumu şu şekilde dile getirir:

‘‘Kasabaya gelince... Dedik ya, tezgâhlar dağılmış, bez parası gelmez olmuştu. Düzen bir kez bozulmaya görsün, yeniden dengeyi tutturmak hayli zor olur. Geleneksel hayatın, üretimin, inanç ve ahlakın, esnaf yaşantısının, zenaat kaidelerinin biçim verdiği hayat tarzı; dinî hüviyetini, kanaate dayalı ölçüsünü yavaş yavaş kaybetmeye başladı. Dağıldı, bitti denilen, nüfusunu epeyce kaybeden kasabanın imdadına bir sihirli el yetişti: Turizm, bacasız sanayi, pöh.’’²⁵¹

Kutlu, turizm uğruna kasabanın ruhuna aykırı işler yapılmasını *Sıradışı Bir Ödül Töreni*’nde ironik bir dilde ele almıştır. ‘‘Sıradışı Bir Ödül Töreni hikâye kitabı ilk baskısını 2013 yılında yapmıştır. Eserde anlatılan olaylar deniz kenarında yer alan bir Akdeniz kasabasında geçmektedir. Kasabada yaşayanlar tarafından tanıtım ve turizm amacıyla ‘‘Kafadanbacaklılar Derneği kurulur’’. Derneği çalışkan bir öğretmen olan Tufan kurar. Dernek vasıtasıyla kasabanın adı duyulacak, esnaf turistlere daha fazla satış yapacaktır. Kasaba ahtapotlarıyla ünlü olduğu için ahtaptan hareketle Tufan Hoca’nın teklifiyle derneğe Kafadanbacaklılar adı verilmiştir. Türkiye Kafadanbacaklılar Derneği, kasabalarının adını duyurmak için şenlik yapacak ve bir ödül töreni düzenleyeceklerdir. Törende, sinemadan edebiyata, tiyatrodan arkeolojiye kadar pek çok alanda ödüller verilecektir. Bu ödül töreninde sıradışı olaylar yaşanmış ve kitabın adı da buradan gelmektedir. Mustafa Kutlu bu hikâyede unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarını ve medyanın kötü etkisini vurgular.’’²⁵²

Kutlu, turizmin gelmesiyle birlikte kasabada bağı bahçesi olan insanların şehirde oturan tuzu kuru vatandaşlara harap evleri, boza yatmış değersiz tarlaları,

²⁵¹ Kutlu, **Kapıları Açmak**, s,29.

²⁵² Erdi Karabıyık, **Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Tekrar Eden Konular** (Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kastamonu, 2019, s,38.

bakımsız bağları satmıştır. Yerine oteller kafeler yapılmış sonuç itibariyle kasaba yazlık yere çevrilmiştir. Kasabanın geleneksel ruhunu bozan unsur turizm olmuştur. Bu durum Kutlu'da olumsuz bir şekilde nazara verilmektedir. 'Dem Bu Demdir' isimli deneme kitabında turizme bakış açısı bu durumu destekler niteliktedir:

*'Bir de şu var: Bu ülkenin kurtuluş mücadelesine katılımı, bu uğurda kolunu, bacağını yitirmiş bir gazi dede, kazara turistik hale gelmiş bir yere adımı atacak olsa; ya parası yetiştiriyor, ya da 'burası turistlere mahsustur' diyerek kapıdan kovuluyor. İnsanlarımızın turizm uğruna kendi vatanlarında garip kalmaları düşünülecek bir durumdur.'*²⁵³

Kasabanın eski insanları yeni yetişen nesillerin toprak satarak para yeme sevdasına akıl erdirememekte, özellikle de kasabadaki gençlerin geleneksel olana sahip çıkma eğilimi kalmamaktadır. 'Artık en büyük ne küçük, ne akraba, ne hısım ne komşu, ne hürmet ne hizmet, ne merhamet ne şefkat, ne haysiyet ne mürüvvet, ne feragat, ne sevgi ne de saygı kaldı. Para hepsinin yerini aldı. Daha açıkçası kasabayı teslim aldı. Hadi verimsiz bağlar, ekilmeyen tarlalar neyse ne de, asırlardır kasabayı besleyen o ata yadigârı zeytinliklerin elden çıkması, koca koca ağaçların beton yazlıklar uğruna bir baştan bir başa tıraş edilmesi dayanılır gibi değildi. Ama dedik ya kasabanın akli uçuvermişti bir kere, zeytini falan kimsenin gözü görmüyordu.'²⁵⁴ Kasaba insanı ile modern kent insanı birbirinden farklı yaşam standartlarına sahip ekonomik gelire sahiptir. Kutlu'ya göre kasabaya turizmin gelmesiyle birlikte hem ekonomik hem demografik hem de manevi anlamda değişimler baş göstermiştir. Turizmle birlikte modernitenin kasabaya sirayet etmesi kaçınılmaz olmuştur.

' Bu arsa ve yazlık harplerine kadar kasabalıdan, hatta sahildeki muhacir balıkçılardan hiç kimse keyif için denize girmez, kumda yatmaz idi. Böyle bir âdet yoktu. Ne zaman ki yabancılar sahili ve kasabayı istila etti, yolda izde don-gömlek dolaşanların sayısı arttı. Genç kızlar şortla bisiklete biniyor, bağ yollarında dolaşıyordu. Yerli ve yabancı turistler, aşağıda, plajda anadan

²⁵³ Kutlu, **Şehir Mektupları**, s,95.

²⁵⁴ Kutlu, **Kapıları Açmak**, s,32.

üryan denize girmeye, kumda güneşlenmeye başladılar. Kasabanın eski adap ve ahlakını sahiplenen bu duruma öfkelenen ‘yahu ne oluyor burada’ diyecek olanlar oldu. Bunların burnuna derhal yeşil dolarlardan bir deste dayadılar. Cevap şu: ‘Mal benim değil mi ulan, istersem dinamit koyup patlatırım. Bu cevap gelmeden kasabalı kendi arasında fısıltıyla konuşup zaten kararı vermişti. Ne yapıyorsunuz kardeşim, altın yumurtlayan tavuğu kesmeye mi soyundunuz, vazgeçin? Zamanın hükmünü yürütmesi dedikleri şey budur ve tafsilatı çoktur. Son olarak şunu ilave edelim. Her savaş sonunda olduğu gibi mağluplar galiplerin hizmetine girdi. Onların ahlak ve âdetlerini benimsedi. Topyekûn olmasa bile kasabanın yeni nesilleri, kızlar şalvar giymiş olsa,, oğlanlar kasketle dolaşsa bile fırsat bulduklarında yabancıların hayat tarzını taklide başladılar.’²⁵⁵

Tufan Hoca'nın gönül kırgınlığıyla ayrıldığı derneğin akıbetine karar veren Nezaket Albeni, hem kasabanın adının duyulması hem de turizm açısından gelişmesi için ödül töreni düzenlemeye karar verilmiştir. Bir zamanlar kasabayı ziyaret eden Kültür Bakanı'nın kasabanın dokuma bezlerle ünlü olduğunu görüp bunları tekrar canlandırmak istemesi üzerine ödül törenine o da katkıda bulunmuş, birçok siyasi ve ünlü şarkıcı yetime destek olma adına bu törene dahil olmuşlardır. Ödülün verileceği mekân antik bir tiyatrodur. Sanat ve kültür havasını bozmasın diye satıcılar ona göre konuşlandırılmış; zeytinciler, balıkçılar ve bağcıların reyolları belirlenmiş hatta gelen misafirler için kırmızı halı serilmesi bile düşünülmüştür. Amaç unutulmaya yüz tutmuş el emeği bezleri dünyaya tanıtmak, kasabanın zeytinini, Edirnekârîleri, testileri, çanakları turistik amaçlı satmak ve kasabanın adının dünyaya duyulmasını sağlamak olsa da ödül törenini amacından çıkmıştır. Kutlu kasabanın turizme açılması ve tanınması amacıyla yapılan töreni adeta bir mahşer yeri gibi anlatmaktadır. Törene gelen bir şarap şişeyi kaparak sabaha kadar kafayı bulma peşindedir. Meydan, davul zurnalar eşliğinde kafayı bulanlarla konser başlayınca ağlayan, çırpanan, kendini yerden yere atanlarla dolup taşmıştır:

²⁵⁵A.g.e., s,33.

‘Korumalar, polis, jandrama, sahneye saldıran, stara dokunmak isteyen kalabalığı zor zaptetti. Ayılan bayılan oldu. Ambulansların biri gitti,öteki geldi(...)Onca bağırtı, çarpıntı, çığlık gençleri örselenmişti. Birbirlerinin kucağınan, omzuna dayanarak kendilerine gelmeye çalıştular. Sanki bir pagan âyininden çıkmışlar, terin –suyun içinde kalmışlardı.’²⁵⁶

²⁵⁶ Kutlu, **Sıradışı Bir Ödül Töreni**, s,117.

Ödül verilecek olan Aziz Bey'in ödülü almak için kalabalığı yararak sahneye ulaşma çabası ancak yanlış ödülü alıp üzerine kendi ismini yazdırmayı planlaması; gazetelerde, dergilerde ve televizyonlarda çok sözü edildiği için müstehcen bulunup yasaklı olan tiyatro oyununa bilmeden ödül verilmesi Kutlu nazarında popüler olanın peşinde koşmanın eleştirisi olarak anlatılmaktadır. Ne kasabanın el tezgahları ne de ödül töreni gelenlerin cezbeder. Alkolün su gibi tüketilmesi, insanların kendinden geçip birbirlerine sataşmaları adeta mahşer yeri gibi nazara verilmektedir:

"-Sayın seyirciler burada korkunç bir kargaşa yaşıyor. Bazı provokatörler, anarşistler, teröristler tiyatroyu yakmaya başladı. Şu anda... Şu anda yükselen alevleri görüyorsunuz. İnsanlar can derdine düştü. Bazıları yanıyor. Aman Allah'ım yanıyorlar, nerede itfaiye, nerede devlet? Derken iri yarı, bıyıklı bir muhabirin elinden mikrofonu kapıyor:

-Hayır efendim, hayır. Yok öyle yanan kimse. Bazı sarhoşlar kağıt yakmış o kadar. Muhabire dönerek:

-Yahu kardeşim yangına benzin dökme. Töreni berbat etme. Burası bizim kasaba adını kötüye çıkarma. Neden büyütüyorsun olayı, reyting peşinde misin? Ulan hepimiz alçaksınız, asıl terör medya terörü. Bu defa bir başkası mikrofonu bıyıklıdan kapıyor:

-Kes lan ! Caz yapma! Basbayağı yangın işte. Bayan görevini yapıyor. Medyaya mani olma. Sonra kameraya konuşuyor.

-Sayın seyirciler işte bunun gibi şiddet yanlıları barışı engelliyor. Bunun gibi hanzolar..

'Hanzo' kelimesi adamın son sözü oluyor. Bıyıklı bir yumruk çaktıyor yüzüne, adam, bir yana, mikrofon öte yana. Uyanık muhabir onların boğuşarak uzaklaşmasında istifade ile mikrofonu kapıp yayına devam ediyor. Alevlerin yanında dans eden bir grup var. Kamera onlara yöneliyor. Önde tüllere bürünmüş üç kız, arkada müzik

yapan dört oğlan. Hem alıyor hem sylyyor hem de dans ediyorlar. Bayağı erotik bir dans.'²⁵⁷

Kutlu'ya göre bir yerin turizme açılması yahut turizme kazandırılmaya alıılması, turistler için yapılan bir çabadır. Turizme heba edilen yer bir nevi rengini, kokusunu, sesini, neşesini, canlılığını insanlarıyla birlikte tüm özelliğini kaybetmektedir. *Sıradışı Bir dl Töreni'nde* anlatılan kasaba turizm uğruna ruhundan koparılan bir mekân olarak ele alınmıştır.

Kutlu tüm bunların dışında kasabanın modernleşmesini yine modern bir imkân olan para üzerinden anlatmaktadır. ' *Yoksulluk İçimizde* hikâyesinde ise bir kentli olarak Engin, ilk başlarda içinde bulunduğu hayattan memnun olmayan, zengin oma ihtirası çeken biri olarak karşımıza çıkar. Yoksulluk içinde bir çocukluk geçiren Engin, zengin olmakla zor hayat şartlarında ezilmekten kurtulacak ve huzurlu bir hayat yaşayacaktır(...) Fakat Engin'in arzuladığı zor olmayan bir hayat vardır. Konfor içinde, sıkıntısız ve her şeye hükmeden bir hayat Engin için kolay olandır. Bu yüzden içinde bulunduğu hayat koşullarını beğenmemekte ve bu hayatından bir an önce kurtulmak istemektedir.'²⁵⁸ Harama batmamış beldeye, çocukluğunun geçtiği kasabaya gittiğinde mekânın ruhunu bozan unsurla karşılaşmıştır. ocukluğundaki masumiyeti temsil eden kasaba artık bambaşka bir silete bürünmüştür. Mutlaka oraya gidince kalmalıyım dediği Cihan Otel ve Kırathanesi de iki lülesinden kol gibi akan billur suyun olduğu eşme de yoktur artık. Esnafı dağılmış arşısı kapanmış kasabanın meydanını modern bir imkân olan banka iřđal etmiştir:

'Hotel'in tam karşısında gece boyu neonların fosfor yeşilini yansıtan bir 'Banka' dikiliyor. Onu hemen tanıdılar. Tanışmalarının üzerinden yarın saat geçmemiş adamlar ' Olur mu hemşerim' diye sırnaşarak, altın dişlerini gösterip iri gbeklerini hoplata hoplata gülerek, yemek, içki ve başka şeyler teklif etmeye başladılar. İş konuşmak işitiyordu herkes. Kimi mahalle, kimi

²⁵⁷ A.g.e., s,144.

²⁵⁸ Ayşe Işık Koçak, **Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Kentli İnsan Olmak**, s,149.

çocukluk, kimi mektep arkadaşı olduğunu söylüyordu. Neredeyse akraba çıkacaklardı.''²⁵⁹

Kasabanın geleneksel yapısının bozulması Engin'in gözünden bir devrin kapanıp gitmesi olarak anlatılmaktadır. Çocukluğundaki yapılar yıkılıp yerine modern mimari inşa edilmiştir.

''Dizleri sökülürdü, yüzüstü düştüklerinde, sümükleri toza bulanırdı. Yine o ak saçlı sevimli ihtiyar kozhelvacı geçiyor muydu buralardan? Sinema afişleri önünde küçük, yamuk eller, daracık ceplere, ve delik ceplere girmeye çalışarak bozuk para aranyor muydu? 'Belde Sineması'nın yerinde büyükçe bir 'iş hanı' yükselmişti. Her yanda kendi sermayesinin bir taraftan bulaştığı reklamlar, ışıklı panolar. Asfaltın ulaşamadığı yer kalmamıştı.''²⁶⁰ *''Engin kasabayı bıraktığı gibi bulamaz, zira küçük kasaba da modernleşme şenliğine katılmıştır.*''²⁶¹

4.2. Kasabanın Boşalması

Kutlu'nun yoksul ancak sıcak ve samimi olarak nitelendirdiği kasabanın çöküşünü ele aldığı hikâyesi *Beyhude Ömrüm'dür*. *''Kasabanın kayboluşu, yok olması, gözden çıkması demek, Kutlu için bir coğrafyanın önemi kaybedip bir başka coğrafyaya kaybolmasından öte bir anlam taşır. Kasabanın kayboluşu ya da kendi iç dinamiğini kaybedip başkalaşımı, aslında kadimden bu yana devam eden geleneksel hayat tarzının değişimi demektir. Toplumun bütün kesimlerinden bir kesit barındıran kasabanın kayboluşu, toplumun değişim ve dönüşümünün kanıtıdır.*''²⁶² Kutlu kasabanın terk edilmesini bir dönemin kapanıp gitmesiyle eş değer tutmaktadır. Bu kapanış geleneksel değerlerin dahi gözden çıkarılması demektir. Kasabanın göç

²⁵⁹ Kutlu, *Yoksulluk içimizde*, s,94.

²⁶⁰ *A.g.e.*, s,95.

²⁶¹ Büşra Sürgit, Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Temel İzleklerden Biri Olarak Arada Kalmışlık, *Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildiriler Kitabı*, Haz. M. Fatih Andı- Bahtiyar Aslan, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, Haziran 2012, s,304.

²⁶² Okuyucu, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Taşra ve Taşralık*, s,211

vermesi, özellikle de gençler tarafından terk edilmesi özlerini kaybetmelerini de beraberinde getirmektedir. Kutlu bu durumu ‘*Gözden Çıkarılan Taşra*’ denemesinde dile getirmiştir:

‘‘Taşra sürekli göç veriyor, nüfus veriyor. Geride harap olmuş haneler, işlenmeyen araziler, bozulmuş bağlar kalıyor. Sadece bunlar mı? Birkaç neslin hatıraları bu harabatın altında yok olup gidiyor. İnsanlar ve çocuklar maziyi büsbütün terk ediyorlar, asılları hakkında tümünden bilgisiz kalıyor. Ve bütün terk edilmiş taşralı çocuklar yarışa yüz metre geriden başlama talihsizliği baş başa bırakılıyor. Ya yarım kalmış yatırımlar, kapısına kilit asılı fabrikalar, bomboş bir arazinin ortasında kaderine terk edilmiş işletmeler. Taşra bu işte. Bir zamanlar insanların memleket, sıla, toprak, vatan, baba ocağı diye sarıldığını; sonra türlü zaruretler yüzünden gözyaşlarıyla terk edip gittiği topraklar, şehirler, köyler ve kasabalar.’’²⁶³ Kasabaların terk edilmesiyle birlikte toprağına –özüne- yabancılaşan nesiller yetişir ki bu da özellikle de gençlerin modern kentlerde ruhsal yıkımına sebebiyet vermektedir. Halbuki kasaba; bakir tabiat, insanın özü, geleneğin yaşatıldığı yer, hikmetin ve âhengin mekânı demektir. İdeal olan insan ve toprak ilişkisi modern kentlerde değil kasabada hayat bulmaktadır. Ancak kasabanın gözden çıkartılması veyahut değer olarak görülmemesi Kutlu nazarında oranın yalnızca mekânsal olarak değil ruhsal anlamda da yitip gitmesi olarak ele alınmıştır. *Beyhude Ömrüm*’de Yâdigar kasabanın nüfusunun git gide azaldığından yakınmaktadır:

‘‘Gidin bakalım. Her güz kurulur bu kervan. Köy kendini geçindiremiyor. Gurbetin geliri olmasa halimiz harap. Güzün gidecek, bahara yonca biçiminde dönecekler. Bazıları artık dönmüyor. İstanbul gurbetinde yerleşip kalanlar var. Köyün nüfusu git gide azalıyor(...)Geçimi kıt dağ köyleri süratle boşalıyor, İstanbul’a yerleşenlerin zenginliği dillerde dolaşıyordu.’’²⁶⁴

²⁶³ Kutlu, *Şehir Mektupları*, s,87.

²⁶⁴ Kutlu, *Beyhude Ömrüm*, s,70-96.

Tarımla geçimini sürdüren kasabalı gözünü kente çevirmiş insanlar tarafından terk edilmektedir. Kasabanın tabii nizamı da artık bozulmuştur:

‘‘Büyü bozulmuştu. Artık boz sakallı çayır kuşunun sesi toprağın kokusuna karışmıyordu. Zaten boz sakallı çayır kuşu ile ardıç kuşunun seslerinin birbirinden ayırt edilmesiyle de kimse ilgilenmiyordu. Rüzgârın ne yandan eseceği önemini kaybetmiş, mart dokuzu ile april beşi beklenmez olmuştu. Haliyle turnaları bölük bölük geçmesine aldırان olmuyordu, kimseler dağlardan şifa otu toplamıyordu.(..) Kadınlar toplanıp buğday kaydattıklarında hep bir ağızdan türkü çağırıyor; ne erişte kesene, ne tarhana dökene rastlanıyordu. Kalmışsa kenarda köşede böyle birkaç kişi onların da yüzü asıktı. İnsanlar sevincini kaybetmişti. Hemen her iş sanki cebrî yapılıyor, sanki angaryaya dönüşüyor, yapana bir şevk vermediği gibi neticesinde bir bereket görülmüyordu. Kimse bir baş soğanı kıymetini bilmiyordu. İnsanlar ne ölene eskisi gibi özlüyor ne de doğana doğana eskisi gibi seviniyordu. Hasretin de gurbetin de tadı kaçmıştı. Yıllardır sürülmediği için boa yatan tarlaları çalı-diken kaplamış, toprak küsmüş, börtü böcek dahi göçünü yükleyip gitmişti. Tuhaf bir ıssızlık, garip bir kıpırtısızlık çöküyordu etrafa. Tilkiler çalacak tavuk bulamıyordu yani’’²⁶⁵

İnsanların kasabayı terk etmesiyle geride virane bir görüntü kalmıştır. Kasabayı güzelleştiren şey mekândan ayrı düşünölmeyecek olan insandır. Ancak kasabanın dağılmasıyla birlikte geride kalan bir avuç kişi sevincini de kaybetmiştir. Bakıldığında insana geçip gitmiş güzel anıları hatırlatan yaşanmışlığı temsil eden eşyaların dahi kıymet-i harbiyesi kalmamıştır:

‘‘Köyü terk edenlerin asırlık eşyaları; yıpranmış, rengini atmış hatıra ve hikâyesini kaybetmiş ne kadar ıvır zıvır varsa meydana yığılmıştı. Kim bilir kaç neslin ihtiyacını görmüş, kaç seferberlikten , savaştan, yıkımdan göçten arta kalmış; gövdesinde sayısız olayın, sevincin göz yaşının işaretlerini,

²⁶⁵A.g.e., s,133-134.

yaralarını taşıyan; dile gelse destanlar anlatacak eşyalar. Eski dünyanın gözden düşmüş gözdeleleri. Devrini çoktan tamamlamış, hiçbir parıltısı kalmamış, sönük-pörsük, buruşuk şeyler.’²⁶⁶

Kutlu, kasabanın hem ruhen hem de fiilen içinin boşaldığına işaret etmektedir. Akasya ve Mandolin ‘de yer alan ‘*Kasabaya Ne Oldu*’ yazısında kasabanın geçirdiği modernleşme ve terk edilme serüvenini üzerinde durmaktadır. Kasabanın geleneksel hüviyeti artık terk edilmiştir:

‘Evet daha düne kadar nüfusumuzun büyük bir bölümü kasabalarda köylerde yaşıyordu. Kasaba geleneklerin, sözlü kültürün oluşturduğu asırlık bir mirası taşımakta idi. Kasabaya denilince akla eşraf, esnaf ve memurlar geliyor. Konak sahibi; binek atına binip araziye, marabayı dolaşan eşraf çoktan şekildi. Onların çocukları eğer şehre inmeyi beceremediler, mâli emlakı yiyip bitiremedilerse; şimdilerde belki aygaz bayii, benzin istasyonu sahibi veya memleket ile metropol arasında gidip gelen birer otobüs malikidirler. Esnaf kırık- dökük de olsa, bazı bölgelerde hâlâ eski dükkânlarında oturuyor. Şeker ve un çuvalları , zeytinyağı tenekeleri, bisküvi kutuları, basma ve divitin pazen, kadife, patiska topları, çivi, zincir, halat kıvrımları, baharat kokuları, karasakız ve kahve fincanları arasında.(...) Pazarı bile kurlamayan, eşrafi ölmüş, esnafi dağılmış, konakları çökmüş kasabalar artık birer ‘ölü şehir’ niteliğindedir. Yok eğer bu makus talihi yenebilmiş ise; bir Nazilli bir Çarşamba, bir Suşehri olmuşlarsa bu defa ‘il namzedi’ diye ikide bir meclise ve mebuslara karşı gösteriye girişebilirler. Tabi ki onların artık arastası , semercisi, nalbandı, iki yanı dut ağaçları, kavak ve çınarla kaplı sokakları kalmamıştır. Muhtemelen bir veya birkaç bulvara, meydana, heykele çokkatlı işhanlarına, mahalli gazetelere, hükûmet ve belediye saraylarına, düğün salonlarına, halı sahalara kavuşmuşlardır. Üçüncü ligde oynayan futbol takımları vardır. Bir kısım memleket evladı sanayicilerin yatırımları ile organize sanayi bölgelerine ulaşmış, ha desen ‘Anadolu kaplanı’ sayılacak

²⁶⁶A.g.e., s,138.

*seviyeye çıkarmışlardır. Yani artık 'kasaba'dan kastedilen o sessizlik , o tıkanmışlık, o kendi içine kapanıklık kalmamıştır. Nereden bakarsak bakalım kasaba fiilen yoktur artık. Ama ruhu yaşıyor. Meclisteki kavgalarda, Hilton'daki düğünlerde, taşra üniversitelerinde, şark köşelerinde.'*²⁶⁷

Artık kasabaların fiilen kalmadığı gibi ruhu da insanlar tarafından tarumar edilmiştir. Kutlu'ya göre kasaba kalmışsa bile içinde türlü sanayiler, binalar, hükümet sarayları, iş hanları vardır. Halbuki bu yapılaşmaların yeri büyük şehirlerdir. İnsanlar kasabayı terk etmekle kalmamış, kalanlar da o ruhu koruyamamıştır:

*'Evler hepten boşaldı. Tarlalar ekilmeye, sürülmeye ne oldu? Tamamı boza yattı. Köyün yanı başında vaktiyle milletin bir karış toprağı için birbirine kurşun sıktığı çayırlar, yoncalıklar bile biçilmez oldu(...) Köyde kalan biz birkaç kişi, bir gece ansızın büyük bir gürültüyle yataklarımızdan doğruluyoruz. Ve o ilk şaşkınlık halinden sonra bir evin daha bu yalnızlığa, bu terk edilmişliğe dayanarak göçüp gittiğini anlıyor; 'kimin evi acaba' diye bir an düşünüyor, sonra yorganı başımıza çekip yatıyoruz. 'Kimin evi?' ne fark eder. Köpekler bile bu sahipsiz viraneleri terk etmişti. Harmanları yabani otlar sarmış, eşek dikeninden görünmez olmuştu. Yazgeceleri lüks lambası ışığında, türküler halaylar çekilerek buğday savurduğumuz harmanlar. Düğünlerde bar tutup davul-zurna çaldığımız harmanlar. Lanet edilmişti sanki. Sanki köyün üzerine vebanın kara eli dolaşmıştı.'*²⁶⁸

²⁶⁷ Kutlu, **Akasya ve Mandolin**, s,268.

²⁶⁸ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,202-203-204.

4.3. Kasabanın Geleneksel Yapısının Bozulmasına / Modernleşmesine Karşı Çıkanlar

Kutlu'nun kasabayı ele alırken takındığı tavır hep olumlu olandan yanadır. Bu olumlu bakış, kasabanın insanlarından, mimarisine, camisinden, çeşmesine, kahvehanesinden berberine kadar kendini göstermektedir. Kutlu'ya göre kasaba bir ruhtur. O halde denilebilir ki bu mekân ve bu mekânın ruhu olan insan, geleneği temsil etmesi hasebiyle de önemlidir. Kasabadaki insan ilişkileri de ekonomide ilahi hudud çerçevesinde hayat bulmaktadır. Geleneksel hayatın yaşaması ve devam ettirilmesi bu hudud ekseninde şekillenmektedir. Ancak geleneksel hayattan modern hayata geçişte modernitenin emareleri yalnızca şehirlerde değil kasabalarda da kendini göstermiştir. Modernitenin sosyal hayattaki birçok unsuru, fitratı temsil eden kasabalarda geleneksel yapının bozulmasına sebebiyet vermiştir. Kutlu'nun hikâyelerinde bu bozulmaya karşı direniş gösteren insanları, geleneğin bizzat temsilcisi olarak nitelemek mümkündür. Modern kuşatmaya karşı tavırları kadim olanı geri getirmeyecektir belki ancak karınca misali durdukları safi korumak adına önemli bir tutum olacaktır.

Lunaparkın ve yolun gelmesiyle birlikte modernleşme sancılarının başladığı kasabada kadim nizamın değişmesini reddeden Yorgancı Hafız Yaşar, bu reddedişin belki de en öne çıkan ismidir. Kasabaya yolun gelmesiyle birlikte kasabalı tarafından bir dünyadan vazgeçiş emareleri kendini gösterir ancak Hafız Yaşar bu düzenin bir parçası olmaktan imtina etmektedir.'Kutlu dünya hayatının hemen hemen bütünüyle insanları kendisine tâbi kılmak, hayatı oyunmuş gibi çekici hâle getirmek ve dolayısıyla kimi zaman mal mülke, kimi zaman kariyer, kimi zaman çoluk çocuk vs. ile oyalanmasını sağlamak niyetinde olduğunu kaydeder. Kutlu, hikâyenin kahramanı Süleyman'ın gerçekleştirdikten sonra çıkışı bir daha bulamamasından yola çıkarak, bundan geri dönüşün olmadığına vurgu yapar.'²⁶⁹ Bu geri dönülemeyen hayat

²⁶⁹Yıldırım, **Mustafa Kutlu Hikâyeciliği**, s,93.

açmazı ve çıkmazıyla bizzat modern hayatın kendisidir. Bu modern hayat insanın varoluşuna terstir ve yabancılaşmanın bir göstergesidir. Buna mukabil ‘‘Hafız Yaşar, bir değişimin daha oluşma sürecinde, ‘‘yeni’nin cazibesine, konforun iğvalarına, dünyayı daha kolay tüketmenin davetine katılmadan, nelerin ne adına yıkılıp gittiğinin bilincinde olarak, adım adım radikal bir direnişin ve reddedişin bayrağını taşımaktadır.’’²⁷⁰ Hafız Yaşar, kasabayı yıkıma gelen buldozerlerin dişlerini toprağa sapladığı zaman insanların ağaca ağaç, kuşa kuş, toprağa toprak gibi bakmayacağını bilmektedir. Hızla değişen kasabada insanlara su bile yetmez olmuştur. Kasabaya açılan yol kasabalı tarafından fırsatlar abidesi olarak görülmektedir. Kasabaya kargaşa telaş hâkim olmuştur ancak bu gidişata direnen Hafız Yaşar, direnişini iki büklüm oturup diktiği yorganlarıyla gerçekleştirmektedir. Yeni olanın rüzgârına kapılmayan Hafız, eskiden nasılsa hâlâ öyledir, sonra da öyle olacaktır. Öyle ki kasabada herkes evlerine dükkânlarına elektirik çekerken o, ‘*Gece, gecedir, gündüz de gündüz.*’ diyerek inandığı değerleri korumaktadır.’’Kutlu, bu büyük değişimi üç öge üzerinden vermek istemektedir: Yol, elektrik tel ve direkleri, park. İnsanlar bunların sağladığı imkânlarla, doymaz hırsların, bitmez telaşların yaptığı bir hayat temposu içinde neleri hayatlarından yavaş yavaş sıyırıp attıklarını , hangi küçük ama güzel, mutluluk verici , hayatı ve huzuru ve sükûnetle tatlandırıcı, insanı mutmain kılıcı ayrıntılardan mahrum kaldıklarını düşünmemektedirler bile.’’²⁷¹

‘‘Bahçeyi çepeçevre dolanan su arkları üzerinde bitivermiş kızılıkların bütün bu olup- bitenlerden haberi yok. Kesilip gidecekler. Kızılık reçeli de, onun sadece onda olan kokusu ve rengi de; birlikte yok olacak. Baharın diri yeşiline ilk sarı benekleri vuran çiçekleri yok olacak. Meyvelerin nokta nokta kızılıkları, narin dalları görülmeyecek. Seni dinler isem Süleyman, sana öğrettikleri gibi bana da durmadan söyleyenlerin sözlerini dinler isem; elmaları armutları, zerdalileri, asmaları hatta gülleri, hepsini, tez elden kesmeliyim.

-Kavak dik buraya Hafız Efendi, kavak, Senesine varmaz servete boğar seni.

-Sulak yer yahu durulur mu hiç?

²⁷⁰ Andi, *Akrebi Kuyruğundan Tutmak*, s,241.

²⁷¹A.g.e., s, 244.

*-İşte fırsat, yanı başından yol geçiverdi. Kes şu ağaçları, temizle güzelce.
Tam yeri. Bi benzin istasyonu Senin gücün yetmezse Kadıroğlu dünden razı.
Ortak ol gitsin. Dört tane ağacın başını bekleyeceğine. Böyle deniyor. ''²⁷²*

Kasabada tabiata saygı dahi kalmamıştır. Modernleşmeye başlamasıyla birlikte kasabanın kanaatkar insanlarının ekonomi algısı da değişmiştir. Ancak Hafız Yaşar yaşanan bu kaos rağmen yorganlarını dikmeye devam etmektedir.

*''Yorganlarıma eğiliyorum. Pamuğun yumuşaklığına, tozuna, kokusuna.
Pamukla aramıza günışığından başka hiçbir şey girmiyor. Yaz günlerini,
sarısıcakları. İrmaktan ayrılan suyun diplerine yaydığı serinliği, gençliğinde
yağmur altında ıslanmayı nasıl sevdiğini. ''²⁷³*

Değişen ekonomik yapıya, bankalara, dükkânlara, caddelere, yola ve o yolu takip eden ışıklara rağmen geleneksel varlığını korumayı başarabilmiştir Yorgancı Hafız. ''Görüldü ki; çokkatlı binaların ve mağazaların, tikiş tikiş arabaların arasında Hafız Yaşar'ın yorgancı dükkânı büzülüp kalıvermişti. Ama öyle bir yerde kalmıştı ki... O mahut ve meşhur yolu tıkayıvermiş. Eski usul döşenmiş yosunlu kiremitlerine, ahşap gövdesine aldırmadan, planlara plancılara, istimlâke, fırlayan emlâk fiyatlarına aldırmadan; orada görenlerin 'Yahu şuncacık dükkânı temizleyip de koca yolu geçiremediniz mi buradan?' dedirtecek şekilde varlığını korumuş. Orada yola karşı çiçeklerini açmış durumda. ''²⁷⁴''Hafız Yaşar, bu toprakların bir asrı aşkın sancılı modernleşme tarihinde, gerçek hayatta yüzlerce, binlercesinin hayat hikâyesine muttali olabileceğimiz gelenek kalesinin muhafızlarından biri olma özelliği ile bir 'tip'tir. ''²⁷⁵

²⁷² Kutlu, **Bu Böyledir**, s,38.

²⁷³ **A.g.e.**, s,40.

²⁷⁴ **A.g.e.**, s,46.

²⁷⁵ Andi, **Akrebi Kuyruğundan Tutmak**, s,241.

Su insan hayatının önemli bir parçasıdır. İnsanların ilk yerleşim yeri kurmalarında öncelikli gereklilik su olmuştur. Temizlenme ve insan ihtiyacını karşılama hususunda önemli bir nimettir. İsrâf edilmemesi, doğru kullanılması da dinin gerekliliklerindedir. Kutlu'nun birçok hikâyesinde özellikle de kasabalarda lülelerden akan domur domur buz gibi sular çeşmelerden âhenkle dökülür. *Vitrinde Olmak* adlı kitabında yer alan 'Su Kuruyor' adlı yazısında suyun insan hayatı için vazgeçilmez bir nimet olarak anlatmıştır: "Bize hayatın sudan yaratıldığı bildirildi. Bu yüzden biz de suyu 'aziz' bildik. Suyun önünü kesmedik, 'akan su kirlenmez' dedik. Suyu kirletmek, suya necaset sıçratmak suçtur. Su üzerinde mülkiyet iddia etmek yasaktır. Su güzeldir, temizdir, hayat kaynağıdır. İnsanoğlu hayatını su kenarında sürdürdü. Medeniyetler su havzalarında yeşerdi. Su otu besler, ağacı, meyveyi, tahılı besler, hayvanı besler hayvanı toprağı besler. Su dünyayı atmosferi besler. Su temel unsurlardan (Anasır-ı Erbaa: Hava, Toprak, Ateş, Su) biridir."²⁷⁶Yalnızca ihtiyacı karşıladığı için değil toprağın altından, dağların doruklarından gelen tabii unsur olmasıyla da öne çıkmaktadır. *Gönül İşi* adlı hikâye kitabında Kanoluk'un suyunu fabrikaya bağlamak isteyen Sinan'a karşı çıkan kişi kardeşi Kenan olmuştur. Öyle ki kasabanın orta yerine fabrika kurulmasıyla iki kardeş Sinan ile Kenan birbirlerine düşman kesilmişlerdir. Sinan ne kadar kadim olanı bir çırpıda yakıp yıkma peşinde olsa da abisi Kenan, annesi babası elden ayaktan düşünce ocağı tüttüren ekini biçen tarlada yeşil ekinin her tanesinde boncuk boncuk alın teri olan kişidir. Kasabadaki dağa taş, kurda kuşa bastığı toprağa sevdalıdır. Sinan kanoluğun suyunu fabrikaya bağlamak istediğinde abisi Kenan ile düşman olmuşlardır adeta. Fabrikaya bağlanılan su tarlara yetmez olmuş, ekilen ekinler susuzluktan büyümez hale gelmiştir. Kanoluğun suyunun fabrikaya bağlanması kasabadaki günlük iş rutinini dahi etkilemiştir. Kasabada birçok insan bundan rahatsızken, fiilen karşı çıkan kişi ise Kenan olmuştur. Kanoluğun suyunun bu kadar değerli olmasında kasabalı tarafından Pir Cemal'in düşmana çeşmeyi kaptırmamak için başında beklerken alaca kanının yere akıp çeşme suyuna karıştığı inanılmaktadır. Kanoluk suyuna da o gündür bu gündür kimse el sürmeye cesaret edememektedir. Fakat Sinan'ın bunu fabrikaya bağlamak istemesi düzenin altüst

²⁷⁶ Mustafa Kutlu, *Vitrinde Olmak*, Dergâh Yayınları, İstanbul, s,181-182.

olmasına sebebiyet verdiğinden Kenan, onun öz kardeşi olmasına rağmen karşı çıkmıştır. Kasabalının gözünde suyu koruyup kollaması onu da kasabalının gözünde Pir Cemal mertebesine yükseltmiştir âdeta. Kenan'ın kadimden beri durmadan akagelen suyun korunması kasabanın düzenin bozulmaması içindir. Kenan için suyun fabrikaya bağlanması fabrika çarkının dönmesi, insanların tarlalarının çorağa yatması, ekonomik gelirin gelenekten gelen tarım ile değil de modern bir imkân olan fabrika ile sağlanması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Kenan sadece suyu değil kasabanın geleneksel yapının bozulmaması için de direniş göstermektedir. Kenan için kanoluğun suyu çocukluğu, oyun oynayıp terlediğinde ağzını dayayıp serin serin içtiği tabiatın içindeki incidir. Onun yolunu kesmek, tabii işleyişe müdahale etmek, kasabalının rızıkıyla oynamak demektir.

‘Kenan'ın gözü ırmaklardadır. Başını mavzerine dayar, sırtını pınarbaşında belki tâ pir Cemal mübarek zamanından yaşlı ahlat ağacına. Kanoluğun suyu içli bir ninni gibi gelir her yanını sarar. İshak kuşu uzaklardan kesik kesik öter.hafiften esinti çıkar.(...)Yahu su o zamanlarda çekilmişti değil mi? Ne edeceğimizi şaşırmiştık. Sonra birdenbire çoğaldı mübarek.(...) Kadir Mevlam suyu ne diye yaratmış? Hikmeti Hüda işte. Kurda kuşa, ağaca ota, mala davara yeten bir nimet. Tutulmaz edilmez. Önü yok, sonu yok. Bir yerden toprağa karışır bakarsın başka bir yerden fıskırmış. Denize ulaşmış, deryaya karışmış. Mübarek kimsenin emri altına girmez. Akarına gider. Kendi bildiğine. O sebepten zora koşamamalı suyu. Yolunca gitmeli.’²⁷⁷

‘Kutlu'nun öykü serüveninde doğadan kopuk hiçbir metin yoktur. Modernizm eleştirisi olan öykülerde bireyin toprakla olan münasebeti onun kaderini belirler. Kutlu'nun köye bakışı, köydeki değerler paradigması ile yakından alakalıdır. Ona göre köy, insanın toprakla hem-hâl olduğu kendi yaşam alanını doğaya uyumlu olarak kendisinin belirlediği ve topraktan geldiğini hatırladığı yerdir.’²⁷⁸ ‘Beyhude Ömrüm başkaları bağlamında küçük olan dünyasında bile kendi iç zenginliğini,

²⁷⁷ Kutlu, **Gönül İşi**, s,36.

²⁷⁸ Betül Bayrakdar, **“Birey Doğa İlişkisi Temelinde Kendisi Ol(ama)ma: Mustafa Kutlu Öykülerini Ekoeleştirel Okumak”**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon, 2015, s,45

varoluşsal tecessüs ve tözünü harekete geçirerek, kendi felsefesine uygun feyzini içinden aldığı; kendi çabasıyla meydana getirdiği, üzerine iman ettiği, besleyip büyüttüğü ve uğruna canını koyduğu bahçesinde, bir eğlencelik olan fani dünyanın üzerine yürüyen Yâdigar; varoluşunun getirdiği izleği takip ederek, yine onda yok olmanın mücadelesi içinde kendini gerçekleştirmenin özsel iç söylemini konuşurmanın en saf hikâyesini anlatmaktadır.”²⁷⁹ İçinde sönme bilmeyen yeşillik ve toprak ateşi olan Yâdigar’ın bahçe kurma hayalinin ve bunu gerçekleştirmesinin anlatıldığı eserde; kasabaların boşalması, geleneksel düzenin bozulmaya başlaması konuları da ele alınmaktadır. Kasabada yaşanan göçler, gençlerin iş bulma maksadıyla şehirlere gözlerini dikmesi kasabanın kadimden gelen sosyal yapısını alt üst etmiştir. Kasaba günden güne boşalmış, kapılarına kilit vurulup terk edilen evler zamanla yıkılmaya yüz tutmuştur. Tarlalarda ekin ekenler, dere kenarında çamaşır yıkayan kadınlar, kasabanın meydanında oyun oynayan çocuklar kalmamıştır artık. İssiz ve virane bir şehri andıran kasabada olan biteni üzüntü ve hüsrarla izleyen Yâdigar türlü zorluklarla yaptığı bahçesiyle bir dönemin bitmesine adeta direniş göstermektedir. Çünkü ona göre insan bu dünyaya zaten bahçe kurmaya gelmektedir. Yâdigar bu bahçe ile bu dünyada kurdun kuşun besleneceği meyvelerin yetişeceği bir yeri yapmakla öte dünyadaki bahçesini de inşa etmektedir adeta. Gençlerin bir ağacın başını beklemek yerine kapağı erkenden İstanbul’a attığı dönemde kendi oğlu da bu hevesle gurbet elin yolunu tutsa da o, bahçe kurarak kadim düzenin yıkılmasına kendi imkânları çerçevesinde direniş göstermektedir. Kasabayı maddi hırslar sebebiyle terk edenler aslında bir dünyadan da vazgeçmektedirler. O dünya geleneği temsil eden kasabadır, kasabadaki el değmemiş tabiattır. Bu hayatı bırakıp gidenler Kutlu’ya göre şehrin içinde zamanla ruhlarını kaybetmektedirler. Yâdigar ise; kasabada kalarak toprağıyla, ağacıyla manevi doyumunu gerçekleştirmektedir. ‘‘Beni artık kimse tutamazdı. Bir nevi Ferhat’a dönmüştüm. O Şirin’e ben bahçeye sevdalı(...) Bahçenin sevdası içinde dal budak salmaya durmuştu. Biz görmesek de, biz yemesek de meyvesi, ağacı çoluk-çocuğa kalır.’’²⁸⁰ Bu uğurda muhtar ve arkadaşlarının türlü kötülüklerine maruz kalsa da inancından vazgeçmeyip bahçesini inşa edebilmiş, geleneksel olanı korumak adına mücadelesini sürdürmüştür.

²⁷⁹ Yıldırım, **Mustafa Kutlu Hikâyeciliği**, s,114.

²⁸⁰ Kutlu, **Beyhude Ömrüm**, s,33-77.

SONUÇ

Türk edebiyatında kasaba ve değerleri özellikle modern yazarlar tarafından çoğu kez görmezden gelinmiştir. Bu bağlamda kasabalar, eserlerde değer olarak görülüp geleneğin yaşatıldığı bir mekân olarak anlatılmamıştır. Kasaba pis, kötü bir atmosferde ele alırken kasabalı da dışarıdan bir bakışla anlatılmıştır. Kasabayı ideolojik bir nemalanmayla ele almayı hikâyelerinde içerden bir bakışla anlatan Kutlu ise; bu mekâna îade-i itibarı teslim etmiş bir yazardır. Kutlu için kasaba bir yeraltı nehri gibidir; üstündekileri besler ve büyütür. Orada yaşayan insanların ilişkileri daima belirli bir hudut çerçevesindedir; tahakküm, ötekileştirme yoktur. Kültürel ve sosyal bağlamda da geleneğin hüküm sürdüğü kasabalarda kanâatkarlık, bu toprakların mayasını ifade etmektedir. Pişen bir tas çorbadan komşuya vermek, iyi veyahut kötü zamanda birlik olmak, aza kanaat edip elindeki kıymetini bilmek kasabadaki insan ilişkilerinin sıcaklığını ve samimiyetini göstermektedir. Kutlu'nun, kasabada doğup yetişmiş biri olarak, bu mekâna bakışı içten olmuştur. O kasabayı dışarıdan değil içerden bir gözle nazara vermektedir. Bu bağlamda onun hikâyeleri kasabaların geleneksel yapısını, insanların günlük yaşayışlarını ve birbiriyle olan ilişkilerini anlama ve yorumlama noktasında önem arz etmektedir. Kasabadaki insanların yaşayışı tekdüzeliğe indirilmiş; sıradan köylü-ağa çatışması, toprak kavgası gibi itibarsızlığı simgeleyen bir algıyla değil, geleneğe dayalı bir bilinçle ele alınmıştır. Kasabalılar, onun hikâyelerinde ideolojik bir bakışla anlatılmaz; onlar, günlük hayatın bizzat içinde geleneksel değerlerin ekseninde hayat sürmektedirler.

Kutlu, kasabanın geleneksel nizamını savunurken onun tam karşısına modern kentleri koymaktadır. Ona göre modernizmi ifade eden her türlü oluşum, insan fitratını bozan bir unsurdur. Özellikle de büyük kentlerde yaşayan insanların hayatlarında modernizmin emarelerine rastlamak mümkündür. Bu kentlerde, geleneksel hayatın çok dışında bir tüketim alışkanlığı ve insan ilişkileri zuhur etmektedir. Modern kentlerde *hız ve haz* algısına dayalı yaşam gündelik hayatı etkilediği gibi *eskiyi unut yeninin yolunu tut* düşüncesi de modern ve yeni olanın peşinde koşma eğilimini ortaya çıkarmıştır. Bu düşünceler insanın insanla hatta

insanın eşyayla olan ilişkisine dahi yansımaktadır. Beton duvarlar arasına sıkışmış bu kentlerdeki insanlar hayatlarını koşturmaya içinde geçirmektedir. Ticaretin siyasetle kardeş olduğu bu kentlerde para hırsı, daha çok kazanma arzusu, makam mevki düşkünlüğü insanların ilişkilerinde onulmaz yaralar açmaktadır. Bu bağlamda Kutlu için ilahi hududa dayalı yaşam şekli ancak kasabadadır.

Kutlu'nun kasabayı ele aldığı hikâyelerinde kasaba üzerinden bütün bir toplumun yaşam şeklini, ekonomik algısını, geleneksel yapısını değişim ve dönüşümünü okumak mümkündür. Onun hikâyelerinde kasaba tüm saflığı ve berraklığıyla içinde barındırdığı insanını kucaklar ve bu atmosfer, sıcaklığıyla kasabayı ele aldığı tüm hikâyelerinde okuyucuyu sarmaktadır.

Onun hikâyelerinde iyiyi ve kötüyü, ahlâki olanın yanında özüne yabancılaşmış insanları da görmek mümkündür. İyi olan da kötü olan da hayatın akışı içerisinde hep karşımıza çıkacak insan tipleridir. Kasaba insanları; kahvecisinden berberine, imamından meczubuna siyasetçisinden, marangozuna kadar geleneksel olanı da ifade eden cemaat algısına dayalı bir yaşam sürmektedirler. Ancak yine de bu birlik ve beraberliğe rağmen kasabada siyasi emellerden, para hırsından dolayı bozulmuş insanların karşımıza çıkması da mümkündür. Bunların temelinde ise modern yaşama ayak uydurma çabası ve bu çabanın insanın fitratını bozması yatmaktadır.

Modern kentlerde insana sunulan imkân ne kadar çoksa kişinin bu seçenekler içinde kaybolup gitmesi de bir o kadar ihtimaldir. İnsani ilişkilerdeki karmaşa, kişinin kendi olamama, özünü yansıtama gibi bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Kutlu'nun hikâyelerinde biyolojik saati dahi modern unsurlara göre ayarlanmış kent insanı, yaşadığı samimiyetsizlikler, kalp kırıklıkları veyahut kırgınlıkları sonucunda eninde sonunda kasabada hayat bulmaktadır. Bu bağlamda Kutlu, kimi insanlarını kasabaya kaçırmaktadır. Kent hayatındaki karmaşa, eşyanın anlamsızlığı ve insan ilişkilerindeki sunilik kent insanının kasabaya adım atmasıyla son bulur. Çünkü Kutlu'ya göre insan özü itibariyle toprağa ve doğaya meyillidir. Kentte açılan yaralar, burada sarılmaktadır. İnsan özüne döndüğü vakit gerçek manada kendisini tanır. Bu bağlamda kent karmaşasında kendi özünü kaybeden insan kasabada bir diriliş yaşamaktadır âdeta. Kutlu'nun hikâyelerinde toprağa dönüş öze dönüştür aynı zamanda.

Kutlu hikâyelerinde kasabaya yerleşip hayatın manasının farkına varanlar olduğu gibi orada yetiştiği halde kasabayla hiçbir ünsiyeti olmayan kişiler de varlığını sürdürmektedir. Kasabadan gitme amaçları ise ya artist olma hayaliyle ya modern kentte yaşama arzusuyla gerçekleşmektedir. Hepsinin temelinde ise daha refah bir hayat sürme emeli yatmaktadır. Bir ağacın, iki tarlanın başını mı bekleyeceğiz düşüncesiyle gözünü büyük kentlere dikenler kadim olana sırtını çevirmektedirler. İstanbul'da bana da iş vardır düşüncesiyle kasabayı terk edip hiç bilmediği bir şehirde hayat mücadelesi vermeye çalışanların sonu ise Kutlu'ya göre hemen hemen aynıdır; ya yozlaşırlar ya da özüne yabancılaşırlar.

Sosyal ve kültürel değişim Kutlu'nun hemen hemen bütün hikâyelerinde karşımıza çıkan bir durumdur. Bu değişim ve dönüşümlerin özellikle geleneksel bağlamda bizden neleri götürdüğünü vurgulamaktadır. Bu değişimler yalnızca şehirlerin değil kasabaların da üstüne bir karabasan gibi çökmüştür. Çağa ayak uydurma uğruna kasabaların modernleştirilmeye çalışılması, kasabaların şehirlerle aynı statüye sahip olması için modern imkânlarla donatılmaya çalışılması, Kutlu için oranın manevi anlamda içinin boşaltılması hatta bir devrin kapanması demektir. Kutlu'ya göre kasaba; dağların zirvesinden gelen domur domur soğuk sularıyla, kıyısında kadınların çamaşır dövdüğü deresiyle, toprağı ve ağacı en önemlisi de munis insanlarıyla güzel ve kıymetlidir. Geleneksel hayattan modern hayata geçişte modernitenin emareleri yalnızca şehirlerde değil kasabalarda da kendini göstermektedir. Modernitenin sosyal hayattaki birçok unsuru, kasabaya sirayet ettiğinde geleneksel yapının bozulmasına sebebiyet vermektedir. Kutlu'nun hikâyelerinde bu bozulmaya karşı direniş gösteren insanları, geleneğin bizzat temsilcisi olarak nitelenebilir. Modern kuşatmaya karşı tavırları kadim olanı geri getirmez belki ancak karınca misali durdukları safı korumak adına önemli bir tutum olacaktır. Kasaba içinde var olan insanlarıyla anlam kazanmaktadır. Geleneksel değerlerin nabzı tüm dinamikliğiyle burada atmaktadır.

KAYNAKÇA

- Kutlu, Mustafa: **Ortakdaki Adam**, Hareket Yayınları, İstanbul, 1974.
- Kutlu, Mustafa: **Gönül İşi**, Hareket Yayınları, İstanbul, ty.
- Kutlu, Mustafa: **Yokuşa Akan Sular**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015.
- Kutlu, Mustafa: **Yoksulluk İçimizde**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.
- Kutlu, Mustafa: **Ya Tahammül Ya Sefer**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.
- Kutlu, Mustafa: **Bu Böyledir**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.
- Kutlu, Mustafa: **Uzun Hikâye**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2016
- Kutlu, Mustafa: **Zafer Yahut Hiç**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018.
- Kutlu, Mustafa: **Vitrinde Olmak**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kutlu, Mustafa: **Şehir Mektupları**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018.
- Kutlu, Mustafa: **Akasya ve Mandolin**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018.
- Kutlu, Mustafa: **Mavi Kuş**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kutlu, Mustafa: **Tirende Bir Keman**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2016.
- Kutlu, Mustafa: **Beyhude Ömrüm**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.
- Kutlu, Mustafa: **Kapıları Açmak**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018.
- Kutlu, Mustafa: **Sıradışı Bir Ödül Töreni**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kutlu, Mustafa: **İyiler Ölmez**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.
- Kutlu, Mustafa: **Tufandan Önce**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kutlu, Mustafa: **Tarla Kuşunun Sesi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kutlu, Mustafa : **Dem Bu Demdir**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kutlu, Mustafa: **Sabahattin Ali**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1996.
- Andı, M. Fatih: **Akrebi Kuyruğundan Tutmak**, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018.

- Andı, M. Fatih: **‘Red Cephesi’nin Neferleri: Mustafa Kutlu’da Modernleşemeye Direnişin Kahramanları’**, içinde: **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri**, İstanbul, 2012.
- Alev, Kadriye: **‘Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Dünya Algısı’** (Yüksek Lisans Tezi) Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.
- Ayçil, Ali: **Mustafa Kutlu Hikâyeciliği Çalıştayı, ‘Ortadaki Adam Mustafa Kutlu’**, Sakarya Belediyesi, Sakarya, 2018.
- Aydın, Fahrettin: **‘Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Köyden Şehre Göç Olgusu’**, (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2015
- Aydın, Hatice Gökçe: **‘Nurettin Topçu Düşüncesinin Mustafa Kutlu Hikâyelerindeki Yansımaları’**, (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Başenk, Gamze: **‘Mustafa Kutlu’nun Beyhude Ömrüm Adlı Eserinde Toprak İmgesi’**, Fraktal Edebiyat Düşünce Dergisi, Sayı 1, Aralık-Ocak-Şubat 2013-2014.
- Baykara, Tuncay: **‘Selçuklular ve Osmanlılar’da Şehir Görünüşü ve Niteliği Taşıyan İskan Yeri’**, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, C.24, İstanbul, 2004.
- Bora Tanıl: **Taşraya Bakmak**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.
- Dağ, Necla: **‘Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Modernizm ve Bunalm Bağlamında Çevre İlişkileri İncelenmesi’**, Adıyaman Üniversitesi, 2014.

- Daşçıoğlu, Yılmaz: **‘Kasaba Edebiyatı Mümkmn mü? (Necati Mert Örneği)’**, Sakarya Üniversitesi.
- Eren, Hale: **‘Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Kentin İnanç Mekânları’**, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi, s.41 Ekim – Kasım, s.79.
- Karabıyık, Erdi: **‘Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Tekrar Eden Konular’**, (Yüksek Lisans Tezi), Kastamanu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu, 2019.
- Gül, Merve Okuyucu: **‘Mustafa Kutlu’nun Eserlerinde Taşra ve Taşralık’** (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.
- Işık, Ayşe Koçak: **Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Kentli İnsan Olmak**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.
- Işık, İhsan: **Türk Ünlüler Ansiklopedisi**, ‘Mustafa Kutlu’ maddesi, C.IV, Elvan Yayıncılık, Ankara, 2013.
- İleri, Selim: **‘Çağdaş Türk Öykücülüğümüze Kısa Bir Bakış Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri’**, Türk Dili Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, 1975.
- Kabaklı, Ahmet: **Türk Edebiyatı**, ‘Mustafa Kutlu’ maddesi, C.V, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008.
- Koçak, Mesut: **‘Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı Nesir’** Dersi, Lisans Ders Notları, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 2015.
- Kahraman, Alim: **Modern Türk Hikayesi**, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2015.

- Karakoç, Sezai: **Edebiyat Yazıları II Dişimizin Zarı**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1997.
- Kavaz, İbrahim: **‘Tarık Buğra ve Kasaba Edebiyatı’**, Türk Dili, Yıl:68, Sayı:804, 2018.
- Kaplan, Ramazan: **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
- Korkmaz, Ramazan: **Yeni Türk Edebiyatı**, Grafik Yayınları, Ankara, 2011.
- Lekesiz, Ömer: **Yeni Türk Edebiyatında Öykü**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1997.
- Sağlık, Şaban: **‘Taşra Değerlerine İtibarını İade Eden Yapısıyla Mustafa Kutlu’nun Hikâye Estetiğinde ‘Komik’**”, içinde: **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı**, İstanbul, 2012.
- Samsakçı, Mehmet: **‘Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Modern Bir Dejenerasyon Alanı Olarak Siyaset ve Siyasîler’**”, içinde: **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri**, İstanbul, 2012.
- Su, Hüseyin: **Cüz Gülünün Kokusu Mustafa Kutlu Armağanı**, Meseret Yayınları, yy.
- Sürgit, Büşra: **‘Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Temel İzleklerden Biri Olarak Arada Kalmışlık’**”, içinde: **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri**, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- Şerefoğlu, Zeynep Kevser: **‘Mustafa Kutlu Hikâyelerinin Sessiz Derinleri: Kadın Kahramanlar’**”, içinde: **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri**, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2012.

- Türkeş Ömer: ‘Orada Bir Taşra Var Uzakta’, içinde: **Taşraya Bakmak**, Der: Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.
- Topçu, Nurettin: **Kültür ve Medeniyet**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018.
- Tosun, Necip: **Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2004.
- Yıldırım Ercan: **Mustafa Kutlu Hikâyeciliği Varoluş Yabancılaşma Hakikat**, Ebabil Yayınları, Ankara, 2007.
- Yıldız, Alpay Doğan: **Mustafa Kutlu’nun Hikâyeciliği Hikmet ve Ahenk**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.
- Yıldız Alpay Doğan: **Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde ‘Yinelenen’ ve ‘Yenilenen’ Hikâye Anlatma Düzeni**, içinde: Mustafa Kutlu Hikâyeciliği Çalıştayı Kitabı, Sakarya Belediyesi Yayınları, 2018.
- Yılmaz, Hüseyin: **‘Modern Türk Hikâyesine Mustafa Kutlu’nun Getirdikleri’**, (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.
- Yazıcı Hüseyin: **‘Hikâye’** maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.17, İstanbul, 1998.
- Kahraman, Alim: **‘Hikâye’** maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C,17, İstanbul 1998.
- Tanzimattan Bugüne Edebiyat Ansiklopedisi**, ‘Mustafa Kutlu’ maddesi, C.2, YKY, İstanbul, 2010.

**Türkiye Birikimleri 'Edebiyatçılar', İlke Yayınları,
İstanbul, 2013.**